

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

CÂZİB DİVANI İNCELEME, METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Salih YILMAZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Cemal KURNAZ

Ankara

2010

TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Salih Yılmaz tarafından hazırlanan Câzib Divânı adlı çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oy birliği / oy çokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı/Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

.....

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Câzib, divan şiirinin son demlerini yaşadığı 19. yüzyılda yaşamıştır. Hayatı hakkında tek bilgi kaynağı olan divanındaki tarihlerden 1857'den sonra öldüğü anlaşılmaktadır. Ankaralı olan şair, görev gereği bir süre Gümüşhane ve Simav'da bulunmuştur. Tezkirelerde hakkında bilgi olmayan şair hakkındaki bilgiler şiirlerinden yola çıkılarak ortaya konmuştur.

Câzib Divanı'nın tespit ettiğimiz tek nüshası Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler bölümü Yz. A 279 numarada kayıtlıdır. Divan nüshası, 127 varaktır. Divan, 605 manzume içermektedir. Bu nüsha üzerindeki çalışmamız, üç ana bölümden oluşmuştur:

I. Bölümde Câzib'in hayatı ve kişiliğine ayırdık. Bu bölümde Câzib'in hem karakterini hem de şair kişiliğini ortaya koymaya çalıştık. Câzib'in şiirleriyle edebi kişiliğine tesir eden şairlerin şiirlerini karşılaştırdık.

II. Bölümde Câzib Divanı'nı şekil ve muhteva yönünden inceledik. Şekil özelliklerinde nazım şekilleri, vezin, kafiye ve redifi inceledik. Muhteva özelliklerinde divanda dikkat çeken hususları değerlendirdik.

III. Bölümde divanın metni bulunmaktadır. Eser tek nüsha olduğu için metin tenkidi yapamadık. Mürettep olmayan ve şiirlerin düzensiz ve kuralsız yer aldığı divanı akademik çalışmalara kolaylık sağlayacak şekilde mürettep divan haline getirdik. Divandaki manzumeleri önce nazım şekillerine göre gruplandırdık. Kasideleri tevhit, na't ve paşalara yazılmış methiyeler olarak; diğer şiirleri ise kafiyelerine göre sıraladık. Her manzumeye nazım şekilleri içerisinde numara verdik. Şiirlerin vezinlerini gösterdik ve orijinal nüshanın hangi yaprağında yer aldığını dipnotta belirttik. Nazım şekillerinin sıralamasını mürettep divanlardaki gibi kaside, terkîb-bend, musammatlar, gazel, kıt'a, mesnevi, müstezat, matla', müfred, mısra şeklinde yaptık. Müstensihin imlâyı bilmemesi ve sıkça yazım hatası yapması, bazı bölümlerin silinmesi ve tek nüsha üzerinde çalışmamız gibi sebeplerle bazı

kelimeleri okuyabilmek mümkün olmadı. Bu kelimelerden yazılışında hata olduğunu düşündüğümüz bazı kelimeleri düzelttik, okuyamadığımız kelimeleri divan nüshasındaki yazılışıyla gösterdik. Düzeltme yaptığımız ve imlâ hatası gördüğümüz bölümleri, vezin kusuru veya eksikliği olan mısraları, şiirlerde geçen ayet ve hadislerin anlamlarını dipnotta belirttik.

Elimizden geldiği kadar sağlam bir metin ve iyi bir eser ortaya koymaya çalıştık. Özellikle divan metni üzerinde çalışırken edebiyat, tarih, Farsça alanlarında pek çok akademisyene danışarak yardımlarını aldık. Bununla birlikte çalışmamızda kusurlu yönler şüphesiz olacaktır. Bu kusurların tespiti ve eksiklerimizin giderilmesi konusundaki eleştiriler bize fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmamızın her aşamasında bana yol gösteren, sabırla ve canı gönülden yardımcı olan sayın hocam Prof. Dr. Cemal Kurnaz'a ve yardımcı olan diğer hocalarıma teşekkür ederim.

Salih Yılmaz

2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR.....	VII
I. BÖLÜM: CÂZİB'İN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ.....	1
A) Câzib'in Hayatı:.....	1
A.1) Ailesi:.....	2
A.2) Dönemi ve Çevresi:.....	2
A.4) Ölümü:.....	4
B) Şahsiyeti ve Edebî Şahsiyeti:.....	4
B.1) Şahsiyeti:.....	4
B.2) Edebî Şahsiyeti:.....	8
a) Şiir ve Şair Hakkındaki Görüşleri.....	8
b) Câzib'de Dil ve Üslûp:.....	10
c) Divandaki Atasözleri ve Deyimler.....	15
c.1) Atasözleri:.....	15
c.2) Deyimler:.....	15
d) Divandaki Ayetler ve Hadisler.....	16
d.1) Ayetler:.....	16
d.2) Hadisler:.....	17
e) Câzib'in Etkilendiği ve Etkilediği Şairler:.....	18
C) Divanı.....	27
II. BÖLÜM: CÂZİB DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	29
A) Divanın Şekil Özellikleri.....	29
1. Nazım Şekilleri.....	29
a) Kaside:.....	29
b) Terkîb-bend:.....	30
c) Murabba:.....	31
d) Muhammes:.....	31
e) Tahmis:.....	31
f) Müseddes:.....	32
g) Tesdis:.....	32
h) Müsemmen:.....	33
i) Gazel:.....	33
j) Kıt'a:.....	34
k) Mesnevi:.....	35
l) Müstezat:.....	35
m) Beyit ve mısralar:.....	35
2. Vezin:.....	36
3. Kafiye ve Redif:.....	38
B) DİVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ:.....	41
CÂZİB DİVANI'NDA CEMİYET:.....	41
I. ŞAHISLAR.....	41
A. Tarihî Şahsiyetler.....	41
B. Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler:.....	44

C. Hikâye Kahramanları:.....	48
II. KAVİMLER:	49
III. ÜLKELER, ŞEHİRLER, DAĞLAR, NEHİRLER:	51
IV. İÇTİMAİ HAYAT:.....	52
A) Giyim-Kuşam:.....	52
B) Yiyecek-İçecek:	53
C) Eşya:	53
D) Tıp-Hastalık:.....	55
E) Alış-Veriş:	55
F) Mimarî:	56
G) Oyunlar:	57
H) Yazı:	58
İ) Âdet ve Gelenekler:	59
III. BÖLÜM: CÂZİB DİVANI	60
Metin Teşkilinde Takip Edilen Yol:	60
DİVAN (METİN)	61
KASİDELER.....	62
TERKİB-BENDLER	109
MURABBA'LAR.....	115
MUHAMMESLER.....	120
TAHMİSLER	125
MÜSEDDESLER	142
TESDİSLER	149
MÜSEMME	155
GAZELLER	156
KIT'ALAR	519
MESNEVİLER.....	537
MÜSTEZATLAR.....	548
MATLA'LAR	550
MÜFREDLER.....	551
MISRALAR.....	556
Divan Tertibi Dışında Kalan Nesir ve Şiirler:	557
a. Sûret-i Ferâşiyet-i Şerîfe	557
b. Başka Şairlere Ait Şiirler:	558
SONUÇ	559
KAYNAKÇA.....	561
ÖZET	562
ABSTRACT.....	563
EK:.....	564

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
Ank.	Ankara
Ans.	Ansiklopedi
bkz.	Bakınız
C.	cilt
G.	Gazel
İst.	İstanbul
K.	Kaside
Kt.	Kıta
M.	Miladî
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Mh.	Muhammes
Mr.	Murabba
Msd.	Müseddes
Msn.	Mesnevi
Ms.	Mısra
Mt.	Matla
Mü.	Müfred
Nu.	Numara
R.	Rumî
s.	sayfa
S.	Sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
Th.	Tahmis
Ts.	Tesdis
Yay.	Yayınları
Yy	Yüzyıl
Yz.	Yazma

I. BÖLÜM: CÂZİB'İN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

A) Câzib'in Hayatı:

Câzib hakkındaki bilgiler divanından öğrendiğimiz bilgilerle sınırlıdır. Câzib hakkında bilgi veren kaynakların hepsi de onun divanındaki verilerden edindikleri bilgileri aktarmışlardır. Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri adlı eserinde Câzib hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Son asır şairlerinden Ankaralı Câzib hakkında etraflı malumata sahip değiliz. Onun yazma bir divanı bugün Çankırlı Bay Dehrî¹'ye ait kitaplar arasında bulunuyor. Bu eserdeki kayıtlardan öğreniyoruz ki Câzib'in asıl adı Selahaddin'dir.”²

Bu bilgilerden TDK'daki nüshanın Dehri Dilçin'den intikal etmiş olabileceği anlaşılıyor. Elimizdeki divan nüshasının başında Lutfi Efendi'nin Câzib hakkında yazdığı Farsça bir dördlüğü bulunmaktadır. Bu dördlükte Lutfi Efendi, Câzib'e “Selahaddin” adıyla hitap etmiştir:

Ey selâhuddîn-i mâ fermûd mâ-râ yek sohen
Dûr baş ed ez sefâ-yi goftenet ez mâ mihen
Nutk-i cân bahşâ-yi to mâ-râ gıdâ-yi rûh şod
Nîst kes-râ zehre der bezm-i to bigşâyed dehen³

Câzib'in Câzib Divanı için yazdığı takrizde de Selahaddin adı zikredilmiştir:

Zihî mecmu'a kim âsârını derc eyleyüp bir bir
Selâhaddin Efendi nâmın ibkâ kıldı dünyâda⁴

Yukarıdaki dördlük ve beyitten de anlaşılacağı üzere Câzib'in asıl adı Selahaddin'dir.

¹ “Çankırlı Bay Dehri” olarak bahsedilen kişi Dehri Dilçin'dir

² Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, C:3, s.: 938

³ 1a

⁴ 1a

A.1) Ailesi:

Câzib'in ailesi hakkında -sakal bırakmasına tarih düşürdüğü Abdi adında bir damadı olduğu dışında- divanda bir bilgiye rastlayamadık.

Geldi üçler eyledi tebşîr dedim târîhini
 Sabri Abdî lıhye-i bârik küşâd etti bu sâl
 (Mü.14-54b)

A.2) Dönemi ve Çevresi:

Câzib, II. Mahmud ve Abdülaziz dönemlerinde yaşamıştır fakat hiçbir şiirinde dönemin padişahından söz etmez. Belli ki o dönemlerde Ankara'daki halk üzerinde padişaktan daha çok paşaların, müftünün ve valinin tesiri vardır.

Câzib, yakın çevresindeki paşa ve şairlerle sohbetlerde bulunmuştur. Câzib hakkında Lutfî Efendi'nin, Câzib Divanı hakkında -kendisi gibi Mevlevî divan şairi olan- Câzim'in yazdığı şiirler bu dost meclislerinin ürünüdür.

A.3) Mesleği:

Divanındaki şiirlerinden iyi bir eğitim aldığı anlaşılan Câzib'in mesleği ile ilgili tek ipucu başında "Gümüşkâne ma'denî müdürü olduğumuzda söylenmiştir." notu yazılı olan gazeli ve beytidir. Câzib, gazelinde gurbetten şikâyet eder:

Nahl-i ümmîdimi ham eyledi bâr-ı gurbet
 Dönderüp berk-i hazâna dil-i zâr-ı gurbet

Yek vücûdum okutur firkat-i ile hem-demde
 Dem-be-dem etmede dûr vasl-ı diyâr-ı gurbet

...

(G.44/1,2-124b)

Aşağıdaki beyitler de Gümüşhane’de maden müdürlüğü göreviyle bulunduğu günlerin tesiriyle yazılmıştır:

Ben Gümüşhâne emîni oldu sandım kendimi
Göricek çâk-i girîbânından ol sîmîn-beri
(G. 492/2-79b)

Gümüşkâne emîni olmaktan a'lâ-terdir
Çözerse sîne bendin sînesinden ger-rû sîmîn-ten
(Mü.18-119a)

Gümüş kân emîni olmak gibi indimde dünyâda
Saraydım sîne-i sîmînini bir kerre rû'yâda
(G. 451/1-121b)

Câzib’in bir gazelinden de bir süre Simav’da görev yaptığını anlamaktayız. (bkz. G.361-65b) Bu gazelin başında şu açıklama vardır:

“Câ-yı Bayrâm Şeyh Muhlis Efendi’ye Simav’dan Gönderilmiştir.”

Câzib’in hangi sebeple Simav’da bulunduğunu bilmiyoruz ancak Gümüşhane’deyken yazdığı şiirlerde olduğu gibi şair, gurbette olmaktan yakınmaktadır. Bu yakınmalar şairin isteği dışında –muhtemelen sürgün olarak- bu görevde bulunduğunu düşündürmektedir. Yukarda bahsi geçen gazelde Câzib, o günlerde Ankara müftüsü olan Muhlis Efendi’ye sitem etmekte ve ondan himmet ve adalet ummaktadır:

...

Künc-i gurbette garîb ü bî-kes-i dermândeyim
Bir su’âl ile dil-i nâ-şâdı şâd etmez misin

Dîde-dûz-ı intizârım hasret-i dîdârınım
Nâme-i vaslınla olsun ber-murâd etmez misin

Âstân-ı hazret-i pîre varup yüz sürmeğe
Himmet-i çadır iken evtâd bilâd etmez misin

Arz-ı hâl-i Câzib-i nâçâr kıldıkta nazar
Muhlisâ Allah için bir gün de dâd etmez misin

...

(G. 361-65b)

Câzib'in Ankara dışındaki görevleri, şiirlerinin bir kısmının vatan ve gurbet temalı olmasına sebep olmuştur:

Künc-i gurbette garibim gamdan özge yok enîs
Âteş-i hicrâna yandı bu dil-i nâ-şâd meded

(G.66/3-24b)

Âh kim çıkmaz derûn-ı dilden arzû-yı vatan
Şemme-i cân u dile pek hoş gelür bû-yı vatan

Bir sefâsın görmedik gurbette geçti ömrümüz
Dâimâ feryâd felekten dûr olur sûy-ı vatan

(G.389/1,2-24b)

A.4) Ölümü:

Câzib tarih düşürmeye hevesli bir şairdir. Düşürdüğü tarihlerden sonuncusu 1273 (M.1857)'ye tekabül etmektedir. Bu tarihten yola çıkarak Câzib'in 1857'den sonra vefat ettiğine kanaat edilebilir.

B) Şahsiyeti ve Edebî Şahsiyeti:

B.1) Şahsiyeti:

Câzib'in şahsiyeti hakkında ancak şiirlerinden yola çıkarak çıkarımlarda bulunabiliyoruz. Divan şairinin şiirlerinde ortaya koyduğu şahsiyet her zaman onun gerçek kimliğini vermeyebilir. Divan şairlerinin hemen hepsi felekten

şikâyetçidir, kıymetinin bilinmediğini düşünür, ayrılık acısı çeker. Bu özelliklerin ekserisi divan edebiyatı geleneğinden gelen özelliklerdir. Bu genel özelliklerden ziyade şiirlerindeki verilerden yola çıkarak Câzib'in diğer divan edebiyatı şairlerinden farkını ortaya koyacak özelliklerini değerlendirmemiz gerekir.

Câzib'in kişiliğinde ön plana çıkan özelliklerinden biri Mevlevîliğidir. Câzib divanına Mevlânâ'dan bir beyitle başlamıştır. Divanda Mevlana'ya yazılmış iki kaside bulunmaktadır. Câzib pek çok gazelde Mevlevîliği övmüş, kendisinin de Mevlâna'ya bağlı olduğunu ifade etmiştir:

Hamdülillâh bende-i Monlâ-yı Rûm'um Câzibâ

Olmuşum envâr-ı şems-i tal'atin pervânesi

(G. 482/12-64b)

Taht-ı şâhân-ı cihâna rağbet etmezse n'ola

Câzibâ dergâh-ı Mevlânâ'da kim der-bân olan

Hamdülillâh ol şehî âlî-cenâba bendeyim

Mazhar-ı şems-i hakikat pertev-i devrân olan

(G. 364-70b)

Mevlevî olmakla övünen bir şairden Mevlânâ'nın anlayışına uygun bir tavır ve üslup beklenir ancak onun bir mesnevisi gerek tavır gerekse üslup olarak Mevlevîlik anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Bu manzumede Câzib, bir kadiya duyduğu nefreti küfürlü ve hayli ağır hakaretlerle ifade etmiştir. (bkz. Msn. 2-44b)

Câzib, Mevlâna'ya bende olduğunu pek çok şiirinde belirtmekle birlikte Mevlânâ'nın yakın dostu olan Şems hakkında olumlu sözler söylememiştir. Nâbî'nin bir gazelini tahmis ederken Şems hakkında şu ifadeye yer vermiştir:

Cümle fermân-ı ber-iklîm ola hâkânın
 Şemsten berter ola âleme nâm u şânın
 (Th. 9/5-58a)

Bir müfredde ise Mevlânâ ile Şems'i ayrı tuttuğunu açıkça belirtmiştir:

İstinâdım Hazret-i Monlâ'yadır
 Şems'ten ümmîd-i lutf etmem tama'
 (Mü. 11-95b)

Câzib divanındaki 11 kasideden 8'i döneminin vali ve paşalarına yazmıştır. Her ne kadar Âkif Paşa'ya yazdığı bir kasidede

Sana da yâver ola 'avn-i Cenâb-ı Bî-çûn
 Ben gibi hâsıl-ı bî-keslere lutfeyle müdâm
 Kimseden eylemedim şimdiyecek istimdâd
 Etmedim levh-i emelde dahı vaz'-ı erkâm
 (K.4-7a)

diyerek Âkif Paşa'dan başka kimseden medet ummadığını söylese de benzer ifadeleri başka kasidelerinde de görebiliyoruz:

Câzib-i çâkerinin meyve-i hâm-ı tab'
 Bahş et lütf-ı nigâhınla âlî-miktâr
 (K.6/33-9a)

Kasîde söylemekten câizedir sâgarın kastı
 Kulunda nakd-i himmetle pür idim ceyb-i endîşem
 (K.10/37-21b)

Kasidelerinde övgünün sınırlarını zorlaması da Câzib'in şiiri bir himmet vesilesi olarak gördüğü izlenimi uyandırmaktadır. Överken mübalağa eden Câzib'in yergilerinde de ağır ithamlar bulunmaktadır. Zamanın Ankara valisi Vechi Paşa'ya yazdığı kasidede iki kişiyi şikâyet etmiştir:

Oldu bir gâlib-i şûm Ankara defterdârı
Cem' edüp başına kendi gibi bir tâc sūfehâ

Ne habâset edecekti o habîs-i menhûs
Dâne-i dâmene düşseydi ahâlî-i kazâ

...

Kaldı ortada hemân iki fesâd âyine kim
Cümlenin başına onlar dahı püsküllü belâ

...

Birisi hâce-i fesâd birisi söz ebesi
Keşf-i nâm eylemem bu kadar ettim îmâ

(K.11/39,40,46,48-113b)

Bir şairin özendiği şairler, kişiliği hakkında ipucu verebilir. Câzib'in nazire yazdığı şairler (Fuzûlî, Râsih, Nâbî, Şeyh Gâlib, Dertli) farklı yönleriyle ön plana çıkmış kişilerdir. Câzib'in de bazen Şeyh Gâlib gibi Mevlevî yönü, bazen Nâbî gibi hikemî yönü ortaya çıkmaktadır. Bazı şiirlerinde ise Nedim gibi şûh olduğunu görmekteyiz:

...

Ne mâni' ta'n-ı seng-endâz-ı a'dâya sezâ olsan
Ömürdendir geçirmek Câzibâ gün dilber üstünde

(G.440/5-107b)

Âşık Dertli gibi Bektaşî bir şairin şiirine nazire yazması da onun bir tarikat veya mezhep taassubu içinde olmadığını göstermektedir. (bkz G.500-95a) Divanında Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin sevgisini ön plana çıkararak;

Yezid'i lanetleyen şiirlerinin olması Alevîlik, Bektâşilik kültürünün bir oranda Câzib'e tesir ettiğini göstermektedir.

Bütün bu verilerden yola çıkarak Câzib'in net bir kişilik ortaya koyduğunu söyleyemeyiz. O daha ziyade biraz divan geleneğinin, biraz Mevlevîlik kültürünün tesirinde kalmış bir kişidir. Kişiliğindeki tutarsızlık, şiirlerinin doğal kişiliğini yansıtmadığının bir işareti olsa gerektir. Dolayısıyla şiiri bir itibar kazanma aracı olarak kullandığını düşünmekteyiz.

B.2) Edebî Şahsiyeti:

a) Şiir ve Şair Hakkındaki Görüşleri

Câzib, divan şairlerinin ekserisinin yaptığı gibi sözlerini övmüştür. Hatta şiirlerinden birini tümüyle sözlerinin güzelliği üzerine yazmıştır. Câzib'in "suhanım" redifli gazeli, Mezâkî ve Nâbî'nin "suhanım" redifli gazelleriyle benzerlik taşımaktadır.⁵

Benüm ol mahrem-i ebkâr-ı mezâyâ-yı kelâm
Kim arûs-ı tutuk-ârâ-yı edâdur suhanum
(Mezâkî)

Ser-be-ser âyîne-i râz-ı kaderdür gönlüm
Nev-be-nev terceme-i sırr-ı kazâdur suhanum
(Nâbî)

Neş'e-yi bâde-i pür-câm ü safâdır suhanım
Ehl-i aşka sanemâ özge edâdır suhanım

Benim ol Îsî-i mu'ciz-dem-i nazm içre bugün
Haste-i derd ü gama rûh-fezâdır suhanım

...

⁵ Şevkiye Kazan, "Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler" Çankaya Üniversitesi Journal of Art and Science, c.2, S.2, Aralık 2004, Ankara, s.75-104

Câzibâ tâze gazel söylese yârân ne aceb
 Bâ'is-i hâhiş-i reşk-i şu'arâdır suhanım
 (G.290-57b)

Kasidelerinde fahriye bölümüne yer vermeyi tercih etmeyen Câzib, Şiirini ve sözlerini öven ifadelerine daha çok gazellerinde yer vermiştir:

Şefîk-i nükte yerdîr Câzibâ temsîn ederse ger
 Yazılsın bu gazel eflâkta tâk-ı beyt-i ma'mûra
 (G.441/9-108b)

Füsûn-ı tab'ım erişmişti hadd-i i'câza
 O çeşm-i pür-suhana bir gazel beğendiremem
 (G.297/2-72a)

Nakl-i gencîne-i esrâr-ı Hudâdır suhanım
 Öyle bir dahme-i neşkûfte bir dürr-i gevher
 (K.3/9-3a)

Câzib, şiiri sevgiliyi büyüleme aracı olarak görmektedir:

Füsûn-ı şi'r ile teshîr ettim bezme cânânı
 Bu denlü var mı te'sîr bilmem ey şeyh dahı esmâda
 (G.451/2-121b)

Câzib, feleğin cevriyi çeken, nükte seven, gönül ehli bir şair olduğunu ifade etmektedir:

Çarhın melâl ü zilleti cevri bizim için
 Nükte-şinâs u ehl-i diliz hem de şâ'iriz
 (G.184/3-106a)

Câzib, şairliğini o kadar güçlü bulur ki kendisine “Anadolu’nun şairi” denmesinin uygun olacağını düşünmektedir:

Câzibâ nutk-ı necîbâya olaldan pey-rev
Şâ’ir-i Rûm denür ise sezâ nâmımıza
(G.427/5-75a)

Her ne kadar şiirini ve şairliğini övse de Câzib devrinde şöhret bulamamış, tezkirelere de girememiş bir şairdir. Söyleyişte ve vezinde pek çok kusurunun olması onun çok da kudretli ve başarılı bir şair olmadığını göstergesidir.

b) Câzib’de Dil ve Üslûp:

Câzib, divanında Arapça ve Farsça kelimeleri sıkça kullanmıştır. Gazelerde nispeten sadeleşen dil, kasidelerde ağırlaşır. Kasidelerde kullanılan dilin, övülen kişinin itibarıyla ilgili olması divan şiiri geleneğinde var olan bir özelliktir. Kasidelerde 4’lü, 5’li terkipler kullanıldığını görmekteyiz.

Zulmet-i târ-ı şeb-i isyânda kaldım el-amân
Pertev-i şem’-i hidâyetle dilim et rûşenâ
(K.1/22-2a)

Saykal-ı aff-ı ziyâ-bahş-ı nigâhın eyle kim
Kalmasun mir’at-i dil yâ Rabbi pür-jeng-i hatâ
(K.1/32-2a)

Reşha-i âb-ı habâb-ı cemen-i feyzinden
Gûşuma girdi havâdîs-i meserret encâm
(K.4/14-7a)

Telh-kâm eyleyli kâse-i zehr-i gamla
 Etmede derd-i ser-i renc-i humâr-ı sersâm
 (K.4/4-7a)

Çıkar dûd-ı kebûd-ı âh-ı servi nâriyesinden
 Tutar destinde rindân câm-mânend kahve fincânı
 (K.5/14-9a)

Müşîr-i müşteri-tedbîr ü âkif-nâm paşanın
 Felek bir dirhem-i sencîde-i mîzân-ı irfânı
 (K.5/27-9a)

Eylesem haste-i hicrânlarının hâtırını
 Mey-i gül-reng-i leb-i l'alinle istifsâr
 (K.6/29-9a)

Serâ-yı gülşen-i tâvus-ı bâğ-ı cennet edüp
 Sirişk-i bülbül-i zâr gülâb eder mehtâb
 (K.8/8-10b)

Olalı reşha-i ervâ-yı âb-ı kevser-i feyk
 Cihân-ı reşk ile arak serâb eder mehtâb
 (K.8/14-10b)

Eder mi ki aceb ataşa derûnum âteş teskîn
 Mey-i engür-i hum-i hüsrevân ile nûş etsem
 (K.10/41-21b)

Eder mi ki aceb ataşa derûnum âteş teskîn
 Mey-i engür-i hum-i hüsrevân ile nûş etsem
 (K.10/42-21b)

Safâ-yı meşreb-i bir çeşme-sâr-ı merhamettir ki
Zülâl-i âb-ı feyzî teşne-diller etmede rey hem
(K.10/8-21b)

Yazmış ihyâ-yı ferah-bahş-ı sadîk-i mahrem
Demiş ey mûnis-i perverde-i gam müjde sana
(K.11/11-113b)

Câzib divanında olucak, rahmeder m'ola, Allah'ın seversen, usanca eder gibi halk söyleyişinde yer alan bazı ifadelere rastlayabiliyoruz:

Geldi ey hâme-i çâbük-rev meydân-ı hüner
Tûsen⁶-i tab'ıma cevlângeh olucak pîrler
(K.3/1-3a)

Ol nev-nihâl-i gonca-i nâz rahm eder m'ola
Etsem sirişk pâyına üftâde jâle-veş
(G.198/3-79b)

Yakma vaslın çün benim her gördüğünde hâtırım
Almayım bir dahı Allâh'ın seversen yâdıma
(G.432/6-91b)

Câzib Divanı'nda günümüzde artık kullanılmayan koçmak, söyünmek, kendözün gibi bazı Türkçe kelimelere rastlamaktayız:

Dakîka terk eder miydim miyâna koçmada aslâ
Harîm-i vasl-ı yâra ruhsat olsa bana bir sâ'at
(G.42/2-99a)

⁶ Bu kelimenin doğru imlâsı تونس iken metinde طوسن olarak yazılmıştır.

Şarâb-ı la'l-i lebinle söyünür âteş-i dil

Keser harâreti germî-i tâb-ı âb lezîz

(G.72/4-29b)

Câzib'in gazellerinde mahallileşme cereyanının tesiri görülmektedir. 1845'te Ankara'da vefat eden Âşık Dertli'nin hem halk şiiri hem de divan şiiri yazması, Câzibin ise Dertli'nin bir gazelini tanzir etmesi halk şiiriyle divan şiirinin 19. yy'ın ilk yarısında iç içe olduğunu göstermektedir.

Câzib divanında 7 Farsça gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden 5'ini (69a, 69b, 70a, 70b'de ki Farsça gazelleri) müstensihin Farsça imlâyı bilmemesi ve kelimeleri yanlış yazmasından ve şiirlerin vezinlerinin bozuk olmasından dolayı okumak mümkün olmadı.

Şiirlerinde Farsça kelimeleri çokça kullanan Câzib, câ-be-câ, dem-be-dem, ham-ender-ham, harâb-ender-harâb, mû-be-mû, nev-be-nev, rû-berû, ser-tâ-pâ, ser-te-ser, sû-be-sû, zânû-be-zânû gibi Farsça ikilemeleri de sıkça kullanmıştır:

Mir'at-i vech-i yâr ile ola mı rû-be-rû

Gezer rakîb it gibi kûyunda sû-be-sû

Yârın gözüne giremedim mîl-i sürme-veş

Arz eylemese hâl-i siyeh-kârı mû-be-mû

Âteş bıraktı firkati kalb-i hazînime

İtfâ ederse sîne-i sûzân cû-be-cû

(G.395/1,2,3-122a)

Câzib divanında Arapça bir şiir yoktur ancak mülemma gazel olan bir manzumede beyitlerin birinci mısrası Farsça, ikinci mısraları Arapçadır:

Geşte zî-mey-i ârız-ı to lâle-zâr
İhmerre yahmerru ihmîrâr

Ez men-i divane mekon ey puser
İnferre yenferru infîrâr

...

(G.133-85a)

Câzib divanında klasik divan şiirinde örneğini fazla görmediğimiz bir söyleyişle de karşılaşabiliyoruz. Divan şairi sevgiliyi hep kendi gözüyle anlatmıştır. Câzib ise bir de sevgili gözünden sevgiliyi anlatmıştır:

Âlemi hüsnüme meftûn ederim keyfime ya
Virdini cümlelerin efzûn ederim keyfime ya

Gâh ağıâr ile hem-bezm olurum dîz-be-dîz
Bağr-ı uşşâk-ı diğer-gûn ederim keyfime ya

...

Söyledim bu gazeli gonca-fem-i dilberden
Câzibâ tab'ıma efsûn ederim keyfime ya

(G.14-104a)

İlk örneklerine Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lügâti't-Türk adlı eserinde rastladığımız "dedim-dedi" ifadesine bağlı karşılıklı söyleşmelerle şiir yazma biçiminin daha sonra ki dönemlerde hem halk şiirinde hem de divan şiirinde kullanıldığını görüyoruz.⁷ Câzib de bu bir şiirinde bu söyleyiş biçimini kullanmıştır:

⁷ H. Dilek Batıslam, "Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâc'a-Dedim-Dedi)", Folklor/Edebiyat, C. VI, S. 22, Ank. 2000, s. 201-211

Dedim cânâ güler yüzle beni gül gibi handân et
Dedi vaslım dilersen bülbül-âsâ durma efgân et

Dedim îd-i visâle olmuşum dolâb-ı ser-gerdân
Dedi bismil-geh-i aşkımda cân u bâşı kurbân et
(G.43/1,2-110a)

c) Divandaki Atasözleri ve Deyimler

c.1) Atasözleri:

Câzib Divanı'nda tespit ettiğimiz tek atasözü günün kısalığıyla ilgilidir:

Az olur rûzun ömürü deyu söylerler mesel
Âh usandım gayrı yetmez mi zamân-ı nekbeti
(Tb.2/3-31a)

c.2) Deyimler:

Câzib, Türkçe deyimlerin yanı sıra Arapça ve Farsça deyimler de kullanmıştır. Tespit ettiğimiz deyimler şunlardır:

ağzı sulan-	: G.283/3-49a
aşka düş-	: G.279/1-45a
ateş düş-	: Msn.2/17-44a
ayağını denk al-	: G.477/4-60b
ayak bas	: G.433/4-92a
bağrı yan-	: G.407/1-42a
baş kak-	: G.501/3-97b
baş çek-	: G.300/5-77b
bilip de bilmezden gelmek	: G.147/1-104a
can at	: Ts.3/1-126b
cana kıy-	: G. 295/5-68a
çile çek-	: G.424/6-68b
dâmeni âlude ol-	: K.1/20, G.60/1, G.169/5, G.330/6, Kt.19/2,

Msn.6/4, Th.1/1

el çek-	: G.464/3-39b
ele ver-	: G.313/5-100a
el üstünde tut-	: G.439/9-107b
encüm şümar	: K.5/53, G. 490/4
etrâk-i bî idrâk	: G.145/8
fitili yutmak	: G.248/5-19a
gönül al-	: G.68/3-49a
gurbete düş-	: G.234/1-92a
kaddi (kâmeti) dütâ ol-	: K.1/25, K.11/17, G.15/1, Kt.1/5
kahra düş-	: Msn.2/31-44a
kanına gir-	: G.403/1-36a
kan tut-	: G.196/2-65b
karalar giy-	: Msd.1/1-116b
kenara çek-	: G.231/4-54a
namus perdesi çâk ol-	: Msn.2/16-44a
pâyına dâman dolaş-	: G.501/3-97b
püsküllü belâ	: G.112/1-57b
rast gel-	: G.404/1-36b
sinesini taşla döv-	: G.478/3-60b
söz ebesi	: (K.11/48-113b)
sûz çek-	: G.475/4-56b
takat getir-	: G.101/2-46b
takati tâk ol-	: G.226/1-52b
ümmîd kes-	: G.190/5-55b
yüz sür-	: G.250/3-27b

d) Divandaki Ayetler ve Hadisler

d.1) Ayetler:

Câzib'in şiirlerinde iki yerde ayete işaret edildiğini tespit ettik:

“Lâ taknetû min rahmetillâh” Meâli: Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz

(Zümer Sûresi 53. ayet):

Çün ezel “lâ taknetû” emriyle tebşîr eyledin
Ol hitâb-ı müstetâbından beni etme cüdâ
(K.1/5-2a)

“Yevme lâ yenfe’û mâlün velâ benûn” Meali: O gün ki ne mal fayda verir
ne oğullar. (Şuara suresi 88. ayetler):

Aceb vâlâyîş-i tahlîs-i girîbân etmez
“Yevme lâ yenfe’û” da lâzım olan kalb-i selîm
(G.280/5-47b)

d.2) Hadisler:

Câzib’in şiirlerinde tespit ettiğimiz hadisler şunlardır:

“El-fakru fahri” (Fakirlik benim iftiharımdır.):

Olayım el-fakîr fahri ile safâ-yâb ey ganî
Edeyim izz-i Resûl-i hazretine iktidâ
(K.1/34-2a)

“E’s-subhatü temneu’r-rızk” (Sabah uykusu, rızka engeldir.):

“E’s-sabâ yemne’ur-rızk” olduğun fehm edicek
Sen de ey zâhid-i bî-âr değılsin de nesin
(G.352/6-38b)

“El-kanâ’atü kenzün lâ-yüfnâ” (Kanaat, gizli bir hazinedir.):

Genc-i lâ-yüfnâyâ mâlik pâdişâhtır cümlesi
Fahr-i fahra dâver-i sâhib-külâhtır cümlesi
(Th.12/3-15b)

“Essabru miftâhu'l ferec” (Sabır, zaferin anahtarıdır.):

Ol rızâ râh-ı gönül sen dahı etme levm ü lec
 Çün buyurmuştur Resûl “Essabru miftâhu'l ferec”
 (Ts.1/6-17a)

e) Câzib'in Etkilendiği ve Etkilediği Şairler:

Câzib'in en çok etkilendiği şair Şeyh Galib'dir. Câzib, Şeyh Galib'in dört gazelini tahmis (Th. 4, 7, 10, 12) terci-bendlerinden birinin vasıta beytini tesdis (Ts. 4) etmiştir. Bunun dışında Şeyh Galib'in pek çok şiirine nazire olarak yazılmış şiirle karşılaştık:

*

Mâhzar-ı aşk-ı Hudâ Hâzret-i Mevlânâdır
 Menba'-ı sıdk u safâ Hâzret-i Mevlânâdır
 Şeyh Gâlib

Ma'den-i sırr-ı Hüdâ Hazret-i Mevlânâ'dır
 Menba'-ı kân-ı atâ Hazret-i Mevlânâ'dır
 (G. 161/1-123b)

*

Allâh mâh-ı rûze ne sâhib-nisâb olur
 Kim sâyesinde jâle-i ter âfitâb olur
 Şeyh Gâlib

Çün âfitâb-ı hüsnüne zülfün nikâb olur
 Bir şebdir ol ki nazra-i ünse hicâb olur
 (G. 91/1-41a)

*

Şûh-ı bed hûy-i kazâ zann etme nâz eyler bana
 Bîm-i cândan çeşm-i cellâd-ı niyâz eyler bana
 Şeyh Gâlib

Küşte-i şimşîr-i aşkım zinde niyâz eyler bana
 Gamze-i hûn-rîz-i müjgânın ne nâz eyler bana
 (G. 8/1-73a)

*

Şebîh-i hâle-i şems ü kamerdir halka-i tevhîd
 Hat-ı kutbül-burûc-ı pür-iberdir halka-i tevhîd
 Şeyh Gâlib

Dil-i rûşende bir şem'-i ferdir halka-i tevhîd
 Ki ayn-ı hâle-i şems-i kamerdir halka-i tevhîd
 (G. 67/1-33a)

*

Cânlar üzmüş zulmet-i hicrâna gîsû koymuş ad
 Âhlar almış gam-ı aşkında ebrû koymuş ad
 Şeyh Gâlib

Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrâna gîsû koymuş ad
 Ol kemân-veş tîr-endâzına ebrû koymuş ad
 (G. 71/1-27a)

*

Cân hatt-ı leb-i yârdan oldu mütelezziz
 Pervâne şeb-i târdan oldu mütelezziz
 Şeyh Gâlib

Bülbül gül-i gül-zârdan oldu mütelezziz
 Cân vuslat-ı dil-dârdan oldu mütelezziz
 (G. 73/1-74a)

*

Mezâk-ı âşîka zehr-i gam ü itâb lezîz
 Gelir dimâğına mestin velî şarâb lezîz
 Şeyh Gâlib

Hayâ-i la'î-i lebinle olur şarâb lezîz
 Ciğer ki âteş-i aşkla olur kebâb lezîz
 (G. 72/1-29b)

*

Gün olur ey meh-ı nâzım bu sabâhat da geçer
 Bizi hicrânda koyan bu şeb-i hayret de geçer
 Şeyh Gâlib

Hat gelir rûyuna ey yâr-ı melâhat de geçer
 Çemen-i nâz da geçer köhne terâvet de geçer
 (G. 95/1-42b)

*

Yine vâdî-i hışm ü çengi çeşm-i bî-amân tutmuş
 Per-i Cibrîli zülf ol kahramâna sâyebân tutmuş
 Şeyh Gâlib

Verâ-yı perde-i zülfünde meh-rûyun nihân tutmuş
 Sanursun âsumanı dūd-ı âh-ı âşıkân tutmuş
 (G. 196/1-65b)

*

Nigeh düzdîde ol meh tâze tarh-ı nâza yol tutmuş
 Aceb târâc-ı milk-i akla gamze tâze yol bulmuş
 Şeyh Gâlib

Nühüfte gamzeler genc-i dil-i pür-râza yol bulmuş
 Harîm-i sîneden ol mâh-ı serd-âvâze yol bulmuş
 (G. 195/1-65a)

*

Sahbâ-yı lebin çeşm-i füsûkâra mı mahsûs
 Feyz-i dem-i Îsâ iki bîmâra mı mahsus
 Şeyh Gâlib

Âzâr-ı dil ol gamze-i hûn-hâra mı mahsûs

Sad nâz-ı füsûn dîde-i bîmâra mı mahsûs

(G. 201/1-75b)

*

Dil ü cânın enîs-i bezm-i irfân olduğun tuyduk

O iki goncenin zîb-i gülistân olduğun tuyduk

Şeyh Gâlib

O tıfl-ı nûr sebak âşûb-ı devrân olduğun duyduk

Bahâr-ı nâz ile serv-i hırâmân olduğun duyduk

(G. 225/1-76b)

*

Yâresi muhtâc-ı kâfûr olmasın bir kimsenin

Sîneden meh-pâresi dûr olmasın bir kimsenin

Şeyh Gâlib

Şîşe-i ikbâli meksûr olmasun bir kimsenin

Bezm-i gamda kârı ma'zûr olmasun bir kimsenin

(G. 228/1-42a)

*

Ne bend-i şeh ne muhibb-i gedâ imiş bildik

O bî-mürüvveti yâd âşinâ imiş bildik

Şeyh Gâlib

Şarâb-ı la'l-i lebin cân-fezâ imiş bildik

Ve tîş-i illet-i aşka devâ imiş bildik

(G. 241/1-121a)

*

Gönül sevdâ- perest-i zülf-i küfr-efzâ mıdır bilmem

Metâ'-ı âfiyet hasret-keş-i yağmâ mıdır bilmem

Şeyh Gâlib

O müşğîn hâl-i hattın anber-i sârâ mıdır bilmem
 Kıyâmet kâmetin zülfün şeb-i yeldâ mıdır bilmem
 (G. 276/1-39b)

*

Ankâ-yı sehâyım dil-i dâñâda garîbim
 Bir gümşüdeyim ism ü müsemmâda garbim
 Şeyh Gâlib

Çün cûy-ı revân dâmen-i sahrâda garîbim
 Mecnûn revişem meclis-i Leylâ'da garîbim
 (G. 294/1-67b)

*

Dil-i za'ife bir âfet güzel beğendiremem
 O haste-i gam-ı aşka ecel beğendiremem
 Şeyh Gâlib

Revân-ı haste-i aşka ecel beğendiremem
 O çeşm-i arbede cûya cedel beğendiremem
 (G. 297/1-72a)

*

Ağlama ey bülbül-i dîvâne Allâh aşkına
 Merhamet kıl haste-i hicrâne Allâh aşkına
 Şeyh Gâlib

Yakma bağrım âteş-i hicrâna Allâh aşkına
 Lutf edip şâyeste kıl dermâna Allâh aşkına
 (G. 407/1-42a)

*

Bûm-ı gamdır şem'-i bezm-i devletin pervânesi
 Tîg-i mâtemdir bu subh-ı işretin pervânesi
 Şeyh Gâlib

Enfüs-i âfâk-ı şem'-i şöhretin pervânesi
 Sâkî-i mâtem-nümûddur işretin pervânesi
 (G. 482/1-64b)

*

Uyup baht-ı siyehkâra perîşân olduğum kaldı
 Hevâ-yı zülf ile bergeşte-sâmân olduğum kaldı
 Şeyh Gâlib

Harîm-i şem'e çün pervâne sûzân olduğum kaldı
 Nihâl-i gülsitân-ı vasla gûyân olduğum kaldı
 (G. 464/1-39b)

*

Eder sergeşte şâh u mâhı şevk-i mey pey-ender-pey
 Döner câm-ı Cemin ardınca tâc-ı key pey-ender-pey
 Şeyh Gâlib

Nevâ-yı âhımı gûş eyle hem çün ney pey-ender-pey
 Tutar çetr-i semâyı kalkale hey hey pey-ender-pey
 (G. 472/1-52b)

Câzib divanında -nazire niteliği taşımasa da- pek çok şiirde Şeyh Galib Divanı'ndaki redif kalıplarının kullanıldığını görmekteyiz. Burdan yola çıkarak Câzib'in Şeyh Galib Divanı'nı takip ederek bir divan meydana getirdiğini söylemek mümkündür.

Câzib'in Şeyh Gâlib'den bu kadar çok etkilenmesinin bir sebebi Mevlevîliği olabilir. Bununla birlikte Câzib'in divan şiirinin son büyük şairinden etkilendiği için Mevlevî olduğu da muhtemeldir.

Câzib Divanı'nda tanzir başlığıyla verilen tek şiir, Câzib'in Âşık Dertli'nin gazeline yazdığı naziredir. (bkz. G. 500-95a) Divanda bu şiir dışında

Fuzûlî'nin "usanmaz mı" ve "gayrı", Nâbî'nin "usandık", Nedim'in "olmuş sana" redifli gazellerine yazılmış nazireler vardır:

usanmaz mı

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı.
Felekler yandı âhımdan muradım şem'i yanmaz mı.

Fuzûlî

Cefâ vü cevrin efzûn etmeden cânân usanmaz mı
Hatının karası ruhsâra urdukta utanmaz mı

Şeb-i târ-ı melâlet içre nây-ı nâba döndüm kim
Aceb şem'-i ümîdim âteş-i âhımla yanmaz mı

...

Câzib (G.469-49a)

gayrı

Hâsılım yoh ser-i kûyunda belâdan gayrı
Garazım yoh reh-i aşkında fenâdan gayrı

Fuzûlî

Kim döker zülfüne hiç bâd-ı sabâdan gayrı
Bir mahal var mı dile dar-ı şifâdan gayrı

Kalmadı geşt ü güzâr etmediği deşt-i cünûn
Gitme o la'l-i lebin câm-ı safâdan gayrı

...

Câzib (G.471-51a)

usandık-usandım

Bir devlet için çerha temennadan usandık

Bir vasl için ağyara müdaradan usandık

Nâbî

Bir şemme için zülf-i dilâradan usandım

Bir bûse için yâra müdâradan usandım

Rûz-ı gam-ı hicrânı dahı başka bir âlem

Zîrâ kerem-i vuslat-ı dil-dârdan usandım

...

Câzib (G.315-104b)

olmuş sana

Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana

Mey süzülmüş şîşeden ruhsar-ı âl olmuş sana

Bûy-i gül taktîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu

Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

...

Nedim

Dildeki zâr-ı nihânım âşikâr olmuş sana

Sîne-i bî-kîne âhir dâğ-dâr olmuş sana

Kûy-ı maksûda geçivermezsen ey seyl-i sirişk

Sen dahı çeşm-i terim bir cûy-bâr olmuş sana

...

Câzib (G.13-95b)

Câzib Divanı'nın başında Mevlevî bir şair olan Câzim'in, Câzib Divanı hakkında yazdığı bir takrize yer verilmiştir:

“Zihî mecmu'a kim âsârını derc eyleyüp bir bir
Selâhaddin Efendi nâmın ibkâ kıldı dünyâda

Leâlî-i me'ânî dizmiş el-hak rişte-i nazma
Murassâdır bütün her beyti yoktur kıt'a-yı sâde

Sezâ olsa kulûb-ı nâsı Câzib iş bu âsârı
Ne rengîn nükteler zeyn olunmuş bezm-i ma'nâda

Nemata el-hakîr Esseyid Mehmet Câzim El-Mevlevî Müdîr-i Mâl-i Eyâlet-i Ankara. Sene hamsün ve sittîn ve mieteyn ve'l-elf”⁸

Divan metninin başında yer alan diğer bir şiir Farsçadır ve Lutfî Efendi'ye aittir:

“Devletlü İsmet Paşa Hazretleri'ne ma'iyet-i seniyyelerinde bulunup, fakirhânlerinde misâfir olan Lutfî Efendi'nin hakk-ı âcizânemize söylediği kıt'a-yı Fârisiyye'dir.

Ey Selâhuddîn-i mâ fermûd mâ-râ yek sohen
Dûr baş ed ez-sefâ-yi goftenet ez-mâ mihen
Nutm-i cân bahşâ-yi to mâ-râ gıdâ-yi rûh şod
Nîst kes-râ zehre der bezm-i to bigşâyed dehen”⁹

Câzib, başka şairleri etkileyebilecek kadar kudretli bir şair değildir. Bu şiirlerin dost meclisinde hatır için söylenmiş sözlerden ibaret olduğunu düşünmekteyiz. Câzib, etkileyen değil etkilenen bir şairdir. Divanda karşılaştığımız nazireler, tahmisler ve tesdisler bunun bir göstergesidir.

⁸ Rûmî: 1265, Mîladî: 1849/1850

⁹ 1b

Tahmis ve Tesdisler: Câzib Divanında 12 tahmis, 4 tesdis vardır. Câzib, Sabri Sâdık'ın, Ârif Hikmet Bey'in, Vâfî Efendi'nin, Müştak Baba'nın, Nâbî'nin ve Pertev'in birer, Şeyh Gâlib'in dört gazelini tahmis etmiştir. Tahmislerden ikisinin hangi şaire ait olduğu belli değildir. Hâfız'ın, Osmanzâde Tâib'in, Şeyh Gâlib'in birer beytini tesdis eden Câzib'in tesdis ettiği bir beytin kime ait olduğunu tespit edemedik.

Câzib, kendinden önce şöhret bulmuş şairlere özendiği ve onlardan etkilendiği gibi devrinde yaşamış şairlerin de tesirinde kalmış, bir yol ortaya koymaktan ve başka şairleri etkilemekten çok uzak bir şairdir. Câzib'in şiir zevki konusundaki temel ölçütünün kendi beğenisi olduğunu söylemek mümkündür. Câzib'in etkilendiği şairlerin tarzlarının farklı olması, netleşmiş bir şiir zevkinin olmadığına göstergesidir. O, bir yandan Âkif Paşa'nın şairliğini överken diğer yandan Âkif Paşa'nın rakibi olarak tanınan Pertev Paşa'nın bir gazelini tahmis edebilmiştir.

C) Divanı

Câzib Divanı'nın bilinen tek nüshası Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda Yz. A 279 arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

Kültür Bakanlığı Türkiye Yazmaları internet sayfasında¹⁰, divan hakkında şu notlara da yer verilmiştir:

Câzib (öl. 1273/1856'dan sonra)

Eser, rik'a hatla, değişik satır sayılarında yazılmıştır. 127 varaktan oluşan divanda taç filigranlı kâğıt kullanılmıştır. Boyutları, 225x150 mm'dir.

¹⁰ www.yazmalar.gov.tr

Söz başları kırmızıdır. Çeharkuşe zencirekli, kahverengi meşin, cilt kapakları meşin, cilt kapakları yıpranmış yeşil bez kaplı mukavva bir cilt içerisindedir.

Divan, Mevlâna'dan Farsça bir beyitle başlamaktadır:

د یوانه می‌شدم ز تراشیدن خطت
چون بزہ کہ کم کند آز دن مه را

ve

شویله ای‌تدی نوک غمزک جازب پر زخمناک
اندرون سینه پر داغدارمدن صقن

beytiyle sona ermektedir.

Câzim'in yazdığı takrîzin tarihine bakıldığında 1849 yılında derlendiğini düşündüğümüz divan nüshasında pek çok imla hatası ve düzeltmeler bulunmaktadır. Divan nüshası, mürettep bir divan özellikleri taşımamaktadır. Divan üç naatla başlayıp arkasından münacatla devam etmektedir. Aynı nazım şeklindeki şiirler gruplandırılmayıp gelişi güzel divan içinde yer almıştır. Bu yönleriyle elimizdeki divan nüshasının müsvedde niteliği taşıdığını söylemek mümkündür.

Câzib Divanı'nın 73a-79b sayfaları arasındaki gazeller mürettep bir divanda olduğu gibi harflere göre tanzim edilmiştir. Buradan şairin mürettep bir divan yazma niyetinde olduğunu ancak buna fırsat bulamadığını düşünüyoruz.

II. BÖLÜM: CÂZİB DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

A) Divanın Şekil Özellikleri

1. Nazım Şekilleri

Kaside	Terkib-bend	Murabba'	Muhammes	Tahmis	Müseddes	Tesdis	Müsemmen	Gazel	Kıt'a	Mesnevî	Müztezat
11	3	3	3	12	3	4	1	511	19	7	2

Câzib Divanı'nda belli bir nazım şeklinde yazılmış 579 şiir vardır. Divanda bu şiirlerin yanı sıra şiir parçası diyebileceğimiz 4 matla, 19 müfred ve 3 mısra bulunmaktadır.

a) Kaside:

Divanda 11 tane kaside nazım şekli ile yazılmış şiir vardır. Câzib kasidelerinde klasik kasidenin bölümlerine tam anlamıyla riayet etmemiştir. Nesib veya teşbib, girizgâh, methiye ve dua bölümleri hemen her kasidede bulunmaktadır. Tegazzül bölümü üç kasidede (4., 6. ve 11. kasideler) karşımıza çıkmaktadır. Tegazzül bölümü 7 numaralı şiirde alışılmışın dışında kasîdenin, tegazzül ile tamamlandığı belirtilmiştir ancak kaside dua bölümüyle bitirilmiştir:

Teşne-i sâgâr-ı ser-şâr u ikbâlin ile

Âsafâ bula tegazzülle kasîdem e't-tamam

(K.4/53-7a)

Sâyesinde ola ben gibi nice bende çerâğ

Ömr-i ikbâlini efzûn ede ol Rabbü'l enâm

(K.4/64-7a)

Câzib'in kasidelerinde dikkatimizi çeken bir husus fahriye bölümüne yer vermemesidir. Sadece bir kasidede (3. kaside) şair kendisini övmektedir ancak kendini övdüğü beyitlerin methiyeden önce yer alması alışılmışın dışında bir durumdur.

Câzib, kasidelerinde daha çok remel bahirlerini kullanmıştır. Kasidelerde kullanılan vezinler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Bahirler	Vezinler	Kaside
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	3
Remel	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	5
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	2
Müctes	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1

Câzib, kasidelerini en az 13, en fazla 67 beyit ile yazmıştır. Beyit sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Manzume Nu.	Beyit Sayısı
1	48
2	13
3	32
4	63
5	54
7	38
8	26
9	40
10	47
11	67

b) **Terkîb-bend:**

Divanda 3 tane nazım şekli terkîb-bend olan manzume vardır. Vasita beyitleri tekrar etmediği için terkîb-bend olan bu manzumeler metinde sehven "tercî'-bend" başlığıyla yazılmıştır. Üç terkîb bend de 8 mısralık 5 bend olarak, aa xa xa xa vv bb xb xb xb yy... kafiye şemasıyla yazılmıştır. 1. terkîb-bend Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün kalıbıyla yazılırken, 2 ve 3. terkîb-bendlerde Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün kalıbı tercih edilmiştir.

c) Murabba:

Divanda bir tane murabba nazım şekli ile yazılmış bir manzume mevcuttur. Bu murabba 9 bent olarak, Müstef'ilün Müstef'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Kafiye şeması aaaA bbbA cccA... (mütekerrir murabba) şeklindedir.

d) Muhammes:

Divanda 3 tane muhammes nazım şekli ile yazılmış manzume mevcuttur. 1 ve 2 numaralı muhammes 5 bent olarak, 3 numaralı muhammes ise 10 bend olarak yazılmıştır. 1 numaralı muhammeste Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün, 2 ve 3 numaralı muhammeslerde Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün vezni kullanılmıştır.

Şarkı başlığıyla verilen 2 numaralı muhammeste kafiye aaaaA bbbba cccca... (mütekerrir muhammes), 1 ve 3 numaralı muhammeslerde kafiye aaaaa bbbba cccca... (müzdeviç muhammes) şeklindedir.

e) Tahmis:

Câzib Divanı'nda 12 tahmis bulunmaktadır. Şeyh Galib'in dört gazelini tahmis eden Câzib; Pertev, Nâbî, Müştâk, Sabri Sadık, Vâfî Efendi ve Şeyhülislâm Arif hikmet Bey'in birer gazelini tahmis etmiştir. Tahmislerden biri sadece "Tahmis" başlığıyla, başka bir tahmis ise "Tahmis Beyt-i Meşhûr" başlığıyla verilmiştir. Bu tahmislerde mahlas da bulunmadığı için kimin şiirlerinin tahmisi olduğunu tespit edemedik:

Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr

Âh der âh iştir şimdi muhassal dil-i zâr

(Th. 3)

Tahmislerde kullanılan vezinler şu şekildedir:

Bahirler	Vezinler	Tahmis
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	7
Remel	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	3
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	1
Hezec	Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün	1

f) Müseddes:

Divanda 3 tane müseddes nazım şekli ile yazılmış manzume mevcuttur. Üç müseddes de 5 bend olarak yazılmıştır. 1 numaralı müseddes Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün, 2 numaralı müseddes Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün, 3 numaralı manzume ise Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Müseddeslerde kafiye aaaaaA bbbbbA cccccA... (mütekerrir müseddes) şeklindedir.

g) Tesdis:

Câzib Divânı'nda 4 tesdis bulunmaktadır. Câzib, Hafız'ın, Tâib'in, Şeyh Galib'in birer gazelini tesdis etmiştir. Tesdislerden Tesdîs-i Matla'-ı Ma'lûm" başlığıyla verilmiştir. Tesdis edilen bu beytin hangi şaire ait olduğunu tespit edemedik:

Âfitâb ahşama cân attı hicâbından senin
Mâh-ı noksân erdi hüsni-şu'le-nâbından senin

1, 2 ve 3 numaralı tesdisler Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün, 4 numaralı tesdis ise Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

h) Müsemmen:

Divanda bir tane müsemmen nazım şekli ile yazılmış manzume mevcuttur. Bu müsemmen 5 bend olarak, Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Kafiye, aaaaaaAA bbbbbbAA ccccccAA... (mütekerrir müsemmen) şeklindedir.

i) Gazel:

Divanda 511 tane gazel nazım şekliyle yazılmış manzume vardır. Farsça gazellerden 5'ini (69a, 69b, 70a, 70b'de ki Farsça gazelleri) okuyamadığımız için metin bölümüne almadık. Dolayısıyla çalışmamızın metin bölümünde 506 gazel bulunmaktadır. Gazeller konusundaki incelememizi de bu 506 gazel üzerinden yaptık.

Câzib, gazellerinde daha çok remel bahirlerini kullanmıştır. Gazelerde kullanılan vezinler aşağıda çıkarılmıştır:

Bahirler	Vezinler	Gazel
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	165
Remel	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	103
Hezec	Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün	118
Muzâri'	Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün	36
Hezec	Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ülün	53
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	5
Müctes	Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün	14
Hezec	Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün	2
Muzâri'	Mef'ûlü Fâ'îlâtün Mef'ûlü Fâ'îlâtün	2
Hezec	Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün	4
Recez	Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	1
Münserih	Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün	2
Recez	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	1

Câzib genellikle 5 ve 7 beyitli gazeller yazmıştır. Gazellerin beyit sayıları şu şekildedir:

Beyit Sayısı	Gazel
4	11
5	257
6	54
7	134
8	16
9	26
10	2
11	2
12	2
14	1
16	1
Toplam	506

j) Kıt'a:

Câzib'in gazelden sonra en çok kullandığı nazım şekli kıt'a'dır. Kıt'alardan biri (4 numaralı kıt'a) kıt'a-yı kebîredir. Divanda 19 kıt'a bulunmaktadır. Bunda tarih düşürmeye meraklı olmasının ve tarih düşürmek için yazdığı şiirlerde kıt'a nazım şeklini tercih etmesinin etkisi vardır.

Câzib, kıt'alarında şu vezinleri kullanmıştır:

Bahirler	Vezinler	Kıt'a
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	6
Remel	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	4
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	3
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	1
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	2
Recez	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün	1
Recez	Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	1
Muzâri'	Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	1

Kıt'alardaki beyit sayıları şu şekildedir:

Kıt'a Nu.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Beyit sayısı	7	7	9	41	5	2	7	8	8	7	2	2	7	6	12	5	2	2	6

k) Mesnevi:

Câzib Divanı'nda mesnevi nazım şekliyle yazılan 7 tane şiir vardır. Bu manzumelerden üçünün başında hikâye yazmaktadır. Mesnevi nazım şekliyle yazılan manzumelerden üçü lugazdır. Bir tanesinin herhangi bir başlığı yoktur.

Mesnevilerde beyit sayısı şu şekildedir:

Manzume Nu.	1	2	3	4	5	6	7
Beyit sayısı	31	32	5	6	18	7	5

Mesnevilerde kullanılan vezinler şu şekildedir:

Bahirler	Vezinler	Mesnevî
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	4
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	3

l) Müstezat:

Câzib Divanı'nda iki tane nazım şekli müstezat olan manzume vardır. Her iki manzumede de uzun mısra Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün, kısa mısra ise Mef'ûlü Fe'ülün kalıbıyla; Aa Aa Bb Aa Cc Aa... kafiye düzeniyle yazılmıştır. 1 numaralı müstezat 5, 2 numaralı müstezat 4 beyit olarak yazılmıştır.

m) Beyit ve mısralar:

Divanın çeşitli yerlerinde 23 tane beyit vardır. Bu beyitlerden dördü kendi arasında kafiyeli olduğu için matla; diğer beyitler ise kafiyeli olmadığı için müfreddir.

4, 14, 17 numaralı müfredler, tarih düşürmek için yazılmıştır. 10 ve 15 numaralı müfredler Farsçadır.

1 ve 2 numaralı matlalar Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün, 3 numaralı matla ise Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Müfredlerde kullanılan vezinler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Bahirler	Vezinler	Beyit
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	6
Remel	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	3
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	6
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	2
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün	1
Müctes	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1

Câzib Divanı'nda üç mısra bulunmaktadır. Bu mısraların üçü de Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

2. Vezin:

Câzib Divanı'nda 16 kalıp kullanılmış olup bunların çoğunluğu remel bahirleridir.

Bahirler	Vezinler	Kaside	Terki-bend	Murabba'	Muhammes	Tahmis	Müseddes	Tesdis	Müsemmen	Gazel	Kıta	Mesnevî	Mütezat	Matla	Müfred	Mısra
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün	3	2		1	7	1	3		165	6				6	
Remel	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün	5			2	3	1			103	4			1	3	
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	2				1		1		118	3			2	6	3
Muzâri'	Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün		1						1	36	1					
Hezec	Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün									53			2			
Remel	Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün									5	1	4			2	

Müctes	Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1					1			14					1
Hezec	Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün									2	2	3			1
Recez	Müstef'ilün Müstef'ilün			1											
Muzâri'	Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilâtün									2					
Hezec	Mef'ülü Mefâ'ilün Mef'ülü Mefâ'ilün					1				4					
Recez	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün										1				
Recez	Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün									1	1				
Münserih	Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün									2					
Recez	Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün									1					

Câzib vezin konusunda başarılı bir şair değildir. Bu konuda çok hassas davrandığını söylemek de mümkün değildir. Bazen hece eksikliği veya hece fazlalığı sebebiyle, bazen kelime fazlalılığıyla vezinlerde kusurlar vardır. Aşağıdaki beyitlerden birincisinde hece eksikliğinden, ikincisinde ise hece fazlalığından kaynaklanan vezin kusuru vardır:

Hısn-ı endîşe-i ehl-i dili gârât eyler
Saf-be-saf dizmeye dilde cünûd-ı âlâm
(K.4/6-7a)

Küşte-i şimşîr-i aşkım zinde niyâz eyler bana
Gamze-i hûn-rîz-i müjgânın ne nâz eyler bana
(K.8/1-73a)

Câzib vezin konusundaki kusurlarından biri de Türkçe bir kelimedede heceyi uzun okuyarak bir buçuk hece saymasıdır. Aşağıdaki beyitte “dön” kelimesi bir buçuk hece olarak hesaplanmıştır:

İrtikâb eyleme çirkâbına çarh-ı dūnun

Dön gör kâf-ı kanâ'atte gönül Ankâ'ya

(G.397/3-12a)

Ve zinlerde imaleye sıkça rastlandığı gibi daha önemli bir kusur sayılabilecek zihafılı okunması gereken heceler oldukça fazladır. Bazı yerlerde ve zin kusurunu engellemek için müdahalelerde bulunmak zorunda kalınmıştır.

3. Kafiye ve Redif:

Câzib Divanı'nda kafiyede tercih edilen harf tablosu şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

HARFLER	KASİDE	GAZEL	KIT'A	MÜSTEZAT
Elif	2	16	3	
Be	1	16	1	
Te		13	1	1
Se		3		
Cim		6		
Çim		1		
Ha		9		
Hı		1		
Dal		6	3	
Zel		3		
Ra	3	89		1
Ze		24		
Sin		4		
Şin		8		
Sad		2		
Dad		4		
Tı		2		
Zı		2		
Ayin		3		
Gayın		2		
Fe		5		
Kaf		7	1	
Kef		18		
Lam		23		
Mim	2	62	1	
Nun	1	61	2	
Vav		5		

He		61	3	
Ye	2	50	4	
TOPLAM	11	506	19	2

Câzib Divanı'nın kafiye ve rediflerine baktığımızda Câzib'in daha çok redifli kullanımı tercih ettiğini görüyoruz. Değerlendirmeye aldığımız 545 manzumenin 481'inde redif kullanıldığını tespit ettik. Tercî'-bendlerin, musammatların, mesnevilerin her biriminde farklı kafiye redif özellikleri bulunduğu; müfred ve mısraların kafiyesi bulunmadığından bu manzumeleri değerlendirme dışında tuttuk.

Câzib Divanı'nın kafiye ve redif tablosu şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Kafiye ve Redif	Manzume Sayısı
Yalnızca kafiye	64
Kafiye + ek redif	121
Kafiye + kelime redif	117
Kafiye + ek redif + kelime redif	139
Kafiye + kelime grubu redif	83
Kafiye + ek redif + kelime grubu redif	21

Bu verilerden yola çıkarak 281 manzumede ek redif, 256 manzumede kelime redif, 104 manzumede kelime grubu redif kullanıldığını söyleyebiliriz.

Câzib'in tek kelimedenden oluşan rediflerinden 194'ü Türkçe, 36'sı Arapça, 28'i Farsçadır. Kelime grubu rediflerden 76'sı Türkçe, 12'si Arapça-Türkçe, 9'u Farsça, 8'i Türkçe-Farsça, 4'ü Arapça, 3'ü Arapça-Farsça kelimelerden oluşmuştur. Câzib, gerek tek kelimelik rediflerde, gerekse kelime grubu rediflerde daha çok Türkçe kelimeleri tercih etmiştir.

Bazı manzumelerde kafiye problemleri mevcuttur. Aşağıdaki manzumede belli bir kafiye örüntüsü yoktur. Manzumede kafiyeye özenilmemiştir:

Evlâd-ı Hâcî Bayrâm-ı Velî Hazret-i Nûrî Baba Efendi
Esrâra âgâh ârif-i billâh her nutk-ı bana mecmû'a-i aşk

Kânî kelâmı birdir meâ'nî genc-i serâir kufl-i zebânî
Safha-i tab'-ı hatr-ı fesâhat-âver-i fikr-i mecmû'a-i aşk
(Kt.9/1,2-35a)

Aşağıdaki manzumede iade sanatı yapılmış fakat kafiye ihmal edilmiştir:

Kalemim yazdı ser-i levh-i kazâya elemim
Elemim oldu devâtı vü midâdı kalemim

Kalemimdir hele nakkâş-ı kazâ-yı kudret
Bir siyeh safhadır âmâl-i hutûr-ı elemim

Elemim olmuş iken gûşe-i dilde pinhân
Eyledi derd-i zebân derd-i nüvişte kalemim
(G.304/1,2,3-78a)

Arap alfabesiyle bir kusur gibi görülmeyen, kafiyedeki ı-i, a-e değişimi az da olsa karşımıza çıkmaktadır:

Bir dem kenâra çekmeğe ol serv-i ser-keşi
Seyr et rehinde dîdelerimden akan yaşı
(G. 499/1-94b)

Dil-i bî-kayd u bî-gam ol ilişme bu nâ-bûda
Küdûrât-ı zamândan olayım der isen âsûde
(G.431/1-90b)

Aşağıdaki beyitlerde redif ve kafiye birbirine karışmıştır:

Esîr-i kâkûl-i târ-ı şeb-i cânân olan gönlüm
Dahı pervâne-i şem'-i dahı cânân olan gönlüm

Beni gezdirdi çok vâdî-i hicrânda bu sözlerle
Derûnum vâde-i ferdâya istersen inan gönlüm

(G.316/1,2-105a)

Bu beyitlerden yola çıkılarak Câzib'in kafiyeye çok özen göstermediği söylenebilir.

B) DİVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ:

CÂZİB DİVANI'NDA CEMİYET:

I. ŞAHISLAR

A. Tarihî Şahsiyetler

a) Hükümdarlar, Devlet Adamları:

Câzib, II. Mahmud ve Abdülaziz dönemlerinde yaşamıştır fakat hiçbir şiirinde dönemin padişahından söz etmez. Divanda adı geçen devlet adamları Câzib'in kaside yazdığı Âkif Paşa, Nurullah Paşa, Hakkı Paşa, Dilâver Paşa, Tayyar Paşa, Dâvud Paşa, Ankara valisi Vecîhî, bir gazelini tahmis ettiği Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'dir.

Câzib için Âkif Paşa'nın özel bir yeri vardır. Yozgat doğumlu olan Âkif Paşa o yıllarda Ankara'da da tanınan ve sevilen bir paşa olduğunu düşünüyoruz. Câzib, Âkif Bey için biri 63, diğeri 54 beyitlik iki kaside yazmıştır. Kasidesinde ifade ettiğine göre Âkif Bey Câzib'in yardım umduğu tek kişidir:

Kimseden eylemedim şimdiyecek istimdâd

Etmedim levh-i emelde dahı vaz'-ı erkâm

(K.4/51-7a)

Câzib, Âkif Paşa'dan bahsederken övgünün sınırlarını zorlar:

Medhin eflâke değil arşa çıkarsam yeri var
 Senin ey Âsaf-ı Cem câh-ı melâik-endâm
 (K.4/31-7a)

Câzib'e göre Âkif Paşa sadece mükemmel bir devlet adamı değil aynı zamanda Firdevsî'den kat kat üstün bir şairdir:

Mübâhat etmesün Şehnâme'siyle dahı Firdevsî
 Hezârân tab'ının var öyle evrâk-ı perîşânı
 (K.5/34-9a)

b) Şairler:

Câzib Divanı'nda pek çok şairin adı geçmektedir. Divanın başında kendisi gibi Mevlevî bir divan şairi olan Câzim'in takrizi vardır:

“Zihî mecmu'a kim âsârını derc eyleyüp bir bir
 Selâhaddin Efendi nâmın ibkâ kıldı dünyâda

Leâfî-i me'ânî dizmiş el-hak rişte-i nazma
 Murassâdır bütün her beyti yoktur kıt'a-yı sâde

Sezâ olsa kulûb-ı nâsı Câzib iş bu âsârı
 Ne rengîn nükteler zeyn olunmuş bezm-i ma'nâda

(1a)

Câzim, aslen İstanbullu olup 1848 yılında Ankara kazası mal müdürlüğü görevinde bulunmuştur.¹¹ Bu takrizin altında belirtilen tarih 1849 yılına tekabül etmektedir. Câzib Divanı'nın da bu yılda derlendiğini düşünüyoruz.

¹¹ Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, Devlet Basımevi, İst. 1936, s. 910

Divanda ismi geçen bir diğer şair Hacı Bayram-ı Velî'nin halifelerinden Nuri Baba'dır. Anladığımız kadarıyla Nuri Baba Câzib'in şiir konusunda üstadıdır:

Hazret-i Nûrî Baba vü enver-i müşkil-küşâ
Câzibâ ta'mîr eder eş'ârda noksân eylesem
(G.288/7-56a)

Hazret-i Nûrî pesendîde ederse gazelim
Gam mıdır gayrı bana olsa şikest-beste
(G.412/8-51a)

Câzib ayrıca Nûrî Baba'nın divanına tarih düşürmüştür. (bkz. Kt.10-13a)

Divan'da adı geçen şairlerden biri de Firdevsî'dir. Câzib, Âkif Paşa'nın şairliğini överken onun Firdevsî'nin Şehnamesi gibi binlerce eserinin olduğunu söyler:

Mübâhat etmesün Şehnâme'siyle dahı Firdevsî
Hezârân tab'ının var öyle evrâk-ı perîşânı
(K.5/34-9a)

Tahmis ve tesdislerde adı geçen şairleri "Câzib'in Etkilendiği ve Etkilediği Şairler" başlığı altında değerlendirdiğimiz için bu bölümde tekrar etmiyoruz.

c) Sanatçılar:

Bir beyitte Çinli bir ressam olan Mâni, eseri Erjeng ile birlikte zikredilir: Aşığın sinesinde sevgilinin her nakşı bulunmaktadır. Nakışlar o kadar çoktur ki gönül, bir tabloda çok resimlerin bulunduğu bir kitabı andırmaktadır:

Bulunur enderûn-ı sîne de her nakş-ı dilberden
 Ki levh-i dil kitâb-ı mâni'-i erjeng midir bilmem
 (G.278/4-40b)

Ressamlığıyla anılan diğ er bir sanatçı da İranlı nakkaş Behzâd'dır:

Anılsun mâni-i bût-hâne-i Çin-i tasavvur kim
 Benim nakş-ı hayâl-i yâra Behzâd olduğum yerdir
 (G.132/6-83b)

d) Filozoflar:

Câzib; kasidelerinde övdüğü kişilerin aklını ve hakikatli olduklarını vurgulamak için onları Aristo ve Felâtûn'a benzetmiştir:

Oı Felâtûn-ı hakikat ki Aristo-menkabet
 Hazret-i Âsaf-ı Cem-pâye o Cemşid-etvâr
 (K.6/21-9a)

Senindir şîme dârâ haşmet ü mir'at-i fikr ile
 Harîf olsa Felâtûn onu bir sözle eder ebkem

Ne kim endîşesi re'y etse takdîre muvafıktır
 Zamânında Aristo olsa urmazdı hükümden dem
 (K.10/10,11-21b)

B. Tarihi ve Efsanevi Şahsiyetler:

Divan'da peygamberler meşhur özellikleriyle zikredilir.

Hz. Yusuf, güzelliğini, kuyuya atılışını, Züleyhâ'nın güzelliğini görünce kendinden geçmesini, Mısır sultanı oluşunu hatırlatacak benzetmelerle konu edilir. Sevgilinin çene çukuru Yusuf'un atıldığı kuyuya benzetilmiştir:

Bûs eyler iken gerdenini Yûsuf-ı hüsnün
 Hem câh-ı zenahdânına da efgen olaydım
 (G.314/6-100b)

Hz. Musa, Tûr ve tecelli kelimeleriyle birlikte anılmıştır. Gönül, tecelligâhtır:

Şeb-i târında ne mümkün kala bu Mûsâ-yı cân
 Dil nazar-gâh-ı Hudâ Tûr-ı tecellâyız biz
 (G.168/4-40a)

Hz. İsa, ölüleri diriltme mucizesi, çarmıha gerilmesi, dilsizleri konuşurması mucizeleriyle anılmıştır. Hz. İsa için daha çok “Mesihâ” kelimesi kullanılmıştır:

Bahş-ı hayât etmededir mürde-dillere
 La’l-i lebine nutk-ı Mesîhâ mıdır desem
 (G.293/2-67b)

Hz. Süleyman, Hüdhüd kuşu, saltanatı, zenginliği, karıncalarla konuşması ve yüzüğü sebebiyle anılmıştır. Aşağıdaki beyitte dünya varlıklarının geçiciliğini anlatmak için Hz. Süleyman’ın saltanatına telmih yapılmıştır:

Süleymân-ı zamân ol mâh-ı hâtem dâr-ı hüsnünde
 Kelâmı üstühânı hâk-pây-ı mûr olur bir gün
 (G.358/5-53b)

Hz. Davud sesiyle, Hz. Âdem cennetten dünyaya gelmesiyle, Hz. Yakup Yusuf’a hasreti ve onun için ağlamasıyla, Hz. Nuh tufanı ile, Hz. Eyyûb sabırla şiirlere konu edilmiştir.

Câzib, dört halifeyi sadece ismen zikrederken, Hz. Ali’yi kahramanlığı ve zülfikârıyla anmıştır. Şair, Hz. Ali için Aliyyü’l-Murtazâ, Haydar-ı Kerrâr

isimlerini de kullanmış, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Kerbelâ olayıyla beraber anmış, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i överken Yezid'e lanet okumuştur:

Ol Hasan ile Hüseyin cediti Habîb Kibriyâ
Mâderi Fâtıma-i zehrâ ki bint-i Mustafâ

Vâlid-i sâki-i Kevser ol Aliyyü'l-Murtazâ
Bilmedin mi yohsa ey mel'ûn Yezîd-i bî-hayâ
(Msd.1/14-116b)

Câzib, Mevlevî olması sebebiyle Mevlânâ, Şems, Vâlide Sultan, Sultan Veled, Sultan Semâî gibi Mevleviliğin önde gelen kişilerini hürmetle anmıştır:

Hâk-i pâ-yı Hazret-i Sultân Veled'den gayrıya
Câzibâ ben gönlümü râm etmedim etmem yine
(G.446/5-120a)

Hazret-i Sultân Semâ'îye ezelden bendeyim
Hamdülillâh dergeh-i vâlâsına efgendeyim
(Ts.2/5-14a)

İbrahim Ethem, tâcını tahtını terk etmesiyle anılmıştır. Şaire göre Tayyar Paşa makamını terk etmeden de adaleti sağlayarak keramet göstermiştir:

Adâlet hem mürüvvet bu da mahzâ bir kerâmettir
Ne hâcet terk-i câh etmek dahı manende-i Ethem
(K.10/15-21b)

Hâtem-i Tay, kerem ve cömertliğiyle şiiirlerde söz konusu edilmiştir:¹²

¹² Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, TDV Yay., Ank. 1992, s. 196

Dergehinde onun ihsân denilir pür-nâçiz
 Âsitânına nice Hâtem-i Tayy oldu gulâm
 (K.4/34-7a)

İskender, meşhur aynasıyla şiiire konu edilmiştir. Mevlevîler gönülleriyle hakikati gördükleri için İskender'in aynasına ihtiyaç duymuyorlar:

Sikender şîme-i ma'nî gürûh-ı Mevlevîlerdir
 Değil hâcet Felâtûn-ı hakikat-bîne âyine
 (G.450/5-120b)

Aşağıdaki beyitte İskender'in Yecüc kavmine engel olmak için yaptırdığı setle ilgili olarak ele alınmıştır. İskenderin seddi nasıl Yecüc kavmine engel oluyorsa şarap da aşığın virane gönlüne gamın girmesine mani olacaktır:

Def-i Ye'cûc-ı gama sedd-i Sikender-mânend
 Tarab-ı revnakı¹³ kurdu dil-i vîrâne kadeh
 (G.56/3-19b)

Câzib; Hülâgü, Âsaf, Rüstem, Behrâm, Eyke, Cem, Dâver, Feridûn, Hülâgü gibi tarihteki hükümdarları kaside yazdığı devlet adamlarının yeteneklerini övmek için söz konusu etmiştir:

Görmüş olsaydı eğer kil-i suhan-berdârını
 Tîr yâbâna atup yayın asardı Behrâm
 Tîğ-i ser-tîz-i zebânı olalı şa'sa'a-pâş
 Yere geçti geceleyn tab' ile Rüstem ü Sâm
 (K.4/17,18-7a)

¹³ Metinde "revnak" olarak yazılmıştır.

Kahramanlığıyla tanınan hükümdarlar, gazelerde sevgilinin kan dökücü özelliğini anlatmak için “benzetilen” olarak verilmiştir:

Bir iş midir sana uşşâk ihlâk eylemek cânâ
Nigâhı Rüstem’in destinde hançerken o ger bekler
(G.148/4-104b)

C. Hikâye Kahramanları:

Leylâ, Mecnûn (Kays): Câzib’in şiirlerinde Leylâ ile Mecnûn hikâyesine sık sık telmih yapılmıştır. Mecnûn ekseriyetle dağlara ve çöllere düşmesi, aşkından aklını kaybetmesi ile anılmıştır. Mecnûn kelimesi genellikle mecnûn anlamı da anlaşılacak şekilde tevriyeli kullanılmıştır. Leylâ adının gece anlamı ve siyah saçıyla siyahı çağrıştırmıştır. Ayrıca Leylâ’nın zülfü mecnunlara (delilere) bağlanan kement olarak hayal edilmiştir:

Vâdi-i hayrette Mecnûn-ı muhabbetken ezel
Şimdi ey Leylâ-yı aşk bîgâne ettin sen beni
(G.498/3-93b)

Yine Mecnûn sakın dağlara düşme peri-vâr
Gönlümü eyledi bend-i zülf-i kemend-i Leylâ
(K.11/61-113b)

Şirin, Ferhâd (Kûh-ken): Ferhâd, bazı şiirlerde “kûh-ken” namıyla Bî-sütûn dağını delen âşık olarak anılmıştır:

Anılsun bî-sütûn-ı aşkta çün kûh-ken nânım
Revân-ı cânâ Şîrîn’imle Ferhâd olduğum yerdir
(G.132/4-83b)

Şairlerin âşıklıkta meşhur âşıklardan daha üstün olduklarını ifade etmelerine sıkça rastlanır. Câzib de Ferhâd’a hoca olabilecek kadar âşıktır:

Kûh-ı aşkında olan za'tımı görürse eğer
Bana şâkirdliğe Şîrîn götürür Ferhâd'ı

(G.479/4-60b)

Şirin, "şîrîn leb" ifadesiyle birlikte kullanılmıştır. Âşık, gam dağını delmeye çalışmakta, keder kazmasına başını koymakta ama şirin dudaklı sevgili ona acımamaktadır:

Bâş koydum kûh-ı gamda tîşe-i endîşeme
Dimedin şîrîn-lebim yazık benim Ferhâd'ıma

(G.432/5-91b)

Vâmık, Azrâ: Câzib Vâmık ve Azrâ'dan bir yerde bir aşk hikâyesi olarak yüzeysel bahsetmiştir:

Câzibâ şeydâsı olmuşken onun Vâmık-misâl
Yine der Azrâ gibi efsâne ettin sen beni

(G.498/7-93b)

II. KAVİMLER:

Divan'da adı geçen kavimler; Hindu, Rum, Tatar, Millet-i Pedrus (Hristiyanlar) ve Freng'dir.

Hindû ve Rûm: Hindu kelimesi renk benzerliğinden dolayı şiirlerde sevgilinin benlikle, Rum ise yine renk benzerliğiyle sevgilinin yüzüyle benzetmeli olarak kullanılır. Câzib, bu benzetmenin dışında sevgilinin yüzündeki benleri Hindistan Rûm'a (Anadolu'ya) gelen dilencilerle benzetmeli olarak kullanır. Sevgili aşığın gönül parasını dilenci benleriyle talep etmektedir:

Genc-i hüsne mâlik olmuş nakd-i dil celb etmede
 Var mıdır deryûze âyâ hâl-i Hindûlar gibi
 (G.495/3-87b)

Tatar: Tatar kelimesi gamze ile birlikte kullanılmış; sevgilinin fitneci bakışları, yağmalayıcı bir kavim olarak anılan Tatarlara benzetilmiştir:

Koymadı gamze-i Tâtârların gönlümde sükûn
 Aklımı gâret edüp sabrımı etti yağma
 (K.11/60-113b)

Tatar kelimesinin birlikte kullanıldığı kelimelerden biri de “müşk”tür. Her ne kadar misk Tatarlardan gelse de sevgilinin saçının kokusu karşısında kokusundan utanır:

Hacîl etti şemîm-i zülf bûy-ı müşk-i Tâtâr'ı
 Şekîme müşk-i bûy-ı anber-i târdan geldi
 (G.473/3-53b)

Millet-i Pedrus: Pedrus on iki havaridendir ve kilisenin kurucusudur. Millet-i Pedrus ile Hıristiyanlar kastedilmiş olmalıdır. Millet-i Pedrus; ikiyüzlü kâfir ve yağmacı olarak anılmıştır:

Ceyş-i gam eyledi esbâb-ı sürûrum yağmâ
 Giricek hısn-ı dile millet-i Pedrus gibi
 (G.478/4-60b)

İkiyüzlü idi ol kâfir iyi bilürüm
 Nezd-i cânânda rakîb döndü bugün Pedrûs'a
 (G.454/4-125b)

Freng: Freng kelimesi Frenglerin kullandığı ve sevgilinin büründüğü kırmızı şalla ilgili bir benzetme yapmak için kullanılmıştır:

Be hey zâlim Mesîhâ'ya çıkardın âh-ı şekvâyı
Frengâne büründükçe şarâbî şâl-i mernûsu

III. ÜLKELER, ŞEHİRLER, DAĞLAR, NEHİRLER:

Ülkeler: Divanda adı geçen ülkeler; Rum, Hind, Çin, Frengistan ve Türkistan'dır. Çin, resimleriyle, heykelleriyle, ahuları ve miskiyle; Hind, dilencileriyle anılmaktadır. Frengistan ve Türkistan sadece mekân olarak zikredilmiştir.

Şehirler ve Kasabalar: Divanda İstanbul güzel bir şehir, İsfahan, sürmenin üretildiği yer, Irak müzikte bir makam adıyla tevriyeli, Nişabur depremleriyle ilgili olarak anılmıştır. Ankara, Gümüşhâne ve Simav şairin bulunduğu mekân olarak gerçek anlamda kullanılmıştır.

Nehirler ve Deniz: Câzib, gözyaşını benzetmek için şiirlerinde Asî, Nil ve Ceyhun'dan bahsetmiştir. Asî'nin coşkun akışı, Nil'in büyüklüğü ve Ceyhun'un kan kelimesini çağrıştırmamasından dolayı gözyaşının bu nehirlerle benzetildiğini düşünürüz.

Şiirler de adı geçen tek deniz bugün Kızıldeniz olarak bilinen Kulzüm'dür. Kızıldeniz de kanlı gözyaşını anlatmak için söz konusu edilmiştir. Ayrıca Kızıldeniz inci çıkarılan bir denizdir:

Zann eyleme kim eşk-i teri Kulzüm-i hûndur
Çeşmimde benim öyle temevvüde nemim var

(G.146/7-103b)

Öyle bir kulzüm-i ihsân-ı mürüvvettir kim
 Olamaz zât-ı şerîfi gibi dürr-i yektâ
 (K.11/16-113b)

IV. İÇTİMAÎ HAYAT:

A) Giyim-Kuşam:

Câme, dal fes, dâmen, destâr, etek, girîbân, hırka-i peşmîn, ihrâm Kabâ, kefen, küleh, nikâb, pîrâhen, şarabî fes, şarâbî şal, zünnâr giyim-kuşamla ilgili zikredilen kelimelerdir. Bu kelimeler şiirde genellikle benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitte giyimle ilgili kelimeler bahar tasvirinde -yeşil elbise benzetmesiyle- kullanılmıştır:

Mevsim-i câme-i zî-bendi getirdü nev-rûz
 Oldu pûşîde nehîb sebz-i kabâ vü destâr
 (K.6/6-9a)

Gülün açılması, elbisesini yırtmak olarak hayal edilmiştir:

Câme-i gül gibi çâk eyleyecek pîreheni
 Açıcak gonca-i neşkûfte-i dürc-i deheni
 (Mh.1/3-82a)

Nedimden sonra gördüğümüz somut tasvirler Câzib'in şiirlerinde de dikkatimizi çekiyor. Şarabî fes o günlere has bir kırmızı renkli bir fes olmalıdır:

Şarabî fes serinde zîrde perçem püskül üstünde
 Sanursun ûd-ı micmer olmuş üftâde kül üstünde
 (439/1-107b)

B) Yiyecek-İçecek:

Burtukâl, engür, engebîn, kand, kebâb, nane, nemek, nukl, su, şehd, şerbet yiyecek-içeceklerle ilgili kullanılan kelimelerdir. Yiyeceklerle ilgili kelimeler de çeşitli benzetmeler için kullanılmıştır:

Sevgilinin gerdanı portakala benzese de aşığın eğlencesini acı suya döndürecektir:

Eder telh-âb elbet îş ü nûşum tersi rûyuyla
Ne denlü gabgab-ı billûr-ı sâkî burtukâl olsa
(G.442/6-108b)

Bir atasözü edasıyla yazılmış aşağıdaki beyitte öpücük bala, ayva tüyleri arının iğnesine benzetilmiştir:

Olunca bûse-çîn mûy-ı hattan olma âzürde
Eden nûş engübîni katlanurlar nîş-i zenbûra
(G.398/3-20b)

C) Eşya:

Ayine, balin, bisât, câme-hâb, cendere, çalar saat, çârûb, def, fânûs, gehvâre, fetîl, fıfırâk, kafes, kalem, kanun, keşkûl, kuhl, kum saati, mahmil, mızrâb, nemek-dân, ney, perde, pister, rişte, şâne, tâc, taht, tîşe, meşşâta, micmer, mikrâz, mil, mismâr, misvak, seccâde, sifâl, şîrâze-bend, tabanca, tanbûr, tennûr, zehgîr, zencîr şiiirlerde geçen eşya isimleridir.

Câzib'in saat üzerine yazdığı bir gazelinde kum saatinden ve o günlerde yeni yeni yaygınlaşan çalar saatten bahsedilmektedir. Felek bir şişe, ikbal ise kum olursa kum saati oluşmuş olacaktır. Şair, çalar saat alana kadar bu saatle idare edilmesini istiyor:

Eğer sağış ederse şîşe-i gerdûnda ikbâlim
 Bunu kum sâ'ati say borcum olsun bir çalar sâ'at
 (G.42/6-99a)

Câzib zâhidin riyakârlığının çokluğunu anlatmak için aşağıdaki beyti yazmıştır. Zâhid o kadar riyakârdır ki onun riyakârlığını anlatmaktan kalemin ucu misvakın ucu gibi eskiyerek fırçaya dönmüştür:

Riyâsın eyler iken zâhidin tahrîr-i rindâna
 Kalem destimde fersûde oldu misvâke dönmüştür
 (G.145/2-101b)

Câzib, aşağıdaki beyitte şarabı kandil yağına, ölü gönlü fitile benzetmiştir. Şarap rengi, ateş rengi gibi kırmızıdır. Âşğın içi yanıyor. Bu benzetme bize kandili çağrıştırıyor. Dolayısıyla beyitte kandil mazmunu vardır:

Fürûğ-ı meyle uyandı fetîl-i mürde-dil
 Çerâğ-ı hâtıra böyle hitâb eder mehtâb
 (K.8/5-10b)

Câzib, şiirlerinde müzikle ilgili terimlerin yanısıra ney, tanbur, kanun, def gibi saz isimlerine de yer vermiştir. Aşağıdaki beyitte kânun, taksîm ve uşşak kelimeleri müzikteki anlamlarını da hatırlatacak şekilde iham-ı tenâsüplü olarak verilmiştir:

Cefâyı dilbere zevki rakîbe sabrı uşşâka
 Bu taksîmi ezelden böyle kânûn eylemişlerdir
 (G.125/4-74b)

D) Tıp-Hastalık:

Etıbbâ, hasta, ilâc, mecrûh, merhem, neşter, reg, sıtma, teb, sızlamak, şifâ, tabîb, yanık şiirlerde tespit ettiğimiz tıp ve hastalıkla ilgili kelimelerdir. Bu kelimeler aşk derdi ile ilişkili olarak kullanılmıştır.

Âşğın derdi aşk hastalığıdır. Tıpkı aşk gibi soyut olan gönlün hastalığı için -Lokma Hekim bile olsa- tabiplerin de yapabileceği bir şey yoktur:

Derd-i aşkınla senin yâr dil-i bîmâre
Edemez gayrı devâ etse de Lokmân Hekîm
(G.271/2-31a)

Aşk ateşiyle yanan âşık, sıtma hastası gibi öyle titremektedir ki deprem geçiren Nişabur gibi viran haldedir:

Tâb-ı aşk ile vücûdum olalı teb-lerze
Şöyle vîrândır ki Nîşabur şeklin gösterir
(G.118/4-46a)

E) Alış-Veriş:

Bâzâr, dînâr, dirhem, harâc, harîdâr, kâle, nakd, sermâye alış-verişle ilgili tespit ettiğimiz kelimelerdir.

Sevgili mihnet pazarında gam kumaşı satmakta, âşık ise kasvetin müşterisidir:

Kurduğu bâzâr-ı mihnet sandığı kâlâ-yı gam
Mübtelâ-yı kasvetim ben dahı oldum müşteri
(K.9/7-83b)

Kâlâ kelimesiyle kurulan bir diğerk terkîb de “kâlâ-yı vasi”dir. Aşğın sevgilinin kavuşma kumaşını alabilmesi için canını feda etmesi gerektiğı belirtilir:

Kâlâ-yı vasi-ı yâra bahâ cân imiş meğer

Nakd-i revân etti edâ ceste ceste dil

(G.265/2-121a)

Âşğın sermâyesi inci gibi gözyaşlarıdır ve onu tükeninceye kadar sevgilinin yoluna sarf etmiştir:

Tükettin nakd-i eşki reh-güzâr-ı yâra sarf ettin

Sihâm-ı cevrine gayrı dü-çeşmim var mı îrâdın

(G. 237/3-113a)

Aşağıdaki beyitte dirhem bir ağırlık ölçüsü olarak Âkif Paşa'nın irfanının çokluğunu anlatmak için kullanılmıştır:

Müşîr-i müşteri-tedbîr ü âkif-nâm paşanın

Felek bir dirhem-i sencîde-i mîzân-ı irfânı

(K.5/27-9a)

F) Mimarî:

Âsitân, âşiyân, bâb, burc, câmi', dahme, der, dergeh, deyr, hâne, hayme, hısn, hisâr, kal'a, kasr, kâşâne, medrese, mescid, meyhâne, mezâr, mihrâb, mi'mâr, revzen, savma'a, tâk, ta'mîr, tekye, tennûr, vîrâne şiirlerde geçen mimarî ile ilgi kelimelerdir.

Aşağıdaki beyitte Bebek Kasrı gerçek bir mekân olarak zikredilmektedir:

Çıkmazsa hayâli n'ola çeşmimden o şâhın
Mâlîde-i pâbûsu onun kasr-ı Bebek'tir

(G. 150/4-106b)

Âşık kendisini sevgilinin ayrılık oklarının hedefi olan gam ve cefa kalesi olarak tanımlıyor:

Kal'a-yı gam burc-ı bârû-yı cefâ cismimdir ol
Tîr-i hicrân-ı nişân-gâh-ı kazâ cismimdir ol

(G.257/1-67a)

Âşığın gönlü fırın kadar sıcaktır. Ondan çıkan ahın ateşi feleği bile yakmaktadır:

Döndü tennûr-ı dile âteşime yandı felek
Âsmâna çikalı âh-ı şerer-bârın ucu

(G.484/3-67b)

G) Oyunlar:

Gûy-ı çevgân ve satranç Câzib'in şiirlerinde tespit ettiğimiz oyunlardır.

Aşağıdaki beyitte sevgilinin kirpiği çevgâna, âşığın başı topa benzetilerek gûy-ı çevgân mazmunu çağrıştırılıyor:

Çevgen-i müjgân-ı yâra başını galtân eder
Rişte-i gîsûsuna ber-dârdan etmez i'tirâz

(205/3-75b)

Sevgilinin kibir atı satranç meydanına çıksa onun önünde nice şahlar piyade kadar etkisiz kalır:

Sürünce arsa-i şatrencde esb-i nahvetini
 Önünce rûh u revân-ı şâhlar piyâde olur
 (G.81/2-26a)

H) Yazı:

Defter, devât, fermân, hâme, hat, kalem, kill, kitap, midâd, mecmua, mektûb, nâme, nokta, varak şiirlerde tespit ettiğimiz yazı ile ilgili kelimelerdir.

Şair, elemiini divit ve mürekkep yapıp kaza levhasının başına elemiini yazmıştır:

Kalemim yazdı ser-i levh-i kazâya elemim
 Elemim oldu devâtı vü midâdı kalemim
 (G.304/1-78a)

Şair, ümidi Hazreti Süleyman'a haber getiren Hüdhüd kuşuna benzeterek sevgilinin hattıyla yazılmış muhabbet mektubunu gönlüne getirmesini istiyor. Şiirdeki hat kelimesi sevgilinin yüzündeki ayva tüylerini çağrıştırmaktadır. Sevgilinin yüzü beyazdır. Ayva tüyleri ise kâğıt üzerindeki yazıya benzetilir:

Gelmez mi aceb hüdhüd-i ümmîd ile yârın
 Âsâr-ı hatından dile mektûb-ı muhabbet
 (G.45/4-88a)

Dilâver Paşa'ya yazılan bir kasidede ayın ışığı kaleme, halesi divite benzetilmiştir. Mehtap, paşanın vafını bin cilt kitapla anlatabilmiştir:

Şu'â-ı hâme vü hâle devât-ı levh-i felek
 Ki medd-i vafını bin cilt kitâb eder mehtâb
 (K.8/19-10b)

Kalemin ucunun iki parça olması sevgilinin şeker dudağından bahsederken lezzetinden damağının yarılmasına bağlanarak hüsnü talil yapılmıştır:

Şerh ederken şekker-i la'l-i lebin keyfiyyetin
Lezzetinden hâmelik oldu damâğı iki şâk
(G.223/6-62a)

i) Âdet ve Gelenekler:

Divanda dikkatimizi çeken gelenekler şunlardır:

Esmâ ile teshir etmek: Allah'ın isimlerini okuyarak sihir yapmak.

Füsûn-ı şi'r ile teshîr ettim bezme cânânı
Bu denlü var mı te'sîr bilmem ey şeyh dahı esmâda
(G.451/2-121b)

Yaraya elmas ekmek: İşkence maksadıyla yaraya elmas tozu dökülürmüş
Âşıkça sevgiliden gelen eziyeti deva sayar:

Ekdiği rîze-i elmâs tesellî yârin
Dâğ-ı hicrân dil-i zârıma merhem mi olur
(G.117/5-60a)

Zincire bağlamak: Deliler zincirle bağlanırmış.

Bend-i zincîr-i cünûn dâr-ı şifâ-yı aşka
Câzibâ anladım ol silsil-i gîsû ne imiş
(G.194/5-57a)

III. BÖLÜM: CÂZİB DİVANI

Metin Teşkilinde Takip Edilen Yol:

Câzib, 19. yy şairidir. Kullandığı dil günümüz Türkçesine oldukça yakındır. Bu sebeple transkripsiyon alfabesi kullanmadık. Uzun okunan ünlülerin üzerine “^” (inceltme-düzeltilme), ξ(ayın) harfi için “” (kesme), vâv-ı madule için “ ” işareti kullandık.

“Ne” ile yapılan birleştirmelerde düşen vokal kesme işaretiyle “n’ola” şeklinde gösterilmiştir.

Divanda bulunan vezin kusurlarını gidermeye çalıştık. Vezin kusurunu düzeltilmediğimiz mısraları dipnotta sebebiyle belirttik.

Câzib Divanı'nın elimizdeki tek nüshası mürettep bir divan özelliği taşııyordu. Şiirlerin düzensiz ve kuralsız yer aldığı divanı akademik çalışmalara kolaylık sağlayacak şekilde mürettep divan haline getirdik. Divandaki manzumeleri önce nazım şekillerine göre gruplandırdık. Kasideleri tevhid, na't ve paşalara yazılmış medhiyeler olarak; diğer şiirleri ise kafiyelerine göre sıraladık. Her manzumeye nazım şekilleri içerisinde numara verdik. Şiirlerin vezinlerini gösterdik ve orijinal nüshanın hangi yaprağında yer aldığını dipnotta belirttik. Nazım şekillerinin sıralamasını mürettep divanlardaki gibi kaside, terkîb-bend, musammatlar, gazel, kıt'a, mesnevi, müstezat, matla', müfred, mısra şeklinde yaptık. Müstensihin imlâyı bilmemesi ve sıkça yazım hatası yapması, bazı bölümlerin silinmesi ve tek nüsha üzerinde çalışmamız gibi sebeplerle bazı kelimeleri okuyabilmek mümkün olmadı. Bu kelimelerden yazılışında hata olduğunu düşündüğümüz bazı kelimeleri düzelttik, okuyamadığımız kelimeleri divan nüshasındaki yazılışıyla gösterdik. Düzeltme yaptığımız bölümleri, vezin kusuru veya eksikliği olan mısraları, şiirlerde geçen ayet ve hadislerin anlamlarını dipnotta belirttik.

DİVAN (METİN)

KASİDELER**-1-¹⁴****Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Kayd-ı hestîden dil-i pür-ıstırâbım et rehâ
Nakd-i nistiyle derûnum eyle mâlî ey Hudâ

Şerm-sâr etme beni rûz-i cezâda el-amân
İ'tirâfım var hezâr el-hak hatâ ettim hatâ

Ben hevâ-yı nefis-i şeytâniyyeme oldum karîb
Vâdi-i râh-ı dalâlettir mürûrum dâimâ

Ben garîk¹⁵-i bahr-i isyânem cezâyâ lâyıkam
Kulzüm-i afvından eyle katre-i lutf u atâ

5 Çün ezel lâ taknetû¹⁶ emriyle tebşîr eyledin
Ol hitâb-ı müstetâbından beni etme cüdâ

Etmedim hâşâ ki vahdâniyyetinden iştibâh
Hem hâbîbindir Muhammed hem Resûl'ün kibriyâ¹⁷

Defter-i âmâlime afvınla etmezsen nigâh
Teng-i nâr-ı hacle-gâh olur bana rûz-i cezâ

Görse isyânımla me'yûsiyyetim mesrûr olur
Hande-zîr etme la'îb-i düşmen diyen bana

¹⁴ 2a

¹⁵ Bu kelimenin doğru imlâsı غريك iken metinde كريك olarak yazılmıştır.

¹⁶ Zümer Sûresi 53. ayet. "Lâ taknetû min rahmetillâh" Meâli: Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.

¹⁷ Bu kelimenin doğru imlâsı كبرى iken metinde كبرىا olarak yazılmıştır.

Hamdülillâh ümmet-i mahbûb u merğûbundanam
Atf'olur bana olan ihsân u eltâfın ona

- 10 Hâsılı hem mücrimem hem âsîyem hem rû-siyâh
Mağfiret eyle Hudâvendâ kerîmen erhamâ

Etti mi'râc-ı şerîfinde Resûl-i Ekrem'in
Mücrimân-ı ümmet-i Mahmûd'unu senden ricâ

Eyledin ol nûr-ı vahdâniyyetin şevkin ziyâd
İltimâsın gûş edip bî-keyf ü kem revâ

Ben usâtın mücrim-i ser defter-i hüsrânıyam
Merhamet eyle ilâhî hâlık-ı arz ü semâ

Cürmümü afv etmeyip olmazsa mahbûbun şeffî
Kim bana cennet değil dûzah olur nefret-nümâ

- 15 Bu şenâ'atle tamu dahı kabul etse beni
Mâlik-i nîrân nefretle eder idi ezâ

Yâ ilâhi kulunam deryûze-i dergâha kim
Var mı gayrı tutacak bir halka-i bâb-ı recâ

Vâr iken sen dest-i isyânım kime bâz eyleyem
Hep sana muhtâcdır şâh u dervîş ü gedâ

Derd-i isyâna devâ sen etmez isen ey Hakîm
Kimseden gelmez dil-i bîmâra ümmîd-i şifâ

Hazret-i Mahmud Muhammed Mustafa'nın aşkına
Kulluğunda eyle makbûl ey Cenâb-ı Kibriyâ¹⁸

20 Pâye-i fazlınla ser-mest-i muhabbet eyle kim
Etmesin dâmânımı âlûde çirkâb-ı riyâ

Vâdi-i râh-ı dalâlet içre pey-rev oldular
Râh-ı rastım ettiler güm nefis ü şeytân u hevâ

Zulmet-i târ-ı şeb-i isyânda kaldım el-amân
Pertev-i şem'-i hidâyetle dilim et rûşenâ

Zerrece yoktur cevâbım defter-i a'mâlîme
Âciz oldu cürmümü yazmaya kitâb-ı kazâ

Ben şefâ'ât-i Cenâb-ı Mustafâ'ya lâyıkam
Var ise benden kebâir bir günâh etmiş salâ

25 Eyle vâreste kabâ-yı ma'siyetten kâmetim
Basmadan lahte kudûmüm olmadan kaddim dü-tâ

Nefsîmi perverde ettim lokma-i zehir ile
Dâne-hor-ı ma'siyet oldum misâl-i âsiyâ

Var iken püşt ü penâhım imtisâl hazretine
Bilmeyüp cevâb-ı hevâî eyleyüp çün ittikâ

Dost-ı uhrâyı hâtırdan ferâmûş eyledim
Eyledim âlâyış-i dünyâ-yı dûna i'tinâ

¹⁸ Bu kelimenin doğru imlâsı كبریا iken metinde كبرى olarak yazılmıştır.

Gelmedi eşk-i nedâmet dîde-i nem-nâkten
Akmadı mecrâ-yı âb-ı tevbeden bir katre mâ

30 Oldu pür-endîşe bâtıla dil-i zulmet nişîn
Nûr-ı vahdâniyyetinden eyle yâ Rab pür-ziyâ

Eyledi râh-ı dalâlette gubâr¹⁹-ı ma'siyet
Sîne-i âyîne-i Hakk-bînimi isyân-nümâ

Saykal-ı aff-ı ziyâ-bahş-ı nigâhın eyle kim
Kalmasun mir'at-i dil yâ Rabbi pür-jeng-i hatâ

Ey atâ-bahş u hatâ-pûşâ vü gaffaru'z-zünûb
Sûk-ı kalbimden benim kıl terk-i hubb-ı mâsivâ

Olayım "el-fakru fahri"²⁰yle safâ-yâb ey ganî
Edeyim izz-i Resûl-i hazretine iktidâ

35 Hâsıl-ı cümle kâbâhat ü şenâ'ât bende var
Ey Kerîm ü ey Rahîm ü ey Cenâb-ı Kibriyâ

Cûy-ı Âsî'den rehâyâb eyle keştî-i teni
Et niyâz-ı bâd-bânım bahr-i rahmette küşâ

Âlim'üs-sırr-ı hafıyyâtsın İlâhî her şeye
Hazretinden aybını nice edeyim ihtifâ

Öyle çarmîh-ı hevâ-yı ma'siyet oldum ki ben
Hem esîr-i kayd-ı ten hem beste-i zülf-i dü-tâ

¹⁹ Bu kelimenin doğru imlâsı غبار iken metinde قبار olarak yazılmıştır.

²⁰ Hadis-i Şerîf (Fakirlik benim iftiharımdır.)

Küfr-i yâr îmân-ı yâr oldum hevâ-yı nefsim
Eyleyüb endîşe-i bâtıla kâr-ı nâ-sezâ

- 40 Şimdi bir ye's-i melâlet geldi her bir kârdan
Kim hayât-ı câvidânîden dahı ettim ibâ

Bilirim yok tâ'atim isyândan gayrı benim
Çün ibâdet bildiğim ol dahı bir nev'-i hatâ

Müflis-i bî-mâyeyim çün nakd-i tâ'âten beri
Pek tehî-dest varırım dergâhına yüzüm kara

Yâ İlâhî şerm-sâr etme beni beyne'l-usât
Afv ile eyle nazar bî-hürmet-i âl-i abâ

Gerçi kim ihsânına şükrün edâda âcizem
Ni'met-i bâğ-ı na'îminden kılma bî-nevâ²¹

- 45 Eyleme mahrûm safâ-yı zât-ı pâkinden beni
Rü'yet-i dîdâr ile kıl çeşm ü cânım âşına

Ben diyâr-ı hayret içre olmuşam gümgeşte-râh
Ola vahdâniyyetin tevhîd-i yâ Rab reh-nümâ

Hem mu'în eyle Cenâb-ı Hazret-i Peygamberi
Pençe-i berd-i adû-yı dünyeden kılsın rehâ

Kara cümledir yekûnu defter-i Câzib kulun
Kilk-i kudretle hatâsın eyle terkîn Rabbenâ

²¹ Bu mısra, vezne göre eksiktir.

-2-²²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey Resûl-i hazretin peygamber-i âhir zamân
V'ey habîb-i kibriyânın nûr-ı çeşm-i ins ü cân

Çün vücûd-ı zât-ı pâkin gelmeyeydi âleme
Halk olur muydu zemîn nüh-kıbâb-ı âsmân

Nûr-ı vech-i pâkine bir zerre olmazken şem'i
Oldu envâriyla rûşen âleme kevn ü mekân

Zulmet-i küfr-i dalâletten rehâ-yâb eyledin
Makdem-i nûr-i nübüvvetle şeref buldu cihân

5 Zevk u şevkiyle senin hizmet-güzârın olmaya
Zulmet içre buldu Hızr âb-ı hayât-ı câvidân

Ma'niyâtın addolunmaz nice tahrîr eylesün
Gerçi kim bu hâme-i çâbü-k-revim mu'cîz-beyân

Hâk-i pâyinle müşerref oldular ehl-i semâ
Buldu mi'râc-ı şerîfinle şeref nüh-âsmân

Yâ Resûlallâh kime olmuş bu ihsâne ilâh
Seyr edip eflâke bir bir Sidre'ye oldun revân

Zâtını Kur'ân-ı münzilde senâ etmiş Hudâ
Ben ne haddim eyleyem medhine çün bâz-dehân

10 Çâr-yârindir Ebu Bekr ü Ömer Osmân Ali
Ey gubâr-ı hâk-i pâ-yi nûr-i çeşm-i âşıkân

Âl ü evlâdı vü ashâbına ettikçe du'â
Edeler ber-dâşına dest-i icâbet kutsiyân

Rûh-ı pâkine salât ile selâm olsun hezâr
Ey Habîb-i Kibriyâ vü v'ey şeffî'-i mücrimân

Ümmetindir Câzib-i pür-cürm-i ahkar rû-siyâh
El-amân et ya Rasulallâh şefâ'at el-amân

-3-²³

**Der Na'at-ı Cenâb-ı Hazret-i Pîr-i Kuddise Sırruhü'l- Habîr
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Geldi ey hâme-i çâbü-k-rev meydân-ı hüner
Tûsen²⁴-i tab'ıma cevlân-geh olucak pîrler

Yeri var sine-i uşşâkta bir dağ gibi
Ehl-i diller suhânım hurde-i cân eyleyeler

Nîze-i âh-ı ber-endâz olur isem eğer
Siper-i nüh-feleği tîr-i kazâ gibi geçer

Her biri şâir-i zûr-âver-i pâkîze edâ
Pîşe-gâh-ı şehri tab'ımda olan çâbükler

5 Şâhid-i tab'ım o denli kim urûs-ı nevres
Lâfı dillerde ki ma'nâsı gönüllerde gezer

²³ 3a

²⁴ Bu kelimenin doğru imlâsı توسن iken metinde طوسن olarak yazılmıştır.

Her biri bir mihrime kevkeb-i ikbâl-i sipihr
Sînede mecer olan pür-şerer-i âteşler

Öyle bir nâtık-ı perdâz ki murg-ı tab'ım
Nice tûtî-i şeker-hâları dem-beste eder

Murg-ı dil Kâf-ı kanâ'atte nişîn ankâdır
Ne aceb evc-i sitiğnâda gezer isem eğer

Nakl-i gencîne-i esrâr-ı Hudâ'dır suhanım
Öyle bir dahme-i neşkûfte bir dürr-i gevher

10 Etme mi sözlerime âvîze gûş-ı gerdûn
Temren-i²⁵ nâvek-i âhım ona ettikçe eser

Nev-nihâlin ere pâyine hayâl-i suhanım
Vere ol demde hezâr-nâz ile şeftâlüler

Olmasa dilde bu denlü sîtem-i çarh-ı denî
Böyle mi eyler idim ben dahı da'vâ-yı hüner

Sînede lâle-i dâğ-ı sipehim zâhir olur
Eylesem gülşen-i ümmîde sabâ gibi güzer

O selâsetine var endîşe-i idrâkimde
Çekemem bâr-ı girânî-i felek tâ bu kadar

15 Tîr-i âhım gibi geçsem feleğin çemberini
Dest-i cevrinden eyâ var mıdır âsûde-makar

²⁵ Bu kelime metinde همزن gibi yazılmıştır.

Böyle bir şâir-i sencîde suhan-âver iken
Medh-i zât-ı şerefin eyleyemem haşre kadar

Ya'ni sertâc-ı gürûh-ı evliyâ ü ulemâ
Hazret-i kutb-ı cihân dar-ı Celâleddin'dir

Mağz-ı Kur'ân-ı Hudâ'dır ekâbir-i hemân-gûy
...²⁶

Mesnevî'nin varakı genc-i me'ânî-i İlâh
Ma'den-i lütf-ı Hudâyı bulur eden ezber

20 Mesnevî teşne dil-i çeşme-i âb-ı hayvân
Hazreti vâdî-i güm-geşte-i zulmette arar

Nutk-ı pâkin senin iksîr-i muazzam el-hak
Eyle nîm-nigeh seng-i sûtûnu zer eder²⁷

Sensin ol pâdişâh-ı ma'nî-i Keyhüsrev kim
Sikke-i fahrınla buldu şeref sîm ile zer

Feyz alup mâh-şem-i kevkeb-i envârından
Eyledi nûr-ı zamîri dû-cihânı enver

Dîde-i şeb-bere-veş şem'-i cihân-ârâya
Nûr-ı zâtın ne aceb zâhid görmez eğer

25 Seni sultân-ı serâ perde-i dîvân-ı ezel
Şarktan garba kadar eyledi şeyh-i ekber

²⁶ Bu mısra metinde yazılmamıştır.

²⁷ Bu mısra, vezin yönünden problemlidir.

Dergehin hâki gubârı ettiğim kuhl-i cilâ
Şeb-i tarîk-i melâlette olur nûr-ı basar

Ne kadar mâh-ı şeb-edâ dahı bâlâlar var ise
Pas-bânıdır sultânına efgende geçer

Hâk-i dergâhına şebnem gibi üftâde olan
Küll-i maksûda erüp evc-i sitiğnâda gezer

Âsmân bende-i tennûre pûş abdâlındır
Nâle-i nây ile şevk-âver olup devr eyler

30 Ben ne haddim ki edem methini baştanbaşa
Zâtını Hazret-i Hakk cümleden etmiş ber-ter

Ben onunla tefâhür ederim sâyende
Hamdüillâh ki sana bendeliğim bana yeter

Defter-i dilde aman kayd-ı kenâr et nâmım
Bende-i rû-siyehin Câzib nâçâr-ı ahkar

-4-²⁸

Kasîde Der Sitâyîş-i Âkif Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Rûzgâr eyleyeli bunca zamân devre kıyâm
Etmemişti hele pür-gerdîş bir def'a merâm

Ne bilür kadrini ehl-i dil-i dânişmendin
Olmayınca yine kendi gibi bir nâ-fercâm

Çektirir ehl-i kemâl-i kereme ham-yâze
Râ-ı dîrîn-i hakâret ile icrâ-yı merâm

Telh-kâm eyleyeli kâse-i zehr-i gamla
Etmede derd-i ser-i renc-i humâr-ı sersâm

- 5 Gice bir sâ'at-i asâyîş ile devrinde
Der-akab gamla mükâfâtın eder çok eyyâm

Hısn-ı endîşe-i ehl-i dili gârât eyler
Saf-be-saf dizmeye dilde cünûd-ı âlâm²⁹

Ne bilür kadr-i kemâl-i âhı ol çarh-ı denî
Hâr-ı lâ-yefhamı eyler idi ashâb-ı benâm

Nâ-sezâdır bütün evzâ-ı sitem girdârı
Âlem-i kevn ü mekânı ideli zîr-i hıyâm

İnleme tâk-gerdiş-i evzâ-peşîmânından
Zulm-i bîdâdına hep eyleyecek istirhâm

- 10 Başladı kutb-ı murâd üzre bu günlerde devre
Yine bâzîçe-i dîger mi edecek ifhâm

Dil-i gam deyr-i pür-endîşeyle fikreyler iken
Bunun aslını aceb kimden alalım peygam

²⁹ Bu mısradaki vezin eksiktir.

Geldi bir nîk-likâ ehl-i vukûf dânişmend
Hikmetin bir bir onun eyledi hep nakl-i kelâm

Dest-i ber-destimi çarh-ı denînin asla
Edemez kimse şimden geru zûr-ı akdâm

Reşha-i âb-ı habâb-ı çemen-i feyzinden
Gûşuma girdi havâdîs-i meserret encâm

15 Ya'ni ol velvele-endâz ferah-güster kim
Rây-ı tedbîrine teslîm olur hâs u âm

Ol felek-pâye hümâ sâyene Âkif Paşa
Eder endîşe-i fikr ile Hümâ'yı der-dâm

Görmüş olsaydı eğer kilik-i suhan ber-dârını
Tîr yâbâna atup yayın asardı Behrâm

Tiğ-i ser-tîz-i zebânı olalı şa'şa'a-pâş
Yere geçti geceleyin tab' ile Rüstem ü Sâm

Ger harîf olsa eğer meclîsine Eflâtûn
Onu bir söz ile usanca ederdi her ilzâm

20 Fukara-perver dâd-âver adâlet rehber
Cümle etvâr-ı pesendîdesi makbûl-i enâm

Nâgehân gûş idicek müşterî-i tedbîrin
Hep onunla eder elbette bütün fahr-ı kirâm

Rây-ı tedbîrine munzam olalı mülk-i umûr
Emn-i âsâyiş ile buldu cihân hüsn-i nizâm

Hayr için hâtırına her ne hutûr eyler ise
Eder ol demde ona sa'y-ı belîğ-i ikdâm

Suhanı nâtika ber-dâra me'ânî gevher
Ma'den-i feyz-i vücûduyla bahâ buldu kelâm

- 25 Tab'ıdır gevher-i sencîde-i mîzân-ı belâğ
Her sözünde ki onun fehm olur bin ibhâm

Dâimâ eylemede aşka gûşâ-yı hâtır
Ola mı tab'ı onun masdar-ı sırr-ı ilhâm

Olmadı kimseye hâtır-şiken ü çîn-i cebîn
Meğer a'dâ-yı habîbâ-yı derûn-ı asnâm

Buldu mi'mâr-ı tedâbirle esâs-ı devlet
Merkez-i takvîyet-i kûh girân-istihkâm

Bu kemâl ile felek dahı olur halka-be-gûş
Ger murâd eyler ise hizmetine istihdâm

- 30 Ser-fürû eylediler dergehine cümlesi de
Râyine etti felekler dahı teslîm-i zimâm

Medhin eflâke değil arşa çıkarsam yeri var
Senin ey Âsaf-ı Cem câh-ı melâik endâm

Edeb-i hilm ü hayâ meclisine oldu nedîm
İlm ü irfânı hüner zîver-i bezm-i ahkâm

Deheni genc-i me'âniye geleydi muhkem
Sebak-âmûz-ı debistân-ı hikemde aklâm

Dergehinde onun ihsân denilir pür-nâçiz
Âsitânına nice Hâtem-i Tayy oldu gulâm

- 35 Olamaz dest-i zer-efşânına mânend hurşîd
Lem'a-i nakd ile pür olsa da hem-pâye cihân

Kurtulur bâd-ı semûmun eserinden elbet
Gonca-i gâlibe-i lütfun eden istişmâm

Suhanı feyz ile rûh bilürdü şeksiz
Olsa fersûde dahı zîr-i zemîne ecsâm

Pençe-i şakkâ-i ikbâline a'dâsı zebûn
Öyle bir nâtıka pervâz-ı belâgat erkâm

Âsitân-ı keremi melce-i erbâb-ı niyâz
Kârı nâkıs-şüde nâ-kâmları eyler itmâm

- 40 Sînesidir harem-i mescid-i aksâ-yı kemâl
Âkifân-ı irfâna sâyesini eyler ihrâm

Hâk-i pâyine yüzüm sürmüştüm bir kerre
Ol zamândan berü vasfıyla dil-i şîrîn-kâm

Meclis-i devletinin olmuş idim meftûnu
Bilmem ol hâb-ı hayâlim ev âyâ evhâm

Kâm-kârâ senin evsâf-ı müşîrânında
Böyle mi eyler idim olmamış olsam nâ-kâm

Çenber-i cevr-i felekten ne zamândır geçerim
Siper-i sînemi delmekte o mânend-i sihâm

45 Künc-i gurbette bile vermedi bir âsâyiş
Rûzgârın gam-ı devrinde bana yok ârâm

Şerbet-i vaslını a'dâlarım içtikçe bana
Nûş-i zehr-i gam u âlâm ile eyler ikrâm

Hârem-i cennet-i maksûdunu men' eyleyerek
Dûzah-ı âteş-i hicrânını eyler ibrâm

Feleğin bana olan cevrini takrîr edemem
Ne kadar eyler isem hâsılı tafsîl-i kelâm

Kaldım ortada hemân pâ-zede-i hayl-i gamem
Dest-gîr ol bana ey bâis-i emn-i ârâm

50 Sana da yâver ola avn-i Cenâb-ı Bî-çûn
Ben gibi hâsıl-ı bî-keslere lutfeyle müdâm

Kimseden eylemedim şimdiyecek istimdâd
Etmedim levh-i emelde dahı vaz'-ı erkâm

Teşne-i sâgâr-ı ser-şâr u ikbâlin ile
Âsafâ bula tegazzülle kasîdem e't-tamam*

Var iken gül gibi yâkûde-i seyyâle müdâm
Sâkiyâ meclis-i rindânda olur mey-i ârâm

* Kasîdenin, tegazzül ile tamamlandığı belirtilmiştir ancak kaside dua bölümüyle bitirilmiştir.

Görmedi lezzet-i sahbâ-yı leb-i yâr gibi
Kuralı bezm-i cihân devr-i felek gerdiş-i câm

55 Meclis o denlû hoş-âyende gerek mey-i nûşa
Vere sad-nâz ile nukl-i leb-i çeşm-i bâdâm

Gülşen-i bâğ-ı behişt nazar etsem de yine
Çemen-i sahn-ı ümîde gelsin o serv-i hırâm

Rûze-i vaslına şa'bân ola üftâdelerin
Rû'yet-i gurre-i hilâl ile ederler bayrâm

Mey-i mahbûb ile terkîb olucak bezm-i tarâb
Bize nûş-i meye mahbûbe ne hâcet ibrâm

Câzibâ eyleme bî-hûde sen itnâb-ı suhan
Ol veliyyü'n-na'îme eyle du'â subh u şâm

60 Emrine râm ola nâ-gerdiş-i çarh-ı devvâr
Dönmeye aks-i murâdınca hemân rûz-ı kıyâm

Ede a'dâlarını Hazret-i Hak hor hakîr
Olalar her biri muhtâc-ı 'atâ-yı en'âm

Hazret-i tevfiîk-i ilâhî ola tâ-pîş-revî
Emr-i munzam olarak cümle umûr bula hitâm

Sâyesinde ola ben gibi nice bende çerâğ
Ömr-i ikbâlini efzûn ede ol Rabbü'l enâm

-5-³⁰

**Devletlü Âkif Paşa Hazretlerine Takdîm Olunan Kasîde-i Ramazânî
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün**

Bihamdillâh vezân oldu nesîm-i subh-ı Yezdânî
Bize rûzî kılup lütfundan ol mâh-ı ramazânî

Vesîle bahr-ı eltâf-ı Hudâ'ya mazhar-ı zâta
Usât-ı mücrimâna bâis-i rahmet kılup ânî

Gelür her rûzedâr-ı bir hulûsun rızkına vüs'at
Çekilür matbahından sofrasına hânın elvânî

Nedir ol vakt-i iftâr-ı mübârekte olan hâlet
Aceb bir âlem-i hayret-fezâ esrâr-ı sübhânî

5 Ederler taht-gâh-ı mülk-i istiğnâya iclâsı
İtâ'at nâr u huşke eyleyen ol rûh-ı sultânî

Riyâzetle olur âyine-i pür-jeng-i kalp sâfî
Görenler tâ bununla gördüler hep zât-ı insânî

Değil mi ekl ü şürbün kesretinden bâ'is-i gaflet
Revâ mı nev'-i âdemde ki ola fi'l-i hayvânî

Kiminin zikr ü fikri dâimâ Hakk'ı tezekkürde
Ururlar darb-ı esmâ ile dilden nefis-i şeytânî

Bu reh pür-feyz olan Sitanbul'a mahsûstur âlemde
Değil hiç bir diyâr-ı âhere manend ramazânî

- 10 Harâbât ehlinin her biri bir künc-i mesâcidde
 Kimisi hayret-efzâdır kimisi subha gerdânî
- Kimisi nakş-ı mihrâb-ı niyâza dîde-dûz olmuş
 Kimisi gurre-i şevvâlin olmuştur nigeş-bânî
- Dönüp kâfûre renge yandı cism-i şem'-i hayrette
 Yakan bezm-i muhabbet içre kandîl-i fûrûzânî
- Ne denlü encümen-gîr olsalar da meclis-i va'za
 Teferrüdden değıl hâlî yine zühhâdla rindânî
- Çıkar dûd-ı kebûd-ı âh-ı servi nâriyesinden
 Tutar destinde rindân câm-mânend kahve fincânî
- 15 Derûn-ı câmi'e hiç sûz olunmaz ayn-ı cennettir
 İçinde muhabbet mu'îd hûr u gılmân-ı rıdvânî
- Ser-â-pâ nâz ile perverde olmuş nâzik endâmı
 Hele nûr-ı muhibbem der isem şâyeste hûbânî
- Kızarmış ruhun mânende-i sad-berk-i hamrâ-veş
 Leb-i hurma mül olmuş gûyiyâ yâkût-ı rummânî
- Belâ-yı âsmânı başıma kayd-ı azîm aldım
 Görünce her taraftan fitne-i zülf-i perîşânî
- Nedir ol handeler ol işveler ol nâz-ı istiğnâ
 Nedir ol kâmet-i bâlâ ile serv-i hırâmânî

- 20 Aceb mi tıfl-ı nev-sâle iken ol şive âmûzu
Ki zîrâ dâye-i bâd-ı sabâ gehvâre cünbânı
- Hezârân âferîn ol merde meydân-ı muhabette
Güle imsâk-ı tab' hem bu rûzun rûze-dârânı
- Yoğ iken tûtî-i tab'ımda gûyâ olmağa kudret
Gül-i neşküfteler âhir beni de etti gûyânı
- Vücûdum âteş-i peygûle-i hicrânla sûzândır
Ciğer sîh-i sitemle dâimâ olmakta büryânî
- Hayâlimden geçerken nice bin evhâm gûn-a-gûn
Zuhûr etti o demde nâgehân bir pîr-i nûrânî
- 25 Dedi beyhûde yere eyleme endîşeni masrûf
Cenâb-ı Âsâf-ı zî-şâna tebrîk ede ramzânı
- O düstûr-ı mükerrerem Âsâf-ı dânişver-i âlem
Bu asrın şimdi oldur Dâver-i dâdâ-yı devrânî
- Müşîr-i müşteri-tedbîr ü âkif-nâm paşanın
Felek bir dirhem-i sencîde-i mîzân-ı irfânı
- Olaldan nâzır-ı dostuna oldur bâis-i nusret
Muzaffer eylemiş Hak zâtına mülk-i Süleymân'ı
- Suhan pervâzı tab'-ı nüktedânı bî-adildir kim
Bulunmaz misli geşt etsen dahı İrân u Tûrânı
- 30 Olurdu şevket-i i'câz-ı tab'a bende-i meftûn
Zamânında olaydı Hâfız u Urfî vü Hâkânî

Tarab-sâz nevâl-i şî'r-i Arâbân Arab'dır hebâ
Diyâr-ı şarka tuttu şu'le-pâş-ı nutk-ı hânı

Var iken zâtı gibi şâir-i Rûm'un ser-efrâzı
N'ola yâd etmeseler şî'r-i Nef'î-yi suhan-dânı

Nice Vassâfları âciz eder endîşe-i tab'ı
Vücûd-ı kânı gevher kişver-i ma'nâdır imkânı

Mübâhat etmesün Şehnâme'siyle dahı Firdevsî
Hezârân tab'ının var öyle evrâk-ı perîşânı

35 Nice teşbîh olur bahr-ı me'ânî ibn-i ibâda
O dahı mekteb-i irfânının ednâ sebak-hânı

Sarîr-i hâmesinden sînesi çâk oldu a'dânın
Çekince safha-i satra misâl-i tîğ-i bürrânı

Süvârî eşheb-i tab'ıyla cevlân-gâh-ı ma'nîde
Adûya nîze-i ilzâm ile teng etti meydânı

Düşerse ebr-i feyz-i iltifâtı arza bir katre
Ederdi nev-bahâr-ı nûzheteye tahvîl zemistânı

Aceb mi gûşe-gîr-i haclet olsa pençe-i hurşîd
Görünce lem'a-pâş desti ihsân-ı zer-efşânı

40 Kefi ebr-i keremdir lutf-ı deryâ âsmân-himmet
Nice ta'dât edeyim katre-i bârân-ı nîsânı

Olaldan âsitânı melce-i erbâb-ı hâcâtın
Değildir kimseyi me'yûs etmek âdet u şânı

Gubâr-ı hâk-i pâyı çeşm-i nâ-binâyı hicrâna
Ki ayn-ı mîl-i himmetle geçer kuhl-i Sifâhânî

Sezâvâr-ı çarh-ı atlas ile ferş olsaydı dergâhı
Felekten dahı âlâdır nişîmen-gâh-ı eyvânı

Nigâh-ı iltifâtı cismimi lebrîz-i şevk etti
Nice ben olmayam tâ ömrüm oldukça senâ-hânı

45 Eyâ destûr u dîn-perver kalem vafında âcizdir
Midâd-ı tab'ımın olmuş iken gavvâs-ı ummânı

Ederken fikr-i çâlâkimle çün şeh-bâz-ı endîşem
Nice ankâ-yı ma'nî nâhun-ı nahcîr-i urbânî

Ederken kuvvet-i bâzû-yı efkârımla âlemde
Ki çarh-ı nâ-revân-ı aks-i gerdânı peşîmânı

Sadef-veş menfez endîşem küşâde bahr-ı medhinde
Dizer silk-i nizâma lü'lü-i lâlayı mercânı

Çıkarsam medhini tâ'zîm ile tâ levh-i mahfûza
Değil şân-ı şükûhu devletinin lâyık ünvânı

50 Bu denlü eylemezdim kâm-kârâ medhini ammâ
Gumûm-ı dehr-i dûn âhir ki verdi zihne nisyânı

Tamâm et Câzibâ beyhûde itnâb-ı suhan etme
Kasîde bir vesiledir duâda etme noksânı

Ede bir taht-gâh-ı câm-ı nev-rûz üzre ikbâli
Ser-i a'dâların çevgân-ı âmâlinde galtânı

Meh-i nev-sâl-i ömrü dilerim encüm-şümâr olsun
Eşi'a mihr-i âlem tab' ola şem'-i şebistânı

Derûn-ı enverinde görmeye tâ kasvet-i kalbi
Sabahı îd ola rûz u şeb kadr-i ramâzânı

-6-³¹

**Kasîde-i Bahâriyye Der Sitâyîş-i Nurullah Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Bastı hâke kademi revnâk-ı sultân-ı bahâr
Etti ferrâş-ı zümür-rüd-güster-i deşt her sâr

Duydu teşrîfini sultân-ı bahârın çemene
Eyledi berd-i şitâ nice şitâb ile güzâr

Kâsid-i bâd-ı sabâ nâmeye emir okudu
Haymeler kurdu zemîn üzre murassa' eşcâr

Gülşen-i bâğ-ı adem içre şükûfe peydâ
Geldi sahn-ı çemenistâna teşekkürle hezâr

5 Sünbülîstân feleği etti füyûzat İlâh
Çeşm-i âşık gibi bârânını ebr etti nisâr

³¹ 9a

Mevsim-i câme-i zî-bendi getirdi nev-rûz
Oldu pûşîde-nehîb sebz-i kabâ vü destâr

Bülbülân cümle nevâ-sâz-ı makâm-ı uşşâk
Esti bâd-ı seherî döndü behişte gül-zâr

Âlem-i bâğ-ı seyâhatte gezerken nergîs
Şimdi sa' medd-i kanâ'atte ederdi reftâr

Gûşunu bâd-ı sabâ büktü mü onun bilmem
Geldi ol hâb-ı ademden benefşe bîmâr

- 10 Ser-nigûn âşık-ı mihnet-zede-veş kim sünbül
Kıldı kandîli şîkest bezm-i çemende gam-hâr

Açdı gör lâle-i nu'mân-ı siyeh dâğların
Bağrını yaktı onun âteş-i hicr-i dil-dâr

Câm-ı deyr içre ayakbastı şükûfe gör kim
Bağlamış ma' pîçe-mânend miyâna zünnâr

Çekti ol hançer-i ser-tîzini süsen çemene
Dem-i subh erdi diye etti lisânın ezkâr

Şâne-i bâd-ı sabâ zülf-i arûs-ı çemeni
Eyledi gâliye-sâ oldu mu'anber her târ

- 15 Tuttu dünyâyı bütûn nâle-i subh-ı mürgân
Gülüp açılmadadır gonca-i neşküfte hezâr

Gülşen-i âlemi kim l'al-i bedahşân etti
Lâle-i bâde-i fâm şebnem-i dürr-i şeh-vâr

Kurdular meclîs-i sahrâ-yı misâl-i Mecnûn
Yâsemen serv-i semen sâkî-i gül dahı çınâr

Mey-i gül-renk ile ol câm-ı musaffâ lebrîz
Var ise eyleyecek gonca-dehen dem-i humâr

Tıpkı berk-i karanfille müzeyyen sofra
Kurdu şâhâne-tarab gülbün-i cûya enhâr

20 Dönemezdi bu kadar kutb-ı murâd üzre velî
Müntesib Hazret-i Paşa'ya o çarh-ı devvâr

Ol Felâtûn-ı hakîkat ki Aristo-menkabet
Hazret-i Âsaf-ı Cem pâye o Cemşîd-etvâr

Hâme-i dest-i zer-efşânına mânend hurşîd
Feyz-i enfâsı nesîm-i nutk-ı Mesîhâ-âsâr

Serverâ kadr-i hümâ-sâyene Nûrî Paşa
Eremez dergehine âh-ı kemend-i efkâr

Şâh-ı gül üzre nesîm-i seherî estikçe
Medhini eyler onun bülbül-i şîrîn güftâr

25 Bahr-ı eltâfına gavvâs olalı sultânım
Görmedi keştî-i dil bir dahı limân kenâr

Gülsitân-ı çemeni dehr-temâşâda iken
Bülbülân etti bu şi'rinde âgâz u ezkâr

Sünbül-i zülfüne dil-beste olaldan ey yâr
Eyledi râzı beni darü'ş-şifâya nâçâr

Ne kadar nâle ile şebnem-i eşkim döksem
Gülüp açılmada ol gonca-i âlî-ruhsâr

Eylesem haste-i hicrânlarının hâtırını
Mey-i gül-reng-i leb-i la'lin ile istifsâr

30 Bakmadı bir dahı yâkûte-i seyyâlelere
Gördü cân-bahş-ı mey-i la'lini çeşm-i hûn-bâr

Zahm-ı müjgân-ı gazab bağrımı pür-hûn etti
Mest-i çeşmin gibi dil olsa aceb mi bîmâr

Katre-i bâdeyi kim subha-i mercân edelim
Edelim delk-i riyâ pûşuna kim istiğfâr

Câzib-i çâkerinin meyve-i hâm-ı tab'ı
Bahş et lütf-ı nigâhınla âlî-miktâr

Midhat-i zât-ı şerîfinde kusûrum var ise
Dest-i cûd u keremin ile amân ma'zûr-vâr

35 Gonca-veş olsa suhan-bâz efendim hâmûş
Bâğ-ı medhinde eder bülbül hûş na'me hezâr

Bahr-i eş'âr-ı şükûfât-ı çıkardın başa
Bu du'â-yı seheri vird-i zebân et her bâr

Gülşen-i ömr-i hazân görmeye tâ rûz-ı ebed
Tûğ-ı şâhî dikile lütf-ı derinde hem-vâr

Mâh-ı nev gibi tezâyüd ede kadr-i şerefi
Etmesün kâm-ı çemen zârını Allâh düşvâr

-7-³²

Kasîde-i Der Sitâyîş-i Hakkı Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bir zamân olmuş idim beste-dehân abd-i fakîr
Gam-fezâ-yı sîtemi çarh-ı denîden dil-gîr

Tab'ıma şöyle kesel verdiği endûh-ı cihân
Bî-mecâl oldu zebânımda olan harf-i münîr

Tâli'im oldu nühûsetle karîn-i akreb
Doğsa dilden onu tenzîr edemez mihr-i münîr

Bulur ehl-i dile ettiklerini çarh-ı denî
Nâvek-i âh-ı seher-gâhım ederse te'sîr

5 Yoğiken feth-i dehân eylemeğe bende mecâl
Etti bir nîk-likâ müjde beşâret tebşîr

Sana sad-müjdeler olsun dedi ey nâdire-gû
Doğdu şimdi eteğin altına bir mihr-i münîr

Döndü dolab-ı felek kutb-ı murâdın üzre
Eyle dilde ne kadar var ise da'vâ-yı kebir

³² 10a

Gûşuma girdi havâdis-i meserret encâm
Eyledim Hazret-i Hakk'a nice sad-şükr-i kesîr

Ol felek-pâye hümâ-sâye ki Hakkı Paşa
Eremez câh-ı celâline hümâ olsa da neyr

10 Geldi mi bir dahı asrında onun gibi aceb
Haşmet-i şâna şükûhiyle Felâtûn-tedbîr

Dest-i şimşîr-i kazâ düşmen-i dîne ammâ
Ma'den-i lütf-ı atâdır ki eder âlemi sîr

Ne kadar sen dahı çâbü-krev isen kilik-i edâ
Vasf-ı zât-ı şerefin eyleyemezsin tahrîr

Edemezsin dahı ey nutk-ı belâgat-perver
Şeref-efzâ-yı kemâlâtına lâyük ta'bîr

Hâledir kürsî-yi arş ol meh-i nûr-ı vâ'iz
Dostu kevkebe-i câhını eyler tefsîr

15 Sînesidir harem u mescîd-i aksâ-yı kemâl
Öyle bir Âsaf-ı Rûşen dil-i pâkize zamîr

Görmedi çeşm-i felek gerdîş-i eyyâmında
Böyle ihsânda Hâtem gibi Cem pâye vezîr

Çarh-ı atlas ile ferş olsa nişîmen-gâhı
Olamaz dergeh-i vâlâsına bir köhne hasır

Bulmaz akrânını kes seyr-i Sikender olsa
Olur âyinede aksi ona timsâl-i nazîr

Dehre bir gelmiş onun zâtı misâl-i hurşîd
Şu'le-i şâna şükûhuyla uyûn oldu karîr

- 20 Câzibâ sana düşen hayr du'âdır yoksa
Nice mümkündür onun şânına lâyük tezkîr

Ol veliyyü'n-ni'amın cümle murâdı üzere
Eyleme leyl ü nehâr hayr du'âda taksîr

Esmesün bâd-ı hazân gülşen-i ikbâlinde
Bülbülân eylesün evsâf-ı cemîlinde hakîr

Pîşe-gâhında çekildilçe o sancâğ-ı Resûl
Pençe-i şakka-i ikbâlin ola âlem-gir

Gülşen-i âlem kim geşt ü güzâr ettikçe
Çemen-ârâ-yı cihân etsün umûrunda zaffîr

- 25 Ömr-i câvidle dâim zevk-i safâ sürdükçe
Etsün a'dâlarını Hazret-i Hak devr-i hakîr

Kendi dil-hâh-ı müşîrânesi üzre her dem
Tâli'i hubu ola zât-ı şerîfiyle karîr

-8-³³

Kasîde-i Mehtâbiyye
Berâ-yı Mehmed Dilâver Paşa Hazretleri'ne
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Cebîne tîre-i ebri nikâb eder mehtâb
 Cemâl-i mihr-i münîrden hicâb eder mehtâb

Edince aksi dahı mihr-i vech-i pâkinden
 Cihân-ı pertev-i hüsnüyle tâb eder mehtâb

Ki bezm hâle vü sâkî felek sitâre nukl
 Şafak piyâle vü nûş-ı şarâb eder mehtâb

Cerîde-i emeli çarh-ı necm-i erkâmı
 Eşi'-i kilik-i visâli hisâb eder mehtâb

5 FÜRÜĞ-ı meyle uyandı fetîl-i mürde-dil
 ÇERÂĞ-ı hâtıra böyle hitâb eder mehtâb

Olur beyâz arak-veş piyâle-i şebnem
 Derûn-ı goncaya şevkin hicâb eder mehtâb

Kemâl-i sıfat-ı kilkiyle hatt-ı dil-dârı
 Ki levh-i sîneme nakş-ı ber-âb eder mehtâb

Serâ-yı gülşeni tâvus-ı bâğ-ı cennet edüp
 SİRİŞK-i bülbülü zâr-ı gül-âb eder mehtâb

Nücûm-ı tîre-i şebde beyâz gerden edüp
Arûs-ı hüsnüne def'-i nikâb eder mehtâb

- 10 Kudûm-i Hazret-i Paşa'ya çün süreli yüzün
Cihânı şu'le-i hüsnüyle tâb eder mehtâb

Eyâ vezîr-i mu'allâ ki kadr-i fark-ı semâ
Berâ-yı şânına böyle cevâb eder mehtâb

Sen ol dilâver-i dâd-âver-i adâletsin
Hıdâm-ı dergehine intisâb eder mehtâb

Şu'â-yı pertev-i adlin salınca dehre ziyâ
Ki tîre-hâtır-ı meksûru hâb eder mehtâb

Olalı reşha-i ervâ-yı âb-ı kevser-i feyk
Cihân-ı reşk ile arak-serâb eder mehtâb

- 15 Niyâmda tîğ-i salâbet olunca şa'şa'a be's
Gılâf-ı lücce-i subha şitâb eder mehtâb

Nişân-ı mihr-i ziyân âsmân-ı sengden
Nukûş-ı aks ile şeb târı tâb eder mehtâb

Ki cûd-ı burc-ı felekten değil husûfu onun
Bisât-ı sâye-i adlinde hâb eder mehtâb

Hümâ-yı himmet-i lutfun görünce hayrîma
Ki bâl-i aczini ferş-i türâb eder mehtâb

Şu'â-ı hâme vü hâle devât-ı levh-i felek
Ki medd-i vâsfını bin cilt kitâb eder mehtâb

20 Hevâ-yı sünbülün bağa azim edersen eğer
Cebîne meş'al-i pîş-i rikâb eder mehtâb

Dahı harîde-i nîk-i be-nâm-ı âlemde
Sütûde hasletini intihâb eder mehtâb

Hemîşe kevser-i mecrâ-yı feyz-i cûdunla
Hezâr-teşne-i sûz-ı sîr-âb eder mehtâb

Nücûm u mihr-i semâ mahzarıdır eğnine
Ki arz-ı pâdişâhı müstetâb eder mehtâb

Senâ-yı devletini böyle mi ederdim eğer
Derûnum olmasa pür-ıztırâb eder mehtâb

25 Eyâ kerîm-keşim âsmân-ı cûd-ı kerem
Benim de tâli'-i nakdim hisâb eder mehtâb

Vücûdum âteş-i peygûle-i firâkında
Ki sîh-i cûd-ı sitemle kebâb eder mehtâb

Gumûm-ı sadme-i kahr-ı felekle kasr-ı dilim
Ki zîr-i pâ-yı adûda türâb eder mehtâb

Sihâm-ı cevr-i kazâya siper midir sînem
Zalâm-ı yâ-yı felekle azâb eder mehtâb

N'ola olursa hem-âhenk ki sâz-ı nâhîde
Nevâ-yı nâlemi sît-i rebâb eder mehtâb

30 Revâ mı sâye-i lutfuna ben gibi zâre
Müzevvirân-sîmâ dile azâb eder mehtâb

Bırak şikâyeti bu çarh-ı kecden ey Câzib
Siyâh tâli'imden ictinâb eder mehtâb

Veziir-i dâver-i Rûşen zamîre eyle du'â
Sezâ-yı tal'at-i lutf-ı meâb eder mehtâb

Du'â-yı devlet-i ömürün edeli vird-i zebân
Furûğ ile tîre dilim kâm-yâb eder mehtâb

Hudâ adûlarına eylesün bu âlemi tar
Kaçan ki enfüs ü âfâk-ı tâb eder mehtâb

-9-³⁴

Kasîde Der Hakkı Dilâver Paşa
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çarh-ı kec-rû himmeti nâdâna eyler ekserî
Çektirir dâna dile hamyâze-i derd-i seri

Gerden-i ehl-i dile tahmîl eder her bârını
Gezdirir dâr-ı diyâr-ı mihneti serseri

Görmedi sahrâ-yı âlemde gönül cây-ı ferah
Etti deryâ-yı gama mânend-i zevrak lengeri

Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrândır her sâ'atim
Rûz-ı fîrûz-ı felek ya böyle mi rûşen-giri

³⁴ 83b

5 Rûzgâr-ı köhne verde kimdir âsâyiş bulan
Yazılmış târih-i eslâf devr-i Âdemden beri

Ol kadar şekvâ hilâf tîne temekkün neyleyim
Âkıbet mecbûr etti beni de şûr-i seri

Kurduğu bâzâr-ı mihnet sandığı kâlâ-yı gam
Mübtelâ-yı kasvetim ben dahı oldum müşteri

Bir mahalde koymadı ârâm-ı esbâb-ı hutûr
Top-ı kahriyle harâb olsun ser-â-ser kişveri

Dâmen-i subh gibi âgûşuna hûn eyledi
İntizâr-ı hasret-i dîdâr ile çeşm-i teri

10 Kâse kâse zehr-i gamdır verdiği ehl-i dile
Meclisinde neş'e-yâb etti gürûh-ı kışmeri

İnbisât-ı neş'emi koydu derûn-ı sînede
Etti bir hamleyle pâmâl saf-be-saf gam leşkeri

Hiç tenezzül mü ederdi bu zemîne murg-ı dil
N'eyleyim iskeste etti cevri-kahr-ı şehperi

Lokma-i gamla gülû-gîr-i melâl eyler hemân
Her kim olsa sofrâ-i süfle nihâdın perveri

Kûh-ı dil âyâ gubâr-âlûd olmaz ya nedir
Kahr ile başa ururken meşt-i bâd-ı sarsarı

- 15 Bûte-i devrinde kâl etti vücûd âlemi
Hurde-i cevrinde çekti rûzgâr zer-geri
- Bu tesellî-bahş olaldan hâtır-ı meksûruma
Oldu ümmîdim neşât u zevk-i âlemden beri
- Mübtelâdır cevr-i gerdûna sitem-kâra bütün
Âlem-i kevn ü mekân nev'-i beşer ins ü peri
- İhtiyâcı kalmadı zevk u safâya meşrebin
Gönlümün endûh-ı âlem oldu yâr u yâveri
- Öyle me'yûs-ı cihân zulmet-nişîn-i harmenim
Pertev-i nâru'l-hubâhib şem'-i ümmîdim ferî
- 20 Rast-gûyum eylemem lâf-ı güzâf u irtikâb
Şimdi ben oldum diyâr-ı mülk-i derdin serveri
- Ser-fürû etmem n'ola vaz'-ı safâ-yı âleme
Merdüm-i iklim-i endûhun olaldan ekberi
- Böyle mi eylerdi icrâ-yı merâm gerdûn bana
Olmasam bir Âsaf-ı âlî cenâbın çâkeri
- Tutmasaydım gûşe-i dâmâna âlî-himmeti
Seyr edeydin ol zamân çarh-ı felâket-küsteri
- Bir veliyyü'n-ni'met ol kim hakkına dense sezâ
Bî-kesânın yâveri derd ehlinin dâd-âveri
- 25 Ol Dilâver-nâm paşanın adîlin görmemiş
Seyr-i İskender olup geşt eyleyen bahr u beri

Her ne denl mülk-i dil pâmâl hayli gam ise
Hamdülillah eyledi vâreste lütf-ı Şeş-peri

Dest-i a'ddan girbnım rehâ-yb eyledi
ltizm etti benim gibi hakîr-i ahkarı

Ya nice terk eyleyem dâim du'-yı devletin
Ya nice medh eylemeyem böyle bir dn-perveri

Buldu mir'at-i derûnum dergehinde incilâ
Tutiy-yı çeşm-i cân dersem n'ola hâk-i deri

30 Mürde-i Şem'-i ümîdim eyledi efrûhte
Şeb erŐ-ı âlem olsun tâli'inin ahteri

Budur ancak Şimdi deryâ-yı mürüvvet denilen
Hâk-i pyinden olurlar isteyenler gevheri

MsteŐr etse felek kulunda olmaz mı sakîm
Böyle bir rûşen zamîr  Âsaf-ı dniŐveri

Kn-ı ihlsımda yoktur asla çirkâb-ı riyâ
Ol ki mi'yâr-ı hakîkat fark eder Şürb-i zeri

Neş'e-ybım iltifât ile yoktur ihtiyaç
Taşa alsun sâkî-i devrân-ı zerrîn sgarı

35 Km-kr saf lütf-ı mürüvvet perver
Eyke-tedbîr-i sevbnn adâlet rehberi

Mihr-i ma'nî ufk-ı tab'ımdan tulû' etti benim
Gâyet-i endîşemin bahr-ı senâsı hâveri

Gerçi tasrî'-i ser ettim ey veliyyü'n-ni'metim
Men'e kâdir değılem kilik-i belâgat perveri

Câzib itnâb-ı suhan lâzım değıl eyle du'â
Her sözün makbûl-i ma'nidâr olan muhtasarı

Dilerim her rûz u şeb kim Hazret-i Bî-çûn'dan
Hızr u tevfiik-i İlâhî ola dâim rehberi

- 40 Etse her ne cânibe azm-i inân-ı ihtiyâr
Nusret-i Hak pîş-revi ola erenler yâveri

-10-³⁵

Kasîde Der-Sitâyiş-i Tayyâr Paşa

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Zihî vakt-i ferah-bahşâ ki oldu kâmrân âlem
Zihî baht-ı sa'âdettir ki ere böyle ferah-dem

Gel imdi şimdi seyret inbisât-ı sînede şevki
Küdûrât-ı zaman ile derûn olmuş iken pür-gam

Safâ-yı meşrebân âşüfte-i ekdâr olmuşken
Neşât-ı hâtır ile birden oldu şâd u hurrem

Pür oldu deşt-i âlem cünd-i şâdî meserretle
Çekildi saf-be-saf mülk-i adûya hep cüyûş-ı gam

³⁵ 21b

5 Safâ-bahşâ ferah-pîrâ gelüp bu lüle-endâz
Kudûm-i yümn-i ikbâl ile bula taze cân âdem

Semiy-yi fahr-ı âlem Hazret-i Tayyâr Paşa'nın
Gelür teng eşheb-i ikbâline bu arsa-i âlem

Ne paşadır hıdîv-endâz-ı himmet Âsaf dânişi
Süleymân-ı zamâne lâyıık engüşt dem-i hâtem

Safâ-yı meşreb-i bir çeşme-sâr-ı merhamettir ki
Zülâl-i âb-ı feyzî teşne diller etmede rey hem

Harâb eyler ser-â-ser top-ı kahr-ı mülk-i a'dâyı
Ki şimşîr-i zebân ile olur her müdde'â mülzem

10 Senindir şîme dârâ haşmet ü mir'at-i fikr ile
Harîf olsa Felâtûn onu bir sözle eder ebkem

Ne kim endîşesi re'y etse takdîre muvafıktır
Zamânında Aristo olsa urmazdı hükümden dem

Nigâh-ı iltifâtıyla o denlü teşne-yâb eyler
Ki reşk ile atardı efserin baştan olaydı Cem

Kef-i ebr-i kerem der-pâ mürüvvet âsmân himmet
Bu cûdu görmüş olsa tayy olurdu dahı çok Hâtem

O denlü adl ü dâdı verdi sayt-ı emn ü âsâyış
N'ola Nûş-ı Rev'ânı yâdına almazsa bir âdem

- 15 Adâlet hem mürüvvet bu da mahzâ bir kerâmettir
Ne hâcet terk-i câh etmek dahı manende-i Ethem
- Tüvân-gerlik göreydi kem nüfûz-ı Kahraman'ında
Nerîmân'a ururdu Sam dahı olsa basar nedem
- O denlü tîz-pâdır rahş-ı tab'-ı fikr-i çâlâkı
Verâ-yı arsa-i efkâra yek-serden basar makdem
- Kelâm-ı nâziki şâyeste ancak gûş-ı irfâna
Ki gayra nokta-i mevhûmedir ya ma'nî-i mübhem
- Nice bin mürde-diller lütf ile ihyâ buyurmuştur
N'ola devletle enfâsı Mesîhâ'dan urursa dem
- 20 Cihânı serteser hoş bûy-ı anber-sâ eder elbet
Sabâha dek der-i dergâhını bir kez ederse şem
- Felek dergâhına rû-mâl eder şimşîr havfından
Nüfûzu dahı eflâke müessir kalmadı şüphem
- Bu ikbâl-i bülende çok mudur da'vâ-yı ulviyyet
Ki evc-i rif'at-i câhına nisbetle hümâ pek kem
- Dahı bir katre-i cûdu düşerse ebr-i feyzinden
Sadef mağzende dür-dâne olurdu gülşen-i şebnem
- Zamân-ı devletinde ol kadar emin ü râhat halk
Cefâdan kimse etmez oldu asla cebhesin der-hem
- 25 Sefer etmek bize artık adem-âbâda lâzımdır
Veda' etti dedi gam başıma tenk oldu bu âlem

Bilürken böyle âlî himmetin kadrin şeh-i a'zâm
Revâ mı çarh-ı atlas ile tutmak pâyesin tev'em

Sezâ irsâl ederse müntehâya refref-i ma'nî
N'ola arşa çıkarsa medhini Cibrîl-i endîşem

Revâ râmiş-ger-i bezm olur ise zühre-i nâhid
Şafak bir al eteklik raks için âmâdene târem

Niye bu hâme-i çabük-revim reftârdan kılmazam
Ki bin yıl ömrüm olsa medhini tahrîr etsem hem

30 Zihî çok söz bulur nutk-ı belâgat perverim böyle
Fütûr etmez senâ-yı devletin etmekte endîşem

Açardı dahı pek çok nev zemînler gûş-ı tab'ım
Nigâh-ı iltifâtı himmetin ger eyler isen zam

Eyâ âlî-himem-perver safâ-bahşâ ferah-güster
Seni medh eyledikçe kalbe bin ma'nâ olur mülhem

Senâ-yı devletin ben böyle mi eylerdim olmasa
Eğer eflâk-ı sînem üzre berk-i sâika müdğam

Derûnum gûyiyâ peygûle-i gamda yanar âteş
Ki dâğ-ı cevri ile bir lâle-zârdır sâha-i sinem

35 Eğer girdâb-ı gamda batmasaydı katre-i eşkim
Olurdu her biri bir cûy-i hûn-bâr misâl-i yemm

Kudûmünle kütâhîye livâsın ser-firâz ettin
Nigâh-ı iltifât ile bende olan şâd u hurrem

Kasîde söylemekten câizedir sâgarın kastı
Kulunda nakd-i himmetle pür idim ceyb-i endîşem

Yine pür-neş'e oldu sâgar-ı ser-şâr-ı medhinle
Tegazzül eylemek mi kastı tab'-ı şûhumun bilmem

Hevâsıyla olaldan hâtırım âşüfte-i perçem
Başımda bir belâ-yı nâgehânîdir ki pek mübrem

40 Hayâl-i hatt-ı yârı nakş ederken levha-i dilde
Dolaştı hâme-i endîşeme ol zülf-i ham-der-ham

Çıkarmaktansa dilber püskül-âsâ başına kadrim
N'ola pâbûşu-veş pâ-mâl olsa pâyını öpsem

Eder mi ki aceb ataşa derûnum âteş teskîn
Mey-i engür-i hum-i hüsrevân ile nûş etsem

Ne lâzım ey veli-ni'mete tasrî'-i ser etmek
Du'â-yı devletindir şimdi bana lâzım-ı elzem

Du'â hengâmı Câzib et küşâde dest-i ihlâsın
Yapış hem halka-i bâb-ı ricâya sıdk ile muhkem

45 Felek ta şeş cihât-ı âlemi devr eyledikçe ol
Vücûd-ı devletine ede her demde bekâ-yı zamm

Cihân mülkü harâb olsa onun koymaya bir taşı
Bînâ-yı câh-ı ikbâl ola ta şöyle müstahkem

Ola rûşenîde-i zevk-i zamân bezmine mahrem
Harîm-i sînesine dîde-i gam ola nâ-mahrem

-11-³⁶

**Kasîde Târîh-i Der Sitâyîş-i Vecîhî Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Bârekallâh zihî döndü murâd üzre semâ
Gülşen-i bâğ-ı emelde esiyor bâd-ı sabâ

Kör düğüm eyler iken hûrşîd-i ikbâl havf
Esti bir bâd-ı müsâ'îd felek buldu ziyâ

Râh-maksûdumu bend etmiş idi vezr-i gumûm
Seyf-i meslûl-i ferah ile felek etti küşâ

Şeb ü rûz eyler iken dehr-i denîden feryâd
Şimdi her sâ'at bir dürlü olup cilve-nümâ

5 Burc-ı akrebde iken baht-ı nuhûset sâzım
Şark-ı neyyir-i ikbâle karîn etti Hudâ

Bu kadar mevhibe gelmez idi hiç hâtıraya
Bu kadar lutfâ mesâg vermez iken hükm-i kazâ

Etti te'sîr var ise âh sîtem dîdelerin
Hedef-i matlaba ol tîr isâbet-âsâ

Başladı kutb-ı murâd üzre yekûnlar devre
Feleğin çevre peşîmânına bâ'is ne ola

Aslını bilmem onun ya haberin kimden alam
Dil-i gam-dîdle tefekkürde iken subh u mesâ

- 10 Geldi bir kâsıd-ı pür-müjde ferah-efzâ kim
Verdi bir nâme-i cân-bahş ihyâ-yı bekâ

Yazmış ihyâ-yı ferah-bahş-ı sadîk-i mahrem
Demiş ey mûnis-i perverde-i gam müjde sana

Verdi Hak matlabını döndü murâd üzre felek
Etme şimden gerü hiç cevr-i felekten şekvâ

Gonca-veş katmerini eyleyesin eşküfte
Gülşen-i bâğ-ı ümîdinde eser bâd-ı sabâ

Cümleyi eyledi mesrûr Cenâb-ı Bîçûn
Ankara vâlisidir müjde Vecîhî Paşa

- 15 Öyle bir Âsaf-ı yektâ ki nazîr-i nâ-yâb
Görmedi çeşm-i felek devr edeliden hâlâ

Öyle bir kulzüm-i ihsân-ı mürüvvettir kim
Olamaz zât-ı şerîfi gibi dürr-i yektâ

Görelî şa'sa'a-i tîğ-i güher-bârını çarh
Ser-fürû eyleyerek kâmetini etti dütâ

Nutk-ı cân-bahşının ol denlü ki var te'sîri
Dem-i İsí-veş eder mürde-dilânı ihyâ

Deşme yâre kalem-i vâsita-i feyz-i murâd
Kef-i dest-i keremi kân-ı misâl-i deryâ

- 20 Kilk-i mu'ciz rakam-ı âleme pür-feyz-i fütûh
Nutk-ı cân-bahş eder mürde-dilânı ihyâ

Vaslını edeli mecmû'a-i hâtırda hayâl
Sığmadı havsala-i hâmememe şevk-i ma'nâ

O kadar sâfdir âyine-i pâk kalemi
Görür âlemde ne vâre ise umûr ser-tâ-pâ

Bîm-i tîğiyile içüp şerbet-i zehrâb-ı aded
Nebât-ı lutf ile buldu neşât-ı sahbâ

Dergeh-i rif'ati ol mertebe âlîdir kim
N'ola sükkân-ı felek etse cebîn-fersâ

- 25 Ki dokunsa nefes-i âtîfeti nâmiyeye
Cümlesi nutka gelüp birden olurlar gûyâ

Oldu fânûs-ı felek mihr ü mehi pervâne
Şem'-i muhtâr okutur tâb-ı der âlem-ârâ

Saf-ı zerrinde piyâde gibi âciz Rüstem
Oldu tedbîr-i Felâtûn'una teslîm Dârâ

Öyle bir sâhib-i ihsân-ı mürüvvettir kim
Nice Hâtemler olur dergeh-i cevrende gedâ

Gevher-i kadrini bilse n'ola sultân-ı kebîr
Zât-ı şâhen-şehi nakkâd-ı basîri Dâna

- 30 Pâdişâhân-ı selef böyle müşîr-i mâlik
Olmadı zâtı gibi gelmedi dehre vüzerâ

O kadar çâbük ü çâlâk rahş-ı fikri
Tenk gelür mülk-i kazâ etse zimâmı irhâ

Eyledi gâliye-sâ gülşen-i âmâlimizi
Hâk-i dergâhına rû-mâl edeli bâd-ı sabâ

Âsmân himmet-i rezm içre Nerîmân-savlet
Kef-i cûd u keremi ebr-i güher-pâş-âsâ

Fitne-engîz olamaz kimse zamânında onun
Çeşm-i dilberde zuhûr eylese de isbâta

- 35 Bu kadar kişver-i medhinle nizâm vermiştir
Nâmına dense sezâ âsaf-ı iklim-küşâ

Mâverâ dâd-ı verâ Âsaf-ı âlî kuderâ
Ey Ali kevkeb-i fârûk-ı şebim mihr-i Hudâ

Verdi zâtın gibi bir vâlî-i vâlâ-şânı
Hamdülillâh bize lutf etti Cenâb-ı Mevlâ

Az kalmışdı ki bir fitne zuhûr eylemeğe
Cümlenin hâl-i perîşânı diğerkûn ola tâ

Oldu bir gâlib-i şûm Ankara defterdârı
Cem' edüp başına kendi gibi bir tâc süfehâ

40 Ne habâset edecekti o habîs-i menhûs
Dâne-i dâmene düşseydi ahâlî-i kazâ

Başı destârlı gözü sürmeli misvâklı belî
Bir gürûh-ı muzill iblîs-lîme ehl-i riyâ

Eyleyüp her biri bir gün fitneden i'sâra
Ettiler gûş-ı esâfile fesâdı ilkâ

Ne şenâ'at edeceklerdi eyâ zen billâh
Ne belâ fitne fesâdân olacak idi nemâ

Gûş edüp makdem-i teşrîfini ol ehl-i şürûr
Yıkılup her biri bir cânibe gitti ammâ

45 Hâr u has-veş itilüp her biri bir tarafa
Savurup harmen-i meclislerini bâdı fenâ

Kaldı ortada hemân iki fesâd âyine kim
Cümlenin başına onlar dahı püsküllü belâ

Onların şerr-i mazarratlarının def'-i bütûn
Himmet-i zât-ı müşîrânına muhtâc ola

Birisi hıdâca fesâd birisi söz ebesi
Keşf-i nâm eylemem bu kadar ettim îmâ

Hele bu ikisinin kim cesed-i medhûsun
Dilerim tâ ede irsâl-i adem behre Hudâ

- 50 Ey veliyy'ün-ni'amâ Âsaf-ı âlî güherâ
 Ey ki dergâhı olan pîşîne penâh fukarâ
- Böyle mi eyler idim medh-i müşîrânına ben
 Ceyş-i gam mülk-i dilim etmemiş olsa yağmâ
- Koymadı dâne kadar kendime ârâm-ı huzûr
 Savurup harmen-i sâ mânımı berbâd hevâ
- Edemem hâl-i perîşânımı bir bir takrîr
 Rûzgâr eylemede âhımı tâ çarha resâ
- Gamımız dem ne kadar eylese me'yûs beni
 Etmese bari şer şûrunu mahsûs-ı bekâ
- 55 Hele ma'zûr ola vasfında olan taksîrim
 İnkisâr üzre bulundu dil-i nâkâm zîrâ
- Kalb-i mahzûnumu mesrûr eder ise Mevlâ
 Başka gûne edeyim nüsha-i evsânın edâ
- Ne güher-pâş ola bahr-ı senâda göresin
 Ola her harfi onun bir zer ü lü'lü' ü lâlâ
- Şeref-i şevk-i kudûmünle tegazzül edeyim
 Olmamıştır nice dem tûti-i tab'ım gûyâ
- Oldı gönlüm yine pür-şûh pesendide-edâ
 Nigeh-i âfet-i cân gamzesin cellâd-ı kazâ
- 60 Koymadı gamze-i Tâtârların gönlümde sükûn
 Aklımı gâret edüp sabrımı etti yağma

Yine Mecnûn sakın dağlara düşme peri-vâr
Gönlümü eyledi bend-i zülf-i kemend-i Leylâ

İsterim ki ola hüsnün gibi cevrin de füzûn
O zamân fehm olunur âşık ile ehl-i riyâ

Gitti deryûz-gerî dergeh-i ihsânından
Câzib-i bende-i dîrîneyi lâyük mı fedâ

Yine itnâb-ı suhan vakt-i nüvîs hâme
Ol veliyy'ün-ni'ama eyleyelim gayr-ı du'â

65 Ede ikbâl-i sa'âdetle hemîşe Allâh
Ömrü efzûn ede âlemde nüfûs-efzâ

Eksik olmaya hemân sâyesi rûyu arzdan
Nüh-felek tâ ki ola böyle hemîşe ber-pâ

Dediler müjde-resân geldi dedim târîhin
Ankara vâlisi devletlü Vecîhi Paşa
(1264)³⁷

³⁷ Miladî: 1848/1849

TERKÎB-BENDLER**-1-³⁸****Terkîb-bend³⁹ Der Sitâyiş-i Nâfi' Efendi
Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün**

Bir şeb yaturken âlem-i hâb içre bî-fütûr
 Oldu fûrûğ-ı mihr-i muhabbetle sîne Tûr
 Bildim çerâğ-ı mürde-i bahtım uyandıgın
 Pervâne-vâr didelerim oldu pür-sürûr
 Oldu küşâde gonca-i sad-berk-i hâtırım
 Güyâ hezâr-ı tab'-ı cünûnumda pür-şu'ûr
 Gördüm bisât-ı sînedeki inşirâhımı
 Tâ ki bu beyt-hâtırına eyledi zuhûr

Etti Cenâb-ı Pâdişâh-ı âsmân-vakar
 Beğlikçilikle Nâfi' Efendi-i kâmkâr

Dâim sarîr-i hâme-i mu'ciz belâgati
 Â'dâ-yı dine çekmede tîğ-i salâbeti
 Meftûnu oldu cümle düvel her kelâmının
 Baş eğdi re'-yi hûbuna İrân devleti
 Silk-i nizâma çekse eğer nutk-ı gevherin
 Takdim olunmaz asla bu âlemde kıymeti
 Halk-ı kerîm-i mâlik-i celi kulûb idi
 Tab'-ı latîf-i masdar ilhâm-ı firâseti

Etsün hemîşe pertev-i ikbâlini Hudâ
 Mihr-i münîr-i kursu kamer-veşte rûşena

³⁸ 11b³⁹ Vasıta beyitleri her bendin sonunda tekrarlanmadığı için şiirin nazım şekli “terkîb-bend” ken sehven “tercî'-bend” olarak yazılmıştır.

Her bir sözüne dürr-i Aden'den nişân verir
 Gûyâ arûs-ı şî'r-i neve hüsn ü ân verir
 İhyâ-yı rûh etmededir nutk-ı bâra kim
 Her dem Mesih-i mânî gibi tâze cân verir
 Mecrâ-yı mâ-ı kevser-i lütfuyla dâimâ
 Neş'et ile dilân-ı mihnete âb-ı revân verir

Olsun hemîşe gonca-i maksûd-ı gül gibi
 Bezm-i hezâr neş'e bula câm-ı mül gibi

Hâle devât-ı jâle-i mehdî vü meh-likâ
 Kilk-i edâsı şîve-i müjgân-ı dil-rübâ
 Genc-i me'ânî tılsım-ı hikmet makâlesi
 Levh-i beyâz gerden-i billûr-âşinâ
 Hayret verirdi nükte-i nutk-ı sa'âdeti
 Hatt-ı siyâh turra-i tarrâr-ı cân fezâ
 Kayd-ı derûn etmedi aklâm-ı himmeti
 Cevr-i felekten âlemi vâreste dâimâ

Cibrîl-i ma'nâ arşa çıkarmakta nâmını
 Bildi felekte tâ ki melekler kemâlini

Dervîş nihâd-ı ehl-i dil hem de pür-kemâl
 Gelmez serây-ı saltanata böyle bir ricâl
 Gûyâ safâ-yı meşreb-i pür-çeşme-sâr kim
 Dâim riyâz-ı hâtıra virmektedir zülâl
 Devr-i semâda şimdi o pâk i'tikâdın
 Ol kim muhibb-i Mevlevî-i Hazret-i Celâl
 Bağla kenâra keştî-i ihlâs-ı Câzibâ
 Bahr-ı muhîd-i vâsfına pâyân pek muhâl

Kalb-i gumûm-ı dehr-i denîden emîn ola
Rûh-ı Cenâb-ı Hazret-i Monlâ mu'în ola

-2-⁴⁰

Terkîb⁴¹-Bend

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dâimâ aksi döner gaddâr-ı çarh-ı bî-direng
Başıma âhir cefâsıyla cihânı etti teng
Telh-kâm etti humâr-ı gama verdi derd-i ser
Çektiğim bezm-i mükâfâtında hep nûş-ı şereng
Kâfile salar aşkım sanma feryâd ü ceres
Âh-ı pür-nâlemdir ol saf-beste manend-i küleng
Bir kemân ebrû-âsâ çilesin çektirmede
Eyledi bu sîne-i pür-dâğım âmâc-ı hadeng

Ey felek gayrı cefâdan dahı vazgeçmez misin
Ektiğin tohm-ı fesâdı âkibet biçmez misin

Bunca feryâd eylerim bir kerrecik dâd etmedin
Çün harâb olmuş dil-i vîrânem âbâd etmedin
Dîde giryân sîne sûzân şîven ettin meskenim
Hiç güler yüz gösterüp âlemde dil-şâd etmedin
Gâh târ-ı zülfe beste geh gam u âlâma bend
Bu dil-i mahzûnum asla gamdan âzâd etmedin
Etmede bâğ-ı ümîdimde vezân bâd-ı hazân
Nâil-i âgûşa vasl-ı kadd-i şimşâd etmedin

⁴⁰ 31a

⁴¹ Vasıta beyitleri her bendin sonunda tekrarlanmadığı için şiirin nazım şekli “terkîb-bend” ken metinde sehven “tercî-bend” olarak yazılmıştır.

Başına çal derse ihsânın eğer çarh-ı denî
N'eyleyim ey sifle-perver telh-kâm ettin beni

Yârdan mehcûr oldum ben umarken vuslatı
Kaldı âmâl-i kenârımda cibâl-i firkati
Devlet-i dârâ-yı dünyâyâ verilmezken vatan
Bekledim bî-ihdiyâr zâlim diyâr-ı gurbeti
Az olur rûzun ömürü deyu söylerler mesel
Âh usandım gayrı yetmez mi zamân-ı nekbeti
Pest olur ehl-i dilin kadri katı nâdânda
Dehr ancak kendüye mânende eyler himmeti

Bilürüm yok vaz'-ı na-hem-vârede aslâ sebât
Dergehinde kabz bulmuş kimdir ey sifle-nihâd

Dâmen-i subhun gibi bağırimi hûn ettin felek
Dîde-i giryânım mânend-i Ceyhûn ettin felek
Sâgar-ı ser-şâr-ı zehr-i gamla memlû eyledin
Şîşe-i ikbâl-i bezmim ser-nigûn ettin felek
Baht-ı vârun tâli'im dün hâtırım dâim şikest
Ceng-i a'dâda giribânım zebûn ettin felek
Meskenim dâr-ı şifâdır mihnet-i âlâm ile
Dil-i şeydâm bend-i zincîr-i cünûn ettin felek

Sofra-i sifle nihâdında senin nân olmasun
Hâne-i vîrânına hiç kimse mihmân olmasın

Câzibâ tut gûşe-i dâmân-ı pîrine kavî
Hâl-i müşkil-ter olur olmazsa himmet mânevî
Âstâniye yüzün sür erişür imdâdına
Nûr-i kutsî akdesi rûh-ı cenâb-ı Mevlevî
Et humâ-yı kabz-ı lütfunla derûnum te'bîd

Bende-i deryûze-i dergâhınım destim tehî
Hamdüillâh zerre yoktur i'tikatımda halel
Nice bir geşt eylesem fettân-ı hîzân serserî

Âteş-i peygûle-i hicrânda sûzân eyleme
Kalb-i pür-sûz efgenim mânend-i büryân eyleme

-3-⁴²

Terkîb-bend⁴³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mest-i nâzım sâki-i bezm-i cihân-ârâ mısın
Bâ'is-i feyz-i medâr-ı neş'e-i sahbâ mısın
Şâh-bâzım evc-i istiğnâda bir Ankâ mısın
Bilmem ey cân tâir-i kuts-i felek-peymâ mısın
Şekkerî her bir sözün sen tûtî-i gûyâ mısın
Sahn-ı gülşende aceb bir serv-i dil-ârâ mısın
Nûkhet-i bâğ-ı melâhat gonca-i rânâ mısın
Mûcib-i tahrîk-i aşk bülbül-i şeydâ mısın
Mürde-dil ihyâ eden Îsî-yi rûh-efzâ mısın
Sîne-i nûr-ı tecellîde aceb Mûsâ mısın

Kimse bilmez gizli sır var sende ey rûh-ı revân
Cümle âlem hep senin meftûnun ey mahbûb-ı cân

Oldu sînem şerha şerha dâğ-ı dil pür-arzû
Vâdi-i aşkında dâim etmedeyim cüst ü cû
Eylerim ey büt senin pâyine dâim ser-fürû
Olmadım mirât-i hüsne bir kez olsun rû-be-rû
Hâr-ı cevrinden neler çektiğimi görsün deyû

⁴² 17b

⁴³ Metinde sehven Tercî-bend yazılmıştır.

Gülşen-i hicrinde cânâ etmedeyim güft ü gû
 Şemme-i cânâ eğer zülfünden eremezse bû
 Mâcerâ-yı aşkımız tâ haşrecek kalsun geru

Da'vâ-yı lâf-ı muhabbette gönül gûyândır
 Âteş-i aşkın ile hem sînesi sûzândır

Nev nihâlim işve-sâzım âlemi pür-şûr idin
 Şîven-i âh-ı dil-i uşşâkın ile şûr idin
 Hem harîm-i bezm-i hâsında dil-i mehcûr idin
 Fikr-i milletten hayâlim dahı cânâ dûr idin
 Dâimâ ağıyâra karşı hâtırım meksûr idin
 Umarım lütfunla bir gün bendeni ma'mûr idin
 Târ-ı zülfün çeşm-i uşşâk-ı şeb-i deycûr idin
 Rûz-ı rûşen-rû ile ağıyârların mesrûr idin
 Ey cefâ-cû cevrine meftûnuna mecbûr idin
 Vuslat-ı ikbâlin ile gayrıyı mefzûr idin

Sâkiyâ bir câm dök ol âh-ı âteşî dâdıma
 Hâsıl-ı pâmâl-i gam oldum yetiş imdâdıma

Sana meftûn olduğum günden beru ey nâzenîn
 Gam bulup kan ağlamakta dâimâ kalb-i hazîn
 Lâle-zâr-ı sîne-i pür-dâğımı görsen hemîn
 Fehm edersin sevdiğim bir sâha-i gül-gûn-zemîn
 Ceyş-sâz-ı vuslatın olmaz ise cânâ mu'în
 Kal'a-i gam-veş olur mu cânâ bir hısn-ı hasîn
 Râh-ı aşkında dil-i pür-hûnumu sanma mehîn
 Hâk-i pâyin etme beyhûde yere çîn-i cebîn
 Bakma uşşâka beyim mânend-i aks-i dûr-bîn
 Çün rasad-bîn-i nigâhınla amân eyle yakîn

Kalması sabr-ı tahammül bende artık firkate
Lütfuna şâyeste kıl irgür vâ-yı vuslata

Âsmân âhımla giydi câme-i reng-i kebûd
Âteş-i hicrânıma yandı zemîn oldu çü rûd
Şâhid-i maksûdum âgûş-ı hayâlimde çi sûd
Dâimâ tahrîk-i bâl-i âteş-i hicrân-nümûd
Âh-ı serdim sîne-i bî-kîneden etti vedûd
Katre-i seylân-ı eşkim her biri bir cûy u rûd
Dil tabîb-i da'vî-i hicrân ile eyler sürûd
Kâsıd-ı müjgânların ihlâkime olsun şühûd
Şanına lâyıık değildir dilberâ bunca anûd
Câzib'e ağıâra nisbet sîneni eyle kûsûd

Bari olsun nazara cânı onun sûzân-ı şevk
Şem'a-veş bezm-i muhabbette hemân giryân-ı şevk

MURABBA'LAR

-1-⁴⁴

Müstef'ilün Müstef'ilün

Âh etmesün dil neylesün
Ney gibi efgân etmesün
Derd-i firâkın söylesün
Câzib seni kim neylesün

Âlemde sensen bî-nevâ
Endûh-ı gamla âşinâ
Derd-i fu'âda mübtelâ
Câzib seni kim neylesün

⁴⁴ 109a

Oldun esîri gayretin
 Hem beste-i zülf-i resen
 Sâbit olursan bunda sen
 Câzib seni kim neylesün

Aşkın bilürken nâmını
 Fehm etmedin encâmını
 Tuttun hevâ evhamını
 Câzib seni kim neylesün

Hubb-ı sevdâdan geçmedin
 Bâd-ı hevâdan geçmedin
 Zülf-i dü-tâdan geçmedin
 Câzib seni kim neylesün

Âlemde yârın yok senin
 Bir gam-küsârın yok senin
 Hiç kâr ü bârın yok senin
 Câzib seni kim neylesün

Şem'-i ruha pervânesin
 Câm-ı meye mestânesin
 Dillerde hem efsânesin
 Câzib seni kim neylesün

Oldun diyârından ba'îd
 Geldin bu dehre nâ-ümîd
 Olsa eğer ömrün mezîd
 Câzib seni kim neylesün

Dergâh-ı Mevlânâ'ya der
 Et cân ü dilden âh u zâr
 Ol câda etmezsen karâr
 Câzib seni kim neylesün

-2-⁴⁵

Şarkı

Müstef'ilün Müstef'ilün

Çeşm-i gazel çün bedr-i mâh
 Bir dilber-i zülf-i siyâh
 Uşşâka ettikçe nigâh
 Âh etmemek mümkün mü âh

Gâyet güzel bir şeh-levend
 Gîsûların etmiş kemend
 Üftâdesin etmezse bend
 Âh etmemek mümkün mü âh

Ruhsârı hep püskürme hâl
 Ol mû miyânı bir hayâl
 Reftâr eder servi-misâl
 Âh etmemek mümkün mü âh

Geh mest olur geh nâz eder
 Hem raks ile âgâz eder
 Geh sînesini bâz eder
 Âh etmemek mümkün mü âh

Sevdâ-yı aşkın gülizâr
 Câzib'i⁴⁶ etti çün hezâr
 Oldu derûnu lâlezâr
 Âh etmemek mümkün mü âh

-3-⁴⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çün edicek hâle der-âgûş mehi
 Gördü gönül sâha-i sînem tehî
 Kande hırâm eyledi serv-i sehî
 Etmeye mi hüzn ile dil vâlihî

48

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihî
 Ahraka kalbî bi harârâtihi
 Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
 Uksimu billâhi ve âyâtihi

Şûle-i ruhsârına çeşm-i siyâh
 Yaktı dilim ömrümü etti tebâh
 Gayra bakar âşığa etmez nigâh
 Ya nice dem etmeyeyim âh âh

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihî
 Ahraka kalbî bi harârâtihi
 Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
 Uksimu billâhi ve âyâtihi

⁴⁶ Metinde "Câzib" olarak yazılmıştır. Vezin ve anlam gereği "Câzib'i" olması gerekir.

⁴⁷ 13a

⁴⁸ Câzib'in nakarat olarak kullandığı Arapça bendin ilk iki mısrası, Şeyh Gâlib'in bir terci-bendinin vasita beytidir.

Bezm-i hayâlâtına sînem rebâb
 Âteş-i hicrânına bağrım kebâb
 Dîdelerim sagar u eşkim şarâb
 Etti şîkest hâtırımı çün habâb

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihi
 Ahraka kalbî bi harârâtihi
 Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
 Uksimu billâhi ve âyâtihi

Hat gelicek rûyuna ol gül'izâr
 Vuslatını eyledi va'd-i hezâr
 Zevk edelim mevsim-i köhne bahâr
 Ya nice dem ağlamayım zâr zâr

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihi
 Ahraka kalbî bi harârâtihi
 Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
 Uksimu billâhi ve âyâtihi

Tîr-i müjen sîneme zahm urdu yâr
 Cânıma geçti sîtem-i rûzgâr
 Çeşm-i nerme eşkimi etti nisâr
 Katreleri her biri bir cûybâr

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihi
 Ahraka kalbî bi harârâtihi
 Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
 Uksimu billâhi ve âyâtihi

Yakdı dilim âteş-i mismâr-ı aşk
 Oldu bîrûn âh-ı şerer-bâr-ı aşk

Eyledi Mecnûn beni efkâr-ı aşk
Sende midir hazret-i hünkâr-ı aşk

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihî
Ahraka kalbî bi harârâtihi
Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
Uksimu billâhi ve âyâtihi

Gûşe-i gurbette yaturken garîb
Gördüm o meh-pâreyi gitti şekîb
Câzibe lütf et ya helâk et habîb
Bari dil-i hasteme ramh et tabîb

Ah mine'l-aşki ve hâlâtihî
Ahraka kalbî bi harârâtihi
Mâ nazar'al-aynü ilâ gayrikum
Uksimu billâhi ve âyâtihi

MUHAMMESLER

-1-⁴⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şerer-i âh ile eflâk-i dırahşân edelim
Yakalım dâğ-ı dili şem'-i şebistân edelim
Şu'le-efrûzuna pervâne-i sûzân edelim
Giryeye-i hasret ile gonca-i handân edelim
Bülbülü dürc-i la'le yâra gazel-hân edelim

Çemen-i hatırımız berk-i hazan-veş soldu
Nahl-i endîşemize cevri felek bâr oldu

⁴⁹ 82a

Sâgar-ı dîdelerim hûn-ı ciğerle doldu
 Bezm-i şîven-gedemiz âleme mâtem oldu
 Bâri sîh-i siteminle dili büryân edelim

Câme-i gül gibi çâk eyleyecek pîreheni
 Açıcak gonca-i neşkûfte-i dürc-i deheni
 Bülbül-i nâtıka-perdâz eden ey şûh beni
 Serv-i bûstân-ı muhabbet seni gördük mü seni
 Tama'-ı hâmûş nice nâdire gûyân edelim

Âteş-i firkat-i aşkınla ciğer-sûz oldum
 Encüm-i gamda aceb şem'-i şeb-efrûz oldum
 Dem-i vaslın ile bâr-geh-i deryûz oldum
 Mekteb-i cevr ü cefâdan sebak-âmûz oldum
 Nükte-i zâr-ı dili ya nice pinhân edelim

Başladı sihre yine fitne-i çeşm-i sipehin
 Nakd-i ârâmımı gasb eyledi zerd-i nigeihin
 Sâye-i devlet-i aşkında senin gibi şehin
 Ne devâ Câzibi pâ-mâl edeler ceşş-i gamın
 Nice bir dîde-i hasret-keş-i giryân edelim

-2⁵⁰

Şarkı

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey şeh-i kişver küşâ-yı dâver-i devr-i zamân
 Sâye-i adlünle hep buldu cihân emn ü emân
 Bende-i halka-be-gûşun olmasun mu ins ü cân
 Cümleden ettin du'â-yı devletin vird-i zebân

Ömr-i câvîdân ile zevk u safâlar sür hemân

Hâtır-ı envârına gelse kaçan azm-i cihâd
Kahr-ı şimşîrinle kahr olsun adû-yı bed-nihâd
Şevket-i şânın fûrûğu gün-be-gün bulsun ziyâd
Hâtır-ı gül gonca-i nâzik-terin olsun küşâd

Ömr-i câvîdân ile zevk u safâlar sür hemân

Verdi sayd-ı şevketin şöyle cihâna zîb-i fer
Kalmamıştır hâtır-ı meksûr hiç hüzn ü keder
Zulm-i bîdâd-ı felekten bu kadar kaldı eser
Âh-ı âşık çün dil-i dil-dâr-ı bezm etmez meğer

Ömr-i câvîdân ile zevk u safâlar sür hemân

Yümn-i ikbâl-i kudûmünle şeref buldu çemen
Sahn-ı gülşende salınsın şevk ile serv ü semen
Bülbül-i şûrîdeler olsun efendim nâ'me-zen
Gâh bağa gâh Sâdâbâd'a teşrîf eyle sen

Ömr-i câvîdân ile zevk u safâlar sür hemân

Seyr-i mehtâb eyle sen gâhîce deryâda şehâ
Âb-ı tâb-ı şevk ile olsun derûnun pür-safâ
Lâle-veş yansun ciğerden âteşe ehl-i riyâ
Şarkılar yazsun kulun Câzib okunsun dâimâ

Ömr-i câvîdân ile zevk u safâlar sür hemân

-3-⁵¹

**Mersiyye İmâm Hüseyin Radiyallâhu Anh Efendimiz
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Kerbelâ vâkı'asın yâd edüp ey dil ağla
Âteş-i firkat-i hicrân ile sînen dâğla
Câme-i mâtemi pûş eyle karalar bağla
Âh u feryâd ederek seyl-i sirişkim çağla
Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Âl-i evlâd-ı Rasûl'e bu kadar cevr ü ezâ
Ne revâ eyledin ey çarh-ı sitem-kâr ne revâ
Ne cevâb eyleyeceksin olucak rûz-ı cezâ
Soricak hûn-ı Hüseyni sana mahbûb-ı Hudâ
Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Edeli sâni'-i âlem dü-cihânı bünyâd
Etmedi böyle ezâ kimseye çarh-ı bî-dâd
Âh zâlim ne aceb fitneler ettin îcâd
Yâda geldikçe o demler nice olmaz feryâd
Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Bu kadar kîne sebep n'oldu eyâ çarh-ı anîd
Hısm ola âl-i Rasûl'e ki Yezîd gibi bülend
Şerbet-i şehd-i şehâdet içecek şâh-ı şehîd
Bize lâzım mı temennâlar hayât-ı câvîd
Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Kerbelâ hâtıra geldikçe dilâ şâd olma
Dâimâ nâleler et gussadan âzâd olma

⁵¹ 126a

Yıkılıp yerlere geç ey felek âbâd olma
 Dilerim hayr ile mahşerde dahı yâd olma
 Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Bundan âdem olan ol dem-i hengâm-ı savaş
 Hiç olmaz mı o sultâna fedâ cânlar bâş
 Aldı çok kimselerin aklını sevdâ-yı ma'âş
 Tâ özünden akıt ey çeşm-i terim kan ile yaş
 Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Çeşm-i insâf ile bak kâfir eder mi bed işi
 Kim eder râh-ı dalâlette bugün revîşi
 Ebr-i zulmette bıraktı güneşi mâh-veşi
 Nice la'net ile yâd etmeyim ol bed-menişi
 Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Ey Yezîd fısk u hâin ü bî-dîn süfehâ
 La'netullâhi aleyh kelb-i akûr n'oldu sana
 Korkmadın Hazret-i Hak'tan etmedin asla hayâ
 Ehl-i îmân nice etse bu hakârata bükâ
 Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Bilür iki şehen-şâh-ı mu'azzam kimdir
 Sorar iki dahı ol nûr-ı mücessem kimdir
 Hürmet-i cedîd halk oldu dü-âlem kimdir
 O şehi âlî-cenâb zât-ı mükerrerem kimdir
 Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

Dilerim Hazret-i Hak'tan olucak rûz-ı cezâ
 Hazret-i şâh-ı şehîdin şefî' idi bana
 Câzibâ cân fedâ eyleyerek eyle du'â

Rûz u şeb âh ederek sen de dilâ eyle bükâ
Ağla ey dîde-i hasret-keş-i dîdâr ağla

TAHMİSLER

-1-⁵²

Tahmîs-i Gazel Sabri Sâdık

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zâhidâ sanma beni âlûde-dâmen mey-perest
Sâkî-i bezm-i ezelle olmuştur dest-be-dest
Keşf olunmaz perde-i esrârımız bî-hûş mest
Mest-i câm-i sâkî-yi gaybem ki Cem nâ-mahrem-est
Bes ki bîhodem ki încâ derd o gam nâ-mahrem-est

Dîde-i âlemde bir mûr-ı za'îfem zâhirâ
Âlem-i ma'nîde taht-gâhımız püşt-i hevâ
Reşk eder ifrîd-şemâil hûr-pesendân dâimâ
Kes nebîned çün Süleymân ceş-i pâ-yı mûra
Şehsüvâr-ı arsa-i ışkam 'ilim nâ-mahrem-est

Pertev-i nûru hidâyet mazhar-ı esvâ-yı dil
Membra'-ı cûy-ı fesâhat maksad-ı aksâ-yı dil
Vüs'at-i meşreb beyâbân-ı âlem bâlâ-yı dil
Matlab-ı nûr-ı hodâ'st in dâmen-i sahrâ-yı dil
Şem'-i tâbânem velî her subh-dem nâ-mahrem est

Mekteb-i lâhûddan kim olmuşam âmuz-ı aşk
Olmuşam tâ ol zamândan dîde-i cân rûz-ı aşk
Zerresân gerçi fütâdem mihr-i pür-firûz-ı aşk

Mâ rû der îñ reh ferd o tenhâ mî-revîm bâ sûz-i ışk
Der vusûl-i menzil-i mâ-râ kadem nâ-mahrem-est

Nây-ı cismim şöyle sûzân eyledi efkâr-ı aşk
Sîneden oldu nümâyân âh ateş-bâr-ı aşk
Gerçi ser-tâ-pâ vücûdum mazhar-ı envâr-ı aşk
Çün zebân-râ bî-suht îñ âteş-i esrâr-ı aşk
Tâ ez ân dem der dehânem harf o dem nâ-mahrem-est

Cevher-i ferdim heyûlâ-yı tasavvur olmaz iş
Gerçi çârmîh-ı sitemdir rûzgâr-ı keşmekeş
Öyle bir âyîne-i pâkim ki yoktur gıll u gış
Bes ki îñ ma'nî-i mutlak şod ki netvân gofteneş
Men çe sâzem tâ ezel nokta rakam nâ-mahrem-est

Bir tel ehl-i mahremim yol olmağa demsâz-ı aşk
Üstühân-ı sîne gerçi perde-i şehnâz-ı aşk
Câzibâ pinhân olur mu dilde hiç âvâz-ı aşk
Gerçi mî-hâhem gûyem sâdıkâ ez râz-ı ışk
Ma'ni-i levh-i dilem-râ lîk kalem nâ-mahrem-est

Âşık-ı âzâde-em îñ nîz dige âlem-est
Bezm-i unsem-râ ki mahrem-i neş'e câm-ı Cem-est
Âh-ı pür-sûz-i merâ bîrûn şeved ney hem-dem-est
Çünkü nâbûdest sâmân-ı bisâtem gam kem-est
Gerçi şâdî nîstem emmâ lem nâ-mahrem est

-2-⁵³

Gazel-i Sebeb-i Nükte-i Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet Beğ Efendi

Tahmîs-i Âciz

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Süzüp çeşmin aceb ser-mest-i nâzım nahvet etmiştir
 Bu şeb ağyâr ile hem-bezm-i germ-i ülfet etmiştir
 Ayağı koltuğunda tarh olunca külfet etmiştir
 Leb-i meygûnu yârin nûş-ı câm-ı işret etmiştir
 Soruldukça onun çün keşf-i râz-ı haclet etmiştir

Remîde tarz-ı âhû olmuş iken çeşm-i mestâne
 Çekilmiş nazre-i uşşâkdan şâm-ı garîbâne
 Düşe mi sâyesi hem-pâ dahı olmaz beyâbâne
 İzâm-ı va'de-i vahşet iken ol çeşm-i bîgâne
 Nigâh-ı şûh-ı merdümle aceb ünsiyyet etmiştir

Arak-rîz-i hicâb oldu gelünce âlem-i âba
 Dem-i İsî-veş ihyâ-bahş oldu nice bî-tâba
 Hayât-ı câvidânı kıldı ihsân şeyh ü şâba
 Misâl-i rûh olur hiffetle cismi bezm-i ahbâba
 Miyân-ı ülfetinde kim ile tarh külfet etmiştir

Sanûhât-ı vücûdun etmeden çâr-rükün ü evtât
 Bu sırr-ı mübhemin mebhûdudur fi'l-cümle mevcûdât
 Dakâyık kişverinde edemezsen da've-i eşhât
 Değildir çeşm-i sîretle hakâyık-bîn-i masnû'ât
 O kim âyinesin meşgûl-i hüsn-i sûret etmiştir

Çemen-zâr-ı muhabbette nihâl-i gonca-i ra'nâ
 Bahâ-yı hüsnüne bülbül-veş âlemler olur gûyâ
 Misâl-i kâmet-i serv-i revânlar eyleyüp peydâ
 Füyûzât-ı bahâr-ı sun' ile halâk-ı bî-hemtâ
 Gül-i ruhsâra hatt-ı reng-i müşk nûkhet etmiştir

Belî ahkâm-ı seyyârât bu nüh-çarh-ı vâruna
 Kim almış reng-i bû hiç rûzgâr bukalemunda
 Ferîk-i bahr-ı efkâr-ı Câzibâ esrâr-ı Bîçûnda
 Temâsil-i havâdîs safha-i mir'at-i gerdûnda
 Nice Hikmet-şinâsı mübtelâ-yı hayret etmiştir

-3-⁵⁴

Tahmîs Beyt-i Meşhûr

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Eylerim kûh-ı gumûm üzre hemân geşt ü güzâr
 N'ola Ferhâd gibi eyler isem âh ile zâr
 Cânımı etti benim eml-i leb-i şîrîn azâr
 Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr
 Âh der âh işitir şimdi muhassal dil-i zâr

Deşt-i sahrâ dahı Mecnûn muhassis değil â
 Ben de sevdâ-yı ser-i zülfüne oldum Leylâ
 Nevbet-i âh-ı ciğer-sûz-ı derûn geldi bükâ
 Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr
 Âh der âh işitir şimdi muhassal dil-i zâr

Yâr u ağyâr ile yâr oldu bana yâr olmaz
 Hiç cefâcu bu kadar âşiğa âzâr olmaz

⁵⁴ 127a

Sen ne gaddâr idigin Hak bilür inkâr olmaz
 Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr
 Âh der âh işitir şimdi muhassal dil-i zâr

Söylesem derd-i dil-i zâr gibi kim gûş eyler
 Va'de-i vuslatını yâd-ı ferâmûş eyler
 Âh-ı serdim nice gûyâları hâmuş eyler
 Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr
 Âh der âh işitir şimdi muhassal dil-i zâr

Nice ben ağlamayım bendesin azâr etti
 Râh-ı vaslında dil-i şâdımı nâ-şâd etti
 Ye's ile cân-ı hazen böylece feryâd etti
 Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr
 Âh der âh işitir şimdi muhassal dil-i zâr

O sitem-kârdan almasa felek ger dâdım
 Âsmâna çıkar elbette çü tîr feryâdım
 Demez ise benim ey Câzib-i dil-nâ-şâdım
 Âh edersem bile âh etmeğe başlar kühsâr
 Âh der âh işitir şimdi muhassal dil-i zâr

-4⁵⁵

Tahmîs-i Mutarraf-ı Gazel-i Hazret-i Şeyh Gâlib
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tâb-ı hüsnü çeşmimiz âteş-feşân olsun da gör
 Micmer-i ûd-ı derûnum dûd dumân olsun da gör
 Her şerer bir kevkeb-i ufk-ı cihân olsun da gör

Şu'le-i âhım sûtûn-ı âsmân olsun da gör
Cennet-i ruhsârını dûzâh-nişân olsun da gör

Lâl-i aşka kuvvet-i güftâr-ı hâmûşî nedir
Bahr-i aşkın mûcib-i pür-mevce-i cûşu nedir
Bezm-i câm-ı cür'a-i hicrânı bî-hûşu nedir
Mâh-ı hüsnü hâle-i hattın der-âgûşu nedir
Hayret-i vaslınla her mûyum zebân olsun da gör

Hep geçer zahm-ı nigâh-ı çeşmin ey nûr-ı basar
Peyk-i âhım gitti kûyundan gelüp vermez haber
Kalmadı bu sîne-i bî-kînede cüz'i eser
Çünkü nâ-bûda isâbet eylemez asla zarar
Za'f ile cismim hele gözden nihân olsun da gör

Bâl-i aczin ferş-i râh eyler talebde Cebreil
Refref-i ma'nî erüp tâ sidreye oldu delîl
Âteş-i Nemrûd-ı hicrân sîne gülzâr-ı Halîl
Âşiyân-ı evc-i istiğnâ dahı gelür zelif
Murg-ı dil ankâ-yı kâf-ı lâ-mekân olsun da gör

Hâne perverd-i kemân-ı ebruvândır gamzesi
Fitne-sâz-ı bâis-i âşûb-ı cândır gamzesi
Bak ne sihr eyler o fettân-ı cihândır gamzesi
Sîne-i Câzib'de gerçi mihrîbândır gamzesi
Gâlibin gönlünde bir kez mihmân olsun da gör

-5-⁵⁶

**Tahmîs Gazel-i Vâfî Efendi Hazretleri Tahmîs-i Fakîr
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Hubb-ı dünyâdan geçüp endûhtan âzâde ol
Şâha matlûb-ı me'ânî eylemez şirket kabûl
Hicr-i câh-ı âlem-i ikbâl için olmaz melûl
Ey gönül fikr-i sivâyı terk edüp Âllâh'ı bul
Aşık-ı billâh ola gör bulasın Hakk'a duhûl

Zînet-i rûy-ı urûs-ı rûzgârla neş'e ver
Âkıbet bir gün dem-i firkat gelür ey çeşm-i ter
Şimdiden ol çâre-sâz-ı girye-i vakt-i seher
Nice gündür dehr-i dûnun ardına düştün yeter
Gayrı terk edüp olasın ind-i Mevlâ'da kabûl

Hırka-i peşmîn ber-düş eyleyüp seyyâh olan
Tekye-i sıdk u safâ içre fenâfillâh olan
Bende-i çârûb-keşi dergâh-ı ehlullâh olan
Bu fenâyâ aldanur mu ârif-i billâh olan
Bir pula almaz cihânın zevkini ehl-i ukûl

Bezm-i devrânında sâkî çektiğim berden ayak
Şimdi ol peymâne-i dilde şarâb-ı iftirâk
Dîde-i pür-intizârım oldu mânend-i şafâk
Âlemin mülk-i bekâsı var mı insâf ile bak
Bulmadı şâh u gedâ hep geldi giti bî-vusûl

Câzibâ var mekteb-i irfândan öğren edeb
 Nutk-ı bî-savtıyla yalvar dâimâ ol beste leb
 Yandığım kendi kusurum âteş-i hicrâna hep
 Hak yolunda sıdk ile Vâfî çalış sen rûz u şeb
 İstikâmetle bulunur Hazret-i Allâh'a yol

Tâlib-i râh-ı Hudâ içre süllemdir bu söz
 Mürde-i derd-i dem-i Âsî-i Meryem'dir bu söz
 Ya'ni sırrullâh-ı aşka rûh-ı mülhemdir bu söz
 Ayn-ı ma'nâ Câzibâ nutk-ı mücessemdir bu söz
 Eylemiş Cibrîl-i ma'nî kalb-i Vâfî'den nüzûl

-6-⁵⁷

Tahmîs

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âdem ol âdem gibi ey merdüm-i sâhib-i ukûl
 Sâha-i evhâma geşt eyleme mânend-i gufûl
 Etmesün mir'at-i kalbe nefsi-vesvâsın hulûl
 Râh-ı aşkı mürşid-i âgâhdan cûyende ol
 Bî-ta'ab dergâh-ı Hakk'a etmek istersen duhûl

Âlem-i lâhûttan düştün bu dâm-ı kesrete
 Dâne çîn harmen ü ummân sebeptir mihnete
 Yâr çarmîh-ı sitemde rağbet etsem uzlete
 Çün duhûl etmek mukarardır serây-ı vahdete
 Mâil-i nefsi-hevâ dil bendimi etmez kabûl

Levha-i dünyâ iken mânende-i nakş-ı ber-âb
 Şu'le-i şimşîr-i ikbâl geçmede misli-i şihâb

Mahv olur ne kubbe-i eflâk bir gün çün habâb
Teşne-i dünyâyı sîr-âb eylemez cûy-ı serâb
Âb-ı havz-ı Kevser-i ma'nâyâ olmazsa vusûl

Etmeyince dîde-i giryândan eşk-nisâr
Kim nihâl-i ravza-i ümmîd olmaz meyve-dâr
Berk urur mu sâha-i dilde aceb dîdâr-ı yâr
Yanmayan şem'-i harîm ü harmene pervâne-vâr
Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrânda kalur melûl

Ey vücûd-ı zevrak-ı gark âb-ı tûfân-ı belâ
Bâd-bân-ı firkatî ihlâsını eyle küşâ
Lenger-endâz-ı muhabbet bahr-ı gamda Câzibâ
Şurta-i bâd-ı emel bir gün eser senden yana
Bu belâ-yı gird-bâdı her zamân etmez nuzûl

-7-⁵⁸

Tahmîs-i Gazel-i Hazret-i Şeyh Gâlib
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gâh âsûde dilim gâh pür-âşûb-ı fitenim
Gâh ye's ile melûlüm geh küfür ile şenim
Gâh peymâne şîkestim geh tevbe-i şîkenim
Yine müncer ola hâlim bu televvün ile benim
Dil peşîmân-ı güneş tevbeye varmaz dehenim

Bir zamân olmaz iken asla ser-i mûyî dile
Kıl kadar hâtıra gelmezdi miyân-bende bile
Dil kemer-veş dolaşıp âkıbet ol ince bele

Bend bend olmadayım rişte-i tûl-i emele
Kâfîristân-ı ser-i zülf müdür ya vatanım

Sînede açtı yine lâle-i pür-dâğ-ı derûn
Pençe-i gamda girîbân-ı dilim oldu zebûn
Zülf-i Leylâ'sına günden güne oldum Mecnûn
Nev-bahâr-ı gam-ı la'liyle gönül gülbîn-i hûn
Zikr ü fikrimde peyâpey semtim yâsemenim

Salma zevrakçe-i âmâlini asla nehre
Bâd-ı sarsar gibi beyhûde sarılma dehre
Yakma pervâne çü bâl-i pür-nâr-ı kahra
Şem'-i efsürde fânûstan olmaz behre
Düş-ı câna nice bir bâr olacaktır bedenim

Lâne-sâz oldu yine evc-i sitiğnâda o mâh
Acabâ ermeye mi dâmenine pençe-i âh
Câme-i mâtem-i pûş etse dahı baht-ı siyâh
Çâre yok n'eyleyeyim dest-i irâdet kûtâh
Çekmeğe kâil idim kendi elimle resenim

Ser-i bî-hûşuma nest ile ne âkil-i meczûb
Reh-i aşkta müjemin her biri misl-i çârûb
Üşütür bâd-ı gamım sabr-ı cefâda Eyyûb
Şîvenin şîveye tebdîl ederdi Ya'kûb
Görse âgûş-ı Züleyhâ'daki beyt'ül-hazenim

Oldu pür-küşte-i bâzârı cihân zevk ile hep
Bülbülân gülşen-i âlemde eder şevk-i tarap
Rûh mu var yoksa sözümde acabâ ney ki sebep
Çârmîh-ı sîtem kayd-ı anâsır bu aceb
Çarh-ı çârımda Mesîhâ gibi kadr-i suhanım

Dûd-ı âhım ne kadar olsa da sînemde ayân
 Şerer-i âteş-i firkatle derûnum sûzân
 Subh-ı vuslatta aceb tîre-i bahtım hayrân
 Şeb-i hicrân ne belâ kevkebim eyler pinhân
 Dîde-i baht-ı remed dîde eder pîrehenim

Halk-ı âlem bize düşmân dahı olsaydı umûm
 Hâtır-ı âciziye gelmez idi zerre gumûm
 Câzib eflâke basardım kademi hem çü nücûm
 Nâzımız çarha geçer derse eğer mürşid-i Rûm
 Sen benimsin benim ey Gâlib-i bî-çâre benim

-8-⁵⁹

Tahmîs Gazel-i Müştâk

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

Şem'-i harem-i vasla pervâne eden sensin
 Genc-i dürr-i esrâra vîrâne eden sensin
 Sad-pâre dil-i zârım çün şâne eden sensin
 Aşkınla beni cânâ dîvâne eden sensin
 Câm-ı mey-i vahdetle mestâne eden sensin

Ser-nâme-i maksûdum şâyân-ı cevâb eyle
 Peygûle-i aşkında bağrımı kebâb eyle
 Peymâne-i endişem mânend-i habâb eyle
 İşret-gehin olmuştur gül nûş-ı şarâb eyle
 Dil-hânesin ey dilber meyhâne eden sensin

Nezzâre-i âlemden gâhîce nihân oldum
 Hayret-zede-i aşkım bî-nutk-ı zebân oldum
 Geh mest-i hamûşum geh pür-gûy-ı dehân oldum
 Sevdâ-yı muhabbetle rüsvâ-yı cihân oldum
 Mecnûn gibi dillerde destâne eden sensin

Câzib gibi ser-mestten kesme ayağı sakî
 Kalmaz bu bezm böyle çün kim olamaz bâkî
 Seyyâh-ı cihân-bînem geşt etmede çâr-gâhı
 Müştâk-ı cemâliz biz devreyleriz âfâkı
 Sahrâ-yı tehayyülde bîgâne eden sensin

-9-⁶⁰

Tahmîs Gazel-i Nâbî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dîde giryân olalım mâh-ı muharremcesine
 Sînemiz çâk edelim âşık-ı pür-gamcasına
 Terk edüp devlet-i sâmânımız Edhemcesine
 Dökelim biz gözümüz yaşını şebnemcesine
 Handeler eylesün âfet dil-i hurremcesine

Kâr-ı der-pîş edegör söyleme gayra zârın
 Girmeye gûşuna bed-hâh-ı hasûd gammâzın
 Sonra duysun hele ol nâle vü âh-sâzın
 Girelim bâğ-ı visâline o serv-i nâzın
 Sahn-ı firdevs edelim mesken-i Âdemcesine

Her zamân böyle cefâ etme o mâhın kârı
 Buna tâkat mi gelür çekmeğe ah u zârı

Söyleyim görür isem mâderine dil-dârı
 Zahm-ı hicrânını çok çektin o şûhun bârı
 Bir zamânda saralım sîneye merhemcesine

Buldum ol şûh vedâ' eyledim îd-gehde
 Ba'zı yârânda gördüm hele neyse rehde
 Niyet-i hâlis ile biz bu hüceste mehde
 Azmimiz ka'be der-i devlet-i şâhen şehde
 Şimdiden nûş edelim suları zemzemcesine

Cümle fermân-ı ber-iklîm ola hâkânın
 Şemsten berter ola âleme nâm u şânın
 Câzib efkende-i bî-çâre du'â-hânın
 Nâbiyâ devlet-i Hak pâdişâhı devrânın
 Ede ömrün füzûn Îsî-i harîmcesine

-10-⁶¹

Tahmîs-i Gazel-i Hazret-i Şeyh Gâlib
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Taht-ı aşka tâc-ı vahdettir külâh-ı Mevlevî
 Şâh-ı nâza genc-i hikmettir külâh-ı Mevlevî
 Âlem-i ma'nîde rifâttir külâh-ı Mevlevî
 Micmer-i ûd-ı muhabbettir külâh-ı Mevlevî
 Devr-i gülbang-i hüviyettir külâh-ı Mevlevî

Kadr-i şânın bilmez ise gamın erbâb-ı riyâ
 Hiç isâbet ede mi her nazara⁶² bâl-i Hümâ
 Keşf olur mu bî-eser ol bürde-i sırr-ı safâ

⁶¹ 16a

⁶² Metinde "nazaraya" şeklinde yazılmıştır.

Rûşenâ-yı bahş-ı çeşm-i mü-şikâfân-ı fenâ
Sermedân-ı ehl-i dikkattir külâh-ı Mevlevî

Hubb-ı fillâh ile terki terk eden âriflere
Mâsivâ-yı âlemi bâ'îd olan âriflere
Gayrı cismi terk-i sâ mânın uran âriflere
Gûşe-gîr-i hücreyi seyrân olan âriflere
Dûr-bîn-i çeşm-i ibrettir külâh-ı Mevlevî

Mest-i aşka hırka-i peşmîne sîdâr'ul ayb
Gülşen-i vahdet sarâ-yı âlem o bî-şekk ü reyb
Sahn-ı bustân-ı muhabbet şemmesiyle buldu zîb
Tâ ki pîrâ-yı nihâlistân-ı cem'ül-cem' ayb
Hûşe-i engür-i vahdettir külâh-ı Mevlevî

Cânın ister ilişmek bî ta'ab ger devlete
Fahr-ı Mevlânâ'yı giy şükr et cenab-ı izzete
Pîşvâdır kible-i hâcâta sûr-ı ismete
Subha-i seyr-i sülûk-i râhiyân-ı hazrete
Ser-nişân-ı bed'ü gayrettir külâh-ı Mevlevî

Mekteb-i irfân-ı Mevlânâ'dan aldinsa sebak
Bir sûtûn-ı nûr-ı vahdettir cihân içre bak
Gülsitân-ı şemme-i feyz-i hakîkî mâsadak
Zîver-i bustân-ı envâr-ı tecelliyât-ı Hak
Lâle-i bâğ-ı hakîkattir külâh-ı Mevlevî

Bilmeyen peşmîne pûşîden ibâret zanneder
Sâye-i emn-i emânı bî-celâdet zanneder
Kayd-ı inkârı gubâr-ı cism-i siklet zanneder
Gerçi ahvâl-i zamâna pür-meşakkat zanneder
Çâh-ı Ken'ân-ı selâmettir külâh-ı Mevlevî

Mâsivâ-yı âlemi hasta derûndan selb için
 Ka'be-i matlûb-ı maksûd u huzûra celb için
 Kiblegâh-ı ma'nîye her dem huzûr-ı kalp için⁶³
 Nakş-ı mihrâb-ı ibâdetdir külâh-ı Mevlevî

Bir nişân-ı cân fedâ Câzib o râh-ı aşkta
 Nûr-i seyfi-i Haydarî'dir mülk-i şâh-ı aşkta
 Leşker-i nefis üzre Gâlib rezm-gâh-ı aşkta
 Top-ı kahr-endâz-ı himmettir külâh-ı Mevlevî

-11-⁶⁴

Gazel-i Pertev Tahmîs-i Fakîr
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dem odur külbang-i vahdetten hemân şehnâz-ı ney
 Evc-i istiğnâda eyler dâimâ pervâz-ı ney
 Arş-ı a'lâya su'ud etsem n'ola âvâz-ı ney
 Hazret-i Şems ola çün kim âşık-ı serbâz-ı ney
 Gün gibi olmaz mı zâhir şu'le-i mümtâz-ı ney

Bülbül-i bâğ-ı muhabbet hûn-ı eşktir jâlesi
 Gonca-i hâmûş-ı hayrettir mey-i cevvălesi
 Bahr-ı istiğrâktır gûyâ ser-â-pâ vâlesi
 Âteş-endâz-ı neyistân u cihândır nâlesi
 Sûziş-efzâ oldu her bir sâz-ı sûz-sâz-ı ney

Gûş-i câna her demi gûyâ lîsân-ı aşktır
 Dâğ-ı cismi dahı ifşâ-yı nihân-ı aşktır
 Mahmil-i irşâda kim kâr-bân-ı aşktır

⁶³ Metinde bu şiirin son iki bendinin birer mısrası eksik yazılmıştır.

⁶⁴ 7b

Rast yoldan reh-nümâ-yı reh-revân-ı aşktır
Bir nefes ile irer encâmına âgâz-ı ney

Râz-ı aşktan âlem-i nistîde urur idi dem
Nice evvel basmış ol câh-ı muhabbette kadem
Halk olunmazdan mukaddem bu cihân-ı pür-dijem
Levha nâmın harf-i nûn u yâ ile yarmış kalem
Sîn ü yâsından kinâyettir bakılsa râz-ı ney

Ger hakîkatte dilersen haşr-i ecsâm-ı semâ
Eyle âyine Celâleddîn-i Rûmî istimâ'
Mâsivâ-yı teng-nâyı cismine eyle vedâ'
Mevlevîler el urup kalktıktâ esnâ-yı semâ
Sûr-ı İsrâfîl'e benzer nâle-i mümtâz-ı ney

Nâmesinden sûzinâk olmuşsa da halk-ı cihân
Var nice bin nükte-i ser-beste-i sırr-ı nihân
Râz-ı aşkı nây-ı Câzib kâl ile olmaz beyân
Dem ganîmet sırrın ile her demi pertev ayân
Kim cenâb-ı kutb-ı nâyîden olan dem-sâz-ı ney

-12-⁶⁵

Tahmîs-i Gazel-i Hazret-i Şeyh Gâlib
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pâdişâh-ı kişver-i Cem'dir gürûh-ı Mevlevî
Zâhirâ bir katredir yemmdir gürûh-ı Mevlevî
Rûh-ı Kuds ü İbn-i Meryem'dir gürûh-ı Mevlevî
Zât-ı aşka rûh-ı mülhemdir gürûh-ı Mevlevî
Ya'ni sırr-ı devr-i Âdem'dir gürûh-ı Mevlevî

Yerde enfâsı Mesîhâ-yı adîm olsa bile
 Zât-ı Mevlânâ'yı ta'rîfe gelür mi hâl ile
 Dinle gûş-ı cân ile sana ne söyler ney hele
 Zindedir âfâk u enfüs feyz-i Mevlânâ ile
 Kalb-i âdem cân-ı âlemdir gürûh-ı Mevlevî

Mülk-i istiğnâda şâh-ı Cem sipehtir cümlesi
 Dîde-i ibretle bak nûr-ı nigehtir cümlesi
 Genc-i lâ-yüfnâya⁶⁶ mâlik pâdişâhtır cümlesi
 Fakrû fahra⁶⁷ dâver-i sâhib-külâhtır cümlesi
 Her tarîk içre müsellimdir gürûh-ı Mevlevî

Pertev-i envâr-ı zât-ı mihr ü mâhın tâbişi
 Âlem-i kevn ü mekân devr-i semânın cünbüşü
 Nüh-felek tennûre-pûş abdâl-ı ednâ dervişi
 Âsmân-ı lâ-teâyündür makâm-ı gerdişi
 İsm-i A'zamlâ mükerremdir gürûh-ı Mevlevî

Sem'-i kâlüle olunmaz mahrem-i hikmetleri
 Bî-zebân u bî-nigehtir dâr-ı ünsiyetleri
 Kesret-i vahdet sarây-ı aşktadır âdetleri
 Âlem-i samt içredir germiyet-i sohbetleri
 Gûyiyâ nutk-ı mücessemdir gürûh-ı Mevlevî

Zâtlarında mündericdir hilm ü irfân u edeb
 Fehm olur bin ma'nî-i esrâr olunca beste-leb
 Nüsha-i kübrâ zât-ı âlem-i lâhût hep
 Ayn-ı ma'nâdır desem sûretleri olmaz aceb
 Her kademde vâkîf-ı demdir gürûh-ı Mevlevî

⁶⁶ Hadîs-i Şerîf: El-kanâ'atü kenzün lâ-yüfnâ (Kanaat gizli bir hazinedir.)

⁶⁷ Hadîs-i Şerîf: El-fakru fahri (Fakirlik benim iftiharımdır.)

Cân ile başı fedâ etmek bir iş mi râhına
 Dervişimdir der ise ger ben gibi gümrâhına
 Câzibâ etmem tenezzül dehre mihr ü mâhına
 Hamdülillah olmuşum çârûb-keşi dergâhına
 Gâlib-i nâçize hem-demdir gürûh-ı Mevlevî

MÜSEDESLE

-1-⁶⁸

**Mersiyye-i Hazret-i İmân Hasan ve
 Hazret-i Hüseyin Radiyallâhü Anhümâ
 Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Eyledi icrâ felek kalbinde merkûz kînesin
 Etti bu aşr-ı muharrem âdet-i dîrînesin
 Kıldı mihr ü mâh kûsûf n'eyleriz pervînesin
 İd-i nevrûzunu hem istemeyüz âzînesin
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Sâgar-ı mînâ-yı ser-şâr-ı neşât-ı çarh-ı dîn
 Etmesün gerdiş bir ayak üzre olsun ser-nigûn
 Geceler giysün karalar gündüz olsun târ-gûn
 Şem'-i meclis girye etsün âh-ı dil olsun füzûn
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Mâh-ı mâtemdir siyeh-pûş olmasun mu âşıkân
 Dîde-i uşşâktan hûn sirişk olsun revân
 Dâğ-ı hasret dilde sîne çâk çâk olsun hemân

Âhlarla lerze-nâk olsun zemîn-i âsmân
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Kerbelânın sergüzeştin yâd eden olmaz mı zâr
 Ol imâmına ne zulm etti o zâlim rûzgâr
 Enderûn-ı ehl-i îmân oldu mânend-i çınâr
 Bende-i âl-i abâlar od-ı hicrâna yanar
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

N'eyledin ey çarh-ı bîdâd sitem-i mu'tâd sen
 Kâm üzre döndün ol nâ-kâm nezîrin bende zen
 Nûş-ı zehr-âb-ı şehâdet etti devrinde Hasan
 Kerbelâ deştinde Hüseyin oldu hûn-âgaşte-ten
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Dilerim şimden gerü kan aksun ol cûy-ı murâd
 Etmedi bir su ile âl-i Rasûlullâh şâd
 İster âbâd olsun ister olmasun kevn-i fesâd
 La'net olsun sad-hezârân Yezîd-i bed-nihâd
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Edeli kevn-i fesâdı sâni'-i sun'ul-Îlâh
 Görmemiştir dîdeler ol gün gibi rûz-ı siyâh
 Ebr-i zulmet içre kaldı ol iki mihr ile mâh
 Cân tahammül eylemez geldikte yâda ol dem âh
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Mefhar-i âl-i ibâd ol Hasan ile Hüseyin
 Ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at içre bunlar rükn-i dîn
 Ol esâs-ı dîni hem-dem ettin Yezîd pür-mehîn
 Sad-hezârân la'net olsun cânına Hak'tan hemîn
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Ey dalâlet-pîşe a'vân-ı Yezîd-i nâ-murâd
 Ne'yledin ey kaltabân Mervân ibn-i fesâd
 Etmedin âl-i abâ-yı rükn-i dîne inkıyâd
 Teşne gitti Kerbelâ deştinde ol pâk-nejât
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Ettiler bu günde ol şâh-ı şehîdân-ı şehîd
 Bir gürûh ehl-i şekâvet-pîşe a'vân-ı Yezîd
 Ey Şimr hâricî ibn-i ziyâd mel'ûn anîd
 Etmedin âl-i Rasûle hürmet ey Ömer belîd
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Dîdeler şâh-ı Hüseyin'in aşkına kan ağlasun
 Dâimâ dönsün sînem sîhinde büryân ağlasun
 Âteşe yansun gülistân hezârân ağlasun
 Yanarak tâ subhacek şem'-i şebistân ağlasun
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Zerrece kalbinde îmânı olan ey müslimîn
 Neyyir-i nûr-ı Rasûlullâh olur mu mehîn
 Rahmet-i hazret baîd olsun o kavm-i bed-hemîn
 Bir gürûh ki la'netullahi aleyhim ecma'în

Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Sad-hezârân la'net olsun ol Yezîd'in cânına
Âl-i evlâd-ı Rasûlün girdi zâlim kanına
Ümmetin cem' edicek mahbûb-ı Hak dîvânına
Bilmem ol mel'ûn ne yüzle varacaktır yanına
Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Ol Hasan ile Hüseyin ceddi habîb-i kibriyâ
Mâderi Fâtıma-i zehrâ ki binti Mustafâ
Vâlid-i sâki-i Kevser ol Aliyyü'l-Murtazâ
Bilmedin mi yohsa ey mel'ûn Yezîd-i bî-hayâ
Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Âteş-i gayret derûnum dâğ-ı hicrân eyledi
Rûz-ı dehşet eşkimi hûn çeşm-i giryân eyledi
Âh ol gaddâr-ı çarh cevri ferâvân eyledi
Bu şenâ'ate cesedin kavm-i süfyân eyledi
Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Şâh-ı iklîm-i kerâmettir Hasan ile Hüseyin
Matla'-ı nûr-ı hüviyyettir Hasan ile Hüseyin
Mefhar-i âl-i risâlettir Hasan ile Hüseyin
Gevher-i kân-ı şefâ'attir Hasan ile Hüseyin
Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Ey sipîhr-i bî-vefâ bî-hûde dönme serserî
 N'eyledin izâr ol iki mihr ü mâh-ı enveri
 Evliyânın rehberi hayl-i şehîd ser-askeri
 Gurretü'l-ayn-ı Cenâb-ı Hazret-i Peygamberi
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

Dilerim oldukça ber-pâ ol zemîn ile semâ
 Benden olsun rûh-ı pâkine selâm ile du'â
 Tâ ezelden böyle yazmış onu kitâb-ı kazâ
 Fasl olunmaz haşre kaldı Câzibâ bu mâcerâ
 Dâğ-ı pür-dâğ eylesün uşşâk olanlar sînesin
 Karalar giysün felek göstermesün âyînesin

-2-⁶⁹

Mersiyye-i Merhûme

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yâr-ı mülkü adîmi eyledi kim püşt ü penâh
 Bilmedim mertebe-i kadrini eyvâh eyvâh
 Kârbân-ı gam-ı aşk ile olunca hem-râh
 Zîr-bâr-ı feleğe girdiğim ol dem âgâh
 Etmedim gayrı cihânda hele kimseye nigâh
 Nice dem ağlamayım inlemeyim etmeyim âh

Geceler ağladığım tâ-be-seher-gâh bilür
 Sînemi dâğladığım bir dil-i âgâh bilür
 Âteş-i hicrine sûzân eden ol mâh bilür
 Bir de kendim bilürüm bir de Âllâh bilür
 Nice dem ağlamayım inlemeyim etmeyim âh⁷⁰

⁶⁹ 58a

Gülşen-i dehr-i fütâde nice feryâd edeyim
 Demedi gonca-i neşkûfte gidüp dâd edeyim
 Bu harâb gönlümü kimler ile âbâd edeyim
 Dil-i şîven-gede pür-hüznü nice şâd edeyim
 Nice dem ağlamayım inlemeyim etmeyim âh

Bağrımı dûzah-ı hicrâna kebâb etti felek
 Sâgar-ı dîdemi hûnâne şarâb etti felek
 Bezmimiz işret-i mâtemle harâb etti felek
 Şîşe-i ömrümü mânend-i habâb etti felek
 Cism-i ma'mûrumuzu yaktı türâb etti felek
 Nice dem ağlamayım inlemeyim etmeyim âh

Mülket-i dehr sakın aldanup olma tâlib
 Öyle pîrezen-i dâmâd kim olsa kâzib
 Hükm-i takdîr-i Hudâ'ya hemen eyle râgıb
 Nefs-i emmâre vü şeytâna hevâda gâlib
 Câme-i dehr-i denîden geçemezsin Câzib
 Nice dem ağlamayım inlemeyim etmeyim âh

-3-⁷¹

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Hadeng-i cevrine etti felek nişâne bizi
 Çeküp o yayı mihen döndürüp kemâne bizi
 Tîr-i şast vatandan atup beyâbâne bizi
 Ki hısn-ı kal'a-i gamda koyup bîgâne bizi

⁷⁰ İkinci ve üçüncü bentlerin dışındaki bentlerin özelliklerine göre şiirin nazım şekli müseddes olmalıdır ancak ikinci ve üçüncü bentlerde –muhtemelen sehven- beş mısra bulunmaktadır.

⁷¹ 13b

Cefâ için mi getirdin felek cihâna bizi
Dahı ne günlere saklar⁷² ola zamâne bizi

O mehpâreciğim on beşine yettikçe
Kudûm-i nâz ile bâğ-ı müşerref ettikçe
Niyâz-ı nâle-i dil-sûzumuz işittikçe
O serv-i nâz-ı çemen ser-keş oldu gittikçe
Cefâ için mi getirdin felek cihâna bizi
Dahı ne günlere saklar ola zamâne bizi

Kemend-i zülfüne halka be-gûş olmuş iken
Zücâc-ı dil ne revâ taşta cümle etmiş iken
Safânı sürmede ağıâr cefânı çekmede ben
Be hey harâb olası câna yetti gayrı mihen
Cefâ için mi getirdin felek cihâna bizi
Dahı ne günlere saklar ola zamâne bizi

Visâl-i gülşen için bülbül edüp nâlân
Ki hâr-ı cevr ile âhir gülüm etti hazân
Harîm-i şem'ine pervâneyi edüp sûzân
Halâs bulmadı çâre husuftan meh-i tâbân
Cefâ için mi getirdin felek cihâna bizi
Dahı ne günlere saklar ola zamâne bizi

Felek dedikleri gaddâr edeli tâ ki güzer
Safâ-yı mihr-i vefâ görmemiştir ehl-i beşer
Bu dâr-ı mihnete Câzib gelen elemle gider
Buna ömür mü derim olsa bin yıl ömrüm eğer
Cefâ için mi getirdin felek cihâna bizi
Dahı ne günlere saklar ola zamâne bizi

⁷² Metinde “saklan” olarak yazılmakla birlikte anlam olarak “saklar” ifadesini daha uygun bulduk.

TESDİSLER**-1-⁷³****Tesdîs⁷⁴-i Beyt-i Tâib****Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Ey dil-i rüsvâ-yı âlem bî-şekîb-i bî-nevâ
 Âh-ı hasretle nice bir câna bu cevri ezâ
 Her belâya kıl tahammül her kazâya ver rıza
 Matlabın hâsıl eder bir gün Cenâb-ı Kibriyâ
 Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
 Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

Ey gönül mânend-i zenbûr inleme Allâh gafûr
 Kendini etme telef beyhûde olma gamm-hâr
 Âteş-i hicrâna bağrın yakma mânend-i buhûr
 Ne çekersen Hazret-i Hak'tan bilüp eyle sabûr
 Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
 Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

Sîneni çâk eyleyüp kan ağladın Ya'kûb gibi
 Hazrete yalvar yüzün sür yerlere çârub gibi
 Sabr kıl derd-i cefâya Hazret-i Eyyûb gibi
 Dağlara düşme zen-i dünyâ için meczûb gibi
 Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
 Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

Kûy-ı maksûda erişmekse murâd mânend-i tîr
 Çille-i yay-ı felek çekmeksizin olmaz pezîr
 Sabr ile her işimiz âsân olur emri asîr
 Hazret-i Allah sabırlı kulunu etmez hakîr

⁷³ 17a⁷⁴ Metinde sehven "tahmis" yazılmıştır.

Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

Deme dönmez mi murâdım üzre ol çarh-ı anîd
Necm-i ikbâlim nuhûsetten aceb olmaz sa'îd
Pertev-i hurşîd-i âmâlim niçün olmaz bedîd
Sabr ile ber-dûş olur bir gün o kâlâ-yı ümîd
Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

Aksine dönsün dolaşsın bir zamân ol çarh-ı kec
Bir şitâb etmem cihân olsa bile çün herc ü merc
Ol rızâ râh-ı gönül sen dahı etme lev m ü lec
Çün buyurmuştur Resûl "Essabru miftâhu'l ferec"⁷⁵
Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

Sabr kon Câzib çe başed ez Hodâ dâ nîk o bed
Çunki fermûde cenâb-i hazret-i hayyü's-samed
Der kelâmeş inne ma'a'l-usr ki yusreş buved
Sâib-i âgâh-dil zin beyt çün dem mî-zened
Pertev-i ikbâl dâred lağziş-i idbârha
Yek do hatve bâz reften ber-dihed vesâb-râ

⁷⁵ Hadîs-i Şerif: "Essabru miftâhu'l ferec" (Sabır, zaferin anahtarıdır.)

-2-⁷⁶

Tesdîs⁷⁷-i Beyt-i Hâfız

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tâli'-i bed-hâhtan etti elem-keşlik zuhûr
 Dîdeme girmez idi tâ-be-seher hâb-ı huzûr
 Hüzn ile cân u dil-i zârımdan etmişken fütûr
 Ta ki bu beyti dil-ârâ hâtıra etti hutûr
 Yûsuf-ı gümgeşte-bâz et be Ken'ân gam me-hor
 Külbe-i ahzân-ı şevved devr-i gülistân gam me-hor

Kimseden ümmîd-i istimdâd niyâz etme sakın
 Bülbül-âsâ gülsitâna keşf-i râz etme sakın
 Şem'e çün pervâne-vâr sûz-güdâz etme sakın
 Hâlini hoş gör dehânın şekve-bâz etme sakın
 Yûsuf-ı gümgeşte-bâz et be Ken'ân gam me-hor
 Külbe-i ahzân-ı şevved devr-i gülistân gam me-hor

Ey gönül kan ağlayup hüzn ile gel etme keder
 Çâk çâk etsen de sînen eylemez hiç kâr-ger
 Başa yazılan gelür her ne ise hükm-i kader
 Evveli düş-vâr olan iş âhiri âsân geçer
 Yûsuf-ı gümgeşte-bâz et be Ken'ân gamme-hor
 Külbe-i ahzân-ı şevved devr-i gülistân gam me-hor

Bî kusûrumdur bu işte kim Hudâ allâmdır
 İftirâ-yı mahz-ı a'dâdır kuru evhâmdır
 Teng eden başıma kevni baht-ı nâ-fercâmdır
 Devr-i gerdündür bu dahı tîz geçer eyyâmdır

⁷⁶ 14a

⁷⁷ Metinde sehven "tahmîs" olarak yazılmıştır.

Yûsuf-ı gümgeşte-bâz et be Ken'ân gam me-hor
Külbe-i ahzân-ı şevved devr-i gülistân gam me-hor

Hazret-i Sultân Semâ'îye ezelden bendeyem
Hamdülillâh dergeh-i vâlâsına efgendeyem
Pür-kusûrum mücrimim ihsân ile şermendeyem
Âsitân-ı lütfuna deryûze-i nâlendeyem
Yûsuf-ı gümgeşte-bâz et be Ken'ân gam me-hor
Külbe-i ahzân-ı şevved devr-i gülistân gam me-hor

Kim teselli bahş eder Câzib dil-i nâşâdıma
Kimse rahm u şefkat etmez nâle-i feryâdıma
Kimseden gelmez inâyet lütf u ihsân yâdıma
Hazret-i Sultân Semâ'î erişür imdâdıma
Yûsuf-ı gümgeşte-bâz et be Ken'ân gam me-hor
Külbe-i ahzân-ı şevved devr-i gülistân gam me-hor

-3-⁷⁸

Tesdîs⁷⁹ Matla'-ı Ma'lûm

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mihr ü meh şermende olmuştur cenâbından senin
Zerre-âsâ kalmadı ruhsâr-ı nâbından senin
Ferş-i hâkin nûr kılmıştır hicâbından senin
Nice mahbûb olmasun ref'-i nikâbından senin
Âfitâb ahşama cân attı hicâbından senin
Mâh-ı noksân erdi hüsn-i şu'le nâbından senin

⁷⁸ 126b

⁷⁹ Metinde sehven "tahmîs" olarak yazılmıştır.

Gülşeni âteşlere yakmıştı tâb-ı ârızın
 Bülbülü dembeste etmişti şihâb-ı ârızın
 Gülleri âşüfte etmiş hande nâb-ı ârızın
 Neyyirine ucu açmandı nikâb-ı ârızın
 Âfitâb ahşama cân attı hicâbından senin
 Mâh-ı noksân erdi hüsn-i şu'le nâbından senin

Zümre-i uşşâkının gûş eyle âh u vâhını
 Hasret-i dîdârın ile nâle-i cân-gâhını
 Pertev-i rûyun kim etmiş neyyirinin râhını
 Eyleyüp ref'-i nikâb zülfün alma âhını
 Âfitâb ahşama cân attı hicâbından senin
 Mâh-ı noksân erdi hüsn-i şu'le nâbından senin

Titredi ebrûların hûn ile mirrîh âsmân
 Düştü destinden deşne kalmadı Behrâm'da cân
 Tîr-i gamzen eyledi Rüstemleri gâhî nişân
 Âfet-i çeşminden âhûlar ederler el-âmân
 Âfitâb ahşama cân attı hicâbından senin
 Mâh-ı noksân erdi hüsn-i şu'le nâbından senin

Edicek hüsnün şerefi evc-i bâm-ı nahvete
 Ol kadar cânâ düşerdin mihr ü mâh-ı vahşete
 Pertev-i ruhsârın ermiş tâ o denlü rif'ate
 Mâh-ı nahşeb gibi Câzib düştü câh-ı mihnete
 Âfitâb ahşama cân attı hicâbından senin
 Mâh-ı noksân erdi hüsn-i şu'le nâbından senin

-4-⁸⁰

**Tesdîs⁸¹-i Beyt-i Hazret-i Şeyh Gâlib
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün**

Cenâb-ı pîr verdi sana bu dîvânî ünvânı
Ki sensün fâtiḥ-i iklîm-i aşkın şâh-ı devrânı
Mülâhazamda senin başına teng etti İrân'ı
Görüp şâh-ı Acem hayrette kaldı bunca bürhânı
Yetiş ey seyf-i meslûl-i tarîkât şîr-i Yezdânî
Erenler pîşvâsı Hazret-i Sultân-ı Dîvânî

Ki sensin hem rumûz-ı vâkîf-ı esrâr-ı Mevlânâ
Aceb mi olsa dergâhında cârûb-keş dil-i dânâ
Tutuḫtur şems-i zâtın pertev-i iklîm-i ser-tâ-pa
Senin bir çâker-i dîrînen ol mâh-ı felek-pîrâ
Yetiş ey seyf-i meslûl-i tarîkât şîr-i Yezdânî
Erenler pîşvâsı Hazret-i Sultân-ı Dîvânî

Vücûd-ı nâzenînin bâ'is-i feyz-i kerâmettir
Tarîk-i Mevlevî'ye cânib-i Hak'tan inâyettir
Rumûz-ı nutk-ı pâkin kîmyâ-yı genc-i hikmettir
Ki dergâh-ı penâhın mücrime bâb-ı selâmettir
Yetiş ey seyf-i meslûl-i tarîkât şîr-i Yezdânî
Erenler pîşvâsı Hazret-i Sultân-ı Dîvânî

İki mahlas tehallüs eylemiş biri Semâî'dir
Bu vecd-i haydâriyyet zâtına dâr-ı İlâhîdir
Ki kahr-ı kahramân-ı mülhide seyf-i külâhîdir
Ki devrân-ı helâk-ı leşker-i A'câm şâhıdır

⁸⁰ 14a

⁸¹ Metinde sehven "tahmîs" olarak yazılmıştır.

Yetiş ey seyf-i meslûl-i tarîkât şîr-i Yezdânî
Erenler pîşvâsı Hazret-i Sultân-ı Dîvânî

MÜSEMME

-1-⁸²

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Çeşm-i ümîde tîre-i şebdir nehârımız
Dâim belâ-yı mihnet-i dehr intizârımız
Verir elimle mahmil-i gam kâr-bârımız
Mevc-i girâna bahr-ı dile yok kenârımız
Eşkûfelendi şeyne-i sad-dâğ-dârımız
Ye's-i melâl bulmadadır dil figârımız
Oldu hazân mâ-hâsılı nev-bahârımız
Pîrâne geçti hayf bezm-i rûzgârımız

Zülf-i siyeh-kârına vâbeste oldum âh
Pür-pîç-tâb ömrüm etmektedir tebâh
Zânû-be-zânû yâr ile ağıyâr-ı rû-siyâh
Çeşm-i tegâfüle eder bana kesr-i nigâh
Cevre tahammül eyleyüp etmezdim âh vâh
Hatt gelince bâri husûf etmeseydi mâh
Oldu hazân mâ-hâsılı nev-bahârımız
Pîrâne geçti hayf bezm-i rûzgârımız

Sâgar dû dîde-hûn sirişkim olup şarâb
Bezmim ocâğ-ı gamdır o laht-i ciğer kebâb
Kim üstühân-ı sîne-i sad dâğdır rebâb
Mızrâb-ı gamzesiyle verir yâr ıztrâb
Kasr-ı vücûd sadme-i kahr edüp harâb

Bu iftirâk âteşine hiç gelür mü tâb
 Oldu hazân mâ-hâsılı nev-bahârımız
 Pîrâne geçti hayf bezm-i rûzgârımız

Yâ Rab bu derde firkat duymağa tâb ver
 Ağyâr-ı nemîme-sâza meded şihâb ver
 Dâğ-ı derûna gamze-i hâtır cevâb ver
 Yâ âsuman-ı sîneme bir âfitâb ver
 Tîğ-i zebâna şebnem-i feyzinden âb ver
 Bâğ-ı ümîde gonca-i maksûd-ı nâb ver
 Oldu hazân mâ-hâsılı nev-bahârımız
 Pîrâne geçti hayf bezm-i rûzgârımız

Beyt-i nefisî Hazret-i neş'et ki Câzibâ
 Virdi zebân hâl-i dilim oldu dâimâ
 Yâd eyledikçe nutk-ı şerîfini câ-be-câ
 Rûh-ı latîf-i pâkine eyler idim du'â
 Oldum bu bezm-i dehr-i denîde gam-âşinâ
 Mânend-i zülf-i yâr olup kâmetim düta
 Oldu hazân mâ-hâsılı nev-bahârımız
 Pîrâne geçti hayf bezm-i rûzgârımız

GAZELLER

Harf-i Elif

-1-⁸³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Zülâl-i la'lini nûş eylesem cânâ şarâb-âsâ
 Revâ mı dûr edersin teşne-i aşkı serâp-âsâ

Nümâyân et cemâl-i âfitâbın evc-i nahvetten
Belâ-yı âsmânı zülfüne germe nikâb-âsâ

Ayak bas meclis-i rindâna sâkî zâhid el çeksün
Meded işkeste etme şîşe-i gönlüm habâb-âsâ

Edersin bezm-i hâs ağyâr ile nûş-i mey-i câmı
Beni sîh-i sitemde sızlatır dâim kebâb-âsâ

Eğer ol sîne-i sîmîn girerse destime Câzib
Bakardım hem öperdim koynuma kordum kitâb-âsâ

-2-⁸⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Olur mu gam gibi bir mahrem-i râz bana
Olur mu kahr-ı felek-veş ki dil-nüvâz bana

Benim kabahat-i cürm ü günâhıma nazaran
Bu çarh-ı kîne verin çilesi de az bana

Hemân olursa da murg-ı dil ederdî şikâr
Tenezzül etmedi ol çeşm-i şâh-bâz bana

Durursa eyle revân eşk-i seyl-i hûnînin
Olursa kerîm olur belki çâre-sâz bana

Bu baht-ı bed var iken bende gayrı ey Câzib
Aceb mi olsa cihân hep zebân-dirâz bana

-3-⁸⁵**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

Hayâl-i hâtır-ı uşşâkına hem-vâre gel cânâ
Dile Yûsuf-melâhat şâhına bazâra gel cânâ

Ki sînem şerha şerha eyledi müjgâna ser-tîzin
Terahhüm eyle şimdi sen dahı bîmâra gel cânâ

Nihâlistân-ı sînem dâğ-ı hasret gülşen-i izâr
Zebân-ı tûtî-i hoş-gûn ile güftâre gel cânâ

Çemende mutrib-i gül bâde vü bezm-i muheyyâdır
O dil-cû kâmet-i bâlân ile reftâre gel cânâ

Ferîkindir efendim gûşe-i gurbette kalmıştır
Nevâzişle sürüldü hâtır-ı bîmâra gel cânâ

Görünce rûy-ı zerdim âteş-i Çîn oldu ruhsârın
Nigâh-ı merhamet kıl Câzib-i nâ-çâra gel cânâ

-4-⁸⁶**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Cevrin efzûn eylese dilber inâyettir bana
Zâhidin lutf-ı nigâhı ayn-ı sıklettir bana

Şöyle ser-mestem ki hüşyâr olmazam tâ haşrecek
Kim şarâb-ı la'l-i nâbın mey-i vahdettir bana

⁸⁵ 51a⁸⁶ 52b

Sâha-i sînemde cânâ tîr-i müjgânın senin
Her biri indimde bir mihr-i muhabbettir bana

Câzibâ her şâhidân kim bir yere cem' olsalar
İçlerinde sevdiğim Yûsuf-melâhattir bana

-5-⁸⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

88

Nîm-şeb yârem der âmed hâne-i hammâr-i mâ
Goft bîdâr şevî ey âşık-i gam-hâr-i ma

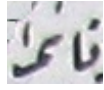
Âkıbet sûzân kerd pervâne-i şem-i umîd
Âh-i dil-ra hîçkes vâkîf neşod esrâr-i mâ

Dihem dâd-i zâhidân ferdâ ki restâhîz-est
Rûz bâz imrûz şod kem ber ser-i bîmâr-i mâ

Noh felek gâil nebâşed girye tîğ mî-zened
Gamze-i ser-tîz-i seyf-i Hayder-i Kerrâr-i mâ

Kem felek-i câm-i tehî bezm perîşân mî-koned
Âkıbet devrân şikest kerd bâde-i serşâr-i mâ

Pek fütâdem hâk-i pâ-yı dergeh-i vâlâ-yı tû
Rahm-gede ey şâh-ı hûbân in dil-i nâçâr-ı mâ

Şâ'ir-i sâhar-ı harâbâtî çü kes ne dîv
Câzib-i üftâd ü şîrîn-zebân güftâr-ı mâ

⁸⁷ 56a

⁸⁸ Bu şiir, Farsça bir gazeldir.

-6-⁸⁹**Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Olalı perde-keşi mihr-i dırahşân bana
Zülf-i târın şeb-i zulmet-i hicrân bana

O kadar mâil-i şem'-i harem-i hürmetiyim
Oldu hayret-zede pervâne-i sûzân bana

Göriccek hâl-i melâlimi hemân rahmından
Döker ol kanlı yaşın dîde-i giryân bana

Ateş-i hicrine cismim yanalı nây gibi
Hoş u enfes gelür âvâze-i efgân bana

Hâne-i mihnete gelmez ise hercâyî ferah
Câzibâ hiç ola mı gam gibi mihmân bana

-7-⁹⁰**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

Sirişk-i dide-râ efşânde-em mânend-i bârân-râ
Çe tâkat âverem ber âteş-i sûzân-i hicrân-râ

Gubâr-ı evc-i istiğnâ ki mî-sâzed
Zemîn-veş bûs meber kerde-em pâpûş cânân-râ

Hezârân âferîneş tûti-i tab'-ı şeker-hârem

Çe hoş mî-goft be-hak âyine rûyân-râ

⁸⁹ 62b⁹⁰ 69a

Nigâhî ittifâki ber men ofted Yûsuf-i husnem
Keşîdem der cihân ârzû-yi ismet dest o dâmân-râ

Eger dâniîمكف der verâyî berka-i âlem
Hemîşe gûş mî-dâd sohbet-i çun bezm-i hâsân-râ
Revâst merhamet-râ dâştir û ber men-i miskîn
Serây-i kohne âlem çunki âbâdân şâhân-râ

Furûğ ez şem-i Tebriz zerreمبارك eger der dil
Çe hâcet Câzibâ çun pertev-i şem-i şebistân-râ

-8-⁹¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Küşte-i şimşîr-i aşkım zinde niyâz eyler⁹² bana⁹³
Gamze-i hûn-rîz-i müjgânın ne nâz eyler bana

Dâimâ cevr-i felek eyler nifakla hâtırım
Kim belâ-yı nâgehân ile nüvâz eyler bana

Nakl eder bâd-ı sabâ gîsû-yı müşk-bârdan
Kıssa-i ser-rişte-i aşka dırâz eyler bana

Yâr efkârıyla etmiştir dilim ser-ceyş-i gam
Medd-i âh-ı na'ra-i sûzum tırâz eyler bana

Oldu mir'at-i hakikat çeşm-i ibret bilinmez
Şâhid-i matlub-ı ma'nâ keşf-i râz eyler bana

⁹¹ 73a

⁹² “eyler” kelimesi metinde sehven yazılmamıştır.

⁹³ Bu mısranın vezni hece fazlasından dolayı kusurludur.

Seyl-i hâdis eylemez hâşâk-i fikrim şast-şû
Nice bir çeşm-i suhan-gû fitne-sâz eyler bana

Câzibâ dest-i nigâhı zahm urarsa sîneme
Yâr-ı ta'lîk-i nişân imtiyâz eyler bana

-9-⁹⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün

Mest-i mey-i aşkam dil meyhâne değil mi ya
Dü-dîde-i hûn-bârım peymâne değil mi ya

Nakdîne-i ma'nîyle ser-tâ-be-kadem doldum
Ben künc-i harâbım dil vîrâne değil mi ya

Bezm ehline mahremdir şem'-i hurrem-i vaslın
Lâyık mı değil sûza pervâne değil mi ya

Deryâ-yı kanâ'atte mânend-i sadef cismim
Kim eşk-i ter-i çeşmim dür-dâne değil mi ya

Zincîr-i muhabbetten âzâde niçün Câzib
Şâyeste değil mi o dîvâne değil mi ya

-10-⁹⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dil-i âşüfte hevâ zülfüne bend etti sabâ
Girih-i kâkülünü hûşca kemend etti sabâ

⁹⁴ 80a

⁹⁵ 88a

Âl-i fettân ile gülşende salındıkça o serv
Alev ü âteş-i âhım bülend etti sabâ

Çemen-i hâtırımı eyledi taltîf yine
Pây-mâl-i gam-ı pür-şûh-ı levend etti sabâ

Gördü dûşîze-i tab'ımda olan reftârı
Tarz-ı dil-cûsunu haylice pesend etti sabâ

Cem'-i hâtır için üftâdeleri vakt-i seher
Câzibâ kâkül-i dil-dârı remend etti sabâ

-11-⁹⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şifâdır haste-i aşka devâ-yı derd ü gam sahbâ
Ben ol bîmâr-ı hicrem sâkiyâ sun dem-be-dem sahbâ

Onun çün îş ü nûşa ihtimâmım var benim zîrâ
Getürmez hâtır-ı meksûruma asla elim sahbâ

Eder bir cür'a-i nakd ile mâlik genc-i Kârun'a
Ayak bastığı demde meclise sâhib-kerem sahbâ

N'ola bâğ-ı irem reşk eylese künc-i harâbâta
Ki var bezminde onun sâkî-i gül-çehre hem sahbâ

Süleymân-ı zamân oldum sanurdum kendimi Câzib
Geçince taht-gâh-ı sadrîma mânend-i Cem sahbâ

-12-⁹⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zâr-ı pinhân-ı derûnum âşikâr ettim sana
Sahn-ı gül-zârı efendim lâle-zâr ettim sana

Sâha-i sahrâ-yı hulyâyı sirişk-i çeşm ile
Seyre gel ey gül-izârım nev-bahâr ettim sana

Oldu hayrân kıldı mir'at-i cemâlinde gözüm
Kim nigâh-ı iştiyâkım varsa bâr ettim sana

Dürr-i nazmım eylemek o tîre-i gûş-ı kabûl
Gevher ü nakdîne-i gencim nisâr ettim sana

Ukde-i ser-besteler kıldı dil-i bî-kîne
Hâl-i zâr-ı Câzibi ifşâya âr ettim sana

-13-⁹⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dildeki zâr-ı nihânım âşikâr olmuş sana
Sîne-i bî-kîne âhir dâğ-dâr olmuş sana

Kûy-ı maksûda geçivermezsen ey seyl-i sirişk
Sen dahı çeşm-i terim bir cûy-bâr olmuş sana

Enderûn-ı sîne
var ise ne sûy-ı yâr
Âh fuâd-ı bî-direng terk-i diyâr olmuş sana

⁹⁷ 91a

⁹⁸ 95b

Gülşen-i efgân idin hem pertev-i şem'e yanan
Andelib-âsâ gönül pervâne-vâr olmuş sana

Hâbda kadd-i hayâl-i yâr çektin sîneye
Câzibâ sen mâlik-i bûs-ı kenâr olmuş sana

-14-⁹⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Âlemi hüsnüme meftûn ederim keyfime ya
Virdini cümlelerin efzûn ederim keyfime ya

Gâh ağyâr ile hem bezm olurum dîz-be-dîz
Bağr-ı uşşâkı diğer-gûn ederim keyfime ya

Târ-ı zülfümle gehî rûy-ı pür-envârımla
Dil-i üftâdeyi mecnûn ederim keyfime ya

Veririm ruhsat-ı yağma-ger-i müjgânlarıma
Sabr-ı uşâkımı şeb-hûn ederim keyfime ya

Vuslatımla kimi handân kimi firkatle helâk
Herkesi böylece memnûn ederim keyfime ya

Her taraftan dağıtıp sünbül-i gîsûlarımı
Âhları rişte-i gerdûn ederim keyfime ya

Söyledim bu gazeli gonca-fem-i dilberden
Câzibâ tab'ıma efsûn ederim keyfime ya

⁹⁹ 104a

-15-¹⁰⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olsa da zülfün gibi kaddim düta
Kâle-i vasl-ı harîdârım şehâ

Derd-i aşkın ile bir âh eyledim
Kubbe-i nüh âsmân verdi sadâ

Lâubâli âşığım rind-meşrebim
Mest-i nâzım bilmezem çûn u çerâ

Olmuşum meftûnu ben bir dilberin
Her nigâh-ı âfetine cân fedâ

İltimâsım Câzibâ hünkâradır
Etmezem paşa vü mîre ilticâ

-16-¹⁰¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Beni mecnûn eden ol silsil-i gîsûların cânâ
Nice câdûları vâbeste eyler mûların cânâ

Kızardı şerm ile güller perîşân oldu sünbüller
Görüp âl-i ruhunla kâkül-i şeb-bûların cânâ

Kanâ'at eylemez nakdiye-i cân verse de uşşâk
Ki Rûm ruhunda keşkül-keş olan Hindûları cânâ

¹⁰⁰ 119a

¹⁰¹ 126a

Nigâh-ı vahşet-âmîzle cihânı etti pür-dehşet
Gazâli ser be-sahrâ eyleyen âhûların cânâ

Eden bir nîm-nigehte küşte-i şimşîr-i müjgânın
Nice Câzib gibi üftâde-i dil-cûların cânâ

Harfû'l-Bâ

-17-¹⁰²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Değil şekvâ felekten âh-ı dil nâ-kâmdandır hep
Beni rüsvâ-yı âlem eyleyen bed-nâmdandır hep

Aceb mi eylesem teslîm-i gerden tâk-ı gerdûna
Ne çâre tâli-i na-sâz bed-fercâmdandır hep

Kemân ebrûların tâ cânâ geçti tîr-i müjgânı
Bu nev-fitne yine ol dîde-i bâdâmdandır hep

Eden kal'â-yı vaslı yâr ile bâzâr germâ-germ
Değil ibrâmdan ancak bâde-i gül-fâmdandır hep

Beyâz gerden-i kâfûr subhu şâmdır zülfü
Visâli rûz-i Câzib hicr-i yârın şâmdandır hep

-18-¹⁰³

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Zehr-i gama âlûde-i kâm eyleme yâ Rab
Sinem siperi tîr-i sihâm eyleme yâ Rab

¹⁰² 26a

¹⁰³ 26b

Eyle dilimi bâde-i aşkın ile ser-mest
La'l-i leb ile beste-i câm eyleme yâ Rab

Sad-tevbeler olsun heves-i zülf-i dü-tâdan
Murg-i dil-i üftâdeyi dâm eyleme yâ Rab

Urma yüzüme eylediğim cürm ü günâhım
Afvet beni rüsvâ-yı enâm eyleme yâ Rab

Et mürde-dil-i Câzibi çün şem'-i fürûzân
Çeşm-i emelim tîre-i şâm eyleme yâ Rab

-19-¹⁰⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Almasaydı şebnem-i verd-i ruhundan âb-ı tâb
Âlemi sûzân ederdî aşkın ile âfitâb

Evc-i nahvettir belâ-yı âsmânı perçemin
Sînede tîr-i müjendir şimdi mânend-i şihâb

Böyle sûz-ı tâbına tâkat götürmez ehl-i aşk
Âfitâb-ı hüsnün ebrû-yı zülûfün et nikâb

Bâde-nûş eyler deyu zem eylemiş sûfî beni
Ağzını tutmak için hâzırladım gâh cevâb

Sâgar-ı büt-hâneden et Câzib-i mest-i müdâm
Şîşe-i gönlün şikeste etme mânend-i kebâb

-20-¹⁰⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bî-mürüvvet denilen ehl-i menâsibdir hep
Bende-i zincîre sezâ-vâr mecâzibdir hep

Dâim endîşeleri âlem-i izhâc etmek
Fikr-i nâ-sâzları kesbe merâtibdir hep

Etme yardım dil-i bî-tâbla Kur'ân-hânı iken
Edecek onların imdâdına sâkibdir hep

Bir alay ehl-i denâet vü gürûh-ı süfehâ
Kavl ü fi'l-i za'm-ı bâtılları kâzibdir hep

Dâimâ eylemede beyza-i İslâm-şikest
Bir gürûh-ı Hâricî Şî'a mezâhibdir hep

Câzibâ Hakk'a sığın cümlesinin şerrinden
Mest-i dûn mest-i dehir ehl-i meşâribdir hep

-21-¹⁰⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Zâhidin câm-ı meye men'-i acâyibdir hep
Ne akıl ol nehy-i hâtır emr-i gâibdir hep

Öyle me'yûs-ı cihân zulmet-i hicrânâ ki
Şem'-i bahtım yakan ol nâr-ı hubâhibdir hep

¹⁰⁵ 34b

¹⁰⁶ 39a

O şererler dil-i âteş-gededen etti zuhûr
Şimdi gerdûn-ı belâ üzre kevâkibdir hep

Mushaf-ı hüsnüne şîrâzedir ol hatt-ı nevi
Hadşe-i hâl-i mesâil-i mezâhibdir hep

Cürmüdür müske-i aşkı ne bilsün vâ'iz
Nakl-i efsâne vü beyhûde menâkıbdır hep

Müderîs görse bile medrese-i aşk içre
Fehm eder ehl-i harâbâtını tâlibdir hep

Vasf-ı zülfünde sözü ben mi uzaddım cânâ
Kıssa-i aşk-ı yazan hâme-i Câzib'dir hep

-22-¹⁰⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dokunup bâd-ı sabâ zülfüne nâlân oldu hep
Âşık-ı âvârenin gönlün perîşân oldu hep

Dün gece mecliste va'd etti visâl-i bûsesin
Şimdi inkâr eyleyüp kâfir peşîmân oldu hep

Sen ne zâlim olduğun demek ne hâcet ey perî
Fitne-engîz-i nigâhından nümâyân oldu hep

Tîğ-i gamzen şimdi bir zahm urdu sînem üzre kim
Çarha âhım tâ derûnumdan nümâyân oldu hep

Ol hırâmân-kâmetin seyr etmeğe cânâ senin
Serviler sahn-ı çemende kaldı hayrân oldu hep

Kim şarâb-ı la'l-i nâbından su ver teşne dile
Şöyle sûzân oldu kim aşkınla büryân oldu hep

Geşte-i tûl-i emelde dil şinâver Câziba
Katre-i eşkim döküldü bahr-ı ummân oldu hep

-23-¹⁰⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Rûyuna ol zülf ü perçemin nikâb ettin bu şeb
Ki tegâfûl eyleyüp gâhî hicâp ettin bu şeb

Leb-be-leb zânû-be-zânû bezmde ağyâr ile
Sevdiğim bilmem nice nûş-ı şarâb ettin bu şeb

Ben ser-i bâlinin üzre subhacek âh eyledim
Nâzenînim duymadın sen hayli hâb ettin bu şeb

Dil firâk-ı dûzah-ı hicrâna sûzân oldu âh
Hey beyim lâyık mıdır sana azâb ettin bu şeb

Hûn-ı eşkimle pür oldu sâgar-ı mînâ-yı bezm
Câzib-i mihnet-keşi sîh-i kebâb ettin bu şeb

-24-¹⁰⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sâye-i zülfünde seyr-i mâhtâb ettim bu şeb
Zulmet ü târ-ı şeb içre âfitâb ettim bu şeb

Nukl-i bezm-i hâs edüp la'l-i leb-i mey gûnunu
Dürc-i la'l-i yârdan nuş-ı şarâb ettim bu şeb

Keyf-i sahbâ ile germiyyet bulub yâr oldu nerm
Germine vasl-ı harîmine hicâb ettim bu şeb

Eyledim ben bürka'-i nâmûs-ı aşkı çâk çâk
Rûyuma dest-i temennâyı nikâb ettim bu şeb

Câzibâ yâr ile hem-cism olduğum gördü rakîb
Ol nemîme-sâz-ı hannâsa gurâb ettim bu şeb

-25-¹¹⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Düşen aksi dahı sâkî midir ol câma aceb
Lebi mi neş'e veren bâde-i gül-fâma aceb

Dâimâ devr-i hilâfımca döner çarh-ı anûd
Bilemem kim ne kusûr eyledim eyyâma aceb

Uçurup hâb-ı hutûrum gibi âgûşumdan
Gire mi murg-ı hümâ bir dahı hiç dâma aceb

¹⁰⁹ 54b

¹¹⁰ 61b

Kadem-i yâr olup bezme medâr-ı neş'e
Nukul îmâ kim eder dîde-i bâdâma aceb

Bî-hutûr eyledim âzâde-serim ey Câzib
Düşürüp gönlümü kayd-ı gam-ı âlâma aceb

-26-¹¹¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bezmede sanma tehî gerdiş-i peymâne aceb
Dolaşup ol dahı bûs-ı leb-i cânâne aceb

Gördü şeb-tâb dahı yâr hemân cân etti
Yandı şem'-i harem-i hayrete pervâne aceb

Dokunur bir ucu elbette dil-i mecrûha
Rişte-i zülfü müdür nâle-i mestâne aceb

Ref'-i Ye'cûc-ı gama sedd-i Sikender-mânend
Kadeh-i pür-kerem-i sâkî-yi meyhâne aceb

Etti şîve-gere her câ-yı sürûru artık
Dahı uslanmaya mı Câzib-i dîvâne aceb

-27-¹¹²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gezdiren bu arsa-i devrânda ebdâna hep
Murg-ı dil bir gün eder pervâz âşiyâna hep

¹¹¹ 66a

¹¹² 73a

Kimdir ol dâr-ı şifâyı gamda ser-âzâd olan
Beste-i zincîr-i mihnet âkil ü dîvâne hep

Şem'a-veş od-ı muhabbetle güdâz olmaktadır
Yalnız sûz-ı muhabbet sanmanız pervâne hep

Gördü mecliste dahı mâh-ı şeb-efrûz hemân
Kasd-ı bûs-ı la'l-i lebdîr gerdiş-i peymâne hep

Câzibâ pür-neş'edir meyhâne-i tab'ın aceb
Âşıkâna sözlerinden nüktesi mestâne hep

-28-¹¹³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dilberâ yaktın serâ-yı kalbimi ettin harâb
Ol binâ ma'mûr olur mu olucak tâ kim türâb

Şerhalar açtı derûn-ı sîneme her bir sözün
Em kabûl eyler mi ya zahm-ı sihâm-ı ıztırâb

Öyle yaktı bağrımı her bir sözün âteş gibi
Sızlanur sîh-i sitemde bana rahmetden kebâb

Dönderüp rûşen-zamîrim zulmet-i târ-ı şebe
Kim ziyâ-bahş edemez doğsa derûndan âfitâb

Bu kadar cevri felekden görmedim bu ana dek
Ey felek-meşreb revâ mı veresin böyle gazâb

Ka'be bünyâd etmeden güçtür derûnum yapması
Eyledin kâşâne-i gönlüm harâb-ender-harâb

Sana insâf vere Allâh Câzib'e sabr u şekîb
Rû'yet olmaz mâcerâmız gelmeden rûz-i hisâb

Ben güzâr etsem günâhından Cenâb-ı Kibriyâ
Bilmezem eyler mi âyâ lâyık-ı afv-ı sevâb

Levh-i dilde kalmadı hatt-ı muhabbetden eser
Arz-ı mihr etsen dahı mânende-i nakş-ı ber-âb

-29-¹¹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Anlatılmaz derdimiz takrîr ile cânâne hep
Âteş-i sûz-ı derûnumla meğer ol yâne hep

Gamze-i mirrîh-i çarh-ı işve kan döktü bu şeb
Dâmen-i subh-ı ümîdim de boyandı kana hep

Salınur meyhâneden çıkmış gibi hançer be-dest
Korkaram mestâne çeşmin varsa kastı câna hep

Dest-i ihsânınla bir kez zülfünü bûs eyleyüp
Lezzetinden çâk çâk oldu damâğ-ı şâne hep

Câzib-i şeydâ değildir sâkin-i dâr-ı cünûn
Beste-i zincîr-i aşktır gâfil-i dîvâne hep

¹¹⁴ 90a

-30-¹¹⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nevâ-yı âşıkânın dilberâ lokma-i gamdır hep
Adûlar hân-ı vaslın ile sîr-i muğtenemdir hep

Bulur seyr-i cemâl-i dost ile ikbâlimiz lezzet
Na'îm-i cennet h'ah-ı şekkerân ehl-i şikemdir hep

Beni hümâ-yı gamla ey perî mecnûn eden sensin
Bana zincîr-i mest şimdi zülûf-i ham-be-hamdır hep

Eğer ümmîd-i cân-bahş-ı visâlin olmasa dilde
Benim nûş ettiğim sahbâ-yı bîgîş ayn-ı semdir hep

Seni ey bî-vefâ zânû-be-zânû bezm-i a'dâda
Gören âşıkların elbette bîmâr-ı veremdir hep

Ki nakd-i ömrümü vermiş idim ol nev-resteye evvel
Hatt-âverlikte bûse-çîn olursam da selemdir hep

Kaçan teklîf-i vuslat eylesek mahbûb-ı şeh-pâye
Cevâb-ı gonca-i nâzik-fem-i lâ vü ne'amdır hep

Merâm kurb-i visâl-i yârdır firdevsten yohsa
Ser-i kûy-ı dil-ârâ Câzibâ bâğ-ı iremdir hep

-31-¹¹⁶

Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Pertev-i ruhsârının zerresidir âfitâb
Kâmet-i bâlânın efkendesidir mâhtâb

Çâk zemîn-i şûre-zâr hasret-i pâbûsunun
Şerbet-i la'l-i lebin teşnesidir cûy serâb

Subh-ı cemâlinde ger olmasa ebr-i zülûf
Âlem-i sûzân eder gelmez idi asla tâb

Bu kad-i bâlâ ile zülfüne kim dest-i res
Serviler ey nev-nihâl pâyına olmuş turâb

Sana gönül bendedir sâye-veş efkendedir
Âşık-ı nâlendedir eyler isen de itâb

Câzib-i âzâde-ser sâye-i pîrde gezer
Bu imiş aslı meğer gezmediği bâb bâb

-32-¹¹⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yâr âgûşuma alsam hele rü'yâda bu şeb
Ne safâ eylerim izhâr edemem yâda bu şeb

Dolaşup silsile-i zülfüne mecnûn-ı gönül
Aklımız kaldı bizim zülf-i mutarrârda bu şeb

¹¹⁶ 123a

¹¹⁷ 126b

Sarı olup gerdenine bûseler aldım kokarak
Nice cünbüşler edüp âlem-i hulyâda bu şeb

Bahr-ı endîşeme nahvet-ger olup pâye semer
Nâil-i vuslata olsam idi ma'nâda bu şeb

Hâbda gûş edicek da've-i vaslı Câzib
Eyledi hâle-i âgûşunu âmâde bu şeb

Harfü't-Tâ

-33-¹¹⁸

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Telh-kâma nûş-i meyim şirin-damağ et
Yâ Rab nefsim şu'le-i şeb-efrûz-ı çerâğ et

Mi'yâr-ı hakikat ile pür-jenge derûnum
Miskal-keş-i mir'at-i mücellâ gibi ağ et

Dest-i red edüp sürme aman meclis-i meyden
Sâkî kereminden bize ihsân-ı ayağ et

Rahm etmez isen âteş-i mismâr-ı mezenle
Mânend-i şakâyık-ten-i âzürdemi dâğ et

Tâbende iken nâmiye-i ravza-i hüsnün
Gîsûlarını sünbül-i âşüfte-i bâğ et

Eylersen eğer rind-i mey-âşâma inâyet
Ey sâkî-i gül çehre şu pür-câmı nifâ' et

¹¹⁸ 21b

Vâreste olayım der isen pîç-i derûndan
Câzib girihî turra-i tarrârı ferağ et

-34-¹¹⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nâgehân bir perî-peyker büte geldim rast
Aklımı baştan alup dîdeme girdi firkat

Gerçi hüsnüne bahâdır güzeli çok gördüm
Gördüm onculayın râî kıyâfet-i âfet

Eyleyen encümen-i âraste çarh-ı dûnu
Dil-i âteş-gede de âh-ı şîrâr-ı hasret

Kadd-i bâlâsına reşk etse aceb mi gilmân
O şehin kişver-i kûyunu sorarsan cennet

Câzibâ kasr-ı dili eyledi vîrâne yine
Sadme-i kahr-ı felek çile-i dâr-ı gurbet

-35-¹²⁰

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Olsam ne aceb âteş-i sûzân-ı muhabbet
Âşık olalı dîde-i giryân-ı muhabbet

Gehvârede tâ nâz-ı hırâmı küçücekten
Öğretti ona dâye-i cünbân-ı muhabbet

¹¹⁹ 27a

¹²⁰ 28a

Zâhid ile mescidde bütün ehl-i harâbât
Bilmem yere mi bastığı meydân-ı muhabbet

Bilmezlik ile uğramışım kûyuna yârın
Aldım yine bir şemme-i bostân-ı muhabbet

Ağyâr ile lâyıık mı olur iş-i tarab-sâz
Varken dahı Câzib gibi hicrân-ı muhabbet

-36-¹²¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i firkat dil-i zârım kebâb etti medet
Bezm-i mâtem eşk-i pür-hûnum şarâb etti medet

Sıtma-ı kahr ile birden dest-i cevr-i çarh-ı dûn
Kasr-ı vâlâ-yı dili yaktı türâb etti medet

Çekdi girdâb-ı gama bahr-ı belâda rûzgâr
Keştî-i âmâl-mânend habâb etti medet

Ta'n-nişînî-i adû-yı kîne çü âhir benim
Enderûn-ı sînemi pür-ıstırâb etti medet

Dağıtup gîsûların ettin perîşân hâtırım
Lâne-i murg-ı dil-i pür-ınkılâb etti medet

Ol kadar har u dış ıztırab-ı hicrim¹²²
Cûy-ı vaslın yâr-ı mânend-i serâp etti medet

¹²¹ 32b

¹²² Bu mısradâ vezin eksiktir.

Pertev-i rûşen zamîrin nâverânı hâmesi
Câzibâ endîşemi gark-ı hicâp etti medet

-37-¹²³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bâde-i nahvet ile yâr olalıdan ser-mest
Tîre-i cânı güzâr eyle ecel dest-be-dest

Nice nâz ile mi'mâr-ı nigâhın yapamaz
Şîşe-i hâtır-ı nâzik-terimi etme şikest

Câh-ı ikbâl-i felek gâv u har iledir
Ne aceb kadrimiz eyler ise günden güne best

Düşürüp elden ayağa bizi âhir sâkî
Etti sahbâ-yı lebin fikrimizi bâde-perest

Câzibâ gayrı ahibbâ-yı ferâh lâzım mı
Hem-demim gam olalı gûşe-i mihnente nişest

-38-¹²⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Pür-fitne eden âlemi çeşm-i siyeh-i mest
Âşûb-ı cihân olmadadır ol nigh-i mest

Etmezse n'ola büt-gede-i dehre perestiş
Kûy-ı der-i meyhâne olur râst-reh-i mest

¹²³ 61b

¹²⁴ 73a

Müjgânını çârûb-ı der-i meygede eyler
Ferhâd-ı rîyâ pîşeden evvel güneh-i mest

Taht-ı cin ü hem-tâc zer-endûda değişmez
Peymâne-i ser-şâr ile kec küleh-i mest

Câzib gibi pâ-y-ı hum-ı bâlîde ser eyler
Tâ künc-i harâbât olur hâb-geh-i mest

-39-¹²⁵

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Uşşâk ederse n'ola da'vâ-yı muhabbet
Almıştır ezel gönlünü sevdâ-yı muhabbet

Yârin bu kadar hışm u gazâbına bâis
Bir söz mü kaçırdım aceb esnâ-yı muhabbet

Zâhid bize haftân-ı zer-endûz gerekmez
Pes cism-i nizârımıza kâlâ-yı muhabbet

Zer duhterinin meclîsine mahrem oluverdin
Bilseydin eğer sûfî-i hercâ-yı muhabbet

Bir pula değil varlığını hiçe satardı
Câzib gibi her kim ola rüsvâ-yı muhabbet

-40-¹²⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Etmese nûş-ı meyi ol çeşm-i mest-i nâz dost
Gamze-i hun-hârlar olmazdı tîr-endâz dost

Öğrenüp gehvâre-i nâzda rüsûm-ı şîveyi
Kim perestûlarla eyler şimdi ol pervâz dost

Şöyle nakş oldu hayâl-i levh-i sînemde benim
Hep sarîr-i hâme-i dilden gelen âvâz dost

Etti tehçîr âlemi ol çeşm-i sayyâd-ı kazâ
Pençe-i berd-i nigâhın eyleyüp şehbâz dost

Eyleyen eş'âr-endîşim bütün sihr-i hayâl
Câzibâ hüsn-i edâ-yı kâkül-i i'câz dost

-41-¹²⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ber-murâd etmez mi bir gün âşık-ı nâ-kâm dost
Geçmedi mi rûzgâr-ı firkat-i eyyâm dost

Zâhidin güle dokunması kadar gelmez bana
Hâr-ı cevriyle urursa dâimâ düşnâm dost

Mey değil zehr-i helâhil olsa da nûş eylerim
Nukl-i bezm eyler ise ger dîde-i bâdâm dost

¹²⁶ 89b

¹²⁷ 90a

Peyk-i âhım gitti kûy-ı yâre gelmez bir haber
Hüdhüd-i ümmîd götürmez mi aceb peygâm dost

Câzibâ mecmû'a-i megâke döndü levh-i dil
Nakş edelden hâme-i hâtır hezârân nâm dost

-42-¹²⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hemân ki indirüp bindirmedense onu her sâ'at
Getür üstâda sildir pekçe kirlenmiş güher sâ'at

Dakîka terk eder miydim miyâna koçmada aslâ
Harîm-i vasl-ı yâra ruhsat olsa bana bir sâ'at

Gerü kaldıkça bir diş bindirirdim koynuma kordum
Bozukmuş yelkovanı gerçi kim sîmîn-ber sâ'at

Görüp dollabını îd-gehi dilber kıyâs ettim
Aceb bir bend-i zincîr olmuş akrebmiş meğer sâ'at

Yeni kâr-hâne-i Fâris'te yapılmış pesendîde
Ne mâni' zarf-ı sîm olsa dahı mânend-i zer sâ'at

Eğer sağış ederse şîşe-i gerdûnda ikbâlim
Bunu kum sâ'ati say borcum olsun bir çalar sâ'at

Olur mu Câzibâ necm-i siyâh-ı tâli'im rûşen
Kalur mu târ-ı bahtım zulmet-i firkatte her sâ'at

-43-¹²⁹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dedim cânâ güler yüzle beni gül gibi handân et
Dedi vaslım dilersen bülbül-âsâ durma efgân et

Dedim îd-i visâle olmuşum dolâb-ı ser-gerdân
Dedi bismil-geh-i aşkımda cân u bâşı kurbân et

Dedim bu kad-i bâlâsında gûyâ ne ola cânâ
Dedi üftâde ol pâyıma rûzbân seyrân et

Dedim müjgân-ı gecdârın ser-i çevgâna dönmüştür
Dedi deşt-i muhabbet içre başın sen de galtân et

Dedim bir bend-i târ-ı kâkülün oldum nedir aslı
Dedi mecnûnum ol zevkin bilün aklın perîşân et

Dedim cânâ nedir bu hüsn ü âl-i câzibe sende
Dedi hoşça nazar kıl sâni'in kudretin imân et

Dedim tîr-i nigâhın sîneme sûrâhlar açtı
Dedi Câzib ser-i müjgânlarımı ona dermân et

¹²⁹ 110a

-44-¹³⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

131

Nahl-i ümmîdimi ham eyledi bâr-ı gurbet
Dönderüp berk-i hazâna dil-i zâr-ı gurbet

Yek vücûdum okutur firkat-i ile hem-demde
Dem-be-dem etmede dûr vasl-ı diyârı gurbet

Germ ü serdi feleğe nice olam tâb-âver
Âh döndürdü zemistâna bahâr-ı gurbet

Rûz-reviş fıfırak eyleyemem hicrândan
Şeb-i târın görünür çeşme nehâr-ı gurbet

Der-kenâr olmalı tâ sûy-ı vatandan dil ü cân
Âh çektirdi gam-ı dehr-i kenâr-ı gurbet

Kayd-ı endûh-ı felekten kim olur vâreste
Sû-be-sû bâğ-ı irem olsa diyâr-ı gurbet

Kân-ı dehrin bize ne sîm ü zeri lâzımdır
Çekilür gussa değil sıklet-i âr-ı gurbet

Şem'-veş tâ-be-sabâh sûz-güzâr olmadayım
Olmuşum encüm-i eflâk-şümâr-ı gurbet

¹³⁰ 124b

¹³¹ Bu şiirin başında şu not vardır: "Gümüşkâne ma'denî müdürü olduğumuzda söylenmiştir.

Câzibâ azm-i vatan eyleriz inşallâh ki
Def' olur gâile-i sıkleti gâr-ı gurbet

-45-¹³²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir câm ile ettin beni mahbûb-ı muhabbet
Ey sâkî-i gül-çehre-i üslûb-ı muhabbet

Müjgânlarını eylemeyen zevk-i ne anlar
Hâk-i der-i meyhânede çârûb-ı muhabbet

Cânân edicek zülf-i girih-gîrini çevgân
Olmaz mı ser-i âşık hiç top-ı muhabbet

Gelmez mi aceb hüdhüd-i ümmîd ile yârın
Âsâr-ı hatından dile mektûb-ı muhabbet

Olmazdı zamân bu kadar fitneye mâil
Ger gamzelerin olmasa âşûb-ı muhabbet

Câzib şerer-i âh yakar harmen-i sabrım
Dertli dil-i zâr olmasa Eyyûb-ı muhabbet

Harfü's-Sâ

-46-¹³³

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Aşkın harâretidir sûz-ı kebâba bâis
Aks-i rûhundur ey yâr reng-i şarâba bâis

¹³² 88a

¹³³ 29b

Bezm-i gedâya bir şeb teşrîf-i rağbet etmek
Çün nâz-ı nahvetin mi eyâ hicâba bâis

Güle veren nümâyiş hem andelîbe nâliş
Şebnem-i verd-i rûhun bu âb-ı tâba bâis

Hicrânda kalmış idim ben acı sözler ile
Olmasa la'l-i lebin şîrîn cevâba bâis

Ol zülf-i müşk-i bû-yı pûşîde-i mâh-rû
Câzib siyâh bahtım oldu nikâba bâis

-47-¹³⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Âhım olan âşüfte hevâ kâküle bâis
Kâküllerin reşk-i ham sünbüle bâ'is

Hâr-ı sitemi gonca ile nâliş-i bülbül
Âhını nevâ-sûz-ı hazân güle bâ'is

Pür-sûz eden encümeni âteş-i rûyu
Germiyyetin la'l-i leb-i câm-ı müle bâ'is

Beyhûde yere etmez idim izhâr-ı muhabbet
Pür-şûh ile oldum belî dilden dile bâ'is

Mecliste söz ayağa düşüp dedi sürâhî
Câzib bunun encâm-ı olur kulkule bâ'is

-48-¹³⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tâli'-i kec-rû dururken çarh ile kavga abes
Rûzgâr-ı kîneverden ey gönül şekvâ abes

Medd-reh âlî-yi aşka ancak âlem hayrettedir
Gülşen içre güftü-gû-yı bülbül-i şeydâ abes

Kesret içre vahdet etmektir bu âlemde kemâl
Cûy-veş feryâd-gir-i dâmen-i sahrâ abes

Kâle-i vaslın bahâsı nakd-i cân ise gel al
Mübtelâyâ nâzenînim bunca istiğnâ abes

Neş'e-i ma'nâ gerek def'-i humâra Câzib
Yohsa derd ehline keyf-i sâgar-ı sahbâ abes

Harf-i Câ

-49-¹³⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bâde-i câm-ı leb-i la'lün aceb âteş-mizâc
Teşne-i bîmârı derd-i aşkına oldu ilâç

Bir taraftan seyl-i eşkim bir taraftan sûz-i dil
Âb-ı eşkime aceb etmiş vücûdum imtizâc

¹³⁵ 73b

¹³⁶ 30b

Dest-i mi'mâr-ı nigâh-ı iltifâtındır beyân
Şîşe-i gönlüm şikeste etme mânend-i zücâc

Yûsuf-ı Mısr-ı melâhat şâh-ı iklim-i hüsün
Şekker-i la'lin eden bâzâr-ı hüsnün pür-revâc

Zülfünün dil bendesidir dilberân-ı Pehlevî
Câzibâ alsa sezâdır Rûm'dan bâc-ı harâc

-50-¹³⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ya terk-i girye eyle bülbülâ ya iştikâdan geç
Ya cevri-hâra sabr eyle ya gülzâr-ı vefâdan geç

Tecerrüt âleminde hırka-i peşmîn-i berdüş et
Hevâ-yı nefsine uyma gönül hubb-ı sivâdan geç

Dilâ uslanmadın mı çenber-i gerdûndan geçtin
Sezâ-yı ta'n-ı a'dâ olmadan zülf-i dü-tâdan geç

Bırakman sahbâyı elden harâbâttan ayak çekmen
Ya sûfî dâmen alur ol ya çirkâb-ı riyâdan geç

Neşât meşrebinden Câzibâ ekdârı terk eyle
Ne bezm-i dil-küşâdan geç ne câm-ı pür-safâdan geç

-51-¹³⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kahr-ı çarh-ı dûn ile terk-i diyâr etmek de güç
Gurbetin kahrın cihânda ihtiyâr etmek de güç

Dâmen-i subh-ı visâle eremez dest-i ümîd
Hâle-veş ol mâhtâb-ı der-kenâr etmek de güç

Râz-ı aşkı dilde pinhân eylemek düşvârdır
Âteş-i âh-ı derûn-veş âşikâr etmek de güç

Nâil-i vasl olamaz ol müflis-i nakd-i sirişk
Olmayınca sûz-ı dil eşk-nisâr etmek de güç

Gerçi mehtâb edemez her şeb bîdâr olmayan
Câzibâ tâ subhacek encüm-şumâr etmek de güç

-52-¹³⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

O gedâ çeşm-i felek olmasa idi gözü aç
Çeşme-i şebnemi hurşîde olur mu muhtâc

Vâsıl-ı pençe-i şehbâz-ı nigâh olamadı
Düşüne alma sıcak dâr-ı fenâyı hallâc

Cevher-i hâk ile elbette eder cismini merc
Rîze-i pâre-i elmâsı eden zîver-i tâc

¹³⁸ 90a

¹³⁹ 113a

Târ-mâr eyle belî turra'-i tarrârını bâd
Sabr-ı ârâm-ı dil-i zârımı etti târâc

Köhne dâğ üstüne nev-dâğlar açup dilde o şûh
Sînemi eyleyicek tîr-i nigâra âmâc

Şimdi cân u dil-i uşşâk veriken nakde meyil
Rûmdan alsa sezâ hâl u hatın bâc u harâc

Dürr-i nazmım bahâsı kefe-i mîzân çekemez
Câzibâ sevk-i Hudâ'dan da bulur ise revâc

-53-¹⁴⁰

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Gelmez cihâna pîr-i mugân-veş germde hiç
Kızın veren var mı veliyy'ün-ni'amda hiç

Nâhîd-i çarh başka usûldür bozuk düzen
Uymaz nevâ-yı nâlemize zîr-bende hiç

La'l-i lebin neş'esi başka safâ verir
Bulmam bu keşf-i nûş-ı mey-i câm çemende hiç

Olmaz nazîre çarh-ı sitem-kâr sîneden
Mislin bulunmaz âh efendim semende hiç

Bilmez vefâ çarh-ı sitemkâr-ı bî-vefâ
Câzib olur mu ahdine sâbit kademde hiç

-54-¹⁴¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hakîkat sırrına mahrem elin esrâr kalmaz hiç
Harîm-i hürmeti keşf eylesen ağyâr kalmaz hiç

Nazar-gâh eyleyen âyine-i vahdet-nümâ beni
Cihân Mansûr-veş berdâr olur bir dâr kalmaz hiç

Eğerci olmasaydı ihtilâf-ı hâbîde ta'bîr
Bir olur cümlesi ikrâr ile inkâr kalmaz hiç

İçen bezm-i eleste bâde-i câm-ı hakîkatten
Aceb ser-mest-i hayrettir dahı hüşyâr kalmaz hiç

Hesâb eyler isen vâriyyetin ko nakd-i sînâra
Eğerci nakd-i hodun sarf edersen var kalmaz hiç

Eğer kesrette vahdet eyler isen sahn-ı gülşende
Nevâ yok bülbül-âsâ hem cefâ-yı hâr kalmaz hiç

Tabîb-i ma'nevîdir der-i aşk-ı zât-ı Mevlânâ
Cihân cûyende olsa Câzibâ bîmâr kalmaz hiç

Harf-i Çâ

-55-¹⁴²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Görünce turra-i ham küşte-i dil-dârı pîç-â-pîç
Tılsım genc-i hüsn olmuş sanırsın mârı pîç-â-pîç

¹⁴¹ 118b

¹⁴² 101a

Eğerçi olmasak da zâhidâ ser-beste-i dünyâ
Nedir başında âyâ azm ü destârı pîç-â-pîç

Yatar mı hâb-ı nâz içre uyur gördüm o meh-rûyu
Usûlüyle iliştim ukde-i şalvârı pîç-â-pîç

Görensın zâhidâ gül-deste-veş ger istikâmetten
Derûnun eylemiştir fikrine hem-vârı pîç-â-pîç

Geçerdi hadde ol sîm-keş-i dilber beni Câzib
Niye göstermedim ser-rişteyi çün târı pîç-â-pîç

Harf-i Hâ

-56-¹⁴³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yanarak yakılarak bezmde dîvâne kadeh
Dolaşur öpmeğe la'l-i leb-i cânâne kadeh

Gam-ı ferdâ-yı getirmezse aceb mi yâda
Bastığı günden ayâk meclis-i rindâne kadeh

Def'-i Ye'cûc-ı gama sedd-i Sikender mânend
Tarab-ı revnakı¹⁴⁴ kurdu dil-i vîrâne kadeh

Şu'le efrûz olarak bezm-i dil-ârâda bu şeb
Neş'e-i gönlünü arz etti zarîfâne kadeh

¹⁴³ 19b

¹⁴⁴ Metinde "revnak" olarak yazılmıştır.

Câzibâ dîde-i pür-hûnuma reşk eyleyerek
Dâmen-i hûn-ı şafak-veş boyanur kana kadeh

-57-¹⁴⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Olamaz gûşe-i meyhâne gibi cây-ı ferah
Bezm-i revnakında sâkî-i mey ebnâ-yı ferah

Koma elden ayağı pîr-i mugân-ı zâhid
Olamaz teşnede feyz-resân-ı pâ-yı ferah

Nerm eder dilber-i sengîn-dil-i bî-rahm hemân
Bezm-i âğûşa çeker câm-ı temennâ-yı ferah

Mest-i mağrûr deyu meyhâne-i ikbâlde bizi
Gird-i peymâne gibi döner yine hây-ı ferah

Gam u âlâm ile efgende-sîr olmak ne belâ
Câzibâ var iken ol neş'e-yi sahbâ-yı ferah

-58-¹⁴⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şerbet-i nûş-ı leb-i şîrîn-i cânândır kadeh
Mübtelâ-yı derd-i aşka dürc-i dermândır kadeh

Zulmet-i târın gamda Hızr-ı bîmâr-ı dile
Bir hayât-ı câvidân u âb-ı hayvândır kadeh

¹⁴⁵ 30a

¹⁴⁶ 73b

Ehl-i bezm-i güle germ eylerse tâbindan n'ola
Teşne-i deryâ-yı aşka âteş-efşândır kadeh

Necm-i eflâk-i muhabbettir meyin her cür'ası
Pençe-i hurşîd-i sâkî mihr-i rahşândır kadeh

Hâk-sâr eyler neşât pây ile cünd-i gamı
Cem sipâh u haşmet ü Cemşîd-i devrândır kadeh

Câzibâ pervâne-veş atşân hem sûzânıyam
Encümen fânûs-ı dil şem'-i fûrûzândır kadeh

-59-¹⁴⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Pertev-i mâh-ı ruha reşk ile rahşân sabah
Târ-ı şeb zülfüne ola mey-i hüsrân sabah

Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrden etti hulûs
Mihr-i rûhuyla edüp âlem-i sûzân sabah

Pister-i nâzun aceb meh ne zamân uyanır
Rûz edüp rûşenâ mihr ile tâbân sabah

Külbe-i ahzândan dûr olup âfitâb
Sîne-i uşşâka döndü çâk-ı girîbân sabah

Zülf-i siyeh-kârı perde edüp meh-i hüsn
Çekti şeb nârdan dâmen-i hicrân sabah

Âlem-i hâba varup tîğ-i niyâma koyup
Gündüze cânın atup oldu serinden sabah

Pertev-i şemse yanup kurs-ı meh ol Câzibâ
Oldu dil rûşenâ dergeh-i der-bân sabah

-60-¹⁴⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Âlûde olsa dâmen-i hûn kabâ-yı sabah
İşrâk-ı bâlin eyledi sît ü sadâ-yı sabah

Hâbîde siyâh-kâr dedim uyanmadı
Beyhûde geçti feyz-resân cân-fedâ-yı sabah

Açılmaz idi gonca-i ümîd-i berk-i nâz
Olmazsa ger şebnem-i eşk gıdâ-yı sabah

Âh-ı şerâr dîde-i eşk-nisâr ile
Tâb-âver oldu âleme pür-incilâ-yı sabah

Zulmet-i şebden eyledi vâreste dâmenin
Etti cemâl perde-i mühr-küşâ-yı sabah

Şâm-ı cihân şems-i felek tâb-dâr ile
Etti arûs-ı hüsnünü tezyîn-nümâ sabah

Teshîr olur mu zulmet-i şebden vücûd-ı rûz
Câzib penâh etmese şems hevâ-yı sabah

-61-¹⁴⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Arayam derd-i dil-i zârice bir çâre sabâh
Pâyına yüz süreyim yalvarayım yâre sabâh

Hâbda vuslata nâil ola gire bu gece
N'ola öldürse beni gamze-i hûn-hâra sabâh

Kalmadı tâb ü tûvânım şeb-i hicri çekecek
Varayım yalvarayım kim derd-i devvâra sabâh

Târ-ı gîsûsuna hem tâb-ı rûha reşkinden
Sâdik u kâzip olup oldur iki pâre sabâh

Câzibâ birbirine kattı onu bad-ı sabâ
Bağa ne fitne edicek zülf-i siyehkâra sabah

Âlemi şems dahı şavkına sûzân etti
İntisâb eyledi hazret-i hünkâra sabâh

-62-¹⁵⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şerer-i âhım olur necm-i felek tâ-be-sabâh
Oldu yek-reng dem-i eşkimle şafak tâ-be-sabâh

Cür'a-veş oldu ise üftâde ayağın öpüp
Çok teşekkür edeyim pîr-i mey-i nâba sabâh

¹⁴⁹ 98a

¹⁵⁰ 99b

Bu gece yâr ile birlikte idik duydu rakîb
Fitne'düp dîk-i fesâdı koya kaba sabâh

Kâkülün fikr-i ruhun şevk-i hayâliyle bu şeb
Varmadı dîde-i hasret-keşimiz hâba sabâh

Bu gece eyleyelim şevk-i muhabbet ile zevk
Hâle-veş sarılayım reşk ede mehtâba sabâh

Câme-i vaslını elbette tutar dest-i emel
Sıdk ile yapışayım dâmen-i esbâba sabâh

Dergeh-i şemse varup feyz-i ziyâ bul Câzib
İltimâs eylemede her gece ol bâba sabâh

-63-¹⁵¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Geldi âgûş-ı sadeften gevher-i yektâ-yı rûh
Oldu iklim-i vücûda pâdişeh dâna-yı rûh

Hâk-i süflîde ne mümkün eylemek mümkün müdür
Cilve-gâh-ı âlem-i lâhûd-ı arş-ârâ-yı rûh

Sırr-ı aşkla eyle mir'at-i mücellâ sîneni
Tûtî-i hûş lehçe-veş olsun hemân gûyâ-yı rûh

Her ne denlû silsil-i enfâs ile bend olsa da
Sâbit olmaz âlem-i nâsûde aslâ pâ-yı rûh

¹⁵¹ 108a

Aks-i reng-i bâdeye mâil olur mu şîşe hiç
Olamaz ten sidr-i âh-ı âsmân-peymâ-yı rûh

Gerçi var tasdir sıfatı iltifât-ı yokluğa
Hest ü nistiyle mürekkebdir hemân eczâ-yı rûh

Muhtefîdir hücre-i ecsâmda keşf olamaz
Her cevânibden zuhûr eyler bilinmez câ-yı rûh

Cezr-i medd-i mevce-i deryâ-yı bî-pâyân iken
Bâd-ı mikrâz-ı kazâdan kat' olur abâ-yı rûh

Bend-i dâm-ı dâne olmuş sâde göstermez nişân
Evc-i istiğnâda pervâz etmede ankâ-yı rûh

Neş'e verdir dem-be-dem meyhâne-i ecsâmda
Şu'le-i cevvalê-âsâ devr eder sahbâ-yı rûh

Zâtına eyler temennî ayn-ı cem'-i vuslatı
İstemez tefrîk olunca cennet-i me'vâyı rûh

Kalb-i sahbâ-yı muhabbet eyle pür bezm-i ezel
Câzibâ beyhûde etmez kulkul-i mînâ-yı rûh

-64-¹⁵²

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Gülzâr verdi revnak-ı eşk-i hezâr subh
Âşüfte oldu goncalar evvel bahâr subh

Zulmet-i dehr-i leyl ü nehâr eylemez idi
Ol meste idi âh-ı şerer-bâr medâr subh

Etti küşâde bâlini pervâz-ı düşünü
Şeh-bâz çünkü mihr edince şikâr subh

Evreng-nişîn kînistân-ı cihân kibir
Mihr-i münîrle etti serin tâc-dâr subh

Hâbîde çeşm-i gafleti bîdâr etmedin
Hasret-nümûn oldu dahı şerm-sâr subh

Eyle miyân-ı şebde dil-i zâr ile niyâz
O küşâd-ı nâdir devlet-i medâr subh

Meyl etmeseydi ona kazâdârlığa mihr
Mümkün değildi feth ede Şâm diyâr subh

Câzib de düştü pîç-i şeb-i zülf-i dâmına
Gîsûlarını etti sabâ târmâr subh

Girmese idi dergeh-i Şemsî hevâya ger
Olmazdı asla zerre gibi pâydâr subh

Harf-i Hı

-65-¹⁵³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hele peygûle-i gamdan dahı âsândır dûzah
Zalâm-ı tîre-i kahr-ı çarhdan tâbândır dûzah

Azâb-ı iştidâd-ı hevl-i aşrdan urursan dem
Meğer var ise vâ'iz âteş-i hicrândır dûzah

Benim har u dîş-i ıztırâbımdan bir ahkerdir
Hemân âh-ı şerer-bârım ile sûzândır dûzah

Derûnumda yanan âteşin nistiyle ey zâhid
Ciğer lahtinden ol bir bâde çi büryândır dûzah

Geçinür ehl-i mahşer sâye-i kûh-ı günâhımda
Bu denlü ma'siyetten Câzibâ hayrândır dûzah

Harfü'd-Dâl

-66-¹⁵⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dâd elinden gayrı ey çarh-ı kühen sâl dâd meded
Yok mu insâfın a zâlim eyle bir imdâd meded

Kalmadı tâb u tüvânım çekmeğe bâr-ı firâk
Neyleyem gaddâr elinden dâd ile feryâd meded

Künc-i gurbette garîbim gamdan özge yok enîs
Âteş-i hicrâna yandı bu dil-i nâ-şâd meded

Bâd-bân-ı firkatim ettin küşâd ey rûzgâr
Fülk-i dil ummânı gamda her çi bâd-âbâd meded

Şimdi der dâm-ı belâ-yı mihneti endûhum
Câzibâ yetmez mi gayrı eylesin imdâd meded

-67-¹⁵⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dil-i rûşende bir şem'-i ferdîr halka-i tevhîd
Ki ayn-ı hâle-i şems-i kamerdir halka-i tevhîd

Çemen-zâr-ı muhabbet hem nihâlistân-ı hikmettir
Dıraht-ı sebz-i pür-berk-i semerdir halka-i tevhîd

Misâl-i ayn-ı cem'ul-cem'-i gayb-ı âlem-i lâhud
Serâ-yı gülşen-i vahdet eserdir halka-i tevhîd

Olan subha seyrân sülûk-ı dest-i mürşidden
Mücessem silsil-i nûr-ı nazardır halka-i tevhîd

Ki dâim gûşe-gir-i ârifâne hücre-i aşka
Muallâ kubbe gerdûna kemerdir halka-i tevhîd

Olur dil teşne-i sûz-ı derûna vâdi-i hayret
Be-ayn-ı çeşm-sâr-ı eşk-i terdir halka-i tevhîd

Vücûd-ı sûretin terkin urana sırr-ı vahdetle
Ki gayb-ı âleme râh-ı seferdir halka-i tevhîd

Şebîhe havz-ı kevser ravza-i suhan-ı hünere
Damâğ-ı lezzet-i şîr ü şekerdir halka-i tevhîd

Gürûh-ı hazret-i pîrânı ehlile dervîşâne
Tasarruf girde-i âlem makardır halka-i tevhîd

Olurlar pâdişâh-ı kişver-i ma'nîde bî-şübhe
Ki zîrâ zâkir-i tâc-ı serdir halka-i tevhîd

Eğerçi arşa rûh-ı kudsî-i pervâz istersen
Olun Cibrîl-i ma'nî bâl ü perdir halka-i tevhîd

Cemâl-i yârda gûyâ o bir zülf-i hüviyyet ki
Dem-â-dem âşıkâne cilve-gerdir halka-i tevhîd

Ederler âh ile dilden o yanık bu yanıklar
Onun çün dûd dumân u pür-şererdir halka-i tevhîd

Cünûd-ı ma'siyetten Câzibâ kurtar girîbânın
Ceb-endâz kal'a-i vakt-i seherdir halka-i tevhîd

-68-¹⁵⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sâye-veş pâyine üftâdeyim ey yâr meded
Nigeh-i lütfunu dûr eyleme dil-dâr meded

Çeşm-i ser-tîzi gazab etti dil-i sad-pâre
Âşık-ı gam-zede etme dil-i âzâr meded

Bana sevdânı verüp gönlümü sen aldığı
Hîn-i vuslatta beğim eyleme inkâr meded

Şöyle bîmâr-ı gamım hicrin ile ey meh-rû
Kalmadı tâb u tûvân eylemeğe zâr meded

Hâne-i gam-gede-i Câzib'e teşrîfine
Seherî gizli buyur duymasın ağıâr meded

-69-¹⁵⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şiddet-i dûzah vâ'iz o kadar etti şedîd
Ni'met-i bâğ-ı na'îmden olayazdı nevmîd

Bulaman seyr-i Sikender dahı olsan çâre
Def'-i Ye'cûc-ı gama câm gibi sedd-i sevîd

Genc-i maksûdum eyâ gayrı küşâd olmaya mı
Kala mı beste-i âmâl gibi kufl-i ümmîd

Nâle-i âh çeker sûzuma âheng olmaz
Ne kadar hurde ise na'me-i sâz-ı nâhîd

Bir gün eyler onu da seng-i sitem sad-pâre
Bu kadar aksine devr eylesesün çarh-ı anîd

Ser-nigûn olmadan ayağına nîk onun

Câzibâ ben gibi Mecnûn-ı muhabbet

-70-¹⁵⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Büt-i ümmîdim ettim pâre pâre her çi bâd âbâd
Reh-i matlabda yoktur gayrı çâre her çi bâd âbâd

Kenâr-ı bahr-ı ye'se keştî-i ümmîdimi çektim
Tekâpû eylemem hiç rûzgâra her çi bâd âbâd

Harâbân âhlar ile olmuşam iftâd-ber-üftâd
Dönersem bu hevâdan hâksâra her çi bâd âbâd

Perîşân et dil-i uşşâkı kâm-ı rûzgâr üzere
Dokun ey âh-ı serdim zülf-i yâre her çi bâd âbâd

Yem-i aşta tutuldu tuttu bâd-ı cevre fülk-i dil
Eğer çekmez ise âmâl kenâra her çi bâd âbâd

Hevâ-yı gird-bâdı cevr ile mahv-ı vücûd ettim
N'ola döndüm ise misl-i gubâra her çi bâd âbâd

Esüp savursun a'dâ harmen-i ikbâlim ardımdan
Temelluk eylemem değme kibâra her çi bâd âbâd

Nihâl-i ravza-i ihsân-ı çarhın gayrı huşk olsun
Ki kâm u hâhişim yok berk ü bâra her çi bâd âbâd

Fütûr el verdi esb-i bâd-ı pâ-yı tab'ıma Câzib
N'ola çıkmazsa deşt-i iftihâra her çi bâd âbâd

-71-¹⁵⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrâna gîsû koymuş ad
Ol kemân-veş tîr-endâzına ebrû koymuş ad

Âşık-ı mehcûr teshîr etmeğe bir vefktir
Levha-i hüsn-i edâda hatt-ı dil-cû koymuş ad

Perçem-i ser-ceyş-i fitne gamzesi cellât-ı cân
Habb-ı sevdâyı cünûna hâl-i hindû koymuş ad

Mey süzülmüş gûyiyâ bir şîşe-i billûrdan
Devr-i mînâ câma sokmuş da o meh-rû koymuş ad

İtr-ı şâhîler sürüp mânend-i sünbül zülfüne
Mâh-tâbım âl-i ruhsâr üzre şeb-bû koymuş ad

Etmede târâc-ı sabrım mülkünü düzd-i nigâh
Öyle bir yağma-gede çeşm-i suhan-gû koymuş ad

Câzibâ dest-i hayâlimde Hümâ müjgân gülün
Nakş olunmazken miyânı ona kim mû koymuş ad

Harfü'z-Zâl

-72-¹⁶⁰

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Hayâl-i la'l-i lebinle olur şarâb lezîz
Ciğer ki âteş-i aşkla olur kebâb lezîz

¹⁵⁹ 27a

¹⁶⁰ 29b

O mest-i nâz u işve edince düşnâmı
Damâğ-ı telh-kâma çün gelür itâb lezîz

Gedâyî kûyuna girsün harîm-i vasla deyu
Gelür mi dürc-i dehenden aceb cevâb lezîz

Şarâb-ı la'l-i lebinle söyünür âteş-i dil
Keser harâreti germî-i tâb-ı âb lezîz

-73-¹⁶¹

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bülbül gül-i gülzârdan oldu müteleziz
Cân vuslat-ı dil-dârdan oldu mütelezziz

Âsûde ferah cây gerekmez bana zîrâ
Dîvâne dil âzârdan oldu mütelezziz

Kâlâ-yı gamı sûk-i muhabbette ben aldım
Gönlümde o bâzârdan oldu mütelezziz

Ol şûh-ı cefâkâra sözüm eyledi te'sîr
Bilmem ki ne güftârdan oldu mütelezziz

Câzib ne şekker-i hâlik eder tûtî-i hâmem
Tab'ım gibi eş'ârdan oldu mütelezziz

-74-¹⁶²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Vâ'iz ni'am-ı cennet-i pür-bârla telezzüz
Uşşâk eder rü'yet-i dîdârla telezzüz

Zâhid ne bilür teşne-i pür-câm-ı safâyı
Bulmuş o dahı meclis-i inkârla telezzüz

Seyr eyledi imsâk ile ehl-i dil rûze
Erbâb-ı şikem eylesün iftârla telezzüz

Âşık sitem-i cevri ferâvân ile memnûn
Hûbân safâ-pîşe dil âzârla telezzüz

Gûş eylemedi gül gibi efgân-ı hezârı
Câzib edeli güfte-i eş'ârla telezzüz

Harf-i Râ

-75-¹⁶³

Esbiyye-i Nâ-tamâm

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Âh efendim nice bu dehr benden âzâr
Nice hamyâze-i hicrân-ı gumûm-ı ekdâr

Berâtım var diyeyim cüz'ice evsâf-ı zemme
Bütün evsâfını tefhîme ne hâcet dahı var

¹⁶² 63b

¹⁶³ 11b

Sinni ma'lûm değil pîr-i köhne sâl-i hürde
Tây imiş ol dahı Timûr edicek Rûm'a güzâr

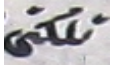
Arpalığın sileli nice zamân olmuştur
Yediği arpa vü samanı etti inkâr

Ağzına her ne girerse verâdan dökülür
Bu husûs ile mesârifte biraz nef'im var

Bir adım bâb-ı ahurdan çıkamaz taşraya
Çâr bende direnmeğe mecâli mi var

Isıracak bulamaz ise de kendin ısıtır
Deheni içre bir dendânı olaydı murdâr

Ser-i mûdan bir eser yok ten-i menhûsunda
Görmedim bir dahı ömrümde bu denlü idbâr

Bir dakîka yiyecek bulmasa yemlikte eğer
Yer idi gübre vü vü torba vü yılar

Sarılıp bir yanına zahm-ı rikâb ursam eğer
Sinnine merhametten eyler idim istiğfâr

Yılda bir kerre hemân azm-i teferrüc etsem
Sûret-i pend ile der gitme sakın sen zinhâr

Ayağı üzre gören sanki cemâdât sanur
Çâr hasbaya geçürmüş gibi tâze hıyâr

Dört ayağı tutamaz yattığı yerden kalkamaz
Bu habâset ile me'mûlde ederdi tımar

Hayli dem ömr-i tabî'i-yi tecâvüz etmiş
Şerm-sâr olmadan eyâ nice ola ona sûvâr

Dedi incitme ben arkamda büyüttüm pederin
Hakkımı sorar isen belki dedende bile var

Çekilür nesne değil böyle habâset ammâ
Bir tarîk ile eyâ def'ine bir çâre mi var

Bu belâ-yı mihnet-i dehr-i denîden artık
Beni devletlü azîz başın için sen kurtar

-76-¹⁶⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Görenler çeşm-i pür-hûnum beni peymâne zanneyler
Melâmet gâh-ı şîven hânemi meyhâne zanneyler

Hayâl-i âfitâb-ı rûyuna yandı dil ü cânım
Fürûzân şem'-i tab'-ı hüsnüne pervâne zanneyler

Eden derd-i derûnum nâle-i âh-ı seher-hîzi
Aceb gûş eyleyenler nâme-i mestâne zanneyler

Kemend-i silsil-i zülf-i dil-ârâya esîr oldum
Belâ-yı aşkı bilmeyen beni dîvâne zanneyler

Nümâyân oldu zahm-ı rişte-i müjgân-ı ser-tîzi
Görenler dâğ-ı sînem sayha-i sad dâne zanneyler

Niyâz-ı nâle-i dil-sûzum arz ettim gül endâma
Niçün bülbül gibi gû bende-i efsâne zanneyler

Beyâbân-ı cünûn âvâre Câzib aşk-ı Leylâ'da
Başında pâre-i destâr-ı mürgân lâne zanneyler

-77-¹⁶⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Misâl-i devr-i âhım halka halka oldu kâküller
Ser-i müjgân-ı çevgânına galtân oldu fülfüller

Salınca dört taraftan perçem-i şeb-boy-ı cânânım
Sanursun bâğ-ı âlemde perîşân oldu sünbüller

Dehân-ı gonce-i neşküftesin¹⁶⁶ bâz etse nâz ile
Gülistân-ı muhabbette olur dembeste bülbüller

Kadeh hûn etti bağrın reşk ile la'l-i leb-i yâra
Kızardı bezm-gehde şerm-sâr oldu gül-i müller

Bezmde la'l-i yârı Câzibâ peymâne bûs etti
Bana âh etme düştü şîşe-i mînâyâ kulkuller

¹⁶⁵ 19b

¹⁶⁶ Doğrusu “neşküfte” olan kelime, vezin gereği “neşküfte” olarak okunmuştur.

-78-¹⁶⁷

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Hezârın âh u zârı çemende hep güledir
Gülün nümâyış-i hârı vü cevri bülbüledir

Serimden açtı o şûhun ki aşk-ı sevdâsı
Henüz dilin hevesi ol siyâh kâküledir

Aceb o nükhet-i bağ-ı visâle ermek için
Niyâz-ı nâle-i âhım hevâyî sünbüledir

Sorulmaz oldu feminden bahâ-yı la'i-i lebin
Gönülde meyl-i heves şimdi neş'e-i müledir

Diyâr-ı hicrini Câzib çeker isem de yine
Hayâli dâimâ yârin benim ile bilebilir

-79-¹⁶⁸

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gönül arzû-yı vasl-ı yâr ile terk-i diyâr eyler
Semender-veş derûn-ı lânesin ihrâk-ı nâr eyler

Değildir nahvetinden âşığı miskîn-i pâ-mâli
Nigâh-ı iltifâta pâdişâhım varsa âr eyler

¹⁶⁷ 25a

¹⁶⁸ 25b

Bu Şeb rü'yâda bir Őeftâlü aldım ol melek-rûdan
Enîde nev-nihâlim va'de-i vasla Şumâr eyler

Harîm-i gülşen-i vaslına aĝyârı eden mahrem
Beni de hâr-ı cevri-i gamda manend-i hezâr eyler

O mâh-peyker-i ser-mest-i nâzı Câzib-i Şeydâ
Açup âĝuşunu manend-i hâle der-kenâr eyler

-80-¹⁶⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bülbül-âsâ nâle etsem yâda verd-i ter gelür
Hâlimi etsem tefekkür hâtıra dilber gelür

Her ne denlû mâlik olsam da gına baht gencine
Neyleyem efkârıma elbette sîm ü zer gelür

Rû-yi hûbâne nigâh etmekten etsem ictinâb
Karşuma mir'at-veş bir dilber-i berber gelür

Gerçi ki ben teşne-i aşkım riyâ etsem de ger
Âb-ı nâb ister isem de bâde-i ahmer gelür

Câzibâ bir gûŐede uzlet nişîn oldum veli
Hâtıra yâr ile bir bir gezdiĝim yerler gelür

-81-¹⁷⁰

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Esîr-i zülfünün âh-ı sünbüli semâda olur
Hümâ-yı murg-ı dilin lânesi hevâda olur

Sürünce arsa-i şatrencde esb-i nahvetini
Önünce rûh u revân şâhlar piyâde olur

Verir mi teşne-i la'l-i leb-i nigâr deyu
Onun çün ehl-i harâbât esîr-i bâde olur

Döner mi âşık-ı miskîn cefâ vü cevrinden
Ne denlü eylesen âzürde-dil safâda olur

Şemîm-i zülfünü Câzib alan gül-endâmın
Hezâr-zâr ile şebnem gibi fütâde olur

-82-¹⁷¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gören ey büt seni elbette ki dil-dâde olur
Gam-ı âlâm-ı cihândan dil-i âzâde olur

Seni bu kadd-i kıyâmetle gören serv-i revân
Pâyine tıfl-ı sirişkim gibi üftâde olur

O şeh-i kişver-i nâz âşığını üzme için
Geh azâb gâhî tecâhülle sitiğnâda olur

¹⁷⁰ 26a

¹⁷¹ 26a

Bezm-i mâteminde sâkî gam-ı dil sîne rebâb
Sâgar-ı çeşm-i ciğer-hûnu kebâb bâde olur

Yârı ser-mest olarak görse eğer sûfi-i huşk
O da Câzib gibi rüsvâlîğa âmâde olur

-83-¹⁷²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Aks-i ruhsârın mıdır destinde câm-ı mül müdür
Sâkiyâ mest eyleyen gîsû-yı anber fül müdür

Mâh-ı hüsnünde nedir ol hâle-veş ebrû siyeh
Şeb midir şebnem midir ya halka-i kâkül müdür

Lâle-zâr-ı sînede dâğ-ı nihân mıdır benim
Dest-i berd-i gamze-i dilberde sad-berg gül müdür

Fark olunmaz gülşen-i hicrinde âh-ı subhumuz
Zâr-ı murg-ı dil midir ol nâle-i bülbül müdür

Bir şerer mi gerdeninde âh-ı âteş-pâreden
Habb-ı sevdâ-yı cünûn mu hâl midir fülful müdür

Gayrı hâmuş eylemek mi câm-ı vaslına aceb
Şîşe-i mînâ-yı bezmin dâima kulkul müdür

Seyf-i hâmin feth-i bâb eyler veğâ-yı aşkta
Esb-i tab'ın Câzibâ bilmem senin Düldül müdür

-84-¹⁷³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Aks-i rûyun senin ey mihr kaçan câma düşer
Dehen-i şermendliği bâde-i gül-fâma düşer

Cümle terkîb ile bezm-i mey-i nûşâ nûşda
Yine ol nukl-i kerem dîde-i bâdâma düşer

Yâr ile olsa da peymâne gibi leb-ber-leb
Âşık-ı sahte-kârân-ı tama'-ı câma düşer

Göriccek hâl-i siyâhını o gendüm-gûnun
Murg-ı dil dâne-çînim dîdeden dâma düşer

Şeb-i deycûru eder rûz-ı visâl ağıyâra
Giryeye-i âh-ı seher Câzib-i nâ-kâma düşer

-85-¹⁷⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Künc-i firkatte gönül pür-elem olmaz da n'olur
Dîde-i giryeye-i hayrette nem olmaz da n'olur

Zahm-ı müjgânın eden sînemi pür-dâğ-ı derûn
Derd-i hicrin çeken ey meh verem olmaz da n'olur

Sen serâ-yı rûh u revân meclis-i şîvende de
İçilen bâde-i gül-fâm sem olmaz da n'olur

¹⁷³ 32b

¹⁷⁴ 35a

Zevrak-ı cismimi girdâb-ı gama saldı felek
Katre-i hûn-ı sirişk mevc-i yemm olmaz da n'olur

Ni'am-ı vasl ile sîr eden görsene beni
Câzibâ gayrı velîyy'ün-niam olmaz da n'olur

-86-¹⁷⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ol meh-i nâ-mihribânı sanmanız cânânıdır
Âşık-ı üftâde vü miskînenin öz cânıdır

Râh-ı aşkta cânı başı terk eden gelsün berü
Sevdiğim bu arsa-i pehnâ vefâ meydânıdır

On sekiz bin âlemi etmiş müsahhar kendine
Dil vücûd ikliminin sultân-ı âlî-şanıdır

Geh şarâb-ı la'l-i fem nûş eder rindân gehî
Zâhid-i huşk-ı sitemim sâz-ı va'zın kânıdır

Cûş eden çeşm-i kemerden sanman âb-ı halkayı
Câzibin katrât-ı eşki dîde-i giryânıdır

-87-¹⁷⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bezm-i ünse ictinâb eyler imiş gelmekde yâr
Ben isem etmekdeyim dâim hâyalin der-kenâr

¹⁷⁵ 36a

¹⁷⁶ 37b

Sayd için tedbîr ü teshîre ne hâcet pîç ü tâb
Murg-ı nev pervâz iken şehbâz-ı dil eyler şikâr

Yûsuf-ı üftâde-i câh-ı zenahdânın gönül
Tâb-ı rûyun fikr-i zülfün sâ'at-i leyl ü nehâr

Seyl-i fitne her ne denlü olsa da dâmen-keşîd
Gitmez azm-i hâtır-ı pür-ârzûdan nev-bahâr

Nakd-i ömrüm Câzibâ almaz kumaş-ı vuslatı
Hatır-ı nev-hîzi veren bâzâr-ı hüsne iştihâr

-88-¹⁷⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Güftügü-yı bezm-i aşk kulkul-i mînâya sor
Teşne-i la'l-i lebi var sâgar-ı sahbâya sor

Bend-i zülf-i yârdan dûr olmayan bilmez onu
Kıssa-i hicrânı aşkı bülbül-i şeydâya sor

Ben mi ettim bezmde ruhsârını al ey perî
Mest iken nûş ettiğin ol bâde-i hamrâya sor

Âkıl-ı Mecnûn'a deşti geşt-i sahrâ eyleyen
Silsil-i gîsû-yı aşka bend eden Leylâ'ya sor

Öyle bî-tâbım ki sorma za'f-ı cismimden benim
Bir hü mâ-yı lâ-mekânâm evc-i istiğnâya sor

Yakdı bağrın deldi cismin âteş-i esrâr-ı aşk
Nâle-i ney neydüğin sen onu Mevlânâ'ya sor

Câzibâ tab'-ı güher-pâş u nazîf u pür-himem
Hadd-i i'câzdır derim ben bir dil-i dânáya sor

-89-¹⁷⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âh-ı serdi nâle-i şeb-gîr-i zülf-i yâre sor
Ol şeb-i yeldâyı hicr-i dîde-i bîdâra sor

Haste-i aşkın devâ-yı derûnu bilmez tabîb
Ol hayât-ı câvidânı dîde-i bîmâra sor

Sorma zâhiden tecellî-i cemâl-i vahdeti
Ol rumûz-ı su gibi pür-âşık-ı dîdâra sor

Va'iz-i şihne-şinas bilmez en'el-Hak sırrını
Dâr-ı zülf-i yârda Mansûr-veş berdâra sor

Öyle bir pervâneym sûzân-ı şem'-i hayretem
Âteş-i sûz-ı derûnum rûy-ı pür-envâre sor

Câzibâ insân tab'ında olan noksânını
Var cenâb-ı sâdık-ı ilm-i me'ârif-kâra sor

-90-¹⁷⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kâmetin serv-i dil-âzâr değildir de nedir
Sırr-ı âhımla havâdâr değildir de nedir

Dehen-i gonca-i neşküfteni sormam senden
Dâmenin hâr u sitem-kâr değildir de nedir

Mâhtâbım dahı gencîne-i hüsnünde aceb
Turrâlar her biri bir mâr değildir de nedir

Sînede olmaya cüz'î eser-i aşkından
Öyle merdüm büt-i dîvâr değildir de nedir

Âyet-i hüsnünü mestûr eden bürka-i zülf
Küfrünü kendisi ikrâr değildir de nedir

Mest iken dün gece va'd etmiş idin vuslatını
Bu tecâhül belî inkâr değildir de nedir

Olmasa dilde eğer âteş-i aşk bu gazelin
Câzibâ sûzişin eş'âr değildir de nedir

-91-¹⁸⁰

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Çün âfitâb-ı hüsnüne zülfün nikâb olur
Bir şebdir ol ki nazra-i ünse hicâb olur

¹⁷⁹ 38b

¹⁸⁰ 41a

Sîh-i sitemde dem-be-dem arttıkça ıztırâb
Peygûle-i gamınla ciğerler kebâb olur

Hicrin tarabda mutrib-i nâlem değil midir
Çünkü cefâda sîne-i sad-dâğ rebâb olur

Hâmûş olub da âşığa yakma cebînini
Her bir müjen ki tîre-i dilde şihâb olur

Şîrâze-bend-i zülfün olur ise dil-rübâ
Meddin rûhuna kıssası bin cild kitâb olur

Telh-kâm etme âşık ye's-i suhan ile tek
Fermânın olsa katline şîrin cevâb olur

Lutfet sabâ dokunma girih-gîr zülfüne
Diller şikenc turrası pür-pîç-tâb olur

Emvâc-hîz bahr-ı gamem ben ki Câzibâ
Nüh-âsmân nistiyle bir habâb olur

Tab'ım bisât şî'rin ona pîridir veli
Nutmum o bezm-i hâsda sâhib-i hitâb olur

-92-¹⁸¹

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Hem nev-resîde tıfl u hem-şîve-i ân olur
Dillerde vâsf-ı hüsnü onun dâstân olur

Bir âfitâb-ı tal'at o mâh-ı münîr kim
Her zerresine pertev-i mihr-i cihân olur

Zerd-nigâh gamze-i müjgân-ı dil-firîb
Âşûb-ı dehr-i fitne-i âhir zamân olur

Bilmem perî mi yohsa hayâlim midir aceb
Nakş-ı derdinde cism-i nazardan nihân olur

Soyman o mâh-peykeri germâ bile amân
Zîrâ rûh ile sûz-ı dil âteş-feşân olur

Sûk-ı muhabbetinde gönül şirket istemez
Bu vâdiye-i aşkta beğim sonra kân olur

Bir nev-nihâl-kâmet serv-i bülend-i nâz
Her zülf-i târ-ı ser-keşi sad-dil keşân olur

Dest-i nigâh aldı yine tîr-i gamzesin
Âşık helâk etmese pek bî-amân olur

Yârin hayâli olmasa ger nakş-ı hâtırım
Câzib gam ile hâl-i melâlim yamân olur

-93-¹⁸²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Süzer mestâne çeşmin sevdiğim nâz ile hâb eyler
Dile müjgânları îrâs-mânend şihâb eyler

Eğer rûz-ı kıyâmet mevc urursa bahr-i isyânım
Bütün hâr u dış ıstırâb fark-ı âb eyler

Felek ol denlü bîzâr olduğum bevâh serdimden
Ki dâim mihr ü mâhı germ ü tâb için şitâb eyler

Eğer bu âteş-i hicrân ile ben dûzaha girsem
Bütün ehl-i azâb-ı dûzah pür-ıztırâb eyler

Nümûdâr eyledikçe dâğ-ı sînem Câzibâ yer yer
Bana çeşm-i suhan-gû gamzesin hâtır cevâb eyler

-94-¹⁸³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Mest eden böyle beni kim leb-i sahbâsı mıdır
Dil-i bîmâr eden ol nergis-i şehlâsı mıdır

Ne uzun va'de-i vaslı sürececek haşre kadar
Aceb ol rûz-ı kıyâmet kad-i bâlâsı mıdır

Ar'arın kaç başı var uyacak kâmetine
Bâğ-ı nâzın aceb ol serv-i dil-ârâsı mıdır

Bağlatır bir ser-i mûyuna nice sehhârı
Dîdesi mekr-i füsûnun yed-i tûlâsı mıdır

Ser-i kevnîde hemân nâleler eyler Câzib
O gül-endâmın aceb bülbül-i şeydâsı mıdır

-95-¹⁸⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hat gelir rûyuna ey yâr-i melâhat de geçer
Çemen-i nâz da geçer köhne terâvet de geçer

Âşık öldürmek ise kâide hûbân ger
Biz ona sabr ederiz dahı bu âdet de geçer

Sende erbâb-ı niyâzdan olun elbet bir gün
Nâzenînim hele bu nâz ile nahvet de geçer

İltifât-ı nigeş-i lutfunu görmezsem eğer
Gam-ı firkat de geçer mevsîm-i vuslat da geçer

Künc-i gurbette melûl olma dil Allâh kerîm
Gelür elbette sürûr bu dem-i mihnet de geçer

Câm-ı pür-neş'e-yi nûş eyleriz elbet bir gün
Dem-i işret de geçer vakt-i kasâvet de geçer

Câzibâ rûhuna beyhûde yere etme ezâ
Dem-i firkat de geçer mihnet-i gurbet de geçer

-96-¹⁸⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ey gönül olma melûl vakt-i meserret de gelür
Nâb-ı sâmân da geçer mevsim-i râhat da gelür

¹⁸⁴ 42b

¹⁸⁵ 42b

Kâmımız üzre döner bir gün o çarh-ı kec-rû
Necm-i ikbâlimize pertev-i kuvvet de gelür

Yed-i a'dâda girîbânını koymaz Allâh
İntikâmın alur elbet dem-i fırsat da gelür

N'ola çektin ise de çille-i germ ü serdi
Hele sabr eyle dilâ mevsim-i nüzhet de gelür

Câzibâ gamla pür ettikse de peymânemizi
Umarım câm-ı ferah bezm-i melâlet de gelür

-97-¹⁸⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O mâh-rûy âgûş-ı temennâda hayâl eyler
Aceb sevdâ-zede-dil dâimâ fikr-i muhâl eyler

Dahı şebbâz-ı dile sayd olur mu ol hümâ-yı nâz
Ki dâim evc-i istiğnâ-yı nâzda per ü bâl eyler

Değildir pertev-i ikbâl-i dünya kimseye bâkî
Nazar et mihr ü mâh günde bir kerre zevâl eyler

Dehânın sâgar-ı zerrîn-âsâ olsa mecliste
Yine bûs-ı leb-i cânâneyi köhne-sifâl eyler

Geçer mi âşıkânı mebde-i vaslından o şûhun
Hayâlin ravza-i ümmîd-i dile nev-nihâl eyler

Olur garb-ı visâlin bâis-i mehcûr u me'yûsu
Bana yâr pençe-i hurşîdi şebnemle misâl eyler

Gelür elbet zuhûra nîk ü bed her ne ise elbet
Onu bilmez de Câzib çarh ile dâim cidâl eyler

-98-¹⁸⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dil-i üftâde eden kâmet-i bercestesidir
Halk-ı âlem hep onun nergisinin hastasıdır

Girih-i âh küşâd etmeğe vermez ruhsat
O şehin kişver-i dil ukde-i ser-bestesidir

Düşüren haber-i ummân-ı behiştî şerme
Bağ-ı hüsnünde olan sünbül-i nev-restesidir

Gelmez âvâz-ı şikâyet dahı mânend-i hazef
Dil-i fa'fûresinin sitem-i işkestesidir

Câzibâ başa yetürdün hele sevdâyı gamı
Rişte-i âhın ucu zülfünün peyvestesidir

-99-¹⁸⁸

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şeb-i hicrânda hemân hâtıra ol mâh gelür
Çeşm-i bîmâr gözetir yâr-ı sihir-gâh gelür

¹⁸⁷ 44b

¹⁸⁸ 45b

Şerer-i âteş-i aşkı nice pinhân edeyim
Sîneden sûz-ı muhabbet ile kim âh gelür

Şîşe-i hâtır-ı nâzik-terimi etme şikest
Sonra seng-i dil-i bîtâbına eyvâh gelür

Düşmeyenler ne bilür pençe-i şîr-i aşka
Ya'ni bâzîçe gibi bir dem-i rûbâh gelür

Dilde mi'mâr-ı hayâl yaptı çü şâhâne bütün
Câzibâ bir gün olur ceş-i gam-ı şâh gelür

-100-¹⁸⁹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Dilber dil-i üftâde be-câh-ı zekân eyler
Medd-i nefsi-i âhını âşık resen eyler

Tanbûr-ı dilin perdeleri târ-ı zülüftür
Onun için ol na'me-i bozuk düzen eyler

Azm eylediğim duysa eğer kûy-ı visâle
Sehâr-ı çeşm-i gamzelerin râhzen eyler

Sad-ukde ile rişte-i ömrüm uzar elbet
Mâh dahı katrân gibi fersûde ten eyler

İlişmeye gör zülûf ile başa çıkılmaz
Âsûde-i mülk-i dil-i Câzib fiten eyler

-101-¹⁹⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dilber-i vahşi-i mihnet-zede râm oldu sanur
Hâsıl-ı vâdi-i mihnette gönül çok dolanur

Zulm-i bî-dâdına tâkat getirülmez rehle
Bu kadarca feleğin dişine âhım dayanur

Çeşm-i mestâneni yâr süzme dilersen sînem
Tîr-i müjgânlarının uçları kana boyanur

Bugün olmazsa eğer vuslatın ey şûh nasîb
Sâ'at-i va'de-i ferdâna senin kim inanur

Vasf-ı hüsnünde gezen mızrab-ı hâmem zinhâr
Perde-i zülfüne dokunma sakın söz uzanur

Dinlemez nâle-i pür-sûzumuzu gül-endâm
Acabâ derdimiz efsâne-i bülbül mü sanur

Câzibâ eyleme şekvâ ser-i mû dilberden
Hattının karası ruhsâra urunca utanur

-102-¹⁹¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bezimde sâki yok dahı şarâb erguvânsızdır
Terâvet mi olur ol bûstân kim bâğbânsızdır

¹⁹⁰ 46b

¹⁹¹ 47a

Ser-â-pâ âteşi peygûle-i hicrândır çeşmim
Onunçün girye-i bî-ihdiyârım dûd dumansızdır

Nice havf etmeyim tîr-i nigâh-ı pür-işârından
O zâlim rişte-i müjgânları gâyet amansızdır

Kapılma pençe-i hurşîd-i hüsn ü ân çün şebnem
Zamâne dilberi üftâdegâna mihribânsızdır

Dayanmaz âh-ı ateş-bârına ey dil koyup bezmi
Fîrâr eyler rakîb-i merd-i kaydı pek tabansızdır

Kaçan hem-bezm-i germ-i ülfet olsam yâr ile engel
Asılmış gibi karşımda durur kâfir îmânsızdır

Salaldan keşti-i âmâlimi bahr-ı tevekkülde
Gider baştankara Câzib dümensiz bâd-bânsızdır

-103-¹⁹²

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Derd-i dâğ-ı dil ile âh u vâh etmeye gör
Feleğ-i ezrakı ruhsâr-ı siyâh etmeye gör

Öldürür günde bin üftâdeyi râh-ı aşkta
Çeşm-i müjgân-ı gazap ile nigâh etmeye gör

Girmesün ceş-i elem hısn-ı derûn-ı mülke
Sedd-i câm-ı mey edüp ömr-i tebâh etmeye gör

Beste-i târ-ı şeb-i hicrân olursan ey dil
Sâye-i zülfünü hem-cây-ı penâh etmeye gör

Yakar âfâk şerâr-ı eser-i sûz-ı dilin
Câzibâ şam u seher sen dahı âh etmeye gör

-104-¹⁹³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Misâl-i tâdir gamzen kurulmuş yây ebrûlar
Dile âfet-resândır dîde-i bîmâr câdûlar

Eder zerrât-veş teshîr elbet pertev-i hüsnü
Dil-i üftâdeyi mir'at-ı sînesine meh-rûlar

Kaçan kim kâmet-i nâzına teklîf-i kıyâm etse
Kalur pervâzuna elbette murgân-ı piristûlar

Aceb mi eşk-i çeşmim râh-ı aşkında nisâr etsem
Gubâr-ı hâk-i pâyin bûs için rû-mâldir cûlar

Küşâde eyleyince zülf-i müşkîn-i girih-gîri
Olurdu şerm-sârı anber-i sarây-ı şeb-bûlar

Süzünce çeşm-i şehbâz-ı nigâhın Câzibâ cânân
Düşerdi pençe-i sayyâd-ı aşka dahı âhûlar

-105-¹⁹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gülşeni teshîr etmez bülbülâ efsâneler
Şem'-i bezme yanmada yakılmada pervâneler

Bend olur muydu aceb dar'üş-şifâ-yı mihnete
Silsil-i zülf-i sevâdın olmasa dîvâneler

Dilde varken neş'e-yi la'l-i lebin endîşesi
Pür-humâr olur câm ne'ylesün mestâneler

Kurmadı hiç böyle bir bezm-i neşât-engîz Cem
Sâkiyâ Allâh için dönsün hemân peymâneler

Bende-i nâçîziyim pîr-i harâbâtın velî
Câzibâ âbâd olsun dem-be-dem meyhâneler

-106-¹⁹⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yeter ey dilber-i sîmîn benim nâz yeter
Zahm-nâk etti dil-i gamze-i gammâz yeter

Câme-hâb içre o meh-pâreyi bîdâr ettin
Nice bevâh u enîn ey dil-i nâ-sâz yeter

Tîr-i müjgân-ı gazab bağrımı pür-hûn etti
Yeter ey çeşm-i füsûn-sâz bu i'câz yeter

¹⁹⁴ 50a

¹⁹⁵ 50b

Gam-ı hicrânın ile çektiğimi ben bilürüm
Gayrı bu cevr-i sitem dilber-i tannâz yeter

Câzib'in kebg-i dilin vâdiye-i aşkında
Sayd edüp pâreledin pençe-i şehbâz yeter

-107-¹⁹⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Rûyun senin âşüfte gül ü berr-i semendir
Dil murg-ı nevâ na'me-zen-i bâğ-ı suhandır

Olsam ne aceb bülbül-i nâlende vü gam-nâk
Şûrîde eden gönlümü bir gonca-dehendir

Zülf-i girihin hâl-i siyâhın değil ey şûh
Yûsuf gibi üftâde eder câh-ı zekandır

Gülzâr-ı behişt olsa gerekmez bana sensiz
Nezzâreme ol gonca-i gül-berk dikendir

Hatt geldi midir saha-i rûyunda o mâhın
San sünbül-i âşüfte ya bir tâze çemendir

Câm çemen-i âyîne-i İskender'e bakma
Mir'at-i cemâlin senin âyîne-şikendir

-108-¹⁹⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil humâr olur bugün câm-ı musaffâ kandedir
Sâki-i sîmîn-ten gül-çehre âyâ kandedir

Leşker-i endûh-ı gam tu'yân etse dilde ben
N'eyleyiem ol gamze-i hun-hâr cânâ kandedir

Seyr-i sahrâ-yı cünûna çıktı hep meh-pâreler
Âşğın ihlâk eden ol kadd-i bâlâ kandedir

Hançer-i hicrân ile dil mürde olmaz ya nedir
Âşğın ihyâ eden nutk-ı Mesîhâ kandedir

Sîne sûzân dîde giryân ehl-i dil mâtemde hep
Câzib-i üftâde vü gam-hâr-ı şeydâ kandedir

-109-¹⁹⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

199

Nâme-kayd-ı cihân hâme-i şehperimdedir²⁰⁰
Lîkin o şûh-ı nâzik-edâ ezberimdedir

Olsam esîr-i dâm-ı fûtâden âcep midir
Sevdâ-yı aşka zülf-i siyâhın serimdedir

İnkâr ederse çeşmin efendi kissâsını
Gamzen hadeng urduğu zahm berimdedir

¹⁹⁷ 52b

¹⁹⁸ 53a

¹⁹⁹ Bu gazel metinde 57a'da bazı değişikliklerle tekrar yazılmıştır.

²⁰⁰ Bu mısranın vezni kusurludur.

Hatt-ı siyâh safî-i ruhsârı bozsa da
Âyât-ı hüsünü o şûhun ezberimdedir

Câzib ne denlû serkeş-i kâr-ı cefâ ise
Vuslat deminde gâyet o şûhum neremdedir

-110-²⁰¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Nâme-kayd-ı cihân hâme-i şehperimdedir
Lîkin o şûh-ı nâzik-edâ defterimdedir

Olsa esîr-i dâm-ı fütâden âcep midir
Gamzen hadeng urduğu zahm berimdedir

Gördüm nihâl kaddini bir kerre hâbda
Hâlâ hayâl-i nâzüğü çeşm-i terimdedir

Hatt-ı siyâh safî-i ruhsârı bozsa da
Âyât-ı hüsünü o şûhun ezberimdedir

Câzib ne denlû serkeş-i kâr-ı cefâ ise
Vuslat deminde gâyet o şûhum neremdedir

-111-²⁰²

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hâne-i râhat-ı kevn hırka-i berdûşumdur
Tekye-i sıdk u safâ kalb-i vefâ pûşumdur

²⁰¹ 57a

²⁰² 57a

Zerre-veş pertev-i ikbâle tenezzül etmem
Girih-i mihr-i muhabbet leb-i hâmûşumdur

Hâk-i râh-ı der-i meyhânede mânend-i sebû
Pây-mâl eylediğin kim ser-i bî-hûşumdur

Ne aceb zevrak-ı tûfâna belâ olsa tenim
Heft-deryâ vü temevvüc dil-i pür-cûşumdur

Şeb-i târında melâlette isem de Câzib
Hâle-veş ol meh-i tâbân-ı der-âgûşumdur

-112-²⁰³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Süvâr-ı târ-ı zülfü başıma püsküllü belâdır
Hayâl-i enderûn-ı sînede dâğ-ı süveydâdır

Yetüp ol esb-i tâze dahı meydân-ı muhabette
Beni pâmâl eden nâzik hırâm ol kadd-i bâlâdır

Sebû bir meyle sâgar gerdiş eyler sâkî raksâdır
Gelendi nûr-ı aynım dilberâ meclis müheyyâdır

Nevâ-sâz eyleyen uşşâk cây-ı fart-ı hayrette
Ser-â-pâ gülşen-i hüsnünde ol serv ü semen-sâdır

Devâ-sâz-ı dil-i hâk-i rehinde Câzibâ yârin
Şarâb-ı la'l-i bîmâr-ı gama nutk-ı Mesîhâ'dır

-113-²⁰⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hevâî-reng-i âhım ile zülfün beste olmuştur
Onun çün sümbül-i kâkülllerin peyveste olmuştur

Yakup reşk-i muhabbet âteşine âl-i ruhsârın
Kızarmış goncalar güller açılmış deste olmuştur

Görüp mir'at-i sînen içre her dem aks-i ruhsârın
Aceb fart-ı muabbetten mi çeşmin haste olmuştur

Dil-i âşık gibi sad-pâre kıldın kalb-i mir'atı
Cemâlin aks eden âyineler işkeste olmuştur

Bu gülşen-hâne-i âlemde Câzib âh-ı serdinden
Hezârân bülbül-i kevnîdeler dem-beste olmuştur

-114-²⁰⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şihâb-ı tîr-i gamzen sînemi pür-revzen etmiştir
Harîm-i hâtır-ı ekdâr-ı firkat mesken etmiştir

Hayâli dîdede sînemde zahm-ı fircati dilde
Beni bu deşt-i Mecnûn'a aceb kim efken etmiştir

Reh-i vuslatta yârin görmedim hiç emn ü âsâyiş
Hadeng-i gamzesin ol çeşm-i âfet rehzen etmiştir

²⁰⁴ 59b

²⁰⁵ 59b

N'ola dil her dem olsa nâle-sâz-ı âh bî-dâdı
Değil şekvâ felekten tâli'-i bed-hâhtan etmiştir

Edenler rezm-gâh-ı aşkta câna başını bismil
Harîm-i hürmet-i vaslı berâh-ı me'men etmiştir

Gamınla olmazız me'yûs beğim âlemde sen sağ ol
Hayâlin kim dil-i dîvânemiz gâyet şen etmiştir

Ekenler tohum-ı mihr Câzibâ çün arsa-i dehre
Verir bâd-ı gınâya hûşa çîde harmen etmiştir

-115-²⁰⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bûs-ı lebinin neş'esi câm-ı meye benzer
Sad-dâğ ile dil nâle-i dâim neye benzer

Kıtmîr gibi düştükçe rakîb ardına yârin
Ol kâfir-i âyîde şikâyet neye benzer

Beyhûde tekâpû-yı temennâ-yı ekâbir
Sahhâkaların eylediği hey heye benzer

Lutf ile şikest eyleme bir dahı yapılmaz
Gönlüm benim ey şûh-ı cefâ şîşeye benzer

Dürc-i feleğ-i şû'bede-bâza kapulanlar
Câzib o yuvarlak gibi her bir şeye benzer

-116-²⁰⁷

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bâğ-ı ni'am ol verd-i ruhu görmeğe benzer
Hâk-i kadem-i yâra yüzün sürmeğe benzer

Dilber ile bir mey-gedede bâde içilse
Bî renc ü ta'âb devlete âl ermeğe benzer

Meh-pârelerin va'de-i ferdâ-yı visâli
Nakd-i zer-i gayrıyı sayıvermeğe benzer

Üftâde ser-i kûy-ı dil-ârâya erişmek
Ayn-ı harem-i hürmetine girmeğe benzer

Hâr-ı sitemi dâmen-i cevrine âl ermek
Ol gonca-i maksûdu hemân dermeğe benzer

Yabana da atsa bizi mânend-i hedef yâr
Kâlâ-yı pesendîd-i harîr yermeğe benzer

Beyhûde sözü söyleyüp hem ma'zeret etmek
Câzib yüzüne bir kıl elin germeğe benzer

-117-²⁰⁸

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Derd-i hicrin ile âh etmediğim dem mi olur
Katre-i Kulzüm-i eşkim gibi hiç yemm mi olur

²⁰⁷ 60a

²⁰⁸ 60a

Bilemez vâdi-i efkârın eden bûs-ı kenâr
Lezzet-i fikr-i visâlin gibi âlem mi olur

Gülşen-i şû'le-i âhımla çerâğân ettim
Subhacek bübül-i şûrîdeler ebsem mi olur

Çîn-i zülfünle şikest eyleme fa'fûr-ı dil
Sayılan şîşe-i billûra ki hiç emm mi olur

Ekdiği rîze-i elmâs tesellî yârin
Dâğ-ı hicrân dil-i zârıma merhem mi olur

Leb-i şîrinden olurken nice bin derde devâ
Şerbet-i hicrini nûş etme gibi semm mi olur

Görmeyen kendözin âyîne-i idrâkinde
Câzibâ tûtî gibi söyleyen âdem mi olur

-118-²⁰⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâmetin mum gerdenin kâfûr şeklin gösterir
Mest-i nâzım dîdesin mahmûr şeklin gösterir

Ukde-i ser-bestedir zülf dil-i bî-kînede
Her dil-i tâk-ı cefâm engür şeklin gösterir

Çîn-i zülfün nakşıdır fa'fûr sînemde benim
Ser-te-ser mûyuna pâ-y-ı mûr şeklin gösterir

Tâb-ı aşk ile vücûdum olalı teb-lerzde
Şöyle vîrândır ki Nîşabur şeklin gösterir

Dîde-i cefâsı-veş uşşâk rencûr etmeğe
Zîr-i ebr-i kâkülünden hor şeklin gösterir

Nîze-i müjgân-ı Behrâm'ına lâyük olmağa
Vâdi-i hicrânda gönlüm gûr şeklin gösterir

Çün sarîr-i hâmem ol kânun-ı aşkın na'mesi
Nâle-i mâhûr-ı dil tanbûr şeklin gösterir

Olalı evc-i sitiğnâda hümâ-yı lâne-sâz
Üstühân-ı sînemiz menşûr şeklin gösterir

Micmer-i od-ı muhabbetle derûnum Câzibâ
Her şerâr-ı nâlesi tennûr şeklin gösterir

-119-²¹⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O tîr-i gamzeler kim merd-i meydân-ı muhabbettir
Siyeh-kârî-i çeşmin hem çü sînem dâğ-ı hayrettir

Değildir girye-i bârân u ebr-i mevsim-i nîsân
Dil-i pür-mevcimizden cûş eden eşk-i nedâmettir

Müsellim böyle kânûn-nâme-i aşkında âyini
Tahammül âşığa cevri eylemek hûbâne âdettir

Dil-i dil-dârına dûr olmadan müşkil-ter olmaz hiç
Visâl-i bâğ-ı cennet nâr-ı dûzâh ayn-ı firkattir

Dil-i pür-neş'e ile feyz-i Mevlânâ-yı Rûmî'den
Ki dehrin bezm-i şîven câmın encâm-ı nedâmettir

İki âlemde râhat olmak istersen eğer Câzib
Yürü dergâh-ı Mevlânâ'ya var cây-ı selâmettir

-120-²¹¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yârin sihr ettiğini çeşm-i siyeh-kârına sor
Ne kazâ eylediğin gamze-i hûn-hârına sor

Sırr-ı Mansûre-i aşkı ne bilür zâhid-i huşk
Dâr-ı zülfünde dil-i âşık-ı ber-dârına sor

Mest-i şîrîn dehenin eyledi tebşîr-i visâl
Ne şeker çiğledi ise dür-i şehvârına sor

Âlemin böyle pür-âşûb-ı fiten olduğunu
Bâ'is-i fitne olan turra-i tarrârına sor

Kimse fehm eyleyemez zâr-ı dil-i pinhânın
Câzibâ ukde-i ser-beste-i efkârına sor

-121-²¹²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ziyâ-pâş-ı derûnum ş'u'le-i kandîl-i dâğımdır
Şu'â-ı mihr-i âlem tâb-ı hüsnünden çerâğımdır

Eden şâyeste-i sûzân şem'-i vasla pervâne
Harîm-i hürmet-i fânus-ı hâsından ferâğımdır

Eden derd-i nigeş ârâm-ı sabrım mülkünü târâc
Mu'îni gamzelerdir gûşe-i ebrû yanağımdır

Nihâl-i serv-i kad nakş edelden ravza-i fikre
Tâkatim tâk cevri kamer-veş dağ üstü bağımdır

Benim ol bülbül-i bîzârinam peygûle-i gamda
Yerim hâr-ı sitemdir âteş-i gülbün ocağımdır

Dem-â-dem kan döker Ya'kûb-ı dîdem Yûsuf-ı hüsnüm
Sirişk-i hasrete beyt'ül-hazen şimdi kucağımdır

O me'yûs-ı cihânım azm-i maksûd eylesem Câzib
O dem ye's-i melâlet nâ-ümîd ile serâğımdır

-122-²¹³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Âteş-i firkat-i yâr dûzah-ı mihnet mi nedir
Lezzet-i vaslı aceb ni'met-i cennet mi nedir

²¹² 63a

²¹³ 63b

Dehenin nokta-i mevhûmumu ya cevher-i ferd
Suhanın nükte-i bî-nutk-ı belâgat mi nedir

Çemen-i sahn-ı ümîdimde eyâ rûh-ı revân
Vuslat-ı serv-i kadin rûz-ı kıyâmet mi nedir

Âşıkâ sabr u cefâ gayr ile lutf-ı vefâ
Meşreb-i mezheb-i hûbânda bu âdet mi nedir

Bâ'is-i kerîm olan hazz u sürûrum mu aceb
Katre-i dîdelerim eşk-i nedâmet mi nedir

Derd-i dil-dâra varup hâlini arz eyleyerek
Câzibâ cân fedâ etme kabâhat mi nedir

-123-²¹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ebr-i âhım rahş eden ya berk-i idrâkim midir
Cûy-bâr-ı nev-bahârân fikr-i çâlâkim midir

İkiden hâlî değil bahr-ı muhîd-i bî-kenâr
Katre-i hûn-ı dilim ya çeşm-i nem-nâkim midir

Kehkeşân-ı çarh sinân-ı âhımın yâ şerhası
Üstüvâ-yı âsmânî sîne-i çâkim midir

Feyz-i nutkum enfüs-i âfâk zinde eyledi
Mu'ciz-i İsî aceb gûyâ dem-i pâkim midir

Neş'e-yi münîr eder kilik-i belâgat perverim
Ukde-i engür-i tab'ımdan dek tâkim midir

Gonca-ı maksûduna murg-ı dili men' eyleyen
Âşiyân-ı çeşm-i zâr hâr u hâşâkim midir

Katre-i eşkim midir âyâ benim tûfân-ı Nûh
Câziba dil mevce-i deryâ-yı bî-pâkim midir

-124-²¹⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu bâğ işvenin ol serv-i kad-i bâlâlarındandır
Nezâfet gülşenin gonca-i ra'nâlarındandır

Felek rıtl-ı girân-ı ser-nigûndur mu yâ şâmın
Şafak sürh-i tehe peymâne-i sahbâlarındandır

Beni deşt-i tahayyül içre Mecnûn eyleyen ancak
Demeyin tarz-ı âhû nergis-i şehlâlarındandır

Tegâfûl eylemezdi kâd-ı câna dîde-i âfet
Ser-i müjgânlarının nâz ü istiğnâlarındandır

Gönül Câzib gibi meftûnu oldu bir bütün ammâ
Diyâr-ı mülk-i Rûmun hûb-ı mestânelerindendir

-125-²¹⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kebûd-reng-çeşmân zulm-i gerdûn eylemişlerdir
Ki subh-ı dâmen-i âğâste-i hûn eylemişlerdir

Aceb dîk-i fesâd-engîz ü fitne şûr-ı müjgânlar
O sâhir-dîdelerle gör ne efsûn eylemişlerdir

Silah-şor gamzeler dûz-ı nigeher hısn-ı âh içre
Dilim ol vâdi-i hayrette şeb-hûn eylemişlerdir

Cefâyı dilbere zevki rakîbe sabrı uşşâka
Bu taksîmi ezelden böyle kânûn eylemişlerdir

Dil-i uşşâka tutmuş dâmen-i sahrâ-yı efkârı
Yanan deşt-i tehayyül içre Mecnûn eylemişlerdir

Semendsem nakş-ı şehvâr-ı mest-mend onun
Yerim cevlângeh-i nâzına hâmûn eylemişlerdir

Nüvişte levha-i sadrım da hatt-ı hûn şakâyıkla
Ser-i müjgânları ol sâtr-ı gül-gûn eylemişlerdir

Yakanlar dâğ-ı hicrân ile nây-ı cismimi Câzib
Nevâ-yı nâle-i dil-sûzum efzûn eylemişlerdir

-126-²¹⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu bir bezm-i muhabbettir ki rindân terk-i cân eyler
Bu bir demdir ki aşk-ı cân u cânâne revân eyler

Yanar tennûr-veş dâim derûndan âteş-i aşka
Gönül mânend-i pervâne ne âh u ne figân eyler

O meddâh-ı felekten nice pinhân etmeyim râzım
Ki her bir nükte-i ser-bestemi bin dâstân eyler

Tutar ebrû-yı zülfün bürka-i nâmûsu âşık-veş
Hayıf yâr âfitâb-ı hüsnünü bizden nihân eyler

Dü-tâ olsa ne denlü kâmetim pîr olsam ey Câzib
Gönül elbet neye arzû-yı vasl-ı nev-civân eyler

-127-²¹⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu bâğ-ı işvenin ol serv-i fetk-rûlarındandır
Dil-i şûrîdemiz de bülbül-i pür-gûlarındandır

Değildir sâde çeşm-i sâhirinden şûriş-i âlem
Nice tahrîk-i fitne gamze-i câdûlarındandır

İşâret eyledikçe tîr-i bîdâriyla gerdûna
Hilâl-i âsman aks-i kemân ebrûlarındandır

²¹⁷ 80a

²¹⁸ 80b

Nihâl-i kâmeti üzre değil sebep zenahdânı
Riyâz-ı cennet-i hüsnünde şeftâlülerindendir

N'ola ankâ fütâde olmasa her dâne-i dâma
Dil-i Câzib gibi âzâde-i gîsûlarındandır

Ki deşt-i hayretimde kûh-ı dâmân-ı tehayyülde
Remîde-çeşmi sayyâd-ı dilin âhûlarındandır

-128-²¹⁹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Levh-i dile nakş etse de bir zâd nedendir
Tasvîb edemez şîve-i Behzâd nedendir

Ey gamzesi kanlar dökücü dilber-i bed-hâh
Feryâd-ı dil-i zârıma bî-dâd nedendir

Düşsem ayağ-ı pîr-i meye cür'â gibi ben
Etmez yine bir câm ile irşâd nedendir

Âşıkсам eğer ben gibi bî-savt-ı nevâ ol
Ey bülbül-i hoş nağme bu feryâd nedendir

Cem'iyyet-i uşşâkı perâkende mi kastın
Çözmek girih-i zülfünü îbâd nedendir

Çeşm-i şibihinden mi ya sehâr-ı nigehten
Bu fitne-i âşûb-ı nev icâd nedendir

Vâbeste-i gîsû-yı muhabbet iken evvel
Câzib gibi murg-ı dili âzâd nedendir

-129-²²⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey cefâ-cû rûzgâr-ı bî-amân durdukça dur
Razıyım ben cevrine kevn ü mekân durdukça dur

Asla âlem dilberâ bir dem ki sensiz olmasun
Eksik olma sevdiğim var ol cihân durdukça dur

Kasr-ı bünyâd-ı vücûdun bulmasun lafz-ı fenâ
Kim kıyâm üzre zemîn-i âsmân durdukça dur

Yümn-i ikbâl-i kudûmünle şeref bulsun çemen
Ey nihâl-kâmet ü serv-i revân durdukça dur

Mağrib-i hüsnünde doğsun âfitâb-ı tal'atin
Maşrik-ı kadd-i kıyamıyla hemân durdukça dūr

Sînesi çâk olsun ağyârın şehâ mânend-i çarh
Şu'le-i aks-i sinânın kehkeşân durdukça dur

Mürde-bahtın Câzib'in ihyâ buyurdu himmetin
Ey Mesîh-âsâr-ı enfes ins ü cân durdukça dur

-130-²²¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Çekilsem gûşe-i uzlette âlem bâ-resâ derler
Eğer âh eylesem mest-i şarâb-ı dil-küşâ derler

Felâtûn-ı hakikat-bîn olan İskender-i fikre
Güzeller sînesin âyine-i âlem-nümâ derler

Vefâsın görmedim hiç devr-i câm-ı bî-sebâtın ben
Fenâ bulmaz muhabbet bezm-i bâkî-i safâ derler

Eğer dersem safâ-yı hâtırım âşüfte hâl olsun
Gam u âlâm seninle tâ ezelden âşinâ derler

Olunca Câzibâ bu nev-zemînde tâbişe peyrev
Görenler rahş-ı tab'-ı nüktedânım bâd-pâ derler

-131-²²²

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bilmem ne için yâr bana kec nazar eyler
Bîgâne-sıfat ülfetimizden hazer eyler

Gûş eyle çü ney bürde-i efgân-ı gülûdan
Her nâlede bin na'me-i sûz-ı ciğer eyler

Rezm-geh-i meydân-ı cefâsında o zâlim
Sinem nigehe-i tîr-i kazâya siper eyler

²²¹ 81a

²²² 83a

Peymâne edüp dîde-i pür-hûnumu sâkî
Bezm-i gama nûş-ı meye nukl-i ciğer eyler

Mir'at-i derûnumdaki pür-jeng-i küdürât
Murg-ı dil-i cûş lehçe-i hâ-yı şeker eyler

Âteş-gedeyim sûz-ı muhabbetle ser-â-pâ
Âh-ı şerer-efrûz-ı semender ki per eyler

Zülf-i girihi şâm-ı girîbânda Câzib
Vâbeste olup tâ-be-seher nâleler eyler

-132-²²³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Anılsun bezm-i nûşa nûşta dil-şâd olduğum yerdir
Yatup künc-i harâbât içre âbâd olduğum yerdir

Anılsun küşte-i şimşîr-i müjgânı vü hicrânı
Melâlet-gâh rezm-i aşkta dil-şâd olduğum yerdir

Anılsun teşne diller deşt-i sahrâ-yı tahayyülde
Benim vâdî-i hayret içre bî-dâd olduğum yerdir

Anılsun bî-sütûn-ı aşkta çün kûh-ken nânım
Revân-ı câna Şirîn'imle Ferhâd olduğum yerdir

Anılsun târ-ı pür-çîni vü cevr-i dâm-ı gîsûsu
Şikest-i bâl-i hicrânımla âzâd olduğum yerdir

Anılsun mâni-i büt-hâne-i Çin-i tasavvur kim
Benim nakş-ı hayâl-i yâra Behzâd olduğum yerdir

Anılsun câm-ı Cemşîd Câzibâ nevrûz-ı fîrûzu
Serim çevgân-ı aşka gûy edüp yâd olduğum yerdir

-133-²²⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Geşte zi mey-i ârız-i to lâle-zâr
İhmerre yahmerru ihmîrâr

Ez men-i divane mekon ey puser
İnferre yenferru infîrâr

Ez heme-i huban-i cihan kerdemet
İhteberre yehtebîru ihtîbâr

Dil be-gulami
İfrehere yeftehiru iftîhar

Şîşe-i dil yaft zi seng-i kaza
İnkesere yenkesîru inkîsar

Dide-i men der reh-i to muntazır
İntezere yentezîru intîzar

-134-²²⁵

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Ehl-i hevâ câh ile fâhir değil midir
Çarhın bu bâr-ı mihneti ağır değil midir

Zâhid şarâba meclis-i rindâna dahl eden
Aceb riyâ cürm-i kebâir değil midir

Emvâc-ı bahr-ı rahmet-i Hakk'ın temevvücü
Cürm ü isyân-ı mücrime dâir değil midir

Bu dâm-ı çâr-unsûra düşmüşse murg-ı cân
Ervâh-ı kuddise ol tâhir değil midir

Hiç kâr olur mu âlem-i eşyâda ihtifâ
İlm-i Hudâ her şeye nâzır değil midir

Her bir umûr dest-i meşiyette olduğu
Ey hûş-mend gün gibi zâhir değil midir

Esmâ müessir oldu mu sad bâd-ı subhadan
Ma'nâ-yı silk-i vahdete bak bir değil midir

O reng-i ma'nî şâh-ı nebûtuna tâ ezel
Bahş-ı dû-kevne evvel ü âhir değil midir

Câzib rebâb-hâne-i harâb rûzgârda
Kim kaldı geri cümle misâfir değil midir

-135-²²⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Aks-i rûyun düşse mînâ-yı meyi gül-reng eder
Nûş edince meyde ruhsârını rengâreng eder

Öyle pür-çeşm-i kebûd-ı âsmân-âzâr kim
Kahramân-ı gamzesi mirrîh-i çarhla ceng eder

Kim gubâr-ı rûzgâr elbette mir'at-ı dile
Saykal-i câm-ı muhabbet olmasa pür-jeng eder

Başıma dünyâyı teng eyler ise çarh-ı denî
Sâha-i sahrâ-yı hulyâ-yı ya nice teng eder

İltifât etmezse Câzib yâr eğerçi âşığa
Pâdişâh-ı hüsn olan üns-i gedâdan neng eder

-136-²²⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Reng-i ruhsârın gibi âyâ gül-i ra'nâ mı var
Gülşen-i hüsnünde dil-veş bülbül-i gûyâ mı var

Dâimâ dâr-ı şifâ-yı aşkta gönlüm gibi
Silsile-cünbân olur bir âşık-ı şeydâ mı var

Dağıtup gîsû-yı meşk-efşânını bâd-ı sabâ
Şerm-i ûda düşmenin bir anber-sârı mı var

²²⁶ 89a

²²⁷ 89b

Ey nihâl-i işve-i bâğ-ı nezâket bilme ol
Kâmetin-âsâ çemende serv-i dil-ârâ mı var

Kîse-i ümmîd mâla mâl eyler dâimâ
Câzibâ hulyâ gibi bir kenz-i lâyık nâmı var

-137-²²⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i ruhsârın ile yanmadın hiç gül mü var
Gülşen-i aşkında feryâd etmedin bülbül mü var

Bâğ-ı hüsnünde senin ey kâmet-i bâlâ niyâz
Turra-i tarrârına reşk etmedin sünbül mü var

Bu gice tâ subhacek aşkınla mey nûş eyledin
Şîşe-i mînâ-yı rûh-efzâda bâkî mül mü var

Evc-i istiğnâya makdem bastın ey ankâ niyâz
Pây-mâl olmadan âlemde hiç bir dil mi var

Seyf-i hâmin gibi meslûl var mı rezm-i aşkta
Rahş-ı tab'ın gibi çâlâk Câzibâ düldül mü var

-138-²²⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Tâb-ı ruhsârına dersem ne aceb nâr ile nûr
Yâr gösterir kelîmi dile şeb-târ ile Tûr

²²⁸ 89b

²²⁹ 92b

Hatt-ı nev-hîz gelüp zülfüne pîçîde
Kaplamış kişver-i hüsnün o şûhun mâr ile mûr

Zâhid-i berd-i tabî'atle nice ülfet olur
İmtizâc eyleye mi cem' olucak kar ile kor

Nâil-i vasl olamaz etmeyicek kimse eğer
Bezm-i vuslatta o dil-dâdesine zâr ile zor

Câzibâ ben nice fikr eylemeyim dil-dârım
Zer-i mahbûb diyerek çün gezer efkâr ile kör

-139-²³⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gönül gayrı gam u âlâmdan şimdi müberrâdır
Fakat vâbeste-i zincîr-i gîsû-yı mutarrâdır

Nice ol kâmet-i bâlâyı teşbîh edelim serve
Gül-endâmı hezârân nâz ile a'lâdan a'lâdır

Kim olmaz tûti-i gûyâsı ol şeker-lebin âyâ
Musaffâ sine-i sîmîni mir'at-i mücellâdır

Cemâlin hâme-i kudretle tavsîf eylemiş hattı
Ki vâdi-i muhabbette onun Mecnûn u Leylâ'dır

O mâhın hâle-i hattıyla Câzib hâl-i Hindûsu
Derûn-ı sînede bir nokta-i dâğ-ı süveydâdır

N'ola nâz eyler isem çarh-ı bîdâr-ı sitem-kâra
Dü-âlemde penâhım dest-gîrim zât-ı monlâdır

-140-²³¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sen yapar hâtırımı gâh yıkar ikide bir
Bağrımı âteş-i hicrâna yakar ikide bir

Tîr-i müjgânlarının sînede şerhalarına
Gâh görmezlik eder gâh bakar ikide bir

Ba'zı tenhâca gelür meclise mehpâre gece
Sekk-i rakîb gehi yanına takar ikide bir

Âlem-i âbda iken vermiş idi bir bûse
Şimdi mestâne-çeşmim başa kakar ikide bir

Gönlümü koydu mücellid güzere cendereye
Nüsha-mânend bakar gâh sıkar ikide bir

Beni korkar mı sanur ölmeden o şûh-ı cefâ
Sîneme karşı tabancayla çakar ikide bir

Câzibâ pâyına yüz sürmeğe ol serv-kadin
Dîdeden eşk-i firâvânım akar ikide bir

-141-²³²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i aşkıyla sûzân et dilâ gül-zâra var
Bülbül-âsâ bâğ-ı hicrân imiş sonra zâre var

Yakmasun mu âh-ı pür-sûzum cihânı ser-te-ser
Âteş-i aşka derûn-ı dilde bir meh-pâre var

Bürdesin tîrmiş uran dil-i mecrûha dâğı
Firkat-i yâr ile sînemde hezârân yâra var

Durmayup ey âh dilde eyledin azm-i sefer
Bari Allâh seversen doğru kûy-ı yâre var

Câzibâ kimse kabûl etmez bu isyânla seni
Rûy-mâl et âstân-ı dergeh-i hünkâra var

-142-²³³

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Çekildim gûşe-i uzlette gâyet râhatım vardır
Biraz çarh-ı sitem-kârın elinden zahmetim vardır

Zen-i dünyâyâ meylim yok benim zâhid gibi ammâ
Fakat bintü'l-ineb matarasıyla ülfetim vardır

Tehî peymâne-i bîgış mı zanneylen beni zâhid
Safâ-yı hâtırım yok ise dilde kasvetim vardır

²³² 96a

²³³ 99b

Ayakbastın kızın vermeğe pîr-i mey bana ammâ
Bu sûrette benim oğluna dahı züryetim²³⁴ vardır

N'ola bûs eyler isem la'l-i nâb-ı yârı ey Câzib
Derûnumdan o meh-rûya hakîkat şefkatim vardır

-143-²³⁵

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ruhsâr-ı mâh-rûya kaçan kim dehân değer
Her bir şemîm-i bûsesi rûh-ı revân değer

Dünyâ gözüyle görme o hüsn ü melâhati
Bu rûzgâr-ı köhne gibi sad-cihân değer

Etsem gubâr-ı pâyini kuhl-i cilâ n'ola
Zîrâ gözümde hâk-i reh-i Isfahân değer

Tîr-i nigâhı sînemi etmiş siper ezel
Zahm-ı hadeng-i gamzeleri her zamân değer

Ey nûr-ı çeşm-i Câzib bî-dil-i emân sana
Korkum budur ki kec-nazarı hâsılân değer

-144-²³⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dil-i sevdâ-zedenin zabtına zincîr ister
Onu bend eylemeğe zülf-gede-gîr ister

²³⁴ Vezin gereği "zürriyet" kelimesini "züryet" olarak okuduk.

²³⁵ 100b

²³⁶ 101a

Bir fulâdımıza nîze-i âhın geçemez
Ona ya tîr-i nigeş ya müje-şimşîr ister

Tıfl-ı dil la'l-i nemekdânını emmeklik için
Mehdinin içre bitâ eylediği şîr ister

Yıkılan künc-i harâbâtın ey pîr-i mugân
Ser-i bî-hûş ayağın ile ta'mîr ister

Matlab-ı Câzib'in ey şûh-ı cefâ sensin sen
Ne emîr ne vezîr ne dahı mîr ister

-145-²³⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O kâfir zulm-i bîdâr etmede Dahhâk'e dönmüştür
Ki târümâr-ı zülfü ejder-i bî-pâke dönmüştür

Riyâsın eyler iken zâhidin tahrîr-i rindâna
Kalem destimde fersûde oldu misvâke dönmüştür

Derûn-ı sûzuna kimden çıkan âh-ı şerer-bârım
Ser-i bî-hûşum üzre kat-be-kat eflâke dönmüştür

Kuruttu tab-ı gam mecrâ-yı ebr-i çeşme-i çeşmim
Kenâr-ı bahr-ı gamda cism-i zâr hâşâke dönmüştür

Hayâlin hâme-i endîşem eyler dâimâ tasvîr
Onun çün levh-i dil mecmû'a-i akâke dönmüştür

Bana Şimden gerü meyhâne ma'bet-hâne yekserdir
Ten-i lâgardaki rikler kurumuŐ tâke dönmüştür

Zemîn-i Şûre-zârın teŐnelikten sâd-Őehpâre
AçılmıŐtır Şikâf-ı sîne-i sad-çâke dönmüştür

Sürüp savurdu verdi bâda âhir harmen-i sabrım
Felek de kâni-i etrâk-i bî-idrâke dönmüştür

Yıkıldı sadme-i kahrıyla kasr-ı dil harâb oldu
Derûnum içre Câzib tûde-i pür-hâke dönmüştür

-146-²³⁸

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ne sâkî vü ne mutrib ü ne hûş ni'amım var
Mahbûbsuz mey içerim bir özge gamım var

Ne çeşm ile dünyâya nazar eyleyeyem ben
Mir'ât-i Sikender gibi ne câm-ı Cem'im var

Şebnem gibi her gül-büne üftâdeyim ammâ
Nüh-pençe-i hurşîd gibi âlî-himemim var

Nâsıh bizi men' eyler ise mey-gedelerden
Çekmem ayağı bunda Őebân kademim var

Ney gibi delik sîne-i derûn gerçi pür-sûz
Feyz-i nefes-i pîr ile bir başka demim var

Menşûr-ı hat-ı cevri gösterdi şeh-i nâz
Hâl-i dilimi arza benim de kalemim var

Zanneyleme kim eşk-i teri Kulzüm-i hûndur
Çeşmimde benim öyle temevvüde nemim var

Gül-zârda bülbül gibi feryâda ne hâcet
Sahn-ı çemen-i dilde hezâr gonca femim var

Câzib gibi mâlik olalı genc-i hayâle
Gönlümde kanâ'at gibi sahib keremim var

-147-²³⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âşığa cevri ettiğin meh-rû bilür bilmezlenür
Hâk-i pâyı olduğum dil-cû bilür bilmezlenür

Günde bin kan ettiğin ol gamze-i bîdârının
Mû-be-mû ol dîde-i câdû bilür bilmezlenür

Lütfunu a'dâya ettikçe bana cevri olduğun
Âh kim ol dilber-i bed-cû bilür bilmezlenür

Leblerin câm-ı mey-i ahmerden ihlâ olduğun
Sormayınca dîdesi pür-gû bilür bilmezlenür

Vuslat-ı dârû-yı cân-bahş-ı şifâ olduğunu
Câzibâ dendânları lû'lû bilür bilmezlenür

-148-²⁴⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bütün cem' olsalar bir yerde hûb-rûlar melek-rûlar
Yine ol mâh-rûyum içlerinde hüsn ile berter

Onu deşt-i şakâyık zannederler görseler cânâ
Ser-i müjgânların sînemdeki şerhâların yer yer

N'ola rû-mâl edersem hâk-i pâ-yı devlet-i hüsne
Gubâr-ı reh-güzârı evc-i istiğnâdan a'lâdır

Bir iş midir sana uşşâkı ihlâk eylemek cânâ
Nigâhı Rüstem'in destinde hançerken o ger bekler

Beni sevdâ-yı hâlin dönderüp siyâh-ı Hindû'ya
Gelür dûzah-nümâ keşkûl-küşâ hep gezdiğim yer yer

Çeker kûs-ı kazâ-yı ebruvânı âşğın yohsa
Ona tâkat getürmez kuvvet-i bâzû-yı Rüstemler

Beğim zincîr-i târ-ı zülf-i şîrînle bend eyler
Cünûn-ı aşkın olmuş Câzib-i şeydâ neler söyler

-149-²⁴¹

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

Vermez zekât-ı hüsnünü cânâ gelür geçer
Eyler nukûd-ı sabrımı yağma gelür geçer

²⁴⁰ 104b

²⁴¹ 106a

Olmaz marîz zinde-i câvîd rûzgâr
Bu kevn-i dûn dahı Mesîhâ gelür geçer

Ta'kîb ederse bir birin endûh-ı gam değil
Mevc-i kerân u bî-add-ı deryâ gelür geçer

Gülşen sarâ-yı âlem-i kevn-i fesâda
Gonca hamûş-ı bülbül-i gûyâ gelür geçer

Râh-ı çemende hûn-sirişkim dürdâne olur
Belki o serv-i kâmet-i bâlâ gelür geçer

Fart-ı zekâda olsa Felâtûn çâre yok
Devr-i ribâta humk u dâna gelür geçer

Câzib gedâ-yı gûyîyem ol âfetin velî
Bir nîm-nigâh eylemez aslâ gelür geçer

-150-²⁴²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bir şûha gönül düştü ki gâyet küçücektir
Fettân-ı cihân gonca-fem ummân-ı çiçektir

Ey sûfî senin sözlerini fehm edemem ben
İçmem meyi mahbûbu da sevmem ne demektir

Hattın gelür elbette olun sen de fütâde
Mağrûr mu olun hüsnüne cânâ bu felektir

Çıkmazsa hayâli n'ola çeşmimden o şâhın
Mâlîde-i pâbûsu onun kasr-ı Bebehtir

Gözler kamaşur vechine aslâ nazar olmaz
Ya mihirden envârın ola ya da melektir

Ser-mest eden bezme ayak basdığı demde
O sâkî-i gül-çehre-i sîmîn yeledir

Hüsnü gibi halkıyla güzel olmalı mümtâz
Dil-dâde olursan da güzel böyle gerektir

Çün kimselerin yüzüne urdu kızılı mey
Bezm ehline bu sâgar-ı zerrîn mehektir

Câzib görünen hâk-i gubâr-ı hat-ı dilber
Hân-ı kerem-i hüsnüne pâşîde nemektir

-151-²⁴³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şu'â-ı pertev-i la'l-i lebinle câm-ı mey-gûndur
Çerâğ-ı bezmine mînâ-yı mey fânûs-ı gül-gûndur

Koyup girdâb-ı gamda sâhil-i âgûşa çekmezsen
Dü-çeşm eşk-bârım hasretinle kulzüm-i hûndur

Beni bahhâle-i bûs-ı lebinle neş'e-yâb etmen
Onun çün şîşe-i işkeste hâtır câm-ı vâûndur

Görüp mir'at-i vechin kadd-i mevzûnun kıyâs eyle
Muhayyel nükte-i beyt musarra' sâniye merhûndur

Nigâh-ı kahramânın meşk-i rezm-i nâz eylese
Ki esb-tîz-pâyesine cevân-gâh-ı hâmûndur

Nihâl-i kâmet-i bâlâna teşbîh eyleyen serve
Aceb kütâh imiş himmette ol bir pâre-i mevzûndur

Hüner meydânın elbette olur nutkunda ma'nâsı
Veren şöhret tabî-i Câzibâ eş'âra mazmûndur

-152-²⁴⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hayâl-i kâmetin bâğ-ı derûnda nahl-i serkeştir
Sütûn-ı dûd-ı âhım çarha peyveste pür-âteştir

Eder şem'-i ruhu pür-tâbın aks-i bezm-i rengârenk
Sanın mînâ-yı ruh-efzâ-yı fânûs-ı münakkaştir

Eder gerd ü gumûm-ı hâtırından def'-i mey elbet
Gubâr-ı râh-ı teskîn eyleyen âlemde hep reştir

Nigâhım târ-ı zülfünden sakın men' eyleme cânâ
Bu şeb meşşâta-veş pîçide-mû dîdem müşevveştir

Biraz âheste reftâr et sabâ-veş şehvâr-ı nâz
Reh-i kûy-ı talebde Câzib-i nâçâr tabân-keştir

-153-²⁴⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kiminin câm-ı safâsı kiminin hem-demi var
Gönlümün kendüye hâs başkaca bir âlemi var

Cennet-i kûy-ı dil-ârâda revân cûlar-veş
Dîdemin eşk-i tehassür ile mevc-i yemi var

Gelemez meyl-i ferah semtine sultân-ı dilin
Sahn-ı hisnında müretteb nice ceş-i gamı var

Beni âzâde-i kaydî gam-ı aşk sanma cünûn
Gönlümün silsile-i zülf-i ham-ender-hamı var

Şerhalar açsa da sînemde ser-i müjgânlar
İltifât-ı nigehe gibi o şûhun emi var

Cevr-i dil-dâr ile sanma sakın âşık-ı zâr
Firkatinden sığın Allâh'a dahı Meryem'i var

N'ola bülbül gibi kevnîde olursa Câzib
Gülşen-i dehrde neşkûfte vü gonca femi var

-154-²⁴⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Cân u dil verme sana ayn-ı kabâhat gibidir
Nakd-i eşki yoluna dökme sefâhat gibidir

²⁴⁵ 109b

²⁴⁶ 110b

Şeb-i târın ser-i zülfünü alamam yâda
Va'd-i vaslıyla firîb olma kıyâmet gibidir

Sâgar-ı ehl-i diliz humk kabûl eylemeyiz
Senden ümmîd-i vefâ etme hamâkat gibidir

Zülfüne beste olan çeşmine dil haste olan
Kat'-ı ümmîd-i hayâtıyla res âfet gibidir

Câzibâ sûfî-i huşk ile rakîbe buğzum
Ayn-ı iblîs-i bî-îmâna adâvet gibidir

-155-²⁴⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zahm-ı hicrân üstüne zahm urma kânûnun mudur
Şehsüvârim sîne cevlân-gâh-ı hâmûnun mudur

Ravza-i dilde tehayyül ettiğim serv-i sehî
Bilmezem tûbâ mıdır ya kad-i mevzûnun mudur

Şemm ederdim her seher bâd-ı sabâdan bûyunu
Nâfe-i çîn-i hatın mı zülf-i şeb-gûnun mudur

Bağladın zincîr-i zülfünle dil-i âvâremi
Çâker-i halka be-gûşun mu ya mecnûnun mudur

Lâle-zâra dönderen bir dâğdâr-ı sînemi
Âh-ı dil sûzun mu Câzib eşk-i pür-hûnun mudur

-156-²⁴⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gönül şem'-i ruhu pür-tâbına pervâne olmuştur
Şeb-i deycûr-ı zülfün târına dîvâne olmuştur

Değildir bâde-i gülfâm ile ser-mest ü medhûşu
Hayâl-i la'-i nâbın ile dil mestâne olmuştur

Beni ol cennet-i kûy-ı visâlinde eden mehcûr
Efendim rûy-ı kendüm künde ki bir dâne olmuştur

Küşâd etme meded meşşâta-i bâd-ı sabâ ile
Dil-i uşşâka ol zülûfü pür-çîn-lâne olmuştur

Ne denlü râz-ı aşkın dilde pinhân etse de Câzib
Lisân-ı halkta Mecnûn gene efsâne olmuştur

-157-²⁴⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çeşm-i bîmârın gören âşıkların dil-mestedir
Bend-i zülfün kayd-ı âlemden dil-i vârestedir

Dağıtup gîsûların oldu perîşân hâtırım
Âh-ı serdim onun içün sünbüle pâ-bûs nedir

Elbet âzâd ile istersen onu eyle helâk
Tek kabûl işte murg-ı cân u dil kafestedir

²⁴⁸ 114b

²⁴⁹ 115a

Bezmimiz şîven-gede oldu ayak basmayalı
Mey döküldü şîşelerle câmlar işkestedir

Ravza-i hüsnünde döktükçe sirişk-i çeşmimi
Nev-nihâlim Câzibâ günden güne bercestedir

-158-²⁵⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gül-i hârına ol zülf-i ham-ender-ham düşer kalkar
Dil-i uşşâkına elbet pîç-tâb gam düşer kalkar

Sarıldım gerden-i pâyine eşkim oldu üftâde
Ki zîrâ gülbün-i hurşîd ile şebnem düşer kalkar

Meyâ şâmın yıkılıp yapılır künc-i harâbâtta
Harâbât ehline her kim olur hem-dem düşer kalkar

Terâzü-veş küşâd et destini vârın nevâl eyle
Dil-i âgûşuna sencîde-i dirhem düşer kalkar

Varup dergâhına çârûb-veş rûmâl et Câzib
Cenâb-ı Hazret-i Monlâ-yı Rûm'a kim düşer kalkar

-159-²⁵¹

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Âhımla felek dâmını kana boyanuptur
Hem âh-ı şerer-bârım ile oda yanuptur

²⁵⁰ 118a

²⁵¹ 118a

Leb teşne-i la'lin edemez câm-ı mey-i rey
Kim kulzüm-i hûn ciğerim ile kanuptur

Mâh-ı ruhuna hâle-i hat gelicek yâr
Uşşâk-ı cefâ ettiğın öğüp utanuptur

Âgûş-ı hayâle aluruz bir gece yârı
Hâbîde-i bahtım dahı bir gün uyanuptur

Geşt eylediğim görsen eğer deşt-i cünûnu
Zincîrden o dîvâne sanursun boşanuptur

Ağyâr ile hem-bezm olup ol şûh-ı cefâ-sâz
Yek reng-i gam etti beni dîvâne sanuptur

Kim âh-ı şerer-bâr-ı ciğer-sûz-ı derûnum
Câzib bir ucu çarh-ı belâya dayanuptur

-160-²⁵²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gamınla hayli demlerdir gönül ünsiyyet etmiştir
Safâ-yı cem'-i hâtır bezm-i dilden vahşet etmiştir

Yanup âl-i ruhun germiyyetinden âteş-i gülşen
Arak-rîz-i hicâb ile gül-âb-ı nûkhet etmiştir

Olur pervâz-ı bâlâ âşiyân-gîr evc-i iffette
Per ü bâli hümâ menşûr-ı tâc-ı devlet etmiştir

Tasarruf eylese bir iş midir dünyâyı ser-tâ-ser
O kim dergâh-ı Mevlânâ'da Câzib uzlet etmiştir

-161-²⁵³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ma'den-i sırr-ı Hüdâ Hazret-i Mevlânâ'dır
Menba'-ı kân-ı atâ Hazret-i Mevlânâ'dır

Bulamaz mücrim ü bîmâr-ı cihânda sahn
Derd-i isyâna şifâ Hazret-i Mevlânâ'dır

Ne kadar olsa cerâhât-ı sinân-ı isyân
Dil-i mecrûha devâ Hazret-i Mevlânâ'dır

Evliyâ-yı keremin cümlesi muhtâc-ı deri
Pâdişâh-ı dü-serâ Hazret-i Mevlânâ'dır

Câzibâ bendesini zulmet-i isyânda komaz
Şems-i envâr-ı hevâ Hazret-i Mevlânâ'dır

-162-²⁵⁴

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gönül bezm-i muhabbet şem'ine pervâne gelmiştir
Şikâyet eylemez sûz-ı derûndan yana gelmiştir

Ayakta kaldı dil yapılmada künc-i harâbâtta
Nice âbâd olur bu âleme vîrâne gelmiştir

²⁵³ 123b

²⁵⁴ 123b

Humâr-âlûde çeşm-i neş'e ver câm-ı muhabbetle
Bu şeb ser-mest-i nâzım meclise mestâne gelmiştir

Hezârân gonca-i neşkûfteler var bâğ-ı âlemde
Benim ol serv-i nâzım âleme pervâne gelmiştir

Muhassıl çeşme-sâr-ı feyz-i Mevlânâ-yı Rûm ile
Bütün dil teşne-gân-ı aşka Câzib kanagelmiştir

-163-²⁵⁵

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

Câm-ı mey-i aşk ile mestâneliğim gel gör
Zincîr-i muhabbette dîvâneliğim gel gör

Bülbül gibi gülzâra sûzân olurum nâra
Şem'-i ruh-ı dil-dâra pervâneliğim gel gör

Sevdikçe seni ağyâr saht bana oldu bâr
Dil-i sabr-ı amele bîgâneliğim gel gör

Genc-i dilimin kufl-i mâr-ı siyeh-i zülfün
İnanmaz isen cânâ vîrâneliğim gel gör

Çözdün girih-i zülfün murg-ı dili uçurdun
Câzib gibi âzâdım bî-lâneliğim gel gör

Hâk-i reh-i Monlâ'da olur isem üftâde
Deryâ-yı muhabbette dürdâneliğim gel gör

Harfû'z-Zâ**-164-²⁵⁶****Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün**

Ruhsâre-i meh-pârede hat bitmeğe gelmez
Cınbız ile bir vech ile incitmeğe gelmez

Seyretmek için giryemi gelmiş leb-i cûya
Ol serv-i revâna dokunup etmeğe gelmez

Ettim sana ben gönlümü ey şûh emânet
Hıfz et onu sînende amân yitmeğe gelmez

Teşrîfin ile bezmimizi eyledin ihyâ
Ey rûh-ı revânım çabucak gitmeğe gelmez

Câzib geçemem şive-i mahbûb ile meyden
Sevdim yeni bir tâze fedâ etmeğe gelmez

-165-²⁵⁷**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Neş'e-i la'l-i lebidir bâde-i gülfâm-ı nâz
Nukl-i bezm olsa sezâdır dîde-i bâdâm-ı nâz

Âteşe yakdı dil-i bülbülüm etdi nağme-sâz
Öyle bir kadd-i kıyâmet serv-i gül-endâm-ı nâz

Tavk-ı kumru-veş takıldı gerden-i murg-ı dile
Halka-i zülf-i girih-gîr-i cefâ vü dâm-ı nâz

²⁵⁶ 19a²⁵⁷ 20a

Mutribân şevk-i tarabdan nağme-sâz oldu yine
Bezm-i rindâna ayak bas sâkî-i pür-câm-ı nâz

Câzib-i dil-dâde miskînin fedâ etme aman
Tek helâk et nâzenînim geçmeden eyyâm-ı nâz

-166-²⁵⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kafes-i damda o murg kaçmağa bir yol bulamaz
Nigehe pençe-i şahbâza düşen kurtulamaz

Ol nice bülbül gibi beyhûde gül na'me-serâ
Bağrını lâle gibi yakmayan âşık olamaz

Girye-i hasret eden aşk-ı mecâziyle hemân
Sâgar-ı dîdesi hûn-âb-ı ciğerle dolamaz

Şerm-sâr-ı kerem-i bîm-i Hudâ olmayanın
Dahı mânende-i bih benzi sararup solamaz

Sâye-veş herkes onun bende-i efgendesidir
Kimse Câzib gibi ferhâle-i rîşi yolamaz

-167-²⁵⁹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Sirişk-i dîdesiz bustân-ı ümmîd sebze-dâr olmaz
Nisâr-ı ebr-i bâran olmasa evvel bahâr olmaz

²⁵⁸ 24b

²⁵⁹ 38a

Sirişk-i tevbe eyle ravza-i ümmîd sebz eyle
Dıraht-ı huşk-i bî-berk-i şenâ'at üzre bâr olmaz

Olanlar bülbül-i gülşen-i sahrâ âlem-i vahdet
Kabâ-yı gonca-âsâ dâmen-i hicrâna hâr olmaz

Ser-i sengin kazâ-yı nâgehâniyye olur amâç
Felek-veş zulm-i bîdâr ile neyler pâyidâr olmaz

Tazarru'la küşâde etme nice dest-i âmâli
Meh-i matlûb-ı ma'nî hem çü hâledir kenâr olmaz

Koyanlar büte-i aşka vücûd-ı gevher-i hodın
Mehek-i piş-i zer-kûbîde asla kem-ayâr olmaz

Sadak-veş olma nice kulzüm-i ka'r-ı kanâ'atte
Dehân-ı şekve-bâzı katre-i gevher nisâr olmaz

Kalır münkir zalâm-ı küfr ile hem tîre-i şebde
Fürûğ-ı merd-i şem'-i dile seyrân-ı nehâr olmaz

Cenâb-ı Hazret-i Monlâ-yı Rûm'dan eyle istimdâd
Devâ-yı derdine Câzib senin kimse medâr olmaz

-168-²⁶⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sîne pür-dâğ dil-i âşık-ı şeydâyız biz
Gülbün-i bâğ-ı muhabbetde o gûyâyız biz

Dertliyüz gerçi ki ma'nîde devâ-yı cânuz
Bu şifâ-hâne-i âlemde etıbbâyız biz

N'ola çârmîh-ı sitem olsa ene derler çün
Çarh-ı çârimda hayâtı çü Mesîhâyız biz

Şeb-i târında ne mümkün kala bu Mûsâ-yı cân
Dil nazar-gâh-ı Hudâ Tûr-ı tecellâyız biz

Bu kütüb-hâne-i âlemde ne var ey zâhid
Zât-ı âdemde olan nüsha-i kübrâyız biz

Tengnâ-yı ten-i bî-tâkatimiz vüs'atde
Hâdî-i kişver ü ol arş-ı mu'allâyız biz

Ne aceb kân-ı vücûd olsa şehî istiğnâ
Mâlik-i gevher-i yektâ-yı süveydâyız biz

Def gibi sîne döğüp nây gibi efgân ederiz
Pertev-i şems-i Hudâ bende-i Monlâ'yız biz

Zâhirâ gerçi aba-pûş u deryûzeleriz
Câzibâ ma'nîde Cem-câh vü dârâyız biz

-169-²⁶¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gerçi kim âlem-i ikbâlde be-zâd nâyız
Lillâhi'l-hamd bende-i Hazret-i Mevlânâ'yız

Bu semâhâne-i âlemde biz zamânın kudûm
Na'me-i sûr-ı Sirâfil-i nevâ-yı nâyız

Câh-ı bî-kâr-ı cihânın dahı mestûrlarına
Kâşif-i bürde-i esrâr-ı dil-i dâñâyız

Hâne-i berdûşlarız dîde-i bîgânelere
Mâlik-i mevhibe-i memleket-i esmâyız

Dâmen-âlûde sanurlar bizi zâhirde velî
Merdüm-i âlem-i ma'nîde o mest-i nâyız

Dîde-i şeb-pere-veş zâhire nûr-ı kameriz
Mazhar-ı şems-i hakîkî vü melik-sîmâyız

Dergeh-i Hazret-i Monlâ-yı penâh eyleyeli
Câzibâ evc-i sitiğnâda birer ankâyız

-170-²⁶²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Haste-i aşkım devâ-yı derde olmam çâre-sâz
Merg-i şâz-ı nâ-ümîd olmuş tabîb-i dil-nüvâz

Yâr ta'lîk eyledi sanman onu dâğımdır ol
Dest-i müjgânıyla sînemde nişân-ı imtiyâz

Nice dem târ-ı şeb-i zülf-bâzın kilik-i siyâh
Kıssa-i aşk sabâh haşrecek etmedi râz

Gâh gerdâniyyeden geh bûselikten dem urun
Mutribâ uşşâk râh-ı rasttır azm-i hicâz

Sîm ü zerdîr şimdi bustân-ı muhabbette sabâ
Dilbere lâzım değildir Câzibâ nâz u niyâz

-171-²⁶³

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Kayd-ı gam u âlâmdan âzâde seriz biz
Ser-mest-i meyüz tantanadan bî-haberiz biz

Yok gülşen-i âlemde sabâ gibi karârım
Her şâh-ı nihâl-i güle dâim konarız biz

Tevcih olalı ahdemize mülk-i sitiğnâ
Çün mâlik-i gencîne-i dürr ü güheriz biz

Temlik-i ebed eylemedik mülk-i fenâyı
Geldikse bugün âleme yarın gideriz biz

Olmazsa n'ola derdimize kimse devâ-sâz
Def'-i gama nûş-ı mey-i gül-fâm ederiz biz

Dil mâil-i bezm-i Cem-i devrânda dâra
Âyîne-i İskenderi gûyân ederiz biz

Dil bend olalı tura-i tarrârına yârın
Zincîr-i muhabbette o dîvâneleriz biz

Ol memba'a ihsân u kerem mürşid-i Rûmun
Hâk-i der-i dergâhına rûmâl ederiz biz

Câzib n'ola âfâkı yakarsa alev-i âh
Tennûr gibi âteş ile bir şereriz biz

-172-²⁶⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çeşm-i Tatar gamzesi mekkâre düştü gönlümüz
Öyle bir âşûb-ı devrân yâra düştü gönlümüz

Misk-sây-ı zülf-i pür-çîn küşâd etti sabâ
Kim damâğ-ı şâne-veş sad-pâre düştü gönlümüz

Ârzû-yı çeşm-i âhûyu şikâr ümmîdle
Dâmen-i sahrâda pek bî-çâre düştü gönlümüz

Güm Züleyhâ-yı zamân ömrüm geçirdim âh ile
Mâh-veş bir şâhid-i bâzâra düştü gönlümüz

Gamze-i tîr-i ecelden havf ederken Câzibâ
Bir gazâ-yı âsmânî dâra düştü gönlümüz

-173-²⁶⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pençe-i gayretle âşık olsa da ger çâre-sâz
Sayd-ı dil etmektedir mest-i nigâh-ı şâhbâz

²⁶⁴ 50a

²⁶⁵ 52a

Bûse-gâhım sûz-ı dil nây-ı firâkımdır nevâ
Eyledim taksîm uşşâkına ben nâz u niyâz

Dâmen-i kûh-ı kanâ'atte nişîn hindû-sıfat
Sünbül-i âşüfte-dil olmuş esîr-i bir beyâz

Gülşenî zâkirlerinden âh o dervîş andelîb
Sûz-nâk eyler dili eylerse âgâz-ı hicâz

Rasd-râh-ı dilberi peyk-i sabâdan dinle gel
Câzibâ dursun derûnunda olan aşk-ı mecâz

-174-²⁶⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hayâl-i dilde ammâ meclise ol mehlîkâ gelmez
Onun çün hâtır-ı âşüfeme asla safâ gelmez

Olunca zen tabî'at neylerem gâyetle şûh olsa
O meh-rûyândan kim merdüme mihr ü vefâ gelmez

Olaldan gamla memlû dilde tâkat kalmadı âha
Dokunsun şîşe-i billûr-ı pür-âbdan sadâ gelmez

Sakın hubb-ı visâl kelb-i rakîbden iltimâs etme
Dil-i bîmâr-ı hicre öyle murdârdan şifâ gelmez

Aceb dîvâne mi bîgâne miyim Câzibâ bilmem
Tesellî bahş olur bir mahrem-i zevk âşinâ gelmez

-175-²⁶⁷

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Câm-ı mey-i hicrân ile mestâneleriz biz
Zincîr-i muhabbette o dîvâneleriz biz

Mânend-i hezâr eylemeyiz gülşeni ta'cîz
Şem'-i ruh-ı cânâneye pervâneleriz biz

Ol dilber-i sengîn-dil âyine cemâle
Tûtî gibi kevnîde-i efsâneleriz biz

Dest-i himem pîr-i me'ân ile yapılmış
Kim künc-i harâbatta vîrâneleriz biz

-176-²⁶⁸

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bezm-i tarab-ı dehrine meyhâne-i aşkız
Hem ehl-i harâbât vü mestâne-i aşkız

Olsak n'ola efrûhte-i şem'-i muhabbet
Bî-savt-ı hayât terk ile pervâne-i aşkız

Gülzâr-ı safâ içre nevâ-sâzlarız ammâ
Zâr-ı dil-i kevnîde-i efsâne-i aşkız

Vâbeste edüp turra-i tarrâr-ı hüviyyet
Ol silsile-cünbân ger dîvâne-i aşkız

²⁶⁷ 59a

²⁶⁸ 74b

Bir dâne-i habbe değişüp bâğ-ı na'îmi
Kim tâlib-i cûyende-i ol dâne-i aşkız

Âlemde safâ kesb ederiz cevr ü cefâdan
Çün kâim-i endûh-ı mihen hâne-i aşkız

Câzib gibi zâhirde gedâ şeklimiz ammâ
Kim mâlik-i genc der-i şâhâne-i aşkız

-177-²⁶⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Etmede evc-i sitiğnâya nigh pervâz-ı nâz
Gamzesi kanlar dökücü dîdesi iğmâz-ı nâz

Nokta-i mevhûme mi yâ cevher-i ferd mi nedir
Dürc-i mektûm mu dehânı olmaz asla bâz-ı nâz

Yüz sürerdi serviler pâyine cevn-i ebruvân
Kâmetin sahn-ı çemende olsa şîve-sâz-ı nâz

Kâf-ı istiğnâda ankâ-yı dili eyler şikâr
Eylemez zâğa tenezzül pençe-i şehbâz-ı nâz

Vasf-ı hüsn-i dilberi tahrîr ederken ekserî
İnletür Câzib sarîr-i hâmeden âvâz-ı nâz

-178-²⁷⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sâf-dar âyîne-i âlem-nümâdan sînemiz
Kişver-i endîşemizin câmdır âyînemiz

Câme-i zer-dûz-ı dünyâya değişmezsek n'ola
Hulle-i cennet-misâl hırka-i peşmînemiz

Eyleme sahbâ-yı sabûh sâkiyâ bizden dirîğ
Katre-i câm-ı muhabbettir mey-i dûşînemiz

Cevr-i bî-pâyânını lutf-ı firâvân bilmişiz
Böyledir kanûn-ı aşkta âdet-i dîrînemiz

Kayd-ı hestîden dili vâreste kıl Câzib gibi
Tutmasun tâb-ı küdürât sîne-i bî-kînemiz

-179-²⁷¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hâtıra geldi der-âgûş-ı hayâl olduğumuz
Reh-i matlûbda pâmâl-i visâl olduğumuz

Bezm-i şîven-gedeye yâr ayak basdığını
Dest-i mihnet-i zer-efşân-ı melâl olduğumuz

Girih-i zülfüne vâbeste olunca belledi
Dil-i sevdâ-zede âşüfte-i hâl olduğumuz

²⁷⁰ 91a

²⁷¹ 103a

Pây-ı lağzîde vü mestâne vü küstâhâne
Bilmedik bezm-i muhabbette ne hâl olduğumuz

Bizi mehcûr eden bezm-i visâl-i yârdan
Mâil-i gâile-i fikr-i muhâl olduğumuz

Rûzedârân-ı gamız îd-i visâle şa'bân
Câzib imsâk-i muhabbetle hilâl olduğumuz

-180-²⁷²

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Gûyâ nazar-ı halkta gerçi budalayız
Kim âlem-i ma'nîde gürûh-ı ukâlâyız

Gencîne-i şâhâne nazar eylemeyüz biz
Kûtâh-ı nazar merdüm-i âlemde gedâyız

Bassam n'ola tevkîr ile pâ zirve-i arşa
Biz mâlik-i hâk u kıdem-i âlî-abâyız

Terk eylemişiz câme-i zer-dûz-ı cihânı
Çün hırka-i peşmîne be-dûş pûşî kabayız

Bu âlem-i süflîde tahammül ederiz biz
Tâc-ı ser-i şâhen şeh-i menşûr-ı hümâyız

Mecnûn gibi geşt eylemeyüz deşt-i cünûnu
Biz silsile-cünbân-ger içün dâr-ı şifâyız

Câzib n'ola olduksa rakîb hazret-i zâta
Biz âşık-ı dîrîne-i mahebûb-ı Hudâ'yız

-181-²⁷³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dil-i âyine-i vahdet-gede nezzâresiz kalmaz
Sır eyler zâr-ı aşkı sînede hiç tâzesiz kalmaz

Tırâş etme sakın beyhûde târ-ı perçemin cânâ
Gönül mecmû'a-i aşkıdır ol şîrâzesiz kalmaz

Uralı damga-i müjgânların bâzâr-ı hüsnünde
Kumaş-ı sîne-i sad-dâğımız endâzesiz kalmaz

Dilindir hem yanıktır sîne-i bî-kîne hem çün ney
Dil-i mecrûhda sûrâh bir nefes âvâzesiz kalmaz

Olursan cân-ı berdûş-ı muhabbet vâdi-i aşkıta
O kevne Câzibâ reh-rev olan dervâzesiz kalmaz

-182-²⁷⁴

Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

Bizden usandı o meh-rû-yı heves-nâkimiz
Görse de rahm eylemez sîne-i sad-çâkimiz

Mevc urur hûn-ı dili eşk-i yemm-i çeşm ile
Cümbüşünden kala mı bu ten-i feşâkimiz

²⁷³ 104a

²⁷⁴ 104b

Hiç dil-i nâ-şâdı etmezdi şâd rûzgâr
Gamla mı imtihân etti acaba hâkimiz

Ermedi târ-ı şeb-i zülfünün esrârına
Eyler iken cüstü-cû âlemi idrâkimiz

Câzib-i şeydâ gibi silsile-cünbân olup
Sâkin-i dâr-ı cünûnuz nemedden bâkimiz

-183-²⁷⁵

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Harâş-ı vasla o şûhun bahânesin bilürüz
Tegâfûl-i nigh-i nâzikânesin bilürüz

Şarâb-ı bezm-i neşâtın humârına değmez
Bakiyye câm-ı sabûhun şebânesin bilürüz

Devât-ı âlem-i nâsûdda direng ise de
Ki evc-i âlem-i lâhûdda lânesin bilürüz

Füsûn-ı çeşm ile mecnûn diye eder îmâ
Biz ol cünûne-i aşkın fesânesin bilürüz

-184-²⁷⁶

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gerçi cihân-ı mihr ü muhabbetle nâzırız
Şebnem-misâl bâğ-ı fenâda misâfiriz

²⁷⁵ 104b

²⁷⁶ 106a

Etmez gumûm-ı dehr-i denîden gönül ferâğ
Tîr-i kazâ-yı mihnet ü endûha hâzırız

Çarhın melâli zilleti cevri bizim için
Nükte-şinâs u ehl-i diliz hem de şâ'iriz

Olduk vuzû'-ı sahte-i çeşme-sâr-ı aşk
Aceb riyâdan âlem-i kudsîde tâhiriz

Fânûs-ı cism-i bâl ü per-i âteşin ile
Pervâneyiz ki şem'-i firûzân dâiriz

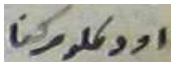

Olduk devâ-yı derd-i dil-i zâra çâre-sâz
Asla ki şekve eylemeyiz çevre sâbiriz

Câzib çü tûfî oldumsa n'ola kûy-ı aşka
Mir'at-i dilde vech-i dil-ârâya nâzırız

-185-²⁷⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Derûnum gamla memlû sîne dâğ-dârdır sensiz
Gülistân hâr-ı cevri-i bülbül-i dil-zârdır sensiz

 ümmîd-i hicr harmenim

Ten-i bîtâb saht-ı bârdır sensiz

Aceb atş-ı derûnum neyle teskîn eylesem bilmem
Ki murg-ı dil semender gibi âteş hârdır sensiz

Dirġ ettin devâ-yı vuslatın bu derd-mendinden
Tabîbim şerbet-i hicrinle dil bîmârdır sensiz

Bugünden çâre-sâz olmaz isen sen Câzib-i zâra
Ölürse rûz-ı rüstâ -hîz gönül nâ-çârdır sensiz

-186-²⁷⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Rahm eyler ise hâlimize dil pesendimiz
Zahm-ı firâk bir gün olur sîne-bendimiz

Dâr-ı şifâ-yı aşkta mecnûn eden beni
Bend eylemez mi silsil-i zülf-i kemendimiz

Misl-i çınâr-ı od-ı muhabbetle sînedin
Sûzân-ı aşk etmedeyüz kendi kendimiz

Necm-i şihâb-ı sâkib olup her şerâresi
Eflâke çıktı âteş-i âh-ı bülendimiz

Cürmüm recâ eylese hünkâr affeder
Câzib Cenâb-ı Vâlîde Sultân Efendimiz

-187-²⁷⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i aşk ile yakan baġrını tebrîd olamaz
Tâzeler câme-i derd-i dâġları tecdîd olamaz

²⁷⁸ 122a

²⁷⁹ 23b

Güiyâ rûh-ı musavver sözü ehl-i hâlin
Suhani nâtika perdâz ile taklîd olamaz

Lafzdan her ne kadar dûr ise de ma'nâyâ
Dil-i âyine-i vahdet-gire tefrîd olamaz

Bismil-i cân eden îd-i visâle kurbân
Hele dollab-ı muhabbetten o nev-mîd olamaz

Târ-ı gîsû-yı dil-ârâsına vâbeste gibi
Ömr-i ehl-i dile Câzib böyle câvîd olamaz

Harfü's-Sîn

-188-²⁸⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sanmanız âh-ı seher-hîzimi feryâd ü ceres
Kârbân-ı gam-ı hicrim kim ola zârıma res

Yanaram âteş-i aşk ile çınâr-veş dilden
Şem'-i vasla ere pervânede olur mu ses

Tavk-ı zincîr-i cünûn eyler idim gerdenime
Erse âhım gibi zülfüne eğer dest-i heves

Lâne-i kûyuna pervâz diler murg-ı dilim
Tîr-i müjgân edeli sînemi mânend-i kafes

Âşığın başına püsküllü belâdır perçem
Dökse gîsûlarını boynuna cânân dâl-fes

N'ola Anka gibi ger Kâf-ı kanâ'atte isem
İnmezem cîfeye çün zâğ-mânend-i mekes

Hazret-i Enver Efendi'ye olunca peyrev
Câzibâ tab'ına da'vâ-yı suhan pesdir pes

-189-²⁸¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâr etmezse bana imdâd eğerçi bir nefes
Bu dil-i şûrîdeme kimler olur feryâd-res

Kûy-ı yârda dûd-ı âh saf-beste mânend-i küleng
Zannederler kâribândır o feryâd ü ceres

Şâh-ı mülk-i hüsnünün bir kahramânıdır nigâh
Teşne-i cellâd-ı cândır gamze-i hûn-hâr ases

Nâzenînim sad-nâz ile gönülüm almağa
Perçem-i şebbûya mânend giye bir püsküllü fes

Hançer-i müjgân-ı ser-tîzinle koçbaşın için
Îd-i vaslınla bekâm et Câzib-i ağıârını

-190-²⁸²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gûşe-i mihnete var mı gamdan özge bir nefes
Var mı bir yâr-ı muvâfık gam gibi feryâd-res

²⁸¹ 30b

²⁸² 55b

Kâr-bân-ı ol sabâ ile firistâd eyledim
Kûy-ı yâre âhımı sanman ki feryâd-res

Bezm-i meyde vuslat-ı dil-dâr olmuş neyleyem
Kasd eder cân u dile ol gamze-i hûn-hâr ases

Pür-nezâket verdi şevkiyle zebânım lâleden
Sîne-i sîmîne kâfûr-gerdene mey reng-i fes

Hat gelüp ruhsârına dilber kesildi nâzdan
Ey dil-i dîvâne sen de vuslata ümmîd kes

Hâk-i pâ-yi yârda bezl-i vücûd-ı cân eder
Var mıdır Câzib gibi bir âşık-ı üftâde kes

-191-²⁸³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sensin âlemde bana tıfl-ı sirişkim her nefes
Nâle-i sûz-ı dil-i bîdârıma feryâd-res

Olamaz sûz-ı muhabbetle bana kimse harîf
Şem'-i bezme yanmasun pervâne mânend-i meges

Dönmez idim etseler de berd-i şimşîr-i kazâ
Halka-i bâb-ı ümîd-i yâra olsam dest-i res

Vâ'de-i îd-i visâlinde ne bâkim gamzeden
Râh-ı aşkta bismil-i cân eylemez havf-ı ases

Kâr-bân-ı rihlete bir bend-i kâlâ-yı hayât
Câzibâ feryâd edersem n'ola mânend-i ceres

Harfû'ş-Şîn

-192-²⁸⁴

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Yatmış o nâz-ı nahveti sandım ki mest imiş
Vardım yanınca hançer-i bürrân-ı cest imiş

Çıktım görünce dîde-i fettânla âşinâ
Gûyâ miyânda mihr-i muhabbet elest imiş

Zülf-i siyeh secde-gehi rû-yı bûs eder
Ben müslümân derdim evbaş büt-perest imiş

Sandım harîm-i vaslına nâ-mahrem ermedi
Dâim rakîble yârsa meğer hem-nişest imiş

Câzib niyâz-ı zârını dostun kabul için
Vakt-i seherde nâleler etmek hücest imiş

-193-²⁸⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bilmedin âşığına mihr-i muhabbet ne imiş
Nâz u şîve ne imiş dahı mürüvvet ne imiş

²⁸⁴ 28b

²⁸⁵ 53a

Benim ol dūzah-ı hicrân-ı firâk-ı gamda
Bilürüm mihnet-i encâm-ı kıyâmet ne imiş

Der gören hâle-i hatt-ı meh-i ruhsârında
Çi zamân şöhret-i hüsnüyle o âfet ne imiş

Beni tâbût-ı gam-ı aşkına cânân sardı
Anladım mürde-i hicrân-ı melâlet ne imiş

Nûş edüp bâde-i la'l-i leb-i yâr bildim
Ser-nigûn şîşe-i mînâdaki hâlet ne imiş

Mâsivâyı taleb-i dehr-i ferâğ eyler idin
Câzibâ görsen eğer kenz-i kanâ'at ne imiş

-194-²⁸⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şerha-i sîneme bak gamze-i câdû ne imiş
Cism-i cellâdına bak âfet-i meh-rû ne imiş

Serviler ham-şüde-i zîr-i nihâd ser olur
Görseler şîvesini kâmet-i dil-cû ne imiş

Gören üftâdeyi kendü gibi bîmâr eyler
Âh ol çeşm-i füsûn-sâz-ı suhan-gû ne imiş

Kible-gâh-ı dil-i uşşâk-ı hakîkattir bu
Bilmedin mi dahı mihrâb-ı dû-ebrû ne imiş

Bend-i zincîr-i cünûn dâr-ı şifâ-yı aşka
Câzibâ anladım ol silsil-i gîsû ne imiş

-195-²⁸⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nühüfte gamzeler genc-i dil-i pür-râza yol bulmuş
Harîm-i sîneden ol mâh-ı serd âvâze yol bulmuş

Perîşân eylemiş meşâta-i bâd-ı sabâ zülfün
Onun çün murg-ı hâtır her biri pervâza yol bulmuş

Olup her târ-âşûb Frengistân Türkistân
Ser-i kâkülleri kim çeşm-i fitne-sâza yol bulmuş

Geçüp tîr-i hayâl-i dîdeden tâ dilde cây etmiş
Yine ol sevdiğim vâdî-i cevre tâze yol bulmuş

Aceb mi olsa zâyîde Mesîhâ Meryem-i tab'ım
Ki çarmîh-ı sîtemde Câzibâ i'câza yol bulmuş

-196-²⁸⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Verâ-yı perde-i zülfünde meh-rûyun nihân tutmuş
Sanursun âsumanı dûd-ı âh-ı âşıkân tutmuş

Gebermiştir diyu na'ş-ı rakîbi it ile attım
Meğol ol ıslâh-ı kâfir ü bî-dîni kan tutmuş

²⁸⁷ 65a

²⁸⁸ 65b

Sürûrumdan eser yok bâ'is-i hüznüm n'ola derdim
Zamânlar gûşe-i vîrân-ı dilde gam mekân tutmuş

Gönül mânend-i cûy feryâd eder sahrâ-yı gülşende
Gehî hâr-ı sitemden bülbül-âsâ âşiyân tutmuş

Yine bâzîçe-i aşkında engüşt-i cefâsıyla
Nigîn-i lâciverdî dâğ-ı sînemden kemân tutmuş

Hedef-veş sînemi tîr-i nigâha ol kemân ebrû
Kazâ-yı çille-i cân-gâh-ı yayına nişân tutmuş

Birikmiş hâl-i Hindû kişver-i dâmân-ı zülfünde
Meded kim mülk-i Çini fitne-i âhir zamân tutmuş

Uçup bâzû-yı endîşemden ol şehbâz-ı nev-pervâz
İşittim Câzibâ murg-ı dili bir nev-civân tutmuş

-197-²⁸⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dâmen-i hâr-ı cefâ-hâya girifte gül imiş
O dahı bâ'is-i âzürde dil-i bülbül imiş

Şâne-i bâd-ı sabâ ukde-küşâ oldu yine
Beste-i hâtır-ı nâ-sâzında kâkül imiş

Meclis-i sohbet-i dil-dâr fedâ etme de güç
Mübtelâ-yı sitem olmak da ne pek müşkil imiş

Gerdiş-i sâgara çün sâkî-i gül-çehre gerek
Câm-ı mînâ hele beyhûde yere kulkul imiş

Bilürem kadrime hürmeti de inkâr etmem
Nemek-i la'l-i lebin mâye-i câm-ı mül imiş

Dâne-i hâl dahı dilber-i kendüm kevnin
Ravza-i cennet-i hüsnünde meğer fülful imiş

Rezm-i meydân-ı belâgatte bugün ey Câzib
Tab'-ı çâlâk-i çâbü-k-pâyın âcep Düldül imiş

-198-²⁹⁰

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Alsam o mâh-pâreyi âgûşa hâle-veş
Görse siyâh-dâğ berim üzre lâle-veş

Rıtl-ı girânım olsa hum-ı Hüsrevânedin
Atş-ı devrâne gelmeye bir nîm-piyâle-veş

Ol nev-nihâl-i gonca-i nâz rahm eder m'ola
Etsem sirişk pâyına üftâde jâle-veş

Bâğ-ı na'im-i yâra temennâ olur mu hiç
Vakt-i seherde çeşm-i terim âh-ı nâle-veş

Câzib gumûm-ı derd-i dile çâre-sâz isen
Yoktur devâsı gayrı şarâb-ı dü-sâle-veş

-199-²⁹¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sînemi deldi ser-i müjgânların kim tîr-veş
Taktı engüşt-i nigâhın gönlümü zehgîr-veş

Mâhtâb-âsâ gece gel meclise ammâ beğim
Yanına takma rakîb zînhâr kıtmîr-veş

Dest-i der eyle beni dûr etme nezdinden şehâ
Pençe-i berd-i nigâhın sîneme ur şîr-veş

Halka-i zülfün hadîsin bahs ederken dün gece
Söz uzattı bir birine girdi halk zincîr-veş

Kimseden ümmîd-i istimdâd getürme yâdima
Var iken feryâd-res Câzib cenâb-ı pîr-veş

Harfü's-Sâd

-200-²⁹²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

(Fa'lün)

Âşüftelik ol zülf-i siyeh-kârına mahsûs
Mekr ile füsûn dîde-i bîmârına mahsûs

Bir hamlede bin cânın olursa eder ihlâk

Bu fenn-i kazâ gamze-i hûnhârına mahsûs

²⁹¹ 98b

²⁹² 43b

Hep fitne ile âlem-i pür eylemek ancak
Târ-ı şikenî turra-i tarrârına mahsûs

Ser-pençe-i gamdan dili kurtarmağa çâre
Yârin nigehtî merhamet isârına mahsûs

Bir şey midir âfâkî bütûn âteşe yakmak
Derd ile dilin âh şerer-bârına mahsûs

Kâlâ-yı visâlin bilemez gayrî bahâsın
Ancak o da erbâb-ı harîdârına mahsûs

Yârin ni'am-ı cennet-i vaslında halâvet
Câzib o dahî rü'yet-i dîdârına mahsûs

-201-²⁹³

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Âzâr-ı dil ol gamze-i hûn-hâra mı mahsûs
Sad-nâz-ı füsûn dîde-i bîmâra mı mahsûs

Üftâde eden âlem-i kim dâm-ı belâya
Âyâ şiken-i turra-i tarrâra mı mahsûs

Mestâne-nigehlerle olursam n'ola ser-mest
Ol neş'e-i feyz sâgar-ı ser-şâra mı mahsûs

Hâk-i der-i dil-dârda hezâr küşteleriz biz
Cân bismil-i Mansûrî-i ber-dâra mı mahsûs

Câzib o mehin la'l-i şeker-bârını öpmek
Câm-ı mey ile güfte-i eş'âra mı mahsûs

Harfü'd-Dât

-202-²⁹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâzenînim kâmet-i bâlân tûbâdan garaz
Cennet-i vaslın değil mi dahı me'vâdan garaz

İltifâtınla nice bin merde dil ihyâ olur
Şekker-i la'l-i lebin nutk-ı Mesîhâ'dan garaz

Levha-i hüsnünde cânâ hâl-i müşgînin senin
Dürc-i gerdündaki ol akd-i ser ü pâdan garaz

Mâcerâ-yı âsitân-ı aşkının pâyânı yok
Seyl-i eşk-i dîde-i uşşâk-ı deryâdan garaz

Kesmeyen engüşteni kim olmayan dâmen-keşîd
Yûsuf-ı hüsnün visâlidir Zelîhâ'dan garaz

Enderûn-ı sînedir yârin hayâl-i hânesi
Hâb-gâh-ı gamzesi dâğ-ı süveydâdan garaz

Sorma Câzib pîç-tâb-ı ıstırâbımdan benim
Çün şeb-i yeldâ-yı zülf-i yâr hulyâdan garaz

-203-²⁹⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

La'l-i nâbındır senin câm-ı musaffâdan garaz
Îr-i âlindir o kim Mescid-i Aksâ'dan garaz

Silsil-i bend-i cünûn-ı aşktır gîsûların
Füfûl-i hâlin idi ol habb-ı sevdâdan garaz

Sana hem-ser olamaz sahn-ı çemende serviler
Kâmetin cânâ senin cenbinde tûbâdan garaz

Mürde-dil ihyâ ederdi her nigâh-ı âfetin
Güfte-i nâzik-femin nutk-ı Mesîhâ'dan garaz

Da'vet etsem Câzibâ gelmezdi dilber hâneme
Hâtıra gelmek için ancak bu hulyâdan garaz

-204-²⁹⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pertev-i mihr-i cihândan rûy dırahşândır garaz
Necm-i eflâkten âh âteş-efşândır garaz

İntizâr-ı îd-i edhâ-yı visâlinden şehâ
Gerden-i teslîm-i zebh-i bismil-i cândır garaz

²⁹⁵ 52a

²⁹⁶ 63b

Rûşenâ bahşâ-yı çeşm-i sürmedân-ı ma'nîden
Tîre-i kalbe cilâ-yı nûr-ı îmândır garaz

Çün vücûdum hâvi-i arş-ı mu'allâdır velî
Kayd-ban-ı dilde ancak bâr-ı mihmândır garaz

Rişte-i endîşemiz olsa n'ola şîrâze-bend
Medh-i hüsn-i zülfdan tertîb-i dîvândır garaz

Cûşa çîn-i hurremin bâr-ı fenâdan uzlet et
Câzibâ dünyâ vü mâ-fi-hâda sâmândır garaz

Kalb-i mahzûnum katı gam-gîndir mânend-i ebr
Katre-i nîsândan eşk-i çeşm-i giryândır garaz

-205-²⁹⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil-i fettân turra-i tarrârdan etmez i'tirâz
Dahme matlûb eyleyenler mârdan etmez i'tirâz

Merd-i meydân-ı vegâ dönmez cefâ-yı tîrden
Vasla tâlib gamze-i hûn-hârdan etmez i'tirâz

Çevgen-i müjgân-ı yâra başını galtân eder
Rişte-i gîsûsuna ber-dârdan etmez i'tirâz

Haste-i aşkım devâya rağbet etmezsem n'ola
Derd ile mahrem olan bîmârdan etmez i'tirâz

Olsa da bâr-ı bürûdet yâr ile mâbeynimiz
Câzibâ ol âh-ı âteş-bârdan etmez i'tirâz

Harfu't-Tî

-206-²⁹⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Levha-i hüsnünde yârin vâr idi nice nûkat
Geldi karaladı ta'mîr eyler iken onu hat

Mû-be-mû bend etti ceş-i fitne-bâz²⁹⁹
Pâdişâh-ı hüsnünü ferzân-ı kîşle isr-i hat

Yoktur ifrâtım meyânı dilberin vafında hiç
Söylenilmiş tâ ezel hayr'ul-umûr olmuş vasat

Şivesinden dil-rübâ gâhî sehî gâhî dü-nîm
Serve teşbîh eylemişler kâmetin ammâ galat

Kalmadı yârin ser-i peykânlarının pâresi
Câzibâ dilde hayâli zahm-ı sînemde fakat

-207-³⁰⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şekl-i bismillâh yazılmış mushaf-ı ruhsâra hatt
Âyet-i nûr-ı hidâyet safha-i dîdâra hatt

²⁹⁸ 42b

²⁹⁹ Bu mısra vezne göre eksiktir.

³⁰⁰ 75b

Oldu gîsû-yı mu'amber böyle pîçide-mû
Anber-sâr ile dönmüştü müşk-bâra hatt

Âh felek meğer kebûd çeşmine dâr eyledi
Gül-sitân-ı hüsnünü döndürdü sümbül-zâra hatt

Rişte-i efkâr-ı dilden eyledi şîrâze-bend
Âteşin ol ârız-ı mecmû'a-i dil-dâra hatt

Ma'z-ı endîşem olurken ârızından bûse-çîn
Şâne-i ümmîd-i Câzib etti pâre pâre hatt

Harfu'z-Zî

-208-³⁰¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ederler teşne-i la'lin şarâb-ı dil-küşâdan haz
Ki olsa hasta-i merg âşinâ eyler devâdan haz

Bulur şeydâların vâbeste-i zülfünle âsâyış
Eder mecnûnlar elbet silsil-i dâr-ı şifâdan haz

Tesellî bahş olur cânâ hayâlin künc-i firkatte
Olur ye's-i melâlet-gâh-ı gamze âşinâdan haz

Geçilmez her ne denlü olsa da nâ mihr-bân dilber
Sezâ-yı lutf olanlar eyler elbet pür-vefadan haz

N'ola sen terk-i tecrîde ile şöhret bul âlemde
Hevâ-yı nefsin eyler Câzibâ çünki safâdan haz

-209-³⁰²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Yeter bahs eyledin peymâne vü mestâneden vâ'iz
Nevâ-yı rûze ettin nefsine efsâneden vâ'iz

Eğer hem-dem olaydın bir nefes-cek bâde-keşlerden
Çekerdin destin elbet subha-i hadrâneden vâ'iz

Cünûn-ı aşk-ı tercîh eyler idin hûşmendânı
Habîr olsandı zevk-i silsil-i dîvâneden vâ'iz

Sen ol sekrân-ı mağrûr bâde-i nahvet-fürûşsun kim
Bu denlü mest olunmaz bâde-i meyhâneden vâ'iz

Şikâyet eylemez Câzib yanar şem'-i muhabbetle
Gelür mü sît-i şekvâ lehçe-i pervâneden vâ'iz

Harf-i Ayn

-210-³⁰³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kim fitil-i dâğ-ı pür-sûz eyle sûzânem çü şem'
Âteş-i gayret-güdâzım âh-ı nâlânem çü şem'

Oldu sevdâ-yı muhabbetle gönül efrûhte
Lâle-zâr-ı sîne-i ber dâğ-ı hicrânem çü şem'

N'ola çün pervâne-i bî-bâl-i per olsa dilim
Şûhte-i vasl-ı harîm-i yâre hayrânem çü şem'

³⁰² 76a

³⁰³ 30a

Şöyle yandım âteş-i bezm-i muhabbet şevkine
Nâle-sâzım tâ-be-subh u şâm giryânem çü şem'

Şu'le-i dâğ-ı süveydâ-yı derûnla Câzibâ
Kâmet-i berceste bir meh-rûya pûyânem çü şem'

-211-³⁰⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gerçi mehcûrum visâl-i yârdan kesmem tama'
Ben hezârım gonca-i gül-zârdan kesmem tama'

Kalmışam gerçi şeb-i deycûr-ı zulmette velî
Dîde-dûzum rü'yet-i dîdârdan kesmem tama'

Öyle bî-tâbdır ki yok âtf-ı nigâha kudreti
Saht-ı evvel dîde-i bîmârdan kesmem tama'

Rişte-i efkârım ettim sevk-i aşkında mezâr
Yûsuf-ı hüsnüm ben ol bâzârdan kesmem tama'

Mûye-dârim turra-i şâm-ı garîbânında kim
Câzibâ subh-ı visâl-i yârdan kesmem tama'

-212-³⁰⁵

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gehî gîsûsu men' eyler gehî müjgân olur mâni'
Onun çün bûse-çîn olmağa bîm-i cân olur mâni'

³⁰⁴ 76a

³⁰⁵ 97b

Ederdim pâyına pâ-bûs-âsâ rûy-mâl ammâ
Reh-i matlabda elbet gûşe-i dâmân olur mâni'

Kaçan azm eylesem kûyuna tenhâ gece bî-sâye
Harîm-i vaslîna elbette bir mihmân olur mâni'

Hacer-âsâ öperdim ka'be-i ruhsârını hâlin
Geh-i câh-ı zenahdân gâh ebruvân olur mâni'

O şâh-ı mülk-i hüsne arz-ı hâlim etmeye takdîm
Gehî ağyâr-ı bed-endîş gehî der-bân olur mâni'

Olurdum subhacek gül gibi handân câme-hâbında
Dem-i vuslatta eşk-i dîde-i giryân olur mâni'

Ederdim derd-i aşka olsa bin cânım fedâ Câzib
Hayâl-i âriz-ı bûs-ı leb-i dermân olur mâni'

Harfü'l-Gayn

-213-³⁰⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gamze-i mismâr-ı pür-sûz efkenin urdukça dâğ
Sîne-i âteş-i germ oldu şehâ rûşen çerâğ

Âteş-i gül-zâr-ı aşkınla derûnum lâle-zâr
Bülbül-i na'me-serâyım bana çün dâğ üstü bağ

Bezm-i nâ-sâz-ı humâr âlûde câm-ı bâdeden
Âlem-i âb-ı muhabbettir bize künc-i ferâğ

Gösterir ruhsâr üzre dâne-i pür-çîneyi
Halka-i gîsûsunu murg-ı dile etmiş duzağ

Lane-sâzı Kâf-ı istiğnâda Ankâ'dır gönül
Câzibâ etmez tenezzül cîfeye mânend-i zâğ

-214-³⁰⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olmayınca gamze-i hûn-hârdan etmem ferâğ
Hastesiyem dîde-i bîmârdan etmem ferâğ

Etmezem mikrâz-ı endîşem ile kat'-ı ümîd
Ârzû-yı vuslat-ı dil-dârdan etmem ferâğ

Mest-i medhûş muyam her dem harâbat ehliyem
Zâhidâ çün sâgar-ı ser-şârdan etmem ferâğ

Vâdi-i aşkında sayyâd-ı muhabbettir gönül
Ey gazâlim dâmen-i küh-sârdan etmem ferâğ

Çün ki Ya'kûb-ı gam oldum meskenim beytü'l-hazen
Câzibâ her subh u şâm kim zârdan etmem ferâğ

Harf-i Fâ**-215-³⁰⁸****Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Fâlihîñ dîdeye tantana-i şânına yuf
Ba'de zîn gerdiş-i evzâ'-ı peşîmânına yuf

Nakd-i gamda yer eder kîse-i endîşemizi
Hâle-i dirhem-i şâzda in'âmına yuf

Yıkar elbette serâ-yı dil-i bî-arâmı
Câh-ı ikbâlde yapırdığı eyvânına yuf

Serini seng-i sitemden edemez kimse halâs
Hele ebnâ-yı zamânın yed-i ihsânına yuf

Câzibâ âl-i abânın kulu kurbanlarıyuz
La'net imân-ı Yezîd'e ola hem-cânına yuf

-216-³⁰⁹**Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Bu nice îcâl-i nev-fitnede mâhirdir zülf
Bir kıla âteşi yandırıcı sâhirdir zülf

Pençe-i aşk ile bu nice müselmân zebûn
Yine zâlim yine gaddâr yine kâfirdir zülf

Câh-ı zemzemde resen-gâh-ı siyâh-pûşîde
Ka'be-i hüsnde firâş-ı mücâvirdir zülf

³⁰⁸ 40a³⁰⁹ 45b

Ser-fürû eylediğın sanma tevazzû'dan onun
Bûse-çın-i arak-ı rûy ile fâhirdir zülf

Turrarlar şâne-i pür-zîb kenâr-ı tab'ım
Câzibâ her ser-i mûdan dile nâzirdir zülf

-217-³¹⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil giriftâr-ı belâ-yı silsil-i yâr oldu hayf
Âşık-ı âzâde-serken kayd-ı efkâr oldu hayf

Şems-i bezm-i hayrete pür-sûz olur pervâne-vâr
Sînesi hicrâna zahm-ı dâğ-ı mismâr oldu hayf

Hâr elinden dâdımız almaz mı bir gün rûzgâr
Gül-bün-i hicrânda dil bülbül-i zâr oldu hayf

Derd-i aşkın çün devâsına ederken cüst ü cû
Hiç o gülmez mübtelâ-yı çeşm-i bîmâr oldu hayf

Yârsız bana gerekmez kim hayât-ı câvidân
Cism-i bî-tâbımdaki sıhhat dahı bâr oldu hayf

Rişte-i mihr ü vefâ zanneyledim ben zülfünü
Dilde Câzib pîç-tâb bend-i âzâr oldu hayf

-218-³¹¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mest iken çâk-i girîbân eyledim ben tâ-be-nâf
Bend-i şalvârın küşâd etsem olur çok ihtilâf

Yâr hayâlin aldım âgûş-ı temennâya bu şeb
Subhacek târ-ı şeb-i hicrânla oldum sîne-sâf

Meşrebinde yok ise cânâ kabûl-i ma'zeret
Gel helâk et eylemem bir can için beyhûde lâf

Evc-i istiğnâda pervâz edeli şehbâz-ı dil
Pençe-i uryânının tahcîr eder Simurg-ı Kâf

Zulm-i bîdâd eylemek hûb-rûların âyînidir
Câzibâ kânûn-ı aşk-ı yârda olmaz hilâf

-219-³¹²

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Mülk-i hüsnünde zülf-i perîşân taraf taraf
Tuttu cihân fitne-i devrân taraf taraf

Oldu nihâl-i kâmet-i cânâne pâ-y-mâl
Sahn-ı çemende serv-i hırâman taraf taraf

Yuttu fitîl-i sûz-ı muhabbetten ol hezâr
Gülşen serâyı etti çerâğân taraf taraf

³¹¹ 61a

³¹² 76b

Bezm-i cefâda dilber-i ibâd bir taraf
Rezm-i belâda âşık-ı nâlân taraf taraf

Pervâne-vâr âteşe yandımsa Câzibâ
Fânûs-ı dilde şem'-i dırahşân taraf taraf

Harf-i Kâf

-220-³¹³

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ey bâd-ı seher Gülşen-i yârdan eserin yok
Şebnem gibi ey dîde-i huşk eşk-i terin yok

Kâlâ-yı visâli alamaz nakd-i sirişkin
Ey müflis-i bî-maye gönül sîm ü zerin yok

Yakmaz o gül-endâmımı hiç âteş-i aşkım
Ey âh-ı seher varsa senin de şererin yok

Gam-hânesidir hâne-i vîrane-i kalbim
Hercâyî sūrûrunla sen ol câda yerin yok

Câzib sana âşık olalı cân-ı gönülden
Mecnûn-sıfat dağlara düştü haberin yok

-221-³¹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Deste aldıkta yine ol gamze-i çevgân-ı aşk
Yoluna cânlar fedâ başlar ola galtân-ı aşk

³¹³ 20b

³¹⁴ 29b

Dilde deryâ-yı muhabbet şöyle mevc-engîz olur
Heft-deryâ olamaz bir katre-i ummân-ı aşk

Gönlünü yakma harâbât ehlinin eyle hazer
Bir dahı âbâd olmaz yıkılır keyvân-ı aşk

Kays'ı kûh-ı bî-sütûnda âşık-ı Leylâ ise
Merdüm-i Mecnûn'dan hâlî değil sahrâ-yı aşk

N'ola bülbül gibi olmazsam güle na'me-serâ
Câzibâ pervâneym çün olmuşam sûzâ-yı aşk

-222-³¹⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Çemen-i nâz sâlin serv-i hırâmân olarak
Turrallar her biri bir tarfa perîşân olarak

Goncanın pîreheni cismini sad-çâk etti
Sahn-ı gülzâra hezâr geldi gazel-hân olarak

Pür-sürûr eyledi peymâne-i endîşemizi
Meclise geldi bu şeb meh gibi tâbân olarak

İltifât eyledi ağyâra o bîgâne nüvâz
Şerhalar açtı benim sîneme ihsân olarak

Şem'e pervâne dutar Câzib-i bî-çâre bu şeb
Yanarak yakılarak dîdesi giryân olarak

-223-³¹⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ref' olur mu sâkiyâ gam basmasın bezme ayak
Şihne-i şehri eylemişken câm-ı rindâna yasak

Etme bâlâ-yı nazar ey şâhid-i mest-i gurûr
Zîr-i pâyinde benim gibi hezâr-ednâya bak

Güle germ ol bezm-i ünsiyette dön mânend-i câm
Sîne-i ağıârı cânâ âteş-i hicrâna yak

Tîre diller olamaz rûşen-zamîrin peyrevi
Etme nice dîdesin pür-hûn mânend-i şafak

Perde-i tanbûra benzer üstühân-ı sîne kim
El sözüne her ne denlü tutmayam dersem kulak

Şerh ederken şeker-i la'l-i lebin keyfiyyetin
Lezzetinden hâmelik oldu damâğı iki şâk

Cur'a-nûş ol Câzibâ câm-ı muhabbetten müdâm
Şürb-i sûfi-veş bakiyye kalmasun rindân çâk

-224-³¹⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sayd edüp murg-ı dil evvel pençe-i şebâz-ı aşk
Evc-i istiğnâda eyler cilve-i pervâz-ı aşk

Haste-i hicrân mıdır ya mest-i nahvet mi aceb
Pür-humâr ol dîdeler ser-mest-i câm u nâz-ı aşk

Başına dâim felek-veş gerdiş eylerken sana
Lâyık olmaz ta'ne-i inkâr seng-endâz-ı aşk

Pertev-i envâr-ı mihriyle cihân olur münîr
Âsmân-ı dilde olsa zerrece ger râz-ı aşk

Bir pula almaz mı Câzip rişte-i efkârımı
Mâlik-i Mısr-ı hakikat dil-fürûş bâzâr-ı aşk

-225-³¹⁸

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

O tıfl-ı nûr sebak-âşûb-ı devrân olduğun duyduk
Bahâr-ı nâz ile serv-i hırâmân olduğun duyduk

Şarâb-ı la'linin ihyâsı oldu mürde-i endûh
Dahı bûs-ı lebi her derde dermân olduğun duyduk

Bu şeb ağyâr ile hem bezm olup germiyyet-i meyden
Dahı pür-tâb-ı yârin âteş-efşân olduğun duyduk

³¹⁷ 63a

³¹⁸ 76b

Sürûrun bir vefâsın görmedik bu dâr-ı mihnette
Dil-i hicrânlara gam mûnis-i cân olduğun duyduk

Seçilmez hâliyen çün deşt-i küh-sâr-ı şakâyıktan
Bu rezm-gâh-ı aşkta nice bin kan olduğun duyduk

Dil-i âyîne de aksi görüp ol dilber-i hod-bîn
Hele kevnîde tûtî gibi hayrân olduğun duyduk

Yanaştık Câzibâ bâlin-i nâz-ı mest-i mağrûra
Niyâm-ı hâbda şimşîr-i müjgân olduğun duyduk

-226-³¹⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Neler etti bana gör âteş-i hicrân-ı firâk
Kaddimi yay edüp tâkâtimi eyledi tâk

Dil-i mihnet-keşi hem-bâr-ı firâk-ı dehrim
Dûd-ı âhım şereri ile ko yansun âfâk

Gül-i nâçizimi kim bezm-i elestten bilmem
Gam ile mihnete mi etti Cenâb-ı Hallâk

Var mıdır âteş-i bahr-ı gama dilde pâyân
Nây cismim gibi yansun mu efendim uşşâk

Câzibin nâz u niyâzı sana her gâh budur
Sevdiğim meclis-i a'dâya meded basma ayak

Harf-i Kef**-227-³²⁰****Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Başıma derd değil de ne belâdır zülfün
 Çeşm-i meşşâtına bir târ-ı cefâdır zülfün

Bâğ-ı hüsnünde olan goncaları çîde için
 O sebep çü girih-gîsûsu dû-tâdır zülfün

Lâne-i murg-ı dil-i âşığı nâlân eyler
 Varsa tahrîk eden ol bâd-ı sabâdır zülfün

Mülk-i hüsne dahı serbâz-ı nigeş-dâr olalı
 Ser-i mikrâs-ı kazân ile fedâdır zülfün

Câzibin gönlünü bir mûy ile teshîr etme
 Fitne-engîz-i zamân dense sezâdır zülfün

-228-³²¹**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Şîşe-i ikbâl meksûr olmasun bir kimsenin
 Bezm-i gamda kârı ma'zûr olmasun bir kimsenin

Hâle-i âgûş fikrinden hemân meh-pâresi
 Kim gurûb-ı nâz edip dûr olmasun bir kimsenin

Nahvetinden eylemez üftâdeye atf-ı nigâh
 Şâhid-i maksûd u ma'rûr olmasun bir kimsenin

³²⁰ 39a³²¹ 42a

İnbisât-ı ma'nevî sermâye-i akıl eden
Kalbi nakd ü zerle mesrûr olmasun bir kimsenin

Neş'e-yi câm-ı temennâ-yı felekten dâimâ
Dîdesi pür-mest-i mahmûr olmasun bir kimsenin

Âteş-i mismâr-ı hicr-i yâr ile Câzib gibi
Sînesi pür-zahm-ı nâsur olmasun bir kimsenin

-229-³²²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Yed-i müjgân-ı hûn-hârınla çeşme saht istersen
Devâsı hûn-ı dildir çün hakîm-i sohbet istersen

Yem-i hayrette olma lenger-endâz-ı tahayyül kim
Küşâd et bâd-bânın rûzgâr-ı himmet istersen

Zer-i hâlis ayâr et bûte-i aşka koyup cismin
Ginâ-yı nakd-i kalbin iyce zabt et servet istersen

Dehânın gonca-âsâ şebnem-i mihr-i hamûş eyle
Safâ-yı hâtır-ı gülşen serâ-yı râhat istersen

Ser-i kûyuna yârin günde bir azm-i şitâb eyle
Eğer mihr-i muhabbet serdine germiyyet istersen

Aceb ol burc-ı sa'd-ı mâha akreb baht-ı ekber kim
Nazar eyle rakîb-i bed-nihâda nekbet istersen

Nice bir dîde-dûz-ı şems-i eflâk olasın Câzib
Cemâl-i yârı nakş et dilde rûşen-tal'at istersen

-230-³²³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bir karâr üzre değil gerdiş-i bâzâr felek
Kâle-i vaslına kim olma harîdâr felek

Herkes âzürde-dil olmuş feleğin cevrenden
Yalnız ben değilim renc-i dil-âzâr felek

Bana hum-bâz-keş-i telh-i humârı nice bir
Hamdülillâh değillem perver-i idbâr felek

Ömrüm içre feleğe zerre kusûr eylemedim
Pek muhâl eyledin pek vuslat-ı dil-dâr felek

Himmeti kendi gibi dûn-ı denî iledir
Etti ehl-i dile bu cevni-i firâvânı felek

Eylesem derd-i dil-i zârımı izhâr Câzib
Neler etti bana gör zâlim o gaddâr felek

-231-³²⁴

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey şeyhî sen ol sübha-i teshîr yâra çek
Verme hevâya verdiği bir zülfikâra çek

³²³ 52a

³²⁴ 54a

Ey andelîb-i na'me-zen-i dehr-i bî-nevâ
Var dertli başını sen gûşe-i gül-zâra çek

Hâk-i rehinde başına kurbân et âşîğın
Tîğ-i ser-tîzi sîne-i pür-dâğ-dâra çek

Aç båd-bânı cûşîş-i girdâbda na-huda
Keşti-i ümmîdi bahr-ı gamdan kenâra çek

Fülk-i derûna leşker-i endûh girmesün
Câzib atup âhını burc-ı hisâra çek

-232-³²⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâre arz-ı hâl edüp dü-çeşm-i giryân eyledik
Va'de-i ferdâ-yı vaslından peşîmân eyledik

Gülsitâni âteşe yakdık şerâr-ı âh ile
Bülbül-i şûrîde-i dem-beste hayrân eyledik

Şem'-i meclis-veş yanup her dem şeb-i hicrânda
Nâle-i hasretle dünyâyı çerâğân eyledik

Nîze-i zehgîr elmâsını dâğ-ı sîneden
Düşürüp bir bir dil-i mecrûha dermân eyledik

Câzibâ id-i visâl-i Şems ü Mevlânâ için
Aşk-ı şimşîr-i hısâmla bismil-i cân eyledik

-233-³²⁶

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Kimin bezmin dırahşân etti vech-i meh-i tâbânın
Kimi yandırdı şem'-âsâ aceb rûy-ı firûzânın

Çözersen ukde-i gîsû-yı müşk-bârını elbet
Olur zülfün gibi dillerde cânânım perîşânın

Değilsen ben gibi bir şûha sen de mübtelâ âyâ
Niçün sînem gibi çâk eyledin cânâ girîbânın

Gül-i ruhsâra şebnem-veş dökersin eşk-i hasretle
Tükenmez çeşm-i nem-nâkim senin âlemde giryânın

Ki çeşmin hastesi hem kâkülün vâbestesi âlem
Hemân Câzib-i şeydâ değil meftûn u hayrânın

-234-³²⁷

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Diyâr-ı gurbete düştüm derem derem diyerek
Ne şûy-ı destler öptüm kerem kerem diyerek

Ne nakd-i fûls-i riyâlar yutar göreydin şeyh
Eğerci destine girse haram haram diyerek

Devâ-yı derd-i fu'âdım olan o bûs-ı lebin
Ki gonca-fem beni aldım verem verem diyerek

³²⁶ 82b

³²⁷ 92a

Vücûdum âteş-i peygûle-i firâkta yanar
Na'îm-i bâğ-ı visâle irem irem diyerek

N'olaydı azm-i Hicâz eylesekdi ey Câzib
Sezâ-yı vuslat olurdun harem harem diyerek

-235-³²⁸

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Girîbânım gibi dest-i sitekle sînemiz sad-çâk
N'ola şimşîr-i âhım ile olsa çâk çâk eflâk

Şarâb-âlûd-ı la'lin gördü sûfî şaştı hayretle
Eder engüştünü vaz'-ı dehen mânende-i misvâk

Perîşân oldu aklım pîç-tâb-ı mâr-ı zülfünden
Müdir mesmûm-ı aşkın olmuşam dost vaslın eder pâk

Erişmez mi aceb rûz-ı visâlin îd-i fîrûza
Nice bir ravza-i hicrinde cânâ edelim imsâk

Gücendirmiş efendim Câzib-i şeydâsını ammâ
Cünûn-ı derd-i aşk-ı mağrûrdur çün olamaz idrâk

-236-³²⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hâne-i sâ mân-ı zâhirde bakarsa seyl-i eşk
Ma'nevî râhat-fezâ-yı cândır hep nîl-i eşk

³²⁸ 98b

³²⁹ 108a

Katre katre sûz-nâk-ı dilden etmiştir zuhûr
Rûşenâ bahşâ-yı çeşm yanmışam kandîl-i eşk

Tâ'ir-i murg-ı revân pervâz-ı arş etmez idi
Olmasaydı bâl ü per dü-çeşmime Cibrîl-i eşk

Râh-ı matlabda sük-bâr edemez seyr-i serî'
Etmeyince dîde-i hasret-keşe tahmîl-i eşk

Nakd-i aczi i'tirâf-ı ye's ile sarf eyle kim
Gevher-i ma'nîde Câzib eylesün tahsîl-i eşk

-237-³³⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Alır bir gün senin de hâr elinden rûzgâr dâdın
Nedir gül-zârda ey bülbül-i şûrîde feryâdın

Hevâ-yı kâkülünle başımı sevdâya uğrattın
Perîşân etme zülfün olmasun dil bari berbâdın

Tükettin nakd-i eşki reh-güzâr-ı yâra sarf ettin
Sihâm-ı cevrine gayrı dü-çeşmim var mı îrâdın

Nigâhından nümâyân fitne-engîz olduğun âfet
Göründü gamze-i sâhir senin nev fitne îcâdın

Cefâ eyleye der ehl-i dile tâcir hâk evvelden
Senin mümkün mü Câzib şimdi dest-i gamdan azâdın

-238-³³¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gelmen hayâle bir perî-peyker misin nesin
Girmen kenâra rûh-ı musavver misin nesin

Tuttu cihânı şû'le-i rûy-ı pür-enverin
Kurs-ı kamer mi şems-i münevver misin nesin

Ermek muhâl cennet kûy-ı visâline her
Hûri gılmân mı âdem mi dilber misin nesin

Sahbâ-yı la'l-i nâbınla neş'e-yâb ettin
Bûs eyledikçe gerdeni şekker misin nesin

Ey nev-nihâl-i kâmet ü serv-i bülend-i nâz
Bâğ-ı emelde gonca-i ahmer misin nesin

Şermende ettiğin anber-bû çîn-i zülfüne
Müşk-i hattını nâfe-i ezfer misin nesin

Bir nîm-nigehle Câzibi halka be-gûş eden
Sen ol hıdyû-yı hüsn ü kerem-ver misin nesin

-239-³³²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Subhtan bâde visâl ibrâm edüp akşama dek
Rûz u şeb düştün bu sevdâya gideriz Şâm'a dek

³³¹ 114b

³³² 115a

Bülbüle verdi boğazı ele kulkul ederek
Söz düşürdü tâ ayaktan bâde-i gül-fâma dek

Dökme beyhûde yere dil-dâne-i eşkin sakın
Hiç fütâde ola mı murg-ı hümâ bu dâma dek

Mest-i nâzım dün gece va'd etti bûs-ı la'lini
Geldi akli başına aştı bugün bayrâma dek

Nev-nihâlin meyve-i vaslı nasîb ola deyu
Câzibâ düşürdüm endîşem tamâ'-ı hâme dek

-240-³³³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bülbülâ bu gülşenin nâlânıyam ben sen nesin
Hâr-ı cevri dem-be-dem gûyânıyam ben sen nesin

Urma ey pervâne-i bî-hûş fânûsa berk
Ol muhabbet şem'inin sûzânıyam ben sen nesin

Iztırâb-ı sîhten bî-hûd sızlanma kebâb
Âteş-i aşkın ciğer-büryânıyam ben sen nesin

Yanıma gelmek muhâldir geçme semtimden sürûr
Hâne-i şîven-gede mihmânıyam ben sen nesin

El amân ey mâ'il-i dîdâr-ı târmâr-ı zülf
Genc-i hüsnün sâtir-i vîrânıyam ben sen nesin

Gezme ey Mecnûn bu vâdîde tasarruf bendedir
Ol cünûn iklîminin sultânıyam ben sen nesin

Bana gösterme şakâyık sîne-i pür-dâğın
Deşt-i hicrin lâle-i nu'mânıyam ben sen nesin

Âsmân-peymâ-yı âh mânende-i pâ-bûs-ı yâr
Nâ'il-i bûs-ı ser-i dâmânıyam ben sen nesin

Âstân-ı Hazret-i Mollâ-yı Rûm'un Câzibâ
Bende-i deryûze-i ihsânıyam ben sen nesin

-241-³³⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Şarâb-ı la'l-i lebin cân-fezâ imiş bildik
Ve tîş-i illet-i aşka devâ imiş bildik

Harîm-i sînede gerd-i gumûm sever bilicek
Gam-ı hayâlîde dilde safâ imiş bildik

Derûn-ı sîne-i pür-sûzdan eder idi âh
O çeşm-i âfet-i dil mübtelâ imiş bildik

Olunca murg-ı dil üftâde kestin ümmîdi
Kemend-i zülfüne dâm-ı belâ imiş bildik

Hadeng-i hicr ile cânı helâk imiş kasti
Visâle girye-i hasret hebâ imiş bildik

Harîm-i hâsına mahrem edince ağıârı
Murâd-ı âşîğa cevr ü cefâ imiş bildik

Cenâb-ı Hazret-i Monlâ'ya ser-fürû etmek
Rızâ-yı Hazret-i Bârî Hudâ imiş bildik

-242-³³⁵

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Tahammül eylemezsen gülsitânda cevrine hârın
Yeter ey bülbül-i şûrîde artık âh ile zârın

Gezerler silsile-cünbân olup aşk ile âvâre
Felâtûn-ı hakîkattir cünûn-ı deşt-i kûhsârın

Harîm-i şem'e fânûs-ı hayâlin olmada sûzân
Dilâ pervâne-veş germiyyetin cân oldu bâzârın

Esîr etmiş cihânı ser-te-ser hep dest-i berdiyle
Nigâh-ı kahramânınla füsûn-ı çeşm-i bîmârin

Revâmı gayrıdan ümmîd-i ihsân hâtıra gelmek
Cenâb-ı hazret-i Monlâ iken Câzib ümîd-vârın

-243-³³⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Âteş-i firkate tennûr-ı dili yaktı felek
Zamme-i kahr ile hâtırımızı yıktı felek

³³⁵ 121b

³³⁶ 123a

Bir ayak atmağa kudret yok iken meskûre
Sâgar-ı köhne-sifâlin başıma çaktı felek

Tutacak bir yerini bulamadık biz onun
Dil-i beyzâmıza çok kulp u kulak taktı felek

Tîr-i âhıma bu şeb sînesin etmişti siper
Haylice şerhalar açtımsa da çıplaktı felek

Şimdi ulvân-ı sitem eylemede derd-i seri
Cevgen-i âhımın ohunda bu varlıktı felek

Her ne istersen o bâzîçe-i etfâl gibi
Cevb-i ikbâlimiz ucunda fırlıdaktı felek

Câzibâ seyr ola mı matbah-ı Mevlânâ'da
Nemek ü nânesini hep başıma kaktı felek

-244-³³⁷

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün

Meh-i rûhunda pür-ebr-i semâ mıdır zülfün
Ya per mi hâle-i hattın hümâ mıdır zülfün

Kemâl-i devlet-i hüsnünde bu perîşânlık
Aceb benim gibi bir mübtelâ mıdır zülfün

Visâl-i bûse-i ruhsâr muhâl olup gitti
Tılısm-ı hüsnüne yâ ejdehâ mıdır zülfün

Kemend-i târına vâbestedir hezâr-cünûn
Aceb ki silsil-i dâr-ı şifâ mıdır zülfün

Bu pîç-tâb nedir ravza-i cemâlinde
Nihâl-i kâmet-i dil-veş dü-tâ mıdır zülfün

Sevâd-ı târ-ı şeb-i fikrimi dolaştırdı
Murâd-ı Câzib'e cevr-i ezâ mıdır zülfün

Bülend-i bâğ-ı behişt-i cenâb-ı Monlâ'da
Nesîm-i sünbül-i ebr-i hevâ mıdır zülfün

Harf'ül-Lâm

-245-³³⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dâr-ı gamda iki gün mihmâne geldim yâ Resûl
Çün salât ile selâmın hâne geldim yâ Resûl

Ketm-i sahrâ-yı ademden rû-yı heşt-i âleme
Zât-ı nûr-ı pâkine îmâna geldim yâ Resûl

Yâ tabîbe'l-kulûb-i mü'mîn yâ şeffi'al-mücrimîn
Mücrim-i bîmârinam dermâna geldim yâ Resûl

Dûzah-ı hicrânda sûzan eyleme cân ü benim
Nûr-i vechin pertevinden yana geldim yâ Resûl

Câzib-i bîmâye muhtâc atâdan etme red
Bende-i deryûzenem ihsâna geldim yâ Resûl

-246-³³⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gonca-i dâmân-ı cevri-yâre hâr oldun gönül
Gülşen-i hicrân-ı gamda çün hezâr oldun gönül

Cûşa geldi kulzüm-i aşkın aceb sevdâ ile
Gûyiyâ bir cûybâr-ı nev-bahâr oldun gönül

Evc-i istiğnâda ankâ-veş olurken lâne-sâz
Ceng-i şehbâz-ı nigâh kim şikâr oldun gönül

İhtiyâr ettin diyâr-ı gurbetin kahrın bütün
Künc-i gamda sille-gâh-ı rûzgâr oldun gönül

Vasl-ı âmâl-i kenâra çekmeden Câzib gibi
Âkibet sû-yi vatandan der-kenâr oldun gönül

-247-³⁴⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ayrı düştün yârdan âvare oldun ey gönül
Bir enîsin yok aceb bî-çâre oldun ey gönül

Merhem-i kâfûruna muhtâc kemân ebrûların
Zahm-ı tîr-i gamzedden pür-yâre oldun ey gönül

³³⁹ 17a

³⁴⁰ 17a

Rind-i şûrîde kalender-meşreb-i pür-zevk iken
Çille-sâz-ı muîd-i gam-hâre oldun ey gönül

Öyle bir dîvânesin Câzib gibi uslanmadın
Sadme-i kahr ile yüz bin pâre oldun ey gönül³⁴¹

-248-³⁴²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ayrı düştün yârdan âvare oldun ey gönül
Bir enîsin yok aceb bî-çâre oldun ey gönül

Merhem-i kâfûruna muhtâc kemân ebrûların
Zahm-ı tîr-i gamzedden pür-yâre oldun ey gönül

Zülf-i dil-dâra sabâ-mânend yüz sürmek için
Âkıbet çün şâne-veş sad-pâre oldun ey gönül

Rind-i şûrîde kalender-meşreb-i pür-zevk iken
Çille-sâz-ı ma'bed-i gam-hare oldun ey gönül

Öyle bir dîvânesin Câzib gibi uslanmadın
Sadme-i kahr ile yüz bin pâre oldun ey gönül

-249-³⁴³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İntizârım hasretinle dîde giryân oldu gel
Katre katre eşk ile cûy-ı ferâvân oldu gel

³⁴¹ Bu gazel, bir beyit daha eklenerek orijinal metinde (27b'de) tekrar yazılmıştır.

³⁴² 27b

³⁴³ 19a

Mâhtâbım pek de ahşâm olmasun erken buyur
Ruhlarında hâle-i hattın nümâyân oldu gel

Hey mürüvvetsiz terahhüm yok mudur sende aceb
Çeşm-i insâf ile bak dil vasla şâyân oldu gel

Eyledin zâlim beni âhir helâk-ı firkatın
Âteş-i hicrân-ı aşka sîne sûzân oldu gel

Zahm-ı gamzenle dil-i Câzib fetîli yuttu âh
Âfitâbım şu'le-i dâğım çerâğân oldu gel

-250-³⁴⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gönlümüzde arzû-yı vasl-ı yâr eksik değil
Hâtır-ı meksûr-ı hicrânda gubâr eksik değil

La'l-i mey-gûnun hayâli etse de şevkim ziyâd
Neş'e-gâh-ı dilde cânâ kim humâr eksik değil

Dâ've-i aşk-ı muhabbette olan ehl-i dile
Sadme-i kahr-ı cefâ-yı rûzgâr eksik değil

Kıl tahammül gülşen-i dehrin cefâ-yı hârına
Ey gül-i şûrîde yohsa gül'izâr eksik değil

Fülk-i dil girdâb-ı gamdan kurtulur ihlâs ile
Câzibâ bahr-ı tevekkülde kenâr eksik değil

-251-³⁴⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bülbül ettikçe aceb her rûz u şeb feryâd gül
Eylemez mi rahm edüp bir gün ona imdâd gül

Kondu bî-çâre hezâr ol nev-nihâlin şâhına
Gonca-i müştünü urup başına berbâd gül

Hâr-ı cevrinle tâ'atte âşiyân-ı bülbül
Lâne-i dil-dâr olur mu bir dahı âbad gül

Andelbân-ı çemen gülşen-i sahrâ-yı meye
Jâle-i peymâne içtikçe ederler yâd gül

Âteşine goncanın yandı derûnu lâlenin
Nice olsun Câzibâ bu sûz ile dil-şâd gül

-252-³⁴⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Rûhların gül leblerin mül ikiden hâlî değil
Hallerin hindû ya fülful ikiden hâlî değil

Halka-i zülf-i girih kirpik aceb cânâ senin
Dûd-ı âhım ya teselsül ikiden hâlî değil

Gülşen-i hicrânda hâr-ı cevr ile feryâd eden
Ya dil-i şeydâm ya bülbül ikiden hâlî değil

³⁴⁵ 28b

³⁴⁶ 35b

Âlemi ser-mest eden bûy-ı sivâr seher ile
Zülf-i sünbül târ-ı kâkûl ikiden hâlî değil

Tâk-ı bezm-i çarh-ı Câzib eyleyen pür-velvele
Kulkul-i mînâ ya gönül ikiden hâlî değil

-253-³⁴⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil hümâ-yı lâ-mekândır âşiyân lâzım değil
Şâh-ı istiğnâ-yı mülk olmuş cihân lâzım değil

Öyle bir şem'-i harîm-i hayretem pervâne-vâr
Ne'yleyem fânûs-ı tende şimdi cân lâzım değil

Âlem-i samt içre germiyyet verince ülfete
Nutm-ı bîgâneyle güftâr-ı zebân lâzım değil

Bî-nutuk Cibrîl-i ma'nî-i hüviyyettir sözüm
Güft ü gûy-ı küfr-i dîn sehve lisân lâzım değil

Nakd-i ömrüm her ne denlû eylese cânân telef
Ona kânun-nâme-i aşkta zamân lâzım değil

Gülsitân-ı âlem-i ma'nîde oldum çün hezâr
Dil sabâ-yı bî-karârımdır mekân lâzım değil

Na'me-i uşşâkdan oldu nevâ-zen nây-ı ten
Sûr-ı İsrâfîl'dir bunda meyân lâzım değil

Çâr-unsur âlem-i nâ-sûd olduksa n'ola
Âdemiyyette yine nâm u nişân lâzım değil

Gelmeden bu kesret-i kevn içre vahdetten murâd
Kâlib-i dermânde yohsa nihân lâzım değil

Pertev-i şems-i hakîkatle derûnun enver et
Zerre-âsâ kâle-i zîb-i dükân lâzım değil

Vâr iken dergâh-ı Mevlânâ gibi püşt ü penâh
Rûy-mâl-i Câzib'e bir âstân lâzım değil

-254-³⁴⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bâde-i rûz-ı elest câm-ı musaffâdır gönül
Âşık-ı mest-i mey-i şûrîde rüsvâdır gönül

Kays-veş sahrâ-yı aşk içre güzâr etsem velî
Beste-i târ-ı şeb-i gîsû-yı sevdâdır gönül

On sekiz bin âlemi seyr eylemek lâzım değil
Gûşe-i vahdette gûyâ genc-i esmâdır gönül

Bir gül-i âyât-ı hüsnünden fütâde bir nukat
Kim derûnum içre pür-dâğ-ı süveydâdır gönül

Gâh tâc eyler gehî pâmâl eyler sevdiğim
Câzibâ yekser değil a'lâ vü ednâdır gönül

-255-³⁴⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Beste-i zincîr-i gîsû-yı muhabbettir gönül
Âşık-ı dîvâne vü ser-mest-i hayrettir gönül

İstemez bir dem cüdâ olmağı vasl-ı yârdan
İntizâr-ı hasret-i dîdâr-ı vuslattır gönül

Nâle eyler hem çün dâim firâk-ı yârdan
N'eylesün sûzân-ı âh nâr-ı hasrettir gönül

Olmuş isem her ne denlü tâbi'-i nefsi-hevâ
Kûçe-i endîşe-i yevm-i nedâmettir gönül

Kim cemâl-i yâr keşf eyler verâ-yı perdeden
Dûr-bîn-i ma'nî-i câm-ı hüvviyettir gönül

Küşte-i ten bahr-i isyân-ı belâdır Câzibâ
Bâd-bâna şurta-i bâr-ı selâmettir gönül

-256-³⁵⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Teşne-i bezm-i muhabbet câm bir ney bir gönül
Giry-e-rîz âh-ı hasret câm bir ney bir gönül

Dîde giryân sîne sûzân terk-i sâ mân eyleyen
Hâne-i mihmân-ı mihnet câm bir ney bir gönül

³⁴⁹ 67a

³⁵⁰ 32b

Lâubâli âşık-ı şûride meşreb var ise
Âleme deryâ-yı himmet câm bir ney bir gönül

Pertev-i hurşîd-i ikbâl-i felek bir zerredir
Ebr-veş ihsân-ı dost câm bir ney bir gönül

Nâle-sâz bir bağı sûz dîdesi pür-hûn-rîz
Câzibâ âşık nihâyet câm bir ney bir gönül

-257-³⁵¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kal'a-yı gam burc-ı bârû-yı cefâ cismimdir ol
Tîr-i hicrân-ı nişân-gâh-ı kazâ cismimdir ol

Dîde bir âyinedir dârâ-yı mülk-i hüsnüne
Sedd-i Ye'cûc-ı Sikender gûyiyâ cismimdir ol

Tâir-i evc-i sitiğnâ-yı melik-meşreb dilim
Lâne-i murg-ı hümâ-yı lâ-mekân cismimdir ol

Gerçi bî-beyyinât kusur bî-sebât-ı âlemem
Ma'niye bâkî-yi cây-ı âşinâ cismimdir ol

Rûh-ı kudsem çün Mesîhâ-yı felek-fersâ gibi
Sanki çârmîh-ı sitemde Câzibâ cismimdir ol

-258-³⁵²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İftirâk-ı yâr ile nâlân bir ney bir gönül
Âteş-i hicrân ile sûzân bir ney bir gönül

Sînesin delmiş meğer mızrâb-ı engüşt-i kazâ
Zâr-ı aşk dem-be-dem gûyân bir ney bir gönül

Mâtem-engîz-i şehen-şâh u şehîd-i Kerbelâ
Sîne-i pür-dâğ ile giryân bir ney bir gönül

Devr eder ise n'ola devrân mânend-i semâ'
Aşk-ı Mevlânâ'da ser-gerdân bir ney bir gönül

Mahrem-i câm-ı harîmi işret-i bezm-i ezel
Mest-i hubb-ı vâlih ü hayrân bir ney bir gönül

Gûş edüp câh-ı hakîkatte rumûz-ı Haydarî
Zülfikâr-ı lutfunu cûyân bir ney bir gönül

Dem urursa n'ola gülbang-i hüvviyetten müdâm
Mazhar-ı nezzâre-i im'ân bir ney bir gönül

Kutb-ı nây-ı ruh-ı vahdetten erişmiş feyz-i dem
Hayret-efzâ-yı belâ-gerdân bir ney bir gönül

Haşr-i encâm-ı beyân eyler nevâda Câzibâ
Sûr-ı İsrâfîl'e hem-devrân bir ney bir gönül

-259-³⁵³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âl-i ruhsârın görüp olmaz mı şerm-sâr gül
Germ tâb-ı hüsnüne eyle nuhl âteş-bâr gül

Yûsuf-ı hüsnün görüp sad-pâre kıldı sînesin
Bend-i gîsû-yı muhabbettir Züleyhâ-vâr gül

Kâkül-i şeb-bûların dil-rîş etmiş sünbülü
Hayretinden bülbüle aks eylemiş efkâr gül

Âteş-i aşkıyla sûzân olduğu çün gülşenin
Bülbül-i şûrîde onun çün okur eş'âr gül

Kâkülü câm ile reftâr eyle mânend-i sabâ
Hâk-sâr olsun çemende serv-i hûş-reftâr gül

Nergis-i mestin ile bîmâr kıldın âlemi
Deşne-i gamzenle gûyâ oldu lâle-zâr gül

Yâr u ağıâr ile olsa hem-nişîn olmaz aceb
Bâğ-ı âlemde olur mu Câzibâ bîhâr gül

-260-³⁵⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Üftâde olur eşk-i terim râhına geh dil
Pâmâl olayım deyu geçerken o siyeh-dil

³⁵³ 87a

³⁵⁴ 106b

Çeşmim ne kadar olsa da hûb-rûlara nâzır
Mümkün mü ede gayrıya billâh nigeş dil

Cürmü acaba zülfüne bend olmasa mıdır
Ey rûh-ı revân işledi âyân-ı güneş dil

Kûyunda gedâ şekli gezer serseri ammâ
Aşk ile olur gâh vezîr gehî de şeh dil

Tek eyleme vâreste-i kayd-ı gam-ı aşkın
Hâk-i ser-i kûyunda olursa da tebeh dil

Pîşrev ola şû'le-i pür-efrûz hayaller
Olmaya şeb-i hicrin ile güm-şüde diş dil

Câzib der ise zülfüne çîn ü müşk hatâdır
Ya bûy-ı muhabbet ile mest ya ki ateh dil

-261-³⁵⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kumâş-ı kâm alınmaz nakd-i eşk îsârdan evvel
Nihâl-i huşke seng-endâz olunmaz bârdan evvel

Olur elbet menâfi' cezr ü medimde bî-pâyân
N'ola gelmezse ikbâl merdüme idbârdan evvel

Tecerrüd âleminde hâna ber-dûş olmadan akdem
Bilemez zevk-i evtân gurbet-i âzârdan evvel

Küşâd et târ-ı zülfün bûse-çîn ol sîne-ber-sîne
Bulunmaz feth-i kufl-i genc-i pîç-i mârdan evvel

Nigâh et ayn-ı ibret ile Câzib sun'-ı Mevlâ'ya
Na'îm-i cennet olmaz rü'yet-i dîdârdan evvel

-262-³⁵⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Muhabbet bezmine tâ subhacek sûzân olur dil
Yanar pervâne-âsâ şem'-veş giryân olur dil

Döner sîh-i sitemde sızlanur tennûr-ı aşk içre
Yanar od-ı muhabbetle bütün büryân olur dil

Olur geh hasta-i merd-âşinâ geh vasl ile zinde
Olur geh derd-i bî-pâyân gehî dermân olur dil

Olunca cilve-ger her bir taraftan pertev-i dîdâr
Hemân mir'at-i hüsne vâlih ü hayrân olur dil

Gehî cûlar gibi cûşân gehî dollâb-ı ser-gerdân
Gehî bir katre-i bârân gehî ummân olur dil

Ururdum şu'le-pâş şem'-i envâr-ı hakîkatte
Gehî bir zerre-i nâçîzde pinhân olur dil

Zer-i hâlis ayâr olmuş miheng-i aşka urulmuş
Hakîkat kişverinin gevherine kân olur dil

Cenâb-ı Hazret-i Monlâ-yı Rûm'un dergehinde
Ser-i müjgân-ı Câzûb³⁵⁷ hâk ile yeksân olur dil

-263-³⁵⁸

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Dağıl ey zülf-i pür-çîn âh-ı serdim ile tâlân ol
Perîşân ettin aklım dilerem sen de perîşân ol

Geçersin nîm-nigehde sîne-i bî-kîneden ammâ
Meded ey tîr-i müjgân hâne-i kalbimde mihmân ol

Nafakat ile bir kez hâtır-ı bîmâr-ı hicrânı
Yed-i ihsânını sun ey tabîbim derde dermân ol

Benim bülbül gibi gülşende gûş ettikçe feryâdım
Açıl ey gonca-i neşkûfte güller gibi handân ol

Alursun Câzib elbet şâhid-i maksûd âgûşa
Der-i dergâh-ı Mevlânâ'da dâim durma giryân et

-264-³⁵⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şule-i âh-ı derûnum görünen dûd değil
Micmer-i kalb-i hazînim yanan ol od değil

³⁵⁷ Şair burada mahlasını “çârûp” kelimesi ve anlamını çağrıştıracak şekilde “Câzûb” olarak kullanmıştır.

³⁵⁸ 115a

³⁵⁹ 118a

Yârsız istemezem âlem-i lâhûd dahı
Arş-ı kürsiyy-i behişt unsur-ı nâ-sûd değil

Nev bahâr-ı gam ile cûş u hurûş eşkim
N'ola vermezse geçer kulzüm-i hûn rûd değil

Eşmedin şûh-ı cefâ va'de-i vaslın ilkâ
Dahı zâtında semâhat belî bâbûd değil

Rü'yet-i hüsnü temennâ-yı visâlden yohsa
Câzibâ koçma miyânını o maksûd değil

Aşk-ı Monlâ ile ser-mest-i muhabbet gönlüm
Dâmenim bâde-i fâm ile âlûd değil

-265-³⁶⁰

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Âyine gibi verme sakın hod pereste dil
Eyler fütâde eşk-i revân-veş şikeste dil

Kâlâ-yı vasl-ı yâra bahâ cân imiş meğer
Nakd-i revân etti edâ ceste ceste dil

Gül-zâr-ı bâğ-ı hüsnüne gîsû-yı müşk-bâr
Mânend-i sünbül eylese de deste deste dil

Kalb-i hazine eyler nevâzişle iltifât
Etme gedâ-yı kûyunu cânâ şikeste dil

Âzâde oldu kayd-ı gumûm-ı cihândan
Zincîr-i târ-ı zülf-i dil-âvîze beste dil

Bîmâr-ı derd-i ma'siyete pür-devâ odur
Câzib düşerse hak-i der-i pîr-i haste dil

-266-³⁶¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Leb-i cânâne bu yâkûde-i seyyâle değil
Dâğ-ı firkat görünen sînedeki lâle değil

Mey-i nâz içmek için dîde-i mestâneleri
Câm-ı la'l-i leb-i gül-fâm o tebhâle değil

Aldım âğûş-ı hayâlîme o meh-rûyu bu şeb
Rûy-ı mir'at-i felekte görünen hâle değil

Girye-i hasret-i eşkimle bulup neşv ü nemâ
O gül-endâma nümâyîş veren ol jâle değil

Zîb-i fer vermek için eyleme pûşîde benim
Nazarım gerden-i billûrunadır şâle değil

Hâlimi yâra beyân eyleme Câzib yohsa
Dem-i firkatteki âh şekve-künân nâle değil

Hırka-pûşân-ı vefâ bende-i Mevlânâ'da
Herkesin düşüne şâyeste olan kâle değil

-267-³⁶²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Rinde işret-gâh olan meyhâne kim gönlümdür ol
Hubb-ı câm-ı aşk ile mestâne kim gönlümdür ol

Genc-i esrâr-ı derûn-ı sînedede mahfûz eden
Bir harâb-ender-harâb vîrâne kim gönlümdür ol

Bâde-i bezm-i muhabbet ile mâlâ mâl olur
Devr-i âlâm u sitem peymâne kim gönlümdür ol

Sîne-i büthâne-i Çin'i tasavvur eyleyüp
Ol perestiş-gâh-ı âteş-hâne kim gönlümdür ol

Sûz-ı şem'-i bezm-i aşk olan sabâh haşrecek
Âlem-i samt içre ol pervâne kim gönlümdür ol

Hırka-i peşmînedden devr etti hubb-ı mâsivâ
Câzibâ ol devlete bîgâne kim gönlümdür ol

Harf'ül-Mîm

-268-³⁶³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şâh-ı iklîm-i bekâdır Hazret-i Monlâ-yı Rûm
Mazhar-ı sırr-ı Hudâ'dır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Mündericdir zât-ı pâkinde hüviyet gevheri
Nesl-i siddîk-i safâdır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

³⁶² 122b

³⁶³ 12b

Kimyâ buldum sürünce âsitânına yüzüm
Menba'-ı kân-ı atâdır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Şems-i envâr-ı hakîkattır vücûdu âleme
Nûr-ı pâk-i Mustafâ'dır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

N'ola nâz eylerse çarha âşıkân-ı Mevlevî
Bâ'is-i devr-i semâdır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Bende-i nâçiziyem Câzib hulûs-ı kalb ile
Hamdülillâh âşinâdır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Andelîb-i nâme-sâzım gülsitân-ı aşkta
Gonca-i bâğ-ı vefâdır Hazret-i Monlâ-yı Rûm

-269-³⁶⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hevâ-yı itr-ı bûy-ı zülf-i cânândan şemîm aldım
Belâ-yı âsmanı başıma kayd-ı azîm aldım

Sarılmak tahammüldür gerden-i kâfûr-ı cânâna
Bu şeb rü'yâda zîra destime bir külçe sîm aldım

Der-âguş eyledim ben mû-miyân-ı dilberi amma
Bisât-ı keşmekeşte haylice derd-i elîm aldım

Edenler nûş-ı câmı yârsız hüsrânda kalmışken
Lebimi kâmurân etmek için nâr-ı câhîm aldım

Edince dâm-ı vasla râm o vahşî âhûyu Câzîb
Hezârân şîve-i düşünâm ile nâz u na'îm aldım

-270-³⁶⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâse kâse iş ü nûşum câm-ı firkattir benim
Sevdiğim bezm-i felekte zevk-i mihnettir benim

Kâr-ı dehri iltizâm ettim hulûs-ı sıdk ile
Bâis-i âzürde-hâtır hep sadâkattir benim

Câme-i elvân-ı zîbâdan ferâğ ettim ferâğ
Hırka-i peşmîne-pûşem kârım iffettir benim

İhtilâf-ı halk ile kestim çekildim hâneme
Râhat u ârâm-ı cânım künc-i uzlettir benim

Şem'-veş sûzân olaydım aşk-ı Mevlânâ ile
Câzibâ kârım cihânda hep kabâhattir benim

-271-³⁶⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gülşen-i vaslına dersem ne aceb bâğ-ı na'îm
Âteş-i hicrîne nisbetle şerer nâr-ı cahîm

Derd-i aşkınla senin yâr dil-i bîmâre
Edemez gayrı devâ etse de Lokmân Hekîm

³⁶⁵ 24b

³⁶⁶ 31a

Ham-ı gîsûsu iken lâne-i murgân-ı gönül
Bu seher etti perîşân enîn bâd-ı nesîm

Cân verir mürde-i sad-sâl-i gama la'l-i lebin
Dem-i Îsî gele ah pâk olur azm-i remîm

Dehrin envâ'-ı şükûfânına etmez raġbet
Gülşen-i bâġı hakîkatten eden ahz-ı şemîm

Hiç güher-pâre olur mu sadef-i âġûşa
Var iken tıfl-ı sirişkim gibi bir dürr-i yetîm

Garezin cân ise et hançer-i gamzenle helâk
Zehr-i firkât ile kulun Câzib etme tesmîm

-272-³⁶⁷

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

Şem'-i ruhuna yârin pervâne misin gönlüm
Zincîr-i muhabbette dîvâne misin gönlüm

Bahr-ı kayd-ı gam olmuş âzâde-ser olmuşsun
Hum-hâne-i hayrette mestâne misin gönlüm

Derdime ne âh eylen ömrümce penâh eylen
Bir genc-i nühüfte mi vîrâne misin gönlüm

Hâk-i reh-i dil-dâra vasla ede mi çâre
Mansûr gibi dâra merdâne misin gönlüm

Câzib gibi âvâre oldu sîne sad-pâre
Zülf-i siyeh-i yâre çün şâne misin gönlüm

-273-³⁶⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mâil-i hâr-ı cefâyam tâlib-i vasl-ı gülem
Na'me-sâzem gülşen-i ma'nîde gûyâ bülbülem

Seng-i a'dâdan şikâyet eylemem mânend-i cû
Sâhil-i mülk-i tahammülde aceb deryâ dilem

Kayd-ı âlâm-ı cihânda gerçi kim vâresteyem
Âşık-ı âzâdeyim ammâ esîr-i kâkülem

Hân-ı elvânına olmam bezm-i gerdûnun garîb
Rind-i mestem mâil-i bûs-i leb-i câm-ı mülem

Nakd-i feyz-i Hazret-i Monlâ-yı Rûm'a Câzibâ
Öyle deryûze kerem kim nüh-felek bir keşkülem

-274-³⁶⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Silsil-i kayd-ı gumûm-ı dehrden âzâdeyem
Şâh-ı istiğnâyım ammâ kim esîr-i yâreyem

Pertev-i ruhsârının çün zerde-i nâçiziyem
Gülsitân-ı vaslına hem şebnem-i üftâdeyem

³⁶⁸ 35a

³⁶⁹ 37a

Olmazam zâhid gibi ben subha gerdân-ı riyâ
Ben mey-i meyhânede rüsvâlîğa âmâdeyim

Kendi âhım gûş edip ta'n etmesün yârân benim
Âşıkîn mecnûn eder bir dil-bere dildâdeyim

Zâre-i tab'ım heyûlâ-yı tasavvur Câzibâ
Âlem-i evhâm-ı cismim ömrümü üftâdeyim

-275-³⁷⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tûde-i Kâf hâk-i pâyimden gubârımdır benim
Kulzüm-i hûn katre katre eşk-i bârımdır benim

Haydar-ı Kerrâr-ı aşkam işte meydân-ı veğâ
Düldül'em tab'ım zebânım zülfikârımdır benim

Meclis-i şâhen şeh-i aşka nedîm-i bezle gû
Zâre-i tab'ım fu'âd-ı bî-karârımdır benim

Olalı gencîne-i tab'ım aceb gevher-fürûş
Kâle-i ma'nâya sevk-i iştihârımdır benim

Âşık-ı şûrîde vü rüsvâ kalender-meşrebim
Her şenâ'et berka-i nâmûs u ârımdır benim

Hırmen-i zühd-i riyâyı eyleyen çün târumâr
Gird-bâd-ı âsmân-ı rûzgârımdır benim

Dîde-i ibret-nümâyâ çün hıyâm-ı rûzgâr
Dûd-ı âhim âsmân kevkeb şerâremdir benim

Nev-bahâr dilde açıldı gelemes iken semen
Gonca-i neşkûfteler köhne bahârımdır benim

Öyle şad-merke nâ-ümmîd bîmârımın ol
Burc-ı mâh-ı âsmân âyinedârımdır benim

Olalı necm-i siyâh bahtım ârâm-ı zulem
Her şeb-i târ-ı elem rûşen-i nehârımdır benim

Öyle bir rüsvâ-yı mest bâde-i aşkımsın ol
Na're-i meyhâne kim saht-ı vakârımdır benim

Gülşen-i vahdet serâya bülbül-i şûrîdeyem
Tâ-be-şâm u subh-ı hayret nâle-kârımdır benim

Dilde ummân-ı gam-ı pür-mevcime nisbet hele
Kulzüm-i bahr-ı muhîd o nâ-kenârımdır benim

Ben hümâ-yı evc-i istiğnâya nâz etsem n'ola
Ruh-ı Kuds'em âlem-i lâhûd diyârımdır benim

Cümle âlem fark-ı tûfân-ı belâdır Câzibâ
Ol sirişk-i dîde-i seyl-i hisârımdır benim

Ol Hudâvend-i Cenâb-ı Hazret-i Monlâ-yı Rûm
Dergehinde pâsbânlık iftihârımdır benim

-276-³⁷¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O müşğîn hâl-i hattın anber-i sârâ mıdır bilmem
Kıyamet kâmetin zülfün şeb-i yeldâ mıdır bilmem

Leb-i cân-bahşın eyle zinde oldu enfüs-i âfâk
Aceb çarh-ı çehârımda dem-i Îsâ mıdır bilmem

Hemân ol âsmân-ı sînede mihr-i cemâl etse
Gönül Tûr-ı tecellîde aceb Mûsâ mıdır bilmem

Leb-i şekker-fürûşu dâimâ şîrîn kelâm söyler
Nedir ol gonca-fem bir tûti-i gûyâ mıdır bilmem

Bu şeb sardım kemer-veş kollarım bir dilbere ammâ
Aceb gerçek midir hulyâ mıdır rü'yâ mıdır bilmem

Niçün bezm-i meye teşrîfden yâr ictinâb eyler
Bize kasdı sitemi yohsa istiğnâ mıdır bilmem

Suhan-sâza hamûşu nüktedân-ı hem-zebân olmuş
Sükût-ı tab'-ı Câzib dahı ol ma'nâ mıdır bilmem

-277-³⁷²

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Mestâneliğın la'-i lebin nâz sanurdum
Ol dîde-i bîmâr-ı suhan-sâz sanurdum

³⁷¹ 39b

³⁷² 39b

Tahrîk eden zülfü imiş fitne-i hâli
Ben sadece bir gamze-i gammâz sanurdum

Her sûz-ı dilin sînede sad-dâğlarına
Ol pençe-i şîrimi de hem-râz sanurdum

Bî-ma'nî vü mazmûn sözünü nev-hevesânın
Gûyâ suhanı nâtık-ı i'câz sanurdum

Ol şems-i hakîkatle cihân olmasa rûşen
Hüsn içre o meh-pâreyi mümtâz sanurdum

Ol kâmet-i bâlâyı eğer görmemiş olsam
Her dilberi bir serv-i ser-efrâz sanurdum

Câzib gibi üftâde be-ser ceyb-i tefekkür
Gîsû-yı perîşânını ser-bâz sanurdum

-278-³⁷³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Lebin yâkûd-ı seyyâle ruhun gül-berk midir bilmem
Feminden söz sorulmaz yok mudur pek teng midir bilmem

Niyâz-ı nâlemi gûş eyleyüp nerm oldu hep âlem
Aceb ol dilberin odun mu kalb-i seng midir bilmem

Tabî'a kalb ile mânend-i def sînem döğünmekte
Vücûd-ı nây-ı hicrân ile sadrım cenk midir bilmem

Bulunur enderûn-ı sînede her nakş-ı dilberden
Ki levh-i dil kitâb-ı mâni'-i Erjeng midir bilmem

Hayâliyle beni meftûn etti bir perî-peyker
Aceb Câzib o meh-rû böyle şûh u şeng midir bilmem

-279-³⁷⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâr elinden bir kadeh mecliste mey nûş eyledim
Aşka düşdüm şimdi deryâlar gibi cûş eyledim

Sad-hezârân ukde-dâr olmuş iken engür-i dil
Bir piyâylele onu bir dem ferâmûş eyledim

Hân-gâh-ı pîrimi sev yine azm-i râh edüp
Hırka-i peşmîn-i dervîşâne ber-dûş eyledim

Mest-i nâzın bûsesin aldım lebinden duymadı
Hâle-veş ol mâh-ı tâbânı der-âgûş eyledim

N'ola te'sîr etmez ise girye-i çeng-i rebâb
Nâle-i mestâneyi ben nâydan gûş eyledim

Âh-ı pür-sûzumla yaktım gülsitânı âteşe
Na'me-sâz-ı bülbül-i gûyâyı hâmuş eyledim

Câzibâ meyhâne-i âsâr-ı tab'ımdan bugün
Rind-i ma'rûr-ı tabî'-i mest-i meh-veş eyledim

-280-³⁷⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gülşen-i tab'im olaldan ki güzer-gâh-ı nesîm
Oldu reşk-âver-i murgân-ı çemen bağ-ı na'îm

Arak-ı rûyu ile zâğ verelden meslûl
Cevher-i ferdî eder tîğ-i zebân taksîm

N'ola tennûr gibi âteşe yandıysa adû
Ejdehâ-yı kalemimdir yedi asâyı kelîm

Fikr-i çâlâkim o denlü ki benim dûr-endîş
Mâverâ-yı feleği etmede halka tefhîm

Aceb vâlâyîş-i tahlîs-i girîbân etmez
"Yevme lâ yenfe'û"³⁷⁶da lâzım olan kalb-i selîm

Nâtık-ı tab'ımın ol denlü ki var te'sîri
Gelüp i'câz-ı Mesîhâ gibi rûha tersîm

Odur elbette mazmûn-ı nevî zâyîde³⁷⁷
Ne revâ dense eğer tab'im arûsuna akîm

Câzibâ görmedim âyine-i idrâkimde
Şöhret-i merd-i Felâtûn gibi bir rây-ı sakîm

³⁷⁵ 47b

³⁷⁶ O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar. Ancak Allah'a kalbi selimle gelenler o günde (kurtuluşa erer)." (Şuara 88-89)

³⁷⁷ Bu mısırada vezin eksiktir.

-281-³⁷⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Mest-i elest bâde-i nahvetle hayretim
Sîne-şikâf dâğ-ı dil ü bâr-ı firkatim

Ankâ misâli Kâf-ı kanâ'attem velî
Cânâ esîr-i rişte-i bend-i muhabbetim

Zâhid ko ta'nı ermez elin cân kulağına
Dinle karâr-ı mesned ü hem evc-i himmetim

Reşk-i zülâl tab'im olursa aceb midir
Bahr-i me'ânî menba'-ı cûy-ı fesâhatim

Zâhirde gerçi ki âsûde-tendeyim velî
Mânîde bahş-ı gevher-i ehl-i inâyetim

Birdir behişt ü dûzah hicr ü visâl-i yâr
Çektim firâk-ı yârı cemâline hasretim

Hâcet mi kaldı şems ü mâha Câzibâ
Tuttu cihânı pertev-i nutk-ı belâgatim

-282-³⁷⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Siper-i nüh-feleği geçti hadeng-i âhım
Mâh-ı şeb tâb-ı husûf eyledi jeng-i âhım

³⁷⁸ 48a

³⁷⁹ 48b

Eyleyen rûy-ı sefîdini sipihr dırahşân
Şerer-âlûde-i kandîl-i fişeng-i âhım

Dil-i sengînine te'sîr eder mi yârin
Pençe-i şîr ü hem-reng peleng-i âhım

İnletir kubbe-i eflâk-i bülend âvâzı
Atıcak na'me-i Dâvûd-ı tûfeng-i âhım

Sâz-ı nâhîdini gûş eylemez oldu çarhın
Câzibâ dinleyen ol na'me-i ceng-i âhım

-283-³⁸⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün

Âşığın dûzah-ı hicrânına yansun mu efendim
Bu firâk âteşine cân dayansun mu efendim

Hasretinle bu kadar zâr-ı zebûn etme yeter
İki çeşminden akan kana boyansun mu efendim

Göricek la'l-i lebin sabr u tahammül kalmaz
Yohsa hâhişle kurı ağızı sulansun mu efendim

Bu kadar târ-ı şeb-i aşkına sûzân ettin
Teşne-gân bir iki bûse ile kansun mu efendim

Dehenin vasfı içün bunca gazel söylediler
Yok yere böyle söze Câzib inansun mu efendim

-284-³⁸¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çekmeyen hum-hâne-i vahdette bir kez câm-ı Cem
Yettüğün idrâk eder mi ey gözü bâdâm dem

Meyve-i vaslın ümîdi hâhiş ile dilberâ
Şöyle etti nahl-i ümmîdim semâ'î ham ham

İşidüp ağyârla hem-bezm-i kerem ülfetliğin
Kim dil-i mahzûnuma verdi beğim peygâm-ı gam

Küşte-i tûfâna girdâb-ı belâda kalmışam
Seyl-i hûn-ı eşk-i çeşmim eyledi eyyâmı yem

Olmasa neş'ede mânend-i mey-i la'l-i lebin
Nûş eder miydi aceb ol bâde-i gül-fâm-ı fem

Itr-nâk etmek dilersen Câziba enfâsını
Müşk-sây-ı zülf-i yârı eyle subh u şâm şemm

-285-³⁸²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gedâyım gerçi ammâ gayrıdan yok asla hâcâtım
Cenâb-ı Mustafâ'dan bâb-ı Hak'tandır mürâcâtım

Olur mu gûşe-i mihnette ayağım gibi hem-dem
Gören ikrâh ile menfûr eder cây-ı harâbâtım

³⁸¹ 49b

³⁸² 51b

Visâl-i rûy-ı cânândır bütün endîşe-i fikrim
Beni rüsvây-ı âlem eyledi müşkil hayâlâtım

Mürîd-i bende-i pîr-i harâbât olcağım günden
Aceb rindân-ı zâhir eyledim keşf-i kerâmâtım

Şikest-beste dervîşâne yâra arz-ı hâlimdir
Geçer elbette Câzib varsa da cürm ü kabâhâtım

-286-³⁸³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Sana dil bende-i efkende oldum ise cânânım
Güneh mi eyledim âyâ benim devletlü sultânım

O dil-cû kamet-i bâlân ile uşşâkı pâmâl et
Salın sahn-ı çemende nâz ile serv-i hırâmânım

Müjen aksi geçelden tâk-ı fânus-ı hayâlimden
Yanar şem'-i ruha pervâne-âsâ cism-i sûzânım

Temâşâ-yı cemâl-i gülşen-i hüsnünde bülbül-veş
Firâkınla demâdem kan döker bu çeşm-i giryânım

Beni merdümlelerinden saymaz ol mâh-likâ Câzib
Dahı mânend-i kendüm çâk çâk etsem girîbânım

-287-³⁸⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Tûğ-ı şâhî denilür ise sezâdır perçem
Câme-i haşmet-i sîm hüsn-i edâdır perçem

Sanma tahrîk-i sabâ hem-zeni gâhî seheri
Fitne-engîz-i gazab şîve-nümâdır perçem

Târlar baht-ı siyâhım gibi talan olmuş
Çeşm-i mihnet-zedeye târ-ı mesâdır perçem

Halka-i çînini âvîze-i ruhsâr etmiş
Ceyş-i hindûya aceb dâm-ı belâdır perçem

Nice dîvâne-i aşk-âver-i pâyende eder
Silsil-i bend-i cünûn dâr-ı şifâdır perçem

Câzibâ rişte-i sevdâmızı rencîde eder
Hâsıl-ı ehl-i dile cevri ü cefâdır perçem

-288-³⁸⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sînede cânım gibi cânân pinhân eylesem
Bir gece kâşâne-i gönlümde mihmân eylesem

Gülşeni yaktı şerâr-ı âteşi ruhsârına
Hâr-ı cevrenden hezâr-veş kime efgân eylesem

³⁸⁴ 55a

³⁸⁵ 56a

Etse târ-ı zülfüne vâbeste mecnûn gönlümü
Bari rüsvây olmadan silsile-cünbân eylesem

Olmuşam şem'-i harîm-i hurmanın pervânesi
N'ola dedim subha dek sûzân u giryân eylesem

Büt-perest etmek dilen gîsûların gibi beni
Küfr-i zülfüne senin hâşâ ki îmân eylesem

Sûfiyâ görmez misin emvâc-ı bahr-ı rahmeti
Sâhil-i afva çeker bin keşti isyân eylesem

Hazret-i Nûrî Baba vü enver-i müşkil-küşâ
Câzibâ ta'mîr eder eş'ârda noksân eylesem

-289-³⁸⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Turra-i dilber ruhuna dûd-ı mâtemdir benim
Kevkeb-i çarh âteş-i tîğ-i zebânımdır benim ,

Turs-ı gerdûnda sadâ-yı velvele-gerdân olan
Ettiğim şâm u seher âh u figânımdır benim

Bir cefâ-kâr dilberin meftûnu oldum n'eyleyem
Herkesin cânânı ammâ şimdi cânımdır benim

Şöyle bir şâha kul oldum Câzibâ ben çâre ne
Pâdişâh-ı kişver-i devr-i zamânımdır benim

-290-³⁸⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Neş'e-yi bâde-i pür-câm ü safâdır suhanım
Ehl-i aşka sanemâ özge edâdır suhanım

Benim ol Îsî-i mu'ciz-dem-i nazm içre bugün
Haste-i derd ü gama rûh-fezâdır suhanım

Tûsen-i arsa-i cevlân-ı hünerdir tab'ım
Harmen-i zühd ü salâh bâ-deryâdır suhanım

Zâhid-i mârifdân feth edemezse ne aceb
Kulfi-gencîne-i esrâr-ı Hudâdır suhanım

Dahı kim küşte-i uşşâk ki kûh-ı aşkta
Arre kânı hareme râh-ı râh-nümâdır suhanım

Bülbül-i bâğçe-i na'me-i saraya cânuz
Dahı neşkûfte-i gülzâr-ı sabâdır suhanım

Câzibâ tâze gazel söylese yârân ne aceb
Bâ'is-i hâhiş-i reşk-i şu'arâdır suhanım

-291-³⁸⁸

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Güzer-geh-i ser-i kûy-ı safâda bâd olalım
Kesildi dest-i ümîdim kadem-nihâd olalım

³⁸⁷ 57b

³⁸⁸ 62b

Bu bâğ-ı gülşen-i sahn-ı serây-ı âlemde
Hezâr-nâle ile gonca-veş küşâd olalım

Hevâî zülfüne tâbi' olup da dil-dârın
Mu'în-i fitne-i ser-bâde-i fesâd olalım

Atar ise rûzgâr mânend-i tîr yabana
Çü yâ-yı ta'ne-keş-i çille-i ibâd olalım

Ne şebnem-i gül-i maksûd ne cenk-i hurşîdem
Hezâr bâr-ı gamım gül-büne fûtâd olalım

Ne çâre sabrımı gârat ederse yâr Câzib
Bu bezm-i âlem-i şîvende bî-fu'âd olalım

-292-³⁸⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şem'-veş giryân oldum gülmedim
Âteşe sûzân oldum gülmedim

Gonca-âsâ âteşe yanmaktayam
Bülbül-i nâlân oldum gülmedim

İlerem sîh-i sitemde dâimâ
Âh kim büryân oldum gülmedim

Bir zamân başa takıldım gül gibi
Dâmen-i hicrân oldum gülmedim

Âlem-i bâlâda Câzib ağladım
Hâk ile yeksân oldum gülmedim

-293-³⁹⁰

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

La'i-i lebine bâde-i hamrâ mıdır desem
Âl-i ruhuna gonca-i ra'nâ mıdır desem

Bahş-ı hayât etmededir mürde-dillere
La'i-i lebine nutk-ı Mesîhâ mıdır desem

Yârin firâk-ı dûzah-ı hicrândır velî
Bâğ-ı visâl-i cennet-i me'vâ mıdır desem

Sahn-ı çemende şîve vü nâzla hırâm eder
Ol serv-i nâza kâmet-i tûbâ mıdır desem

Gülşen serâyı âlem-i pür-şîven eyleyen
Bülbül mü dil mi çârub-ı şeydâ mıdır desem

-294-³⁹¹

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Çün cûy-ı revân dâmen-i sahrâda garîbem
Mecnûn-revişem meclis-i Leylâ'da garîbem

Üftâde be-câh-ı zekan-ı Yûsuf-ı fikrim
Âgûş-ı temennâ-yı Züleyhâ'da garîbem

³⁹⁰ 67b

³⁹¹ 67b

Bu eymen-i nâ-sûde kelîm-i dilem ammâ
Vâdi-i reh-i Tûr-ı tecellîde garîbem

Zâhirde ba'îd olsa dahı vuslat-ı cânân
Hûş-hâl-i dilem âlem-i ma'nâda garîbem

Berk urmaz ise pertev-i envâr-ı cemâli
Câzib hele ben cennet-i me'vâda garîbem

-295-³⁹²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kim devâ-yı derd-i aşkı böyle tedbîr eyledim
Hâtıra her ne gelürse yâra takrîr eyledim

Şekve etmem hâr elinden kim dehânım gonca-veş
Şebnem-i mihr-i muhabbet ile temhîr eyledim

Hâbda aldım bu şeb bûs-ı leb-i cânâneyi
Vuslat-ı bâğ-ı na'îm ile ta'bîr eyledim

Zâhidâ dahl etme gördükte harâbâta beni
Bir kadeh meyle dil-i vîrân ta'mîr eyledim

Tîr-i müjgân ile cânân kıymak ister cânıma
Hamle-i vaslın duyunca câna tebşîr eyledim

Peyk-i âhım dürc-i çeşmim eşk-i hûnumdur medâr
Arz u hâlîm yâra müjgânımla tahrîr eyledim

Sayha-i esmâ ile celb etmedim çün yârı ben
Câzibâ eş'âr-ı tab'ım ile teshîr eyledim

-296-³⁹³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gidelim savma'aya sûfîyi taklîd edelim
Gidelim mey-gedeye neş'eyi tecdîd edelim

Düşelim cür'a gibi pîr-i meyin ayağına
Bize zer-duhne denî vermeği te'kîd edelim

Çevgen-i gamzene galtîde ser-i uşşâkın
Sâha-i aşkta nevz-i mey-i Cemşîd edelim

Şerha-i sîneme tîr-i nigehin ur cânâ
Câme-i dâğ-ı siyâhı dil-i tecdîd edelim

Görelim rûze-i hicrânda hilâl ebrûnu
Sâye-i devlet-i hüsnünde şehâ îd edelim

Âteş-i firkat-i aşk ile ciğer dâim sûz
Kim zülâl-i leb-i la'lin ile tebrîd edelim

Ey nihâl-i çemen-i bâğ u ümîd-i Câzib
Dahı nev-bâve-i hüsnün ne zamân çîd edelim

-297-³⁹⁴

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Revân-ı haste-i aşka ecel beğendiremem
O çeşm-i arbede-cûya cedel beğendiremem

Füsûn-ı tab'im erişmişti hadd-i i'câza
O çeşm-i pür-suhana bir gazel beğendiremem

Görelî nakş-ı hayâli ki levh-i sînemde
Fu'âd-ı gamze diye hiç güzel beğendiremem

Değil visâl onun bûsta girân bahâ
Ki nakd-i ömrümü versen bedel beğendiremem

Riyâz-ı cennet olursa dahı direng etmez
Aceb ki murg-ı dile bir mahal beğendiremem

Hayât-ı ömrümü etsem fedâ yolunda yine
Devâ-yı vuslat olur bir emel beğendiremem

Helâke firkat-i derdiyle bir ramak kaldı
Yine tabîbime Câzib ilel beğendiremem

-298-³⁹⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Merdüme-i âşıkân Hazret-i Monlâ-yı Rûm
Tâb-ı dil-i ins ü cân Hazret-i Monlâ-yı Rûm

³⁹⁴ 72a

³⁹⁵ 77a

Bîkes-i nâlendeye derd ile dermândeğe
Çâre vü imdâd-resân Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Şems-i hüvviyettir evvel zerresidir âfitâb
Pertev-i kevn ü mekân Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Gülşen-i vahdette çün gonca-i terdir Mesnevî
Bülbül-i bâğ-ı cinân Hazret-i Monlâ-yı Rûm

Câzib-i bî-çâreyi derd ile dermândeği
Sürme dergehden amân Hazret-i Monlâ-yı Rûm

-299-³⁹⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dildeki derdi zebânım ile takrîr edemem
Ser-nüvişt-i kaderim kilk ile tahrîr edemem

Gördüğüm hâbda evhâm-ı hayâlimse dahı
Lezzet-i vâkiâ-i vuslatı ta'bîr edemem

Çekmezem sûfî harâbâttan ayak mağrûram
Rızk-ı makdem-i melâlet gehî ta'bîr edemem

Çâre-sâz olur iken gayrıların derdine ben
Kendi zahm-ı dil-i hicrânıma tedbîr edemem

Câzibâ firkat-i yârı çekerem sîneğe kim
Ben de zâhid gibi esmâ ile teshîr edemem

-300-³⁹⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yapışup dâmenine gonca femim hâr olamam
Gûşe-i gülşen-i hicrânda çü-hezâr olamam

Gevher-i mahzen-i esrâr-ı dili fâş edüp
Rište-i zülfüne Mansûr gibi berdâr olamam

Oluram lâyıık-ı düşnâm-ı şeker-bâr-ı lebin
Sitem-i ta'ne-i ağıyâra sezâ-vâr olamam

Doğmasa subh-ı ümîdime o mihr-i matlab
Çeşm-i hâbîde-i bahtım gibi bîdâr olamam

Gûşe-i uzlete başım çekerem ey Câzib
Meclis-i sohbet-i ahbâba varup yâr olamam

-301-³⁹⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nev-nihâlim senden a'lâ serv-i bâlâ bulmadım
Kâmet-i nâzik gibi mevzûn ra'nâ bulmadım

Gülşen-i dehr-i temâşâ eyledim bir bir dahı
Cennet-i vaslın gibi serv-i dil-ârâ bulmadım

Giceler azm eyledikçe kûy-ı firkatten yana
Âh-ı âteş-bâr-ı gamdan gayrı hem-pâ bulmadım

³⁹⁷ 77b

³⁹⁸ 77b

Dil-berâ mir'at-i hüsnünde şeker-hâlık eder
Kilk-i tab'ımdan füzûn tûtî-i gûyâ bulmadım

Geşt-i seyrân eyledim dâr-ı şifâ-yı âlemi
Câzibâ gönlüm gibi rüsvâ-yı şeydâ bulmadım

-302-³⁹⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Arz-ı dîdâr eyledikçe mâh-ı tâbânım benim
Kevkeb-i bahtım olurdu mihr-i rahşânım benim

Künc-i gamda öyle bir zulmet-nişîn-i hirmenem
Her şeb-i târ-ı elem rûşen-çerâğânım benim

Berk-i hâtıftır sinân-ı âhımın bir şu'lesi
Kehkeşân-ı âsmân çâk-i giribânım benim

Def değil sîne döğen hem çeng değildir inleyen
Ney değil feryâd eden hep kalb-i sûzânım benim

Dâmen-i kûh-ı tecellîde değildir cûy-bâr
Katre-i hûn-ı sirişk-i çeşm-i giryânım benim

Esb-i istiğnâ ki pâ-mâl oldular üftâde kâf
Şehsüvâr-ı nâzenîn devletlü sultânım benim

Âsmânı âteşe yaksa n'ola pür-sûz ile
Câzibâ dilde şerâr-ı âh u efgânım benim

-303-⁴⁰⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cennet-i kûyun gibi sûy-ı dil-ârâ görmedim
Îd-gâhı vuslatın-âsâ temâşâ görmedim

Ceyb-i endîşemde ihsânın olarak dilberâ
Kim fülûs-ı nakd-i gamdan gayrı hâşâ görmedim

Serv-i bûstân-ı muhabbet kim şebih olmaz sana
Kâmet-i nâzik gibi a'lâdan a'lâ görmedim

Kûh-ı temkîn-i fu'âdımla firâr etmek mi hiç
Ey hümâ pervâz-ı nâz böyle sitiğnâ görmedim

Peyk-i âhım yâra gönderdim gelüp vermez haber
Ol gidiştir Câzibâ ben dahı hâlâ görmedim

-304-⁴⁰¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kalemim yazdı ser-i levh-i kazâya elemim
Elemim oldu devâtı vü midâdı kalemim

Kalemimdir hele nakkâş-ı kazâ-yı kudret
Bir siyeh safhadır âmâl-i hutûr-ı elemim

Elemim olmuş iken gûşe-i dilde pinhân
Eyledi derd-i zebân derd-i nüvişte kalemim

⁴⁰⁰ 78a

⁴⁰¹ 78a

Kalemim eyledi ser-levha-i takdîr-i nüvişt
Yed-i masnû'-ı kader ile musîbdir elemim

Elemim arsa-i heycâda eder mahv-ı vücûd
Pergel-i dâire-i kevn ü mekândır kalemim

Kalemim tûti-i hoş-lehçe vü mir'at-i dilim
Şekeristân-ı tahayyülde mücessem elemim

Elemimden n'ola bir katre desem bahr-ı muhîf
Eremez ka'rına mâhîde olursa kalemim

Kalemim neyyir-i endîşe-i eflâkimdir
Kevkeb-i tâli'imîn burc-ı belâsı elemim

Elemimle kalemim tev'em olaldan Câzib
Levh-i makdûr-ı hafâyı yazar oldu kalemim

-305-⁴⁰²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ey mâh benim hâle-i hasret mi kucağım
Koynum ki sana pister-i nâzik kuzucağım

Mânend-i nesîm n'ola direng eylemez isem
Âteş-gede ettin benim o şûh dudağım

Âgâh ol eyâ gâfil-i subh-ı dem-i vuslat
Vuslat demidir deyu sabâ büktü kulağım

Efruchte olamazsa eğer Şem'-i ümîdim
Târîk-i melâlette benim âh çerâğım

Kandîl-i fûrûzân gibi yuttuk da fetili
Kim cism-i nizârda eridi kalmadı bâğım

Zanneyley idin görŐen eğer deşt-i Şakâyık
Sûz-ı dil-i hicrânım ile sînedede dâğım

Câzib ne kadar zâde-i çeşm-i ciğerimse
Gül öksüzüdür tıfl-ı sirişk yakmaz ocağım

-306-⁴⁰³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Girye-i hasretle çeşmim eşk-bâr ettin benim
Âh-ı serdim berk-i ebr-i nev-bahâr ettin benim

İntizârın koymadı hâb-ı hutûr-ı dîdede
Kim bu Şeb nezzâremi encüm-Şümâr ettin benim

Var mıdır âyâ benim gibi mazâyık çillede
Başıma nüh-kubbe-i gerdûn târ ettin benim

Gonca-i maksûdumu berk-i hazân ettin felek
Âh u nâlem bâ'is-i hüzn-i hezâr ettin benim

Derd-i aşkınla sanavber-veş yanarken sîneden
Âteş-i sûz-ı derûnum âşikâr ettin benim

Seyl-i tûfân-ı muhabbet dilde tu'yân eyledi
Eşk-i dîdem cûy-ı âsî-veş nisâr ettin benim

Câzibâ şem-i şeb-ârâ-yı cemâl-i yâr ile
Ten-güdâz-ı hayretim pervâne-vâr ettin benim

-307-⁴⁰⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i hicrân-ı aşkınla dil-i büryânınam
Sâkiyâ câm-ı visâlin çün dahı atşânınam

Zinde eyler mi dem-i îsî-yi rûh-efzâ beni
Çün şehîd-i hançer-i müjgân-ı hûn-efşânınam

Eylemez endûhdan gayrı nafaka hâtırım
Künc-i gamda mübtelâ-yı firkat-i hicrânınam

Târ-ı şeb yeldâ-yı zülfünde sabâh-ı haşrecek
Şem'-veş giryânınam pervâne-i sûzânınam

Hâr-ı cevrinle bırakmam gûşe-i dermânını
Gülşen-i hüsnünde cânâ bülbül-i nâlânınam

Görelî mir'at-i endişemde rûyun aksini
Tûti-i gûyânınam ez-cân u dil hayrânınam

Şerha-i hicrânlarım etmez kabûl-i iltiyâm
Dest-i ihsânınla gerçi lâyıık-ı dermânınam

Âkıbet sevdâ-yı zülfünle beni ettin cünûn
Künc-i dâr-ı gamda şimdi silsile-cünbânınam

Merhamet eyle şehâ id-i visâlinde bana
Bismil-i cânım ile koç başına kurbânınam

Kâribân-ı sabrımı zerd-i nigâhın kasr edüp
Câme-i ârâmımı çâk eyleyüp uryânınam

Bende-i halka be-gûşun olalı Câzib gibi
Ol şeker-rîz-i lebinden lâyıık-ı düşünâmınam

-308-⁴⁰⁵

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ol şûh-ı cefâ-pîşe ile nev em olaydım
Düşnâm-zede gonca-i nâzik fem olaydım

Geşt eylemeden kurtulurum deşt-i cünûnu
Vâbeste-i gîsû-yı ham-ender-ham olaydım

Bak şem'-i şeb-ârâ gibi sen sûz-güdâza
Bezm-i harem-i hürmetine mahrem olaydım

Gûş et o zamân na'me-i cân sözleri benden
La'l-i lebine ney gibi ger hem-dem olaydım

Elbette süvâr olur idim nefsi-hevâya
Meydân-ı muhabbette eğer âdem olaydım

Etmezdi felek pençe-i gam ile gülû-gîr
Mînâ gibi kalaktan eğer ebsem olaydım

Câzib çekemem zevrak-ı âmâli kenâra
Mellâh-ı muhabbet gibi kırk yemm olaydım

-309-⁴⁰⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

O tıfl-ı serkeşin serv-i hırâmân olduğun görsem
Açılsa gonca-veş gül gibi handân olduğun görsem

Felekte neyyir-âsâ şu'le-pâş olsa o nev-sâle
Erişse on beşine mâh-ı tâbân olduğun görsem

N'olurdu köhne dâğım üstüne nev-şerhalar açsam
Ser-i müjgânların sînemde mihmân olduğun görsem

Kalurdu müşk-i nâzdan hâme-i câdû-yı müjgânı
Hat-ı nevcîzi rûyunda nümâyân olduğun görsem

Dil-âgûş eylesem ol kadd-i bâlânın miyânından
Gam-ı hicrânların hep mûnis-i cân olduğun görsem

Dağıtsa Câzibâ meşşât-ı bâd-ı sabâ zülfünü
Dil-i uşşâk-veş onun perîşân olduğun görsem

-310-⁴⁰⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yakalım dâğ-ı dili ş'u'le pür-efrûz edelim
Şerer-i âh ile eflâk ciğer-sûz edelim

İçelim bâde-i gül-fâm olalım ser-mest
Hem ferâmûş-ı cihân hem gam-ı di-rûz edelim

Gece kandîl-i fûrûzân edelim subha kadar
Şeb-i târının melâlet-gehimiz rûz edelim

Safha-i hatt-ı ruhundan ki debîr-i aşkta
Tıfl iken bu dil-i zârı sebak-âmûz edelim

Bir yere cem' olalım âşık u ma'şûk Câzib
Yâd edüp sâye-i câm-ı Cem-i nev-rûz edelim

-311-⁴⁰⁸

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Bu dehr-i dûnun esâsı cefâ mıdır bilmem
Humâr-ı neş'e-yi bezm-i safâ mıdır bilmem

Esîr-i keşmekeşi rüzgâr-ı nâ-çârem
Aceb hakîkat-i hâlim hevâ mıdır bilmem

Gam ile eyledi ihlâk lebiyle verdi hayât
Cefâ mı kasdı o şûhun vefâ mıdır bilmem

⁴⁰⁷ 91a

⁴⁰⁸ 98a

Sirişk-i nakdi düreydim dehende etti nisâr
Ki bûs-ı pâyı aceb cân bahâ mıdır bilmem

Kemend-i zülfüne bend eylemiş hezâr-cünûn
Aceb o sebl-i sebildâr-ı şifâ mıdır bilmem

Ne ceng-i şâhin-i âha girer ne dâma düşer
Zâmâne dilberi Câzib hümâ mıdır bilmem

-312-⁴⁰⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Neş'e-yi sahbâ-yı la'lin sorma nice bilmedim
Lezzet-i vaslın efendim görme nice bilmedim

Zahm-ı tîr-i gamzeler sînemde ihsân olduğun
Pîş-i çeşminden şehâ dûr olma nice bilmedim

Sâgar-ı ser-şâr-ı ikbâliyle mest olmuş idim
Telh-kâm-ı câm-ı mahmûr olma nice bilmedim

Kurs-ı mâhın rahne-i ferdâsını fehm etmeyüp
Şöhret-i âfâk-ı meşhûr olma nice bilmedim

Kasr-ı câhı rûzgârın bî-esâs olduğunu
Hâk ile yeksân makhûr olma nice bilmedim

Dest-i cevri çarh-ı dûna bî-esâsın sadmesin
Câzibâ mihnetle rencûr olma nice bilmedim

-313-⁴¹⁰

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Vâbeste-i gîsû-yı ham-ender-ham olaydım
Üftâde-i ruhsâr olan perçem olaydım

Bûs eyler idim bâr-ı leb-i la'lini yârin
Sâkînin elinde n'ola câm-ı Cem olaydım

Cezb eyler idi pençe-i hurşîd-i cemâli
Üftâde olursam da eğer şebnem olaydım

Tîr-i müjesi sîneme çok yâreler açtı
Zâlim demedi yâresine merhem olaydım

Mînâ gibi kulkulle boğazı ele verdin
Söz ayağa düşmezdi eğer ebsem olaydım

La'l-i lebini emmeğe ibrâm ne lâzım
Bir gece o meh-pâre ile hem-dem olaydım

Fahrını giyerdim başıma mürşîd-i Rûm'un
Câzib hele bu tekyede ben âdem olaydım

-314-⁴¹¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Gül-zârda bülbül gibi pür-şîven olaydım
Tek dâhil-i bezm-i çemen-i gülşen olaydım

⁴¹⁰ 100a

⁴¹¹ 100b

Bir gece o meh-pâreyi mânende-i hâle
Âgûşa çeküp sînesini yek-ten olaydım

Uşşâktan gayrı ile ülfet mi ederdim
Âlemde bu hüsn ile eğer ben sen olaydım

Men' etmez idi hân-ı visâlden güzel ammâ
Deryûzesi âlemde hemân bir ben olaydım

Vîrâne olursam da olaydım bu cihânda
Tek gevher-i esrâra gönül mahzen olaydım

Bûs eyler iken gerdenini Yûsuf-ı hüsnün
Hem câh-ı zenahdânına da efgem olaydım

Rû-mâl olurum pâyine her hudûda yârin
Câzib n'ola ol serv-kade dâmen olaydım

-315-⁴¹²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bir şemme için zülf-i dil-âradan usandım
Bir bûse için yâra müdâradan usandım

Rûz-ı gam-ı hicrânı dahı başka bir âlem
Zîrâ kerem-i vuslat-ı dil-dârdan usandım

Va'd etse de bir vakt-i neşâtında visâli
Hengâm-ı gazâb-nâkta gavgâdan usandım

⁴¹² 104b

Lâzım değil artık bize âlâyîş-i dünyâ
Bir hırka yeter cîfe-i zîbâdan usandım

Değmez hele bin neş'esi bir renc-i humârı
Ben bûs-ı leb-i câm-ı musaffâdan usandım

Yek câhı fenâdan bize bu gûşe-i uzlet
Beyhûde ekâbire temennâdan usandım

Câzib sözünü kâmet ile zülfün uzattın
Ol rûz-ı kıyâmet şeb-i yeldâdan usandım

-316-⁴¹³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Esîr-i kâkül-i târ-ı şeb-i cânân olan gönlüm
Dahı pervâne-i şem'i dahı cânân olan gönlüm

Beni gezdirdi çok vâdî-i hicrânda bu sözlerle
Derûnum vâde-i ferdâya istersen inan gönlüm

Halâs oldun yeni ser-pençe-i şebâzdan artık
O vâdî içre pervâz etme bir dahı amân gönlüm

Yürü ol kûy-ı meydân-ı muhabbet sana kalmıştır
Serin çevgân-ı aşka durma galtân et hemân gönlüm

Beni Câzib gibi dillerde gûyâ dâstân ettin
Cihânda nâm-ı şâkî âşık-ı rüsvâ olan gönlüm

-317-⁴¹⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Samût-ı hayret oldum bu dil-i çâlâkten geçtim
Zemîn-i şûra dönmüş sîne-i sad-çâkten geçtim

Gönül mevc-âver-i bahr-ı muhît-i bî-girânımdır
Kenâr-ı dilde onun çün hüsr-i hâşâkten geçtim

Zer-i hâlis-ayâr oldu vücûdum büte-i gamda
Ne hâcet haddeye ben hîz-i eflâkten geçtim

Değiştım subha-yı sad-dâneye peymâne-i aşkı
Harâbât ehliyem seccâde vü misvâkdan geçtim

Süzüldüm şîşe-i gerdûndan oldum bâde-i bîgış
Hezârân ukde-i engûr-i dille tâkten geçtim

N'ola pervâz edersem âşiyân-ı evc-i bâlâya
Ki Câzib Rûh-ı Kuds'em ben Rûm-şed-i hâkten geçtim

Vücûdum fırka-i envâr-ı bahr-ı feyz-i Mevlânâ
Belî nûr-ı nıgeh-veş dîde-i nem-nâkten geçtim

-318-⁴¹⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Muhabbet câmını nûş eyledim mest-i şarâb oldum
Fırâk-ı yâr ile peygûle-i gamda kebâb oldum

⁴¹⁴ 110b

⁴¹⁵ 111a

Kanâ'at eyleyince nân-ı huşke künc-i uzlette
Melâmet kişverinde mâlik-i genc-i nisâb oldum

Sebak-âmûz olaldan kim reh-i pîr aşk-ı Monlâ'da
Lisân-ı samt ile her bir hurûfâtta kitâb oldum

Temâşâ eyleyince zâtımı âyîne-i dilde
Kafeste tûti-i gûyâ gibi sâhib-hitâb oldum

Urûs-ı ma'niyi her şeb çekerken sîneye tâ-subh
Şuhûd-ı âlem-i nâsûde dil verdim hicâb oldum

Ser-i bî-hûşuma nist ile Mecnûn'la Felâtûn'dan
Cünûniyyette ben cümleden akdem intihâb oldum

Zuhûrum gerçi kudsî bahr-ı emvâc-ı tahârettir
Zemîn-i şûre-i esfelde Câzib çün serâb oldum

-319-⁴¹⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Subhacek bezm-i muhabbette ko cânâ tâneyem
Çünkü şem'-i rûyuna sûzân olur pervâneyem

Sâgar-ı teb-hâle-i la'l-i lebin nûş eyledim
Haşrecek hüşyâr olmam öyle bir mestâneyem

Aklımı sevdâ-yı zülfün ile kıldın târmâr
Halka-i zincîr-i gîsûna sezâ dîvâneyem

Genc-i aşkın dilde pinhân ettiğim günden beri
Bu harâb-âbâd içre sanki bir vîrâneyem

Bâde-i aşkınla mâlâmâl olmuştur gönül
Rind-i hüşyâr-ı sebük-rûha salâ meyhâneyem

Murg-ı cânın ravzası dildir kafes cism-i nizâr
Pençe-i şebâz-ı hüsne sayd-gâh bir lâneyem

Sûretâ bu kişver-i nâsûde gerçi âdemem
Câzibâ ben âlem-i kuds-i tahârette neyem

-320-⁴¹⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Şarâb-ı aşkının meyhânesiyem
Muhabbet bezminin peymânesiyem

Çü şem' tâ-subhacek yandım yakıldım
Rûh-ı pür-tâbının pervânesiyem

N'ola zabt olmasam zincîrler ile
Teselsül zülfünün dîvânesiyem

Ne gevher var derûn-ı sînem içre
Serâ'il gencinin vîrânesiyem

Yetimem gerçi Câzib bu diyârda
Muhabbet bahrının dür-dânesiyem

-321-⁴¹⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Pervâne-vâr rûyunla sûzân mı olmadım
Mânend-i şem' bezmine giryân mı olmadım

Takınma dem-i kamerî gibi tâk-ı aşkı
Serv-misâl kaddine hayrân mı olmadım

Geşt etme demimi deşt-i beyâbân serserî
Mecnûn-misâl dillere destân mı olmadım

Jâle-misâl gülbün-i aşkla fütâdeyem
Mânend-i gonca-çâk ger yabân mı olmadım

Sûrette Câzib âdemem ammâ ki sîretâ
Bu hân-gâh-ı aşkta insân mı olmadım

-322-⁴¹⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Râz-ı pinhân-ı dilim yâr bilüpdür bilürüm
Vaslına mahrem-i esrâr bilüpdür bilürüm

Hem-nişîn olmaz ise n'ola gedâ ile o şeh
Şâh-ı iklîm-i hüsün âr bilüpdür bilürüm

Cevrini n'ola bana eylese mahsûs cânân
Beni ol âşık-ı bîzâr bilüpdür bilürüm

⁴¹⁸ 111b

⁴¹⁹ 112a

Eder âzâde-i hâtır ki nevâziş yerine
Gama hoşnûd-ı dil-âzâr bilüpdür bilürüm

Câzib'e la'l-i lebin eyler ise n'ola devâ
Dil-i hasret-keş-i bîmâr bilüpdür bilürüm

-323-⁴²⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hâr-ı cevre mübtelâ olmuş gülem
Gülşen-i hicrânda gûyâ bülbülem

Kıssa-i Mecnûn tanzîr etmeğe
Şakka-i hâme-güzâr olmuş gülem

Rûzda görmez isem cânâ yüzün
Hâbda bûs-ı kenâra nâ'ilem

Hân-ı vaslınla beni seyr eyle kim
Dergeh-i cevrinde cânâ sâ'ilem

Olmuşam kayd-ı te'allükten rehâ
Gussa-i bend-i esîr-i kâkülem

Rağbet etmem kâle-i dehre fakat
Mâil-i bûs-ı leb-i câm-ı mülem

Pîç-tâb-ı zülf-i fikri Câzibâ
Hall olunmaz işkil etti müşkilem

-324-⁴²¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yüzüme dost olanı ma'nide düşmen bilürüm
Ne kadar etse tabasbus onu da ben bilürüm

Gerçi kim düşmen-i bed-hâhtan olmaz ilkin
Yine akılsız olan dostuna ehven bilürüm

Bu çemende gül-i maksûdumuz açılmaz ise
Lâle-zâr-ı ber-i pür-dâğımı gülşen bilürüm

Dâimâ âteş-i hicrânına yakmakta beni
Dehre geldim geleli kendimi külhen bilürüm

Harem-i vuslata şâyeste eder etmez mi
Deheni dürc-i nezâketle içerken bilürüm

Pençe-i ömrümü rûz eyledi hayât güzeli
Ser-i müjgânlarını cismime süzen bilürüm

Dâm-ı âgûş olacak dilber-i ayyârları
Evvel uşşâkı hezârân siteminden bilürüm

Hâl ü hatt şeb zülûf-i yâra siyeh tâli'im
Câzibâ kevkeb-i sevdâsını rûşen bilürüm

Dem-be-dem yanmadayam matbah-ı Mevlânâ'da
Âteş-i sûz-ı dilim üfleme neyzen bilürüm

⁴²¹ 120a

-325-⁴²²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Boş heves-i la'l-i lebin ile müle düştüm
Sevdâ-yı ser-i zülfün ile sünbüle düştüm

Çektim beli ol şâhidin âgûşa miyânın
Rüsvâ-yı cihân eyledi dilden dile düştüm

Bülbül gibi feryâd ederek gülşen-i gamda
Hâr-ı sitem ü cevri füzûn bir güle düştüm

Mecmû'a gibi hâtırırma nîm-nigeh etmez
Kadr-i dil-i uşşâkını bilmez ele düştüm

Etmezdi nevâ-sâz rebâb-ı sîneme te'sîr
Savt-ı ni'am-ı kalkale-i bülbüle düştüm

Şebnem gibi kadrim n'ola bâlâ-ter olursa
Çün zerrede şems-i reh-i bir hûş ile düştüm

-326-⁴²³

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Tahammül-gâh-ı aşkın ile cânâ âh bîzârım
Na'im-i cennet-i vaslında nevmîd-i dil-âzârım

Gire mi hâb-ı râhat dîde-i encüm-şumâra hiç
Hayâl-i fikr-i zülfün ile ta-be-subh bîdârım

⁴²² 121a

⁴²³ 121b

Alışmam câme-hâb-ı vuslata olmazsa ger ruhsat
Gül-i ruhsârına bir bûse-çîn uşâk-ı dîdârım

Hazef-âsâ gönüldür pâre pâre reh-güzârında
Meded atf-ı nigâh-ı merhamet kıl ey kerem-kârım

Ne mümkün kâselisi sofrâ-i süfl-nihâd olmam
Der-i dergâh-ı Mevlânâ'da Câzib üstühân hârım

-327-⁴²⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Var şu'le-i âh şem'-i şeb-ârâ neme lâzım
Pervâne gibi sûz-ı ser-â-pâ neme lâzım

Uşşâk-ı nevâ-sâz-ı dil-i sûzumu dinle
Kânûn ile tenterelella neme lâzım

Ben mey-gedeye giderim ol mescide gitsün
Zühhâd-ı riyâ-pîş ile gavga neme lâzım

Varken bize nezzâre-i mehtâb-ı cemâlin
Târ-ı yek-i şeb zülf-i dil-ârâ neme lâzım

Sîm ü zer ile dilberi teshîr pek âsân
Sûfî gibi sad-subha-i esmâ neme lâzım

Günehse de âgûş-ı temennâmıza girsün
Ol serv-i kad-i serkeş-i bâlâ neme lâzım

Câzib bize mekşûf iken dergeh-i Monlâ
Bîhûde ekâbîre temennâ neme lâzım

-328-⁴²⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Vasl için dil-dâra minnet eylemem
Yâr için ağyâra minnet eylemem

Şem'-i aşka yanarım pervâne-veş
Çün hezâr gülzâra minnet eylemem

Her çi bâd-âbâd derim her kârda
Dahı rûzgâra minnet eylemem

Sâkiyâ çektim ayak meyhânedden
Sâgar-ı ser-şâra minnet eylemem

Tâ ezelden zülfünün ber-dârıyım
Câzibâ çün dâra minnet eylemem

Dest-gîrim var iken pîrim gibi
Gayrı bir hünkâra minnet eylemem

-329-⁴²⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nice bir hasret ile nâle-i cân-gâh edelim
Nice bir dîde-i giryân ederek âh edelim

⁴²⁵ 124b

⁴²⁶ 126b

Hâk-i pâyna yüzüm sürmeğe vermez ruhsat
Bari âh-ı dil-i pür-sûzumu hem-râh edelim

Yakayım şu'le-i dâğ-ı fitîl-i sîneme
Sûz-nâk dil-i hicrânıma âgâh edelim

Kişver-i mülk-i dili etti harâb ceyş-i gumûm
Arz-ı hâlim nice takdîm-i şehen-şâh edelim

Şu'le-i fikr-i ruh-ı yâr ile şeb-târın ile
Câzib eflâk-ı dil-i sîneme tâb mâh edelim

Umarım cürmümü avf ede cenâb-ı pîrim
Ser-i müjgânımı çârüb-keş-i dergâh edelim

Harfü'n-Nûn

-330-⁴²⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şem'-i ruhsârına pervâne-i sûzânâ ben
Mâil-i bûse-i la'l-i leb-i cânânâ ben

Rahm eder mi o gül-endâm aceb gûş edicek
Geceler subha değın bir dil-i nâlânâ ben

Su gibi pâyna yüz sürdü bu âşüfte gönül
Bende-i kâmet-i bir serv-i hırâmânâ ben

Zülf-i Leylâ'ya esîr etti felek şehr-i dili
Aşk u sevdâ ile Mecnûn-ı beyâbânâ ben

N'ola Câzib gibi rüsvâ-yı cihân oldumsa
Mey-i hamrâ ile âlûde-i dâmânam ben

-331-⁴²⁸

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Râh-ı dilim uran ol düzd ü şeng-i gamzen
Yağmalayan karâr u sabrımı çeng-i gamzen

Oldu kemân rû-be-rû kasd etti câna karşı
Sînemdeki bu dâğlar zahm-ı hadeng-i gamzen

Kâr eylemez devâsı bîmâr-ı derd-i aşka
Dârû-yı mevt-i cândır nûş-ı şereng-i gamzen

Çeşm-i füsûn-sâzı terk eylesün ko nâzı
Sayd etti şâhbâz-ı turna çeleng-i gamzen

Pîçîş-i mâr-ı zülûf Câzib tılsım-ı aşkım
Genc-i nühüfte gönlüm açtı hadeng-i gamzen

-332-⁴²⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dökme zâlim zîr-i festen perçem-i gîsûların
Her biri bir ejder olmuş aklım aldı mûların

Nâzenînim âşığa cevr eylemek için sana
Öğretür dâim füsûnu dîde-i câdûların

⁴²⁸ 20a

⁴²⁹ 20a

Rûze-i vaslın ümîdiyle gönül ey mâh-rû
Neyleyem şa'bân olmuş çün hilâl ebrûların

Serv-i nâzım pâyına yüz sürmeğe manend-i eşk
Dâmen-i sahrâda feryâdını gûş et cûların

Şebnem-âsâ dâima eşkim dökülsün dîdeden
Bülbül-i nâlendesiyem Câzibâ gül-rûların

-333-⁴³⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Felek mehcûr edeli sîm-i ten ol nâzenîninden
Kebûd renge boyandı çehresi âh-ı enîninden

Reh-i aşkında cân vermek bir iş mi âşığa billâh
Helâk et gamze-i hûn-hârla dönmem yemîninden

Dedim gülzâr-ı ruhsârından ey yâr bûse-çîn olsam
Dedi al yol bulursan gamzelerden zülf-i çînimden

Düşen ikbâl-i câha eksik olmaz sadme-i gerdûn
Nümâyân zahm-ı neşter târını nâm-ı nigîninden

Sanavber-veş derûnum dopdolu nâr oldu gittikçe
Rakîb-i kûy-i yâre Câzibâ gördükçe kendimden

-334-⁴³¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hûn-ı eşkim dîdeden aksın şarâb ister isen
Âteş-i hicrâna yak bağrım kebâb ister isen

Hem nişîn ol dâ'imâ ağyâr ile hem diz-be-diz
Dilberâ uşşâkına derd ü azâb ister isen

Ben niyâz ettikçe sen hâmuş-ı nâz ol sevdiğim
Gamzene ruhsat buyur hâzır cevâb ister isen

Gönlümü yak sadme-i kahrınla olsun hâksâr
Seng-sâr-ı reh-güzârında türâb ister isen

Âfitâb-ı hüsnüne manend-i ebr-i zülfüne
İntizâr-ı nazra-i çeşme nikâb ister isen

Zülfünü çöz her taraf ile perîşan dilleri
Su-be-su ger âşıkânda pîç-tâb ister isen

Şerm-i ruhsârınla mihr ü mâh-ı çarh olsun husûf
Sîne-i mir'atine bak âfitâb ister isen

Câzibâ ihlâs ile rûmâl et çârûp gibi
Dergeh-i Monla-i Rûm'a intisâb ister isen

-335-⁴³²

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dil-i sevdâ-ger-i nevmîd ile berbâd olasin
Ehl-i dilden taleb-i himmet-i imdâd olasin

Düşe ol murg-ı dilin aşkına bir sîm tenin
Dâm-ı zülfünden o sevdâ ile âzâd olasin

Dil-i mestâneme dahl eylediğiçün ey meh
Yıkılıp künc-i harâbâta âbâd olasin

Sende bir mâh-veşsin aşk rehinde cânâ
Âkıbet bencileyin bir dil-i nâ-şâd olasin

Etmedin Câzib-i bî-çâreye hiç lutf u kerem
Bir sitem-kâre niyâz etmeğe mûtâd olasin

-336-⁴³³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Görse reşk ile hilâl-i âsmân ebrûların
Sihr eder Hârût'a zâlim dîdeden câdûların

Bin deli dîvâneyi bend eylemiş her târına
Silsil-i dâr-ı şifâ-yı aşkdır gîsûların

Nîm-i mestâne-nigehle bakdığın sahrâlara
Başını dâm-ı belâya salma der âhûların

⁴³² 23b

⁴³³ 23b

Nakd-i dil verdim görüp hâlim perişân eyledi
Rûm-ı ruhta keşkûl-i fitne tutan Hindûların

Götürür yârime elbet sâkiyâ eski demi
Açma sîmîn sâkını billûr-veş pâzuların

Bilmek istersen eğer seyl-i sirişk-i dîdemi
Dâmen-i sahrâda feryâdını gûş et cûların

Âşikâr etsem de inkâr eylesem de doğrusu
Câzibâ üftâdesiyem kâmet-i dil-cûların

-337-⁴³⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gül-i sad-berk gibi ruhsârı arak lezîz olsun
O şehin şebnem-i eşki ter-âmîz olsun

Âh u sûzu ile hem çâk-i giribân ederek
Sînesi kârger-i gamze-i hûn-rîz olsun

Vere bir kâfir-i gaddâra gönül gamzeleri
Reg-i cân teşnesi pür-nişîne ser-tîz olsun

Sevdiği mâil-i âzâr-ı dil-i âşık ola
Çeşmi âşûb-ı cihân pür fiten-engîz olsun

Yârini ağyâr ile nûş-ı mey ederken görsün
Sâgar-ı dîdesi hûn-âb ile lebrîz olsun

Asıla murg-ı dil-i dâr-ı belâ-yı zülfe
İnlesün ta-be-seher murg-i şeb-âviz olsun

Girmesün dîde-i mestânesine hâb-ı hutûr
Câzibâ bencileyin yâr-ı seher hîz olsun

-338-⁴³⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Asla rahmetin mi zâlim yok mu îmânın senin
Öldürür isen âciz mi âşika cânın senin

Âkıbet ser-mest edüp bûs eyledin la'l-i lebi
Kalmasun peymâne sana içeyim kanun senin

Mâni'-i zevkin olan hüznün mü kimdir ey gönül
Hâne-i vîrânın içre gam mı mihmânın senin

Öğretir Hârût'a sihri dîde-i câduların
Fitneler îcâd eden ol çeşm-i fettânın senin

Nâzenînim zülfüne dil-bestedir dünya bütün
Yalnız Câzib değil meftûn u hayrânın senin

-339-⁴³⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Gönlüm nice bir âteş-i hicrân ile yansun
Dîdem nice bir hasret ile kana boyansun

⁴³⁵ 24b

⁴³⁶ 25b

Gerdûn beni dûr eyledi âhir vatanımdan
Hûn-ı şafağın dâmen-i hicrânı boyansun

Mah-rûhuna hâle-i hattı gelicek yâr
Uşşâka cefâ ettiğini ansun utansun

Tâ çarha dayandı alev-i âteş-i aşkım
Necm-i şerer-i âhım ile koy oda yansun

Va'd eyleyli vaslını ol şûh ne zamândır
Câzib nice bir va'de-i ferdâya inansun

-340-⁴³⁷

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Bir dâne için murg-ı dilim dâme mi düştün
Bahtım gibi bir zülf-i siyeh fâme mi düştün

Vâbestesin ol turra-i tarrârına yârin
Ey dil yine kayd-ı gam-ı âlâma mı düştün

La'l-i leb-i gül-fâmını emsem deyu yârin
Ey mest-i muhabbet tarab-ı câma mı düştün

Havf etme misin gamze-i hûn-rîz-i kazâdan
Bûsî hevesi dîde-i bâdâma mı düştün

Dûr olmağa bâis nedir ol kûy-ı vefâdan
Câzib gibi ey dil tama'-ı hâme mi düştün

-341-⁴³⁸

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Fitneler olmaz emîn çeşm-i suhan-sâzından
Câdular efsûn okur gamze-i gammâzından

Dil-i zâr olursa ankâ gibi bâlâ pervâz
Kurtulur mu nigeş-i pençe-i şehbâzından

Halka-i aşkı takındıkta yine gerdenine
Oldun ey kamer-i dil serv-i ser-efrâzından

Böyle cevri eylemeden bâri helâk eyle amân
Artık ey meh-rû geçilmez bu kadar nâzından

Çarh ile eyleme beyhûde yere kavgayı
Câzibâ çekticeğün tâlî'-i nâ-sâzından

-342-⁴³⁹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

Sad-zahm urursa sîneme tîr-i nigâhtan
Havf eylemez mi bir gün o şimşîr-i âhtan

Belli şehîd-i gamze-i cellâd olduğum
Hâk-i mezârım üzre o gül-gûn giyâhdan

Görmez mi âfitâb matlab-ı çeşm ümîdimiz
Çıkmaz mı tâli'immin ahter burcu siyâhtan

⁴³⁸ 27a

⁴³⁹ 27b

Bu zîr bâdemine nîgeh-i keremden felek
Künc-i ferâğ yeğ bize eyvân-ı câhtan

Câzib cenâb-ı pîr eder imdâd-ı nâlene
Etme ümmîd-i sûd-ı gedâ vü ne şâhtan

-343-⁴⁴⁰

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ey dil yine bülbül gibi efgâne mi düştün
Gülşende aceb âteş-i hicrâne mi düştün

Ya'kub-sıfat her yeri şîven-gede ettin
Ey Yûsuf-ı dil çâh-ı zenahdâna mı düştün

Urdun mu yine cisini fânus-ı hayâle
Pervâne gibi şem'-i fûrûzâna mı düştün

Leylâ vü ser-i zülf-i hevâ vü hevesiyle
Mecnûn gibi dil kûh u beyâbâna mı düştün

Sînende ne çok şerha vü dâğ-ı siyehin var
Câzib gibi sen hançer-i müjgâna mı düştün

-344-⁴⁴¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Edin âh-ı figânı rûz u şeb bilmem nedir derdin
Hemân durmaz okursun bülbülâ hep gül müdür derdin

⁴⁴⁰ 28b

⁴⁴¹ 29a

Hezâr-pervâne-veş yan âteşine gülşen-i aşkın
Nedir bu güft ü gûlar çün güle ben âşığım derdin

Uzattın va'de-yi vaslı aceb ferdâlara attın
Yine ey mâh-rûyum şems-i âlem-i tâba ip gerdin

Eser mi rûzgâr-ı şart âyâ sahn-ı gülşende
Alır mı hâr elinden dâmenin ol gonca-i verdin

Usandım Câzibâ humma-yı aşkın berd ü tâbından
Çekilmez ey felek-meşreb senin bu germ ü serdin

-345-⁴⁴²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kim şehîdi gamze-i hûn-hâr derlerse o ben
Sîne-i sûz âteşî mismâr derlerse o ben

Yârdan mehcûr olup endûh-ı çarh-ı dûn ile
Hâtırı âzürde-i ekdâr derlerse o ben

Cennet-i kûy-ı vefâdan kim dâimâ
Dîde-dûz-ı intizâr-ı yâr derlerse o ben

Hâr elinden âteş-i gülden neler çektim neler
Bülbül-âsâ her seher çün zâr derlerse o ben

Hokka-i eczâ-yı gerdûnla devâ-sâz olmazam
Derd-i aşk-ı yâr ile bîmâr derlerse o ben

Sînede dâğım görenler lâle-zâr ile kıyâs
Tîr-i cevri-yâr ile âzâr derlerse o ben

Bûd-ı nâ-bûd-ı cihândan fâriğ-i âzâdeyem
Câzib-i âvâre vü bî-kâr derlerse o ben

-346-⁴⁴³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nice âh eylemeyim zülf-i siyâh fâmım için
Nice kan ağlamayım dîde-i bâdâmım için

Bülbül-i bâğçe-i na'me-serâ vü cân-sûz
Olmuşam kâmet-i bir serv-i gül-endâmım için

N'ola çün gamzesi etse yine sad-pâre-dil
Saklarım sînede tîr-i nigehein cânım için

Tâli'imde ki benim necm-i nuhûset var iken
Kime şekvâ edeyim bu dil-i nâ-kâmım için

Bulmadım cây-ı ferah bir iki gün ey Câzib
Bu kühen-sâl-i harâbâtta ârâmım için

-347-⁴⁴⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bezmine dolaştığı sanman tehî peymânenin
Kasdı çün la'l-i lebin bûs etmedir cânânenin

⁴⁴³ 29b

⁴⁴⁴ 30b

Eylerim tercih onu sâhil serâ-yı âleme
Hoş gelür âb ü hevâsı tab'ıma meyhânenin

Gûş eden nây-ı nevâyı nâle-i dil-sûzunu
Na'rası hep âh-ı hasrettir bütün mestânenin

Âteş-i hicrân-ı aşka gördü sûzân olduğum
Yanması reşk-i muhabbet şem' ile pervânenin

Etmeseydi silsil-i zülfüyle dilber kaydına
Câzibâ zabt ne mümkündür dil-i dîvânenin

-348-⁴⁴⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nice bir hem-dem olam bu gam-ı âlâm ile ben
Bari ser-mest olayım bâde-i gül-fâm ile ben

Mey-i mahbûb-ı safâdan geçemem zevkim odur
Sevemem zâhid-i huşk u ter-i ibrâm ile ben

Olalı zülf-i siyeh kârına vâbeste gönül
Rûz-ı rûşen fıfırâk eyleyemem şâm ile ben

Neş'esin eğleyeyim vermez ise nukl-i lebin
Nûş-ı câm etsem eğer dîde-i bâdâm ile ben

Câzibâ bülbül-i nâlendesi olsam ne aceb
Hâr-ı cevri sitemi serv-i gül-endâm ile ben

-349-⁴⁴⁶

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Sûz-ı derûnla dâğ-ı nihânım sipend eden
Ey bâğ işve-i kâmet-i âhım bülend eden

Gitti şekîb gördü o mihr-i muhabbeti
Oldu fütâde sâye gibi bana pend eden

Etmiş esîr zülfüne vâbeste âlemi
Gönlüm hezâr-nâzıyla bend-i kemend eden

Zehr-i firâk-ı gamla beni telh-kâm eder
Dâim rakîbe la'l-i lebin nûş-ı kand eden

Câzib devâ-i vaslın umarsa aceb midir
Etmiş tabîb-i yâr beni derd-mend eden

-350-⁴⁴⁷

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Havf eyle şehâ gel benim âh-ı seherimden
Hasretle akan eşk-i teri dîdelerimden

Firkat benim ol denli zaîf etti vücûdum
Vuslatta ararsa bulamaz bir eserimden

Beyhûde değil nâle-i pür-sûz-ı hezârın
Düşmüştü meğer gülşene bir nîm-şererimden

⁴⁴⁶ 32a

⁴⁴⁷ 36a

Mey-hûn-ı dil-i sâgar-ı dü-çeşm-i terimden
Hem bezm-i gamım nukl-i kebâbım ciğerimden

Sâkî yine ol cûş-ı temevvücdeyim aşka
Kullan dümen-i zevrak-ı sahbâ-yı terimden

Ey meh hazer et gel benim âh-ı seherimden
Encüm gibi eflâke berâber şererimden

Dâğ açmadadır sîneme gülzâr-ı muhabbet
Mânende-i sad-gûne şakâyık kederimden

Me'yûs-ı cihânam ki vü harmân-ı melâlet
Bir dâne-i sâ mân gibidir derd-i serimden

Ol bahr-ı muhîd-i gam u endûh-ı cihân kim
Mevc-âver olur kulzüm-i endîşelerimden

Câzib gam-ı hicrân ile ol denli za'îfem
Vuslatta ararsa bulamaz bir eserimden

-351-⁴⁴⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gülşen-i sahn-ı ümîde serv-i kâmettir gelen
Bir gül-endâm nigehe bâğ-ı melâhattir gelen

Dâne-i hâlin gören merdüm nice sabr eylesün
Kâmeti tûbâ hırâm tâvûs-ı cennettir gelen

Teşne-yâb eyler dil-i uşşâk çeşm-i pür-hümâr
Sâkî-i meyhâne-i ser-mest-i nahvettir gelen

Cânıma minnet ne denlü eylese cevr ü cefâ
Şâh-ı hûbân-ı cihân sultânım izzettir gelen

Ne aceb deryûze-i vuslat olursam Câzibâ
Şâhid-i cûd-ı semâ sâhib-semâhattir gelen

-352-⁴⁴⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bilmem ey şûh-ı sitemkâr değilsin de nesin
Dil-i âzürdeme efkâr değilsin de nesin

Kâtilimdir der isem ya nice inkâr eylen
Aceb ey gamze-i hûn-hâr değilsin de nesin

Pîç-tâb-ı dil-i âlem-şikenî zülfün ise
Sen de onunla kafadâr değilsin de nesin

Olalı nezd-i revâyâ-yı visâlinden dûr
Saht-ı cismim eyâ bâr değilsin de nesin

Baktın hod-bînlik edip âyîne-i ruhsâra
Dîde çün âşık-ı bîmâr değilsin de nesin

“E's-sabâ yemne'ur-rızk”⁴⁵⁰ olduğun fehm edicek
Sen de ey zâhid-i bî-âr değilsin de nesin

⁴⁴⁹ 38b

⁴⁵⁰ Es subhatü temneu'r rızk: Sabah uykusu, rızka engeldir.

Der-i Monlâda ara derdine bir câre yürü
Câzibâ bende-i nâçâr değilsin de nesin

-353-⁴⁵¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Ko yansun âteşe dil külhan olsun
Nühüfte dâğ-ı sînem gülşen olsun

Nümâyân et rûhun ey mâh-tâbım
Çerâğ-ı çeşm-i cânım rûşen olsun

Derûnum tîre-i şeb hâne-i gam
Tenimde zahm-ı gamzen revzen olsun

Ne havfım kâfile salar hicirim
Reh-i vasla nigâhı rehzen olsun

Ser-â-pâ yaktı cismim sadme-i gam
Hayâl-i yâre koy dil mesken olsun

Ser-i uşşâk galtân oldu çün kim
Saf-ı müjgân-ı dilber çevgen olsun

Rakîb Câzibâ ile çeker sûz
Şerâr-ı âteşi âh efgem olsun

-354-⁴⁵²

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Âşüfteliğim zülf-i siyeh kârın ucundan
Sad zahm bizim gamze-i mekkârın ucundan

Çâk etti felek sînesini lerzede oldu
Her şâm u seher nâle vü efkârın ucundan

Hep halk-ı cihân hasta vü muhtâc-ı devâdır
Gönlüm gibi ol dîde-i bîmârın ucundan

Meclisten o meh-pâre usûlle çözüldü
Bir ukdemi kodu dile güftârın ucundan

Câzib yeni bend oldu hele şâhid-i maksûd
Âgûş-ı temennâmıza eş'ârın ucundan

-355-⁴⁵³

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Bulmamış kimse ol tûl-i emelin râh gâyetin
Kat'-ı ümmîd ile buldum onun ben nihâyetin

Vâ'iz-i şarâba dahl bırakmaz lisândan
Görmüş mü yohsa onun bir nedâmetin

Bir câm-ı meyle rind-i harâbı yapar yıkar
Seyr eyle pîr-i me'ânın acâyib kerâmetin

⁴⁵² 43b

⁴⁵³ 48a

Ben feyz-yâb-ı mey-gede-i aşkta olmasam
Çekmem humâr-ı zâhid ü güftâr-ı sikletin

Geldi ruhunda hatt-ı siyâh o meh-veşin
Saldı bahâr-ı hüsnüne tâb-ı terâvetin

-356-⁴⁵⁴

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Buldum usûl-i âhıma düm tek terâneden
Gûş et nevâ-yı nâlemi çeng ü çegâneden

Çıktı sıyâm girdi safâ-yı bahâr-ı ayş
Vâ'iz geçin sen de amân bu fesâneden

Geldi rûhunda hâle-i hattı o meh-veşin
Kesti cefâyı kıldı visâle bahâneden

Bir ayak üzre bülbüle kim kulkul eyliyor
Bir güftügü mu geçti efendim miyâneden

Cânân çözünce zülf-i girih-gîr-i Câzibâ
Uçtu hevâya murg-ı dilim âşiyâneden

-357-⁴⁵⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Edenler hâhiş-i kârgah-i ikbâle aşk olsun
Heves-kâr-ı perestiş girde-i emvâle aşk olsun

⁴⁵⁴ 48a

⁴⁵⁵ 50a

Kadin gehvâre-i nâz içre ta'lîm-i hırâm eyler
Sana şîrîn-zebân ey gudek nev-sâle aşk olsun

Derûnumdan çıkup sen çün ki azm-i kûy-ı yâr ettin
Benim çün hâk-i pâyin bûs edersen nâle aşk olsun

Aceb mi girye-sâz olsam tehî gördükte âğûşum
Çün etmiş mâh-ı şeb-tâbı der-âgûş hâle aşk olsun

Eder cânâne Câzib ayş-ı bî-teşvîşler tenhâ
Şarâb-ı kand-i la'l-i sâgar-ı bed-hâle aşk olsun

-358-⁴⁵⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dü çeşm-i eşk-i bârım kevkebâ pür-nûr olur bir gün
Temâşâ-yı cemâl-i yâr ile mesrûr olur bir gün

Mey-i dü-şîne-i nahvetle her dem mest olur sanma
O şûh-ı şîve-kâr elbette kim mahmûr olur bir gün

Gelince hâle-i hattı meh-i ruhsârına yârin
Dil-âzâr-ı fütâde olduğun mağdûr olur bir gün

Felek elbet sînede sûziş-i aşka kebâb eyler
Şerâr-ı âh-ı nâlem âteşin tennûr olur bir gün

Süleymân-ı zamân ol mâh-ı hâtem dâr-ı hüsnünde
Kelâmı üstühânı hâk-pây-ı mûr olur bir gün

Kalur mu sûz-ı aşkın kim derûn-ı sîne pinhân
Yakar fânûs-ı cismim şu'le-veş meşhûr olur bir gün

Akan hûn-ı sirişkim sâgar-ı dîdemden ey Câzib
Yine bu bezm-i mâtemde şarâbı şûr olur bir gün

-359-⁴⁵⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Cefâ gördün o şûh-ı dil-rübâdan kim vefâ derken
Aceb bîgâne-meşrebmiş biz ona âşinâ derken

Dü-çeşmim halka-i zülfünde kaldı dest-i sâ'il-veş
Bu cây-ı mihnet ayândan olalım kim rehâ derken

Gubâr-ı hat gelüp mir'at-i rûyun eyledi pür-jeng
Şeb-i târ-ı melâlet oldu kim âlem-nümâ derken

Varup ol kûy-ı yârı eyledim mâtem-gede Câzib
Neşât-engîz-i bezm revnâk-efzâ dil-küşâ derken

-360-⁴⁵⁸

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Hurşîd tulû' eylemedi revzenimizden
Esmemi safâ-bahş-ı sabâ gülşenimizden

Âzâde-ser olmak bize mümkün müdür ey dil
Kim leşker-i gam tutmuş iken dâmenimizden

⁴⁵⁷ 54a

⁴⁵⁸ 55b

Bilmem aceb âzürde-i hâtır imiş ey şûh
Âyâ dil-i sad-pâre-i hûn efkenimizden

Çıkmasa şerer olmaz idi mihr ü kevâkib
Kim sîne-i pür-dâğ-ı dil-i sûzenimizden

Sad-çâk girîbân olarak Câzib-i Şeydâ
...⁴⁵⁹

-361-⁴⁶⁰

Câ-yı Bayrâm Şeyh Muhlîs Efendî⁴⁶¹'ye Simav'dan Gönderilmiştir
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nîm-nigehle sevdiğim ahz-i fu'âd etmez misin
Ukde-i zincîr-i ihlâsım küşâd etmez misin

Bunca demdir üns ü ülfet hâtıra gelmez mi hiç
Bî-mürüvvet bir selâmet ile yâd etmez misin

Künc-i gurbette garîb ü bî-kes-i dermândeyem
Bir su'âl ile dil-i nâ-şâdı şâd etmez misin

Dîde-dûz-ı intizâram hasret-i dîdârınam
Nâme-i vaslınla olsun ber-murâd etmez misin

Gün gibi rûşen iken çün sıdk-ı ihlâsım sana
Bî-vefâlar defterinden infirâd etmez misin

⁴⁵⁹ Bu mısra metinde silinmiştir.

⁴⁶⁰ 65b

⁴⁶¹ Şeyh Muhlîs Efendî o tarihlerde Ankara müftüsüdür.

Âstân-ı hazret-i pîre varup yüz sürmeğe
Himmet-i çadır iken evtâd bilâd etmez misin

Arz-ı hâl-i Câzib-i nâçâr kıldıkta nazar
Muhlisâ Allah için bir gün de dâd etmez misin

-362-⁴⁶²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bûse-gâh-ı ârızında mûların dil-rîş eden
Çille-i hicrindir ey dilber beni dervîş eden

Rûm-ı ruhda öyle bir icrâ-yı ahkâm eyledi
Pâdişâh-ı hüsnüne ferzân-ı hattın gîş eden

Dâmen-i zülfün müdür yâ gûşe-i ebrûn mudur
Çeşm-i fettân âlemi pür-fitne-i teşvîş eden

Zülfikâr-ı Haydar-ı Kerrâr-ı müjgânın senin
Dilberâ iklîm-i hüsnün su-be-su teftîş eden

Aks-i dûr-bîn hayâl mi aceb Câzib benim
Vasl-ı yârı fikr-i nâ-sâzım mı dûr-endîş eden

-363-⁴⁶³

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şerâr-ı âh-ı nâlem ile yandı âteşe gülşen
N'ola etsem çerâğân âlemi çün sû-be-sû rûşen

⁴⁶² 67a

⁴⁶³ 68a

Çenâr-ı sûz-ı hicrem âteş-i od-ı muhabbetle
Derûnum nâr-ı hasret ile gûyâ oldu bir külhen

Yakar şem'-i vücûdum câmemi mânend-i pervâne
Harîr-i şu'le-i cevvaleden olsa da pîrehen

Mejeng-gamzeler zerd-nigehler rehzen-i uşşâk
Tarîk-i kûy-ı vasl-ı yârda yok kılınmış me'men

Getürmezdim hayâl-i vaslın âgûş-ı temennâya
Nasîb olsa bana takbîl ü bûs-i gûşe-i dâmen

Benim ser-mest-i câm-ı iştret-efzâ hayret-engîzi
O bî-hodum ki asla sormayın bilmem beni benden

Helâk olsa ne denlû tîğ-i cevr-i yârdan cismim
Cüdâ olmak ne mümkün Câzibâ kim cân ü cânândan

-364-⁴⁶⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Derd-i bî-dermânıdır derdime dermân olan
Bana ol cevr-i firâvân lutf-ı bî-pâyân olan

Öyle şem'-i heyretem fânûs-ı tende dâimâ
Şu'le-veş pervâne-i dildir hemân sûzân olan

Hâl-i hicrânım görüp künc-i melâlette benim
Dîde-i giryân-ı hasrettir bana giryân olan

Cân virüp cân almalıdır rezm-gâh-ı aşkta
Yüz çevirmez tîğ-i cevri-yârdan insân olan

Çevgen-i dest-i kazâyâ başını galtân eder
Arsa-i pehnâ-yı aşkta da've-i merdân olan

Sîh-i cevri-ıztırâbı neş'e-i ma'nî bilür
Âteş-i od-ı muhabbetten dili büryân olan

Taht-ı şâhân-ı cihâna rağbet etmezse n'ola
Câzibâ dergâh-ı Mevlânâ'da kim der-bân olan

Hamdülillâh ol şehî âlî-cenâba bendeyem
Mazhar-ı şems-i hakîkat pertev-i devrân olan

-365-⁴⁶⁵

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Nüket tefhîm olunur gerçi tûtî-i zebânından
Cüdâlık istemez gûyâ suhan şîrîn-dehânından

Bütün zevrakçe-i âmâle girdâb-ı gama düştüm
Eser yok rûzgâr-ı bî-emânın bâd-bânından

Döşerdim kîse-i endîšem ile nakd-i ârâmı
O şûhun kâle-i vasl almağa vardım dükânından

Riyâz-ı hâtırıma kûh-ı gam bir kalkale gelsün
Der-âgûş eylesem ol serv-i bâlânın miyânından

Beni devr eyledi kurb-i visâl-i yârdan ağıâr
Cüdâ olsun onun da cism-i nâ-pâki revânından

Felek bîzâr olup reng-i kebûd câme dönmüştür
O şûhun çeşm-i pür-âşûbunun meğer nihânından

N'ola kanlar dökerse hançer-i ahkâmdan Merrîh
Meğer destûr almış gamze-i sâhib-kıranından

Eğer cây-ı selâmet Câzibâ istersen ayrılma
Cenâb-ı Hazret-i Monlâ-yı Rûm'un âstânından

-366-⁴⁶⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Urmasun da na'ra-i mestâne gönlüm ne'ylesün
Olmasun da sâkî-i meyhâne gönlüm ne'ylesün

Eyledi bâğ-ı na'îm-i vasıldan nevmîd diriğ
Yanmasun da dûzah-ı hicrâna gönlüm ne'ylesün

Fer verüp şem' dahı fânûs-ı fikrimde bu şeb
Gayrı sûzan olmasun pervâne gönlüm ne'ylesün

Bend-i gîsû-yı muhabbet olduğum günden beru
Silsile-cünbândır dîvâne gönlüm ne'ylesün

Düştü bir dâm-ı remîde-i gazâle Câzibâ
Vâdi-i hicrânda bîgâne gönlüm ne'ylesün

-367-⁴⁶⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâle-i şekvâ gelür mü hiç dil-i rencûrdan
Cevr-i mızrâb anlanur mu na'me-i tanbûrdan

Zülf-i pür-çînenle hâl-i fitneler olmuş girift
Kâm alınmaz dahme-i hüsnünde mâr u mûrdan

Neş'e-yi feyz-i nigâhıyla dilim hayret-fezâ
Mest-i medhûşu muyum ol dîde-i mahmûrdan

Ol kadar düştü gözümde yâr mânend-i sirişk
Aks-i dûr-bîn-i hayâlimle bakardım dûrdan

Vuslatı bilmez ganîmet firkate etmez şekîb
Kime şekvâ eyleyem Câzib dil-i mehcûrdan

-368-⁴⁶⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âşık-ı mihnet-keşi derdiyle bîmâriz bugün
Merhamet eyle tabîb muhtâc-ı timâriz bugün

Mâye-i ritl-ı girânı sâkiyâ doldur bize
Terk edüp bâr-ı gamı rind-i sebük-bâriz bugün

Dönmeyüz bâzâr-ı hüsnünden alursan nakd-i cân
Nâzenînim kâle-i vasla harîdâriz bugün

⁴⁶⁷ 78b

⁴⁶⁸ 80a

Vâdi-i eyvende devr olmaz kelîm olmak bize
Tûr-ı dilde rü'yet için şem'-i dîdâriz bugün

Reşha-i âb-ı zülâl-i yâr dokundu dîdeme
Hâb-ı gaflette bi-hamdillâh hüşyâriz bugün

Kaydı-ı âlemden bütün âzâde olduksa n'ola
Câzibâ vâbeste-i gîsû-yı dil-dâriz bugün

Himmet-i lutf-ı nesîmî feyz-i Mevlânâ ile
Gonca-i handâna mâil bülbül-i zâriz bugün

-369-⁴⁶⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çizme zülfün dilberâ diller perîşân olmasun
Her taraftan fitne-i devrân nümâyân olmasun

Koy niyâm-ı hâba şimşîr-i nighin nâzenîn
Sînemi delüp ser-i müjgânların kan olmasun

Hüdhüd-i ümmîd-i vaslın cânâ tebşîr eyledi
Peyk-i âhim yâra var söyle peşîmân olmasun

Tek beni sen eyle cânâ nâil-i bezm-i visâl
Cevrine hüsnün gibi isterse pâyân olmasun

Kimseler Câzib gibi peygûle-i gamze hele
Âteş-i aşkın ile sûzân-ı giryân olmasun

-370-⁴⁷⁰

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Miyâna sulh için girse dahı hançer çeker gamzen
Aceb ıslâh-ı zât-ı beyn için kanlar döker gamzen

Şecâ'at gösterir rezm-gehi cem'iyet-i dilde
Meded bir hamlede bin âşığı ihlâk eder gamzen

Hülâgüler de âcizdir zamân-ı dest-i berdinden
Yıkup yaktı vücûd iklimini tâ ser-te-ser gamzen

Ser-i peykânlarından cân pinhân etme mümkün mü
Değil fûlâd-ı sînem mermer olsa da geçer gamzen

Geçüp nûr-ı nigehe-veş dîdeden cân-gâha yol bulmuş
Derûn-ı Câzib'e çok zahm-ı hicrânlar açar gamzen

-371-⁴⁷¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Arz-ı hâl et yâra kalbinden lisânın duymasun
Âh edersen sînedey dil zebânın duymasun

Kûy-ı vasl-ı yâra ol denlü nihân azm eyle kim
Sâye pâ-dâş olmasun çekmekte cânın duymasun

Eylesen atf-ı nigâh rûy-ı urûs-ı ma'niye
Gafil olsun dîde-i hâb-ı girânın duymasın

⁴⁷⁰ 81b

⁴⁷¹ 81b

Levha-i hâtırda nakş eyle hayâl-i hattını
Dest-i dilde hâme-i mu'ciz-beyânın duymasun

Âteş-i aşka gönülden yan mânend-i çenâr
Câzibâ âh-ı derûn-ı dûd dumânın duymasın

-372-⁴⁷²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Çıkardın sîneden dil âh-ı âteş-bâra yüz verdin
Hârâb ettin cihânı ser-te-ser eşrâra yüz verdin

Müyesser olmadı pâbûşun-âsâ bûse amânın
Bize nisbet rakîb-i bî-vefâ murdâra yüz verdin

Nice târâc-ı mülk-i sabr-ı ârâm etmesün dilde
Nigâhın çıktı baştan dîde-i sehâra yüz verdin

Eğer kast etse çok mu günde bin uşşâkı ihlâke
Be hey âfet bu denlü gamze-i hûn-hâra yüz verdin

N'ola mest olsa âlem Câzib-âsâ buy-ı hayretten
Küşâd ettin dağittin zülf-i müşk-bâra yüz verdin

-373-⁴⁷³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cevreden artık cefâ-cû yok mu bir kârın senin
Zulm-i bî-dâdın mıdır dâim kâzâ-dârın senin

⁴⁷² 82b

⁴⁷³ 83a

Saht-ı cismim bana bâr oldu cânâ dem-be-dem
Yâda geldikçe hayâl-i çeşm-i bîmârın senin

Yârdan mehcûr olup düştün diyâr-ı mihnete
Ey fu'âd-ı bî-karârım mevsim-i zârın senin

Yâr seng-i ta'n ile urma ser-i şûrîdeme
Kim cünûn-ı aşk ezelden yâr âsârın senin

Câzibâ peygûle-i aşktır derûnun bilmedim
Enfûs ü âfâk-ı pür-sûz etti güftârın senin

-374-⁴⁷⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrândayam eyvâh bugün
Doğmaz isen âsmân-ı sîneme ey mâh bugün

Katre-i câm-ı muhabbet teşnesi olmuş iken
Vâsıl-ı cûy-ı murâd olduk bi-hamdillâh bugün

Ya nice teşbîh edem seyl-i sirişk-i çeşmime
Nem değil deryâ-yı aşkımdan murâd billâh bugün

Girmeden dâr-ı diyâr-ı bekre îmân eyledin
Rûzgârâ kahr-ı beyâbândan âgâh bugün

Gelse tûfân-ı havâdis yine ben deryâdayam
Bâd-bân-ı zevrak-ı endîşem eyvallâh bugün

Himmet-i destûr-ı âlî-menkabetle Câzibâ
Şâhid-i sûy-ı murâdla olmuşuz hem-râh bugün

-375-⁴⁷⁵

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Ben dâğdâr-ı sîne-i hicrânınam senin
Cânâ helâk-i hançer-i müjgânınam senin

Pervâne-vâr sûzdan etmem şikâyeti
Mânend-i şem' meclis-i giryânınam senin

Künc-i sîtemde sızlar isem n'ola çün kebâb
Eşkim şarâb u ciğer-i büryânınam senin

Bîmâr-ı firkat-i vaslam ki rûzgârda
Lutfet tabîb-i lâyıq-ı dermânınam senin

Mir'at-i dilde görelî vechin hayâlini
Ey kand-leb tûtî-i gûyânınam senin

Ey âfitâb matlab-ı subh-ı ümîd-i dil
Çün âsmân-ı çâk-i giribânınam senin

Câzib misâl-i silsile-cünbân isem n'ola
Bend-i hevâ-yı zülf-i perîşanınam senin

-376-⁴⁷⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zâr-ı pinhân-ı derûnum ketm ederdim yârdan
Olsa hâlî sînemiz ger sıklet-i ağıyârdan

Zâhid-i bed-hâhlardan eyleme lutf u kerem
Olamaz pâk nihâdına şifâ murdârdan

Kâle-i vaslına harîdârem ey ebrû kemân
Nakd-i cân ise bahâsı dönmem ol pazârdan

Âşık-ı dil-haste-i dermândeğe nevbet mi var
Kim suâl-i hâtıra ol dîde-i bîmârdan

Şerhalar aç nev-be-nev pür-dâğ-dâr ile yine
Fark olunmasun zemîn-i sîne lâle-zârdan

Kufl-i ümmîdin küşâd etmek ne müşkil Câzibâ
Genc-i hüsn-i yârda kim pîç-tâb-ı mârdan

-377-⁴⁷⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâr bana şimden gerü ger hem-dem olsun olmasun
Âşinâ-yı firkatim ol mahrem olsun olmasun

Seyl-i nistiyle harâb eyler cihânı ser-te-ser
Dîde-i uşşâkta ister nem olsun olmasun

⁴⁷⁶ 88b

⁴⁷⁷ 88b

Hûn-ı dil nûş eylerim bezm-i gamında dâimâ
Sâgar-ı mînâda isterse dem olsun olmasun

Gülşen-i bâğ-ı cefâda eylerim feryâd u zâr
Bûlbül-i şûrîdeler ger ebsem olsun olmasun

Nakd-i nistiyle pür ettim kîse-i endîşemi
Genc-i âmâlimde sîm ü zerr olsun olmasun

Ukde-i zülfün küşâd etti perîşân hâtırım
Turra-i tarrârları ham-der-ham olsun olmasun

Küşte-i ümmîdimi çektim kenâr-ı sâhile
Câzibâ tûfân-ı emvâc-ı yem olsun olmasun

-378-⁴⁷⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

N'eyleyem neş'e-i la'l-i lebi yâr var iken
Şevk-i izhâra ne hâcet sîne dâğ-ı var iken

Gayrıya bûs-ı lebin vermek revâ mı dilberâ
Ben gibi üftâde-i dîrîne zâr var iken

Ey gönül bezm-i harîmi yâda vardın gizlice
Zârımı âyâ niçün fâş eyledün esrâr iken

Dilberâ hicri mezellette komuş lâyıık mıdır
Silsil-i sevdâ-yı zülfünden gönül berdâr iken

Sâgar-ı ser-şâr ile mest-i müdâm et Câzibi
Keşf olunmaz perde-i râz-ı dil hüşyâr iken

-379-⁴⁷⁹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Giriftâr-ı cefâyı rûzgâr olmuş hemân bir ben
Bu gül-zâr-ı fenâda çeşm-i çarha olmuşum diken

Kaçan ârâm için tîr-i sitemden azm-i bâğ etsem
Safâ-yı hâtırım men' etmeğe hançer çeker sûsen

Açarsam bâd-bânı zevrak-ı âmâl-i sâhilde
Muhâlif bâd eder elbette girdâb-ı gam-efgen

Kabâ-yı çevre necîd dûz için mânende-i rişte
Geçerdi cism-i hayâd gerdûna çeşm sözünden

Girîbânım kalursa dest-i berd cevri a'dâda
Nice çâk etmeyim ben sînemi mânend-i pîrâhen

Kemân-veş inleyüp ney gibi feryâd-ı nevâ-sâzım
Güle âheng gelür gûş eyledikçe bülbüle şîven

Der-i dergâh-ı Mevlânâ'ya Câzib intisâb eyle
Dü âlemde adûdan olamaz ol câ gibi me'men

-380-⁴⁸⁰

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün

Zincîr-i muhabbette dîvâneliğim görsen
Kayd-ı gam-ı âlemden bîgâneliğim görsen

Dahl etmez idin sûfî hiç ehl-i harâbâta
Meyhâne-i aşk içre mestâneliğim görsen

Bezminde senin cânâ yanardı bütün eşyâ
Şem'-i hareme gûyâ pervâneliğim görsen

Tâ âlem-i vahdette yazmış kalem elbette
Bu âlem-i kesrette bir dâneliğim görsen

Deryâ-yı kanâ'atte mânend-i sadef cismim
Bir katreden ey Câzib dür-dâneliğim görsen

-381-⁴⁸¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Câm-ı mey şermende-i reng-i karârındır senin
Sîneler mânend-i lâle dâğdârındır senin

Mest-i çeşmin neş'e-yâb etmiş cihânı ser-te-ser
Mevc-i bahr âzürde-i telh-i humârındır senin

Âfitâb-ı reşk-âver subh cemâlin tâbına
Her şeb-i deycûr zülf-i târmârındır senin

⁴⁸⁰ 96b

⁴⁸¹ 98a

Ser-fürû etmez mi tûbâ kâmet-i mevzûnuna
Âb-ı kevser la'l-i nâb-ı hoş-güvârındır senin

Aks-i rûyunla dil-i mir'at olmuştur şikest
Âsmân-ı mihr ü meh âyinedârındır senin

Dîde-i pür-intizârım hasret-i dîdâr ile
Geceler tâ subhacek encüm-şümârındır senin

Gülşen-i hüsnünde bülbül gibi feryâd eyleyen
Câzib-i hicrân-keşi nâlende zârındır senin

-382-⁴⁸²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mest olup çâk-i girîbân edüp açtı sînesin
Kastı uşşâka aceb gösterme mi âyinesin

Çîn-i dâm-ı zülfüne üftâde oldu murg-ı dil
Dâne-i hâlin görüp bî-çâre sandı çînesin

Haftada bir gezdirir gamdan âzâd olmağa
Tıfl-ı dil nice ferâmûş eylesün ezînesin

Olsa âlemde eğer âyîn-i dil-berde vefâ
Eylemezlerdi dil-âzâr âşık-ı dîrînesin

Hân-gâh-ı uşşâkta Câzib fenâfillâh olan
Atlâs-ı çarha değışmez hırka-i peşmînesin

-383-⁴⁸³

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Reng-i rûh-ı peymâne kızardı hasedinden
Düştü tama'-ı bûsîsine la'l-i lebinden

Vermezse cevâb n'ola temennâmıza cânân
Ol gonca-femin bu da kemâl-i edebinden

Geçmezse de ger nakd-i sirişk sûk-ı hüsünde
Vaz geçmeyüz ol kâle-i vaslın talebinden

Geldikçe kaçan yâda dem-i hicr-i firâkı
Târın görünür çeşmime her rûz u şebinden

Bir kerre nigâh eyledim ol şûh-ı cefâyâ
Az kaldı beni eyleye ihlâk gazabından

Pâmâl eder misl-i hazan râh-ı talebde
Yok cür'etim ammâ ki su'âle sebebinden

Şemm'eylediği yazar iken zülfü sabânın
Şevk oldu leb-i hâme-i Câzib hasedinden

-384-⁴⁸⁴

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Söz olmaz hâl-i hatt-ı hüsnüne gâyetle dilbersin
Ve lîkin kâfir-i bî-dâdsın gâyet sitem-gersin

⁴⁸³ 103a

⁴⁸⁴ 105a

Hayât-ı câvidânı bahş edin âgûşa geldikte
Meleksin sûretâ ma'nîde bir rûh-ı musavversin

Kumaş-ı vasla nakd-i eşk alman şâhid-i bâzâr
Niyâz-ı âşık-ı iflâsa bakman mâil-i zersin

Aceb bîmârsın atf-ı nigâha tâkatin yoktur
Dil-i bî-tâbıma ey dîde-i cânân tûvângersin

Beni hân-ı visâlınden efendim nâ-ümîd etme
Veliyyü'n-ni'metimsin nâz-perversin kerem-versin

Mey-i mahbûba hem mahbûb düşüne dahl idin ammâ
E vâ'iz zevk-i vaslı bilmeyüp yabâne söylersin

Dil-âver âşıkam cânı fenâ etmek bir iş midir
Seni Câzib gibi yâr imtihân ettikte ne'ylersin

-385-⁴⁸⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kimi gördümse kayd-ı âleme dil-dâde buldum ben
Esîr-i târ-ı zülfe âşık-ı âzâde buldum ben

Olur elbet visâl-i pençe-i hurşide şâyeste
Bu gülşende kimi şebnem gibi üftâde buldum ben

Aceb mikrâz-ı ye'sim rişte-i âmâli kat' etse
Visâl-i câme-i ümmîdimi âmâde buldum ben

Şemîm-i bûstân-ı çâr-rüknü güneşim ettim
Muhabbet bûyunu bir gonca-i ra'nâda buldum ben

Benim ser-mest-i câm-ı işret-efzâ olduğum zâhid
O şîrîn la'l-i nâbın lezzetin sahbâda buldum ben

Nükûş-ı câme-i zîbâ ile tezyîn-i cism etmem
Alâikden zamîrim onun için sâde buldum ben

Sirişk-i hasretimle gülbün-i sîrâb eylerken
Bevâh sûz-nâki bülbül-i gûyâda buldum ben

Her eşyâ başka bir zevk verse de ger bezm-i âlemde
Safâ-yı câvidânı câm-ı ruh-efzâda buldum ben

Gülâb-ı dergehiyim Câzibâ müjgânlarım çârûb
Bu feyzi âstân-ı hâk-i Mevlânâ'da buldum ben

-386-⁴⁸⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Nâ-kâmlığım halka gönül bağladığımdan
Bîhûde yere seyl gibi çağladığımdan

Derd-i dil-i pür-sûz-ı şemiz olmadı itfâ
Her bâba leimâne durup ağladığımdan

Zahm-ı dil-i nâsûruma merhem mi olur hiç
Kim yâre-i nâ-çârlara em yağladığımdan

El gayrı tene gül gibi ben âteşe yandım
Hâmûn-berim lâle gibi dâğladığımdan

Câzib bilürüm cürmümü hünkâr dururken
Nâ-kâmlığım halka gönül bağladığımdan

-387-⁴⁸⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gitmesün mir'ât-i vechi yârinin nezzâreden
Keşf olunmaz sâde ebr-i zülf-i pâre pâreden

Hâle-i âgûşa alsam her kaçan mehpâreyi
Çıkmadı pîrâhen ile eşk-i çeşmim aradan

Eylemez asla tefakkut hâtır-ı bîmârımı
Kesti mi âyâ tabîb ümmîd dil-i bîçâreden

Nîm-nigâh etti gazabla yâr ser-i müjgânları
Her biri tâ câna geçti sîne-i sad pâreden

Görse târ-ı zülfe billûr-gerdene mâil olur
Sûfî-i dehhâl seçmez iken onu karadan

Deşne-i müjgânları sad-pâre kılsa sînemi
Câzibâ uşşâk olan etmez şikâyet yâreden

Hazret-i Monlâ-yı Rûm'un olmasa imdâd ger
İntikâm alırdı a'dâ bende-i bî-çâreden

-388-⁴⁸⁸

Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün

Handânın olsam nâlân edersin
Nâlânın olsam handân edersin

Bin cânı olsa uşşâk-ı zârın
Bir îd-i vasla kurbân edersin

Rûyunda küfr-i zülf-i nümâyân
Ey dil ne aceb imân edersin

Mânend-i külhân kıldın derûnum
Nâr-ı firâk-ı sûzân edersin

Hâr-ı cefâdan gülşen serâda
Mânend-i bülbül gûyân edersin

Tîr-i nigâhın cân-gâha yetti
Tekrâr zahm-ı müjgân edersin

Pâmâl-i habîs gam eyledin ki
Gâhî meserret ihsân edersin

Bûyunu yakmış od-ı muhabbet
Mânendeni dil efgân edersin

Câzib ezelden hayrânın iken
Rûyunu ondan pinhân edersin

Devr-i Veled'de devr eyle ey dil
Ahvâl-i kursu seyrân edersin

-389-⁴⁸⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âh kim çıkmaz derûn-ı dilden arzû-yı vatan
Şemme-i cân u dile pek hoş gelür bû-yı vatan

Bir sefâsın görmedik gurbette geçti ömrümüz
Dâimâ feryâd felekten dûr olur sûy-ı vatan

Cây-gîr olmuş iken hasb-i derûn-ı sîned
Nev-arûs-ı hüsnünü gerdân eder rûy-ı vatan

Kim reh-i âmed u şüd vâdi-i hayret olmuşam
Bilmez oldum kangı cânibde aceb sûy-ı vatan

Yâdım almayayım hûb ise de gurbet eğer
Câzibâ çehre-nümâ olursa dil cûy-ı vatan

-390-⁴⁹⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gonca-i neşküftedir uşşâk hârımdan sakın
Ben hezâr-âsâ der gül âh u zârımdan sakın

Âfitâb-ı zülfe hüsn-i yâr ettik târ-mâr
Ey nesîm-i rûzgâr leyl ü nehârımdan sakın

⁴⁸⁹ 124b

⁴⁹⁰ 127a

Fark-ı bahr-ı hûn olursan sen de fülk-i dil gece
Katre-i emvâc-ı eşk-i bî-kenârımdan sakın

Yıkma bari yapmaz isen hâtır-ı meksûrumu
İnkisâr-ı hülbemiz var inkisârımdan sakın

Öyle yaktın bağrımı peygûle-i gamda benim
Âh-ı âteş-nâk-ı dûd-ı pür-şerârımdan sakın

Dilberâ seyl-i fenâya âlemi verme amân
Dîde-dûz-ı intizârem eşk-bârımdan sakın

Şöyle etti nevk-i gamzen Câzib-i pür-zahm-nâk
Enderûn-ı sîne-i dâğ-dârımdan sakın

Harf'ül-Vâv

-391-⁴⁹¹

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ey kaşı kemân tîr-i müjen fitne-i câdû
Sihr öğreten ol çeşm-i siyeh-kâr-ı suhan-gû

Her târına vâyeste hezârân dil-i şeydâ
Mecnûn-kede zincîr-i muhabbet mi o gîsû

Ser-tâ-be kadem nûr-ı mücessem-mi vücûdun
Serv-i çemen-i nâz mısın kâmet-i dil-cû

Ser-der-be-hevâ sünbül-i âşüfte-i kâkül
Tâvûs-ı cinân şâm-ı karenbân mı nedir bu

Ey kâşif-i esrâr-ı dil-i zârım olan yâr
Lâyık mı visâlin için ağyâra tekâpû

Şem'-i harem-i hürmet-i pervâne olaldan
Gülmez dil-i pür-sûzdan âvâze-i yâ hû

Tuttu siperi sînesin âmâc-ı kazâya
Câzib döne mi cevri eden ey şûh-ı cefâ-cû

-392-⁴⁹²

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

N'ola kan ağlar isem mâh-ı muharremdir bu
Dîdeden nem yerine dem gelecek demdir bu

İnle mânende-i zenbûr dilâ olma ferah
Mâtem-i merdümek-i dîde-i âlemdir bu

Çeşm-i hayret-zedemiz dökmede eşk-i hasret
Dem-i evlâd-ı Alî aşkına mâtemdir bu

Kerbelâ vâkı'asın yâd edüp âh eyle dilâ
Ki ciğer-pâreleri eşref-i âdemdir bu

Çekerim bâde-lebin sûde-i elmâsı değil
Sâkî-i pîrezenin verdiği pür-semdir bu

Olsa şimşîr-i gam-ı dehr ne denlü melûl
Şerha-i sîne-i hicrânımıza emdir bu

Girye-i ehl-i semâ katre-i bârân değil
Dîde-i tâir-i kudsîden akan nemdir bu

Câzibâ taşlara çal başını feryâd ederek
Kerbelâ kıssasına ağlayacak demdir bu

-393-⁴⁹³

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Âh mı aceb turrâ-i gîsû mu nedir bu
Gül-zârda ya sünbül-i şeb-bû mu nedir bu

Saf-beste olan kişver-i hüsnünde ser-â-pâ
Hâle siyeh âhım mı ya Hindû mu nedir bu

Sînemde ser-i gamze-i müjgânların mı
Sad-pâre eden rişte-i ebrû mu nedir bu

Güller gibi handân olucak gonca dehânın
Dendân-ı nümâyende mi lü'lü mü nedir bu

Görölmüş ademde bu vecih ile remîde
Câzib o perî peykerim âhu mu nedir bu

-394-⁴⁹⁴

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Mâlîde rûy u pâyına bulmuş bahâne cû
Serv-i revân sûsene oldu revâne cû

⁴⁹³ 100b

⁴⁹⁴ 118b

Dâmân-ı kûhsârda tarab-sâz nevâ olup
Sor hüzn ile na'me-i çeng-i çegâne cû

Sahrâya düştü alak dîdâr olup revân
Feryâd ederdî misl-i der-i kârbâne cû

Cûş u hurûş eylese eşkim aceb midir
Fasl-ı bahârda etti hurûş-ı gülistâne cû

Ey nahl-i nâz-ı işve bahârân-ı hüsn-i sâz
Katrât-ı eşk-i Câzib'e nisbet-i yegâne cû

Bâb-ı bülend-i dergeh-i pîr sûruna revân
Arzû-keşîdi arş-nümâ âstâne cû

-395-⁴⁹⁵

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Mir'at-i vech-i yâr ile ola mı rû-be-rû
Gezer rakîb it gibi kûyunda sû-be-sû

Yârın gözüne giremedim mîl-i sürme-veş
Arz eylemese hâl-i siyeh-kârı mû-be-mû

Âteş bıraktı firkati kalb-i hazînime
İtfâ ederse sîne-i sûzân cû-be-cû

Sâkî yanaş gayrı hum-ı Hüsrevâne'ye
Dönsün piyâle-i bezmde boş kalmasun sebû

Bâb-ı bülend-i Hazret-i Monlâ'ya müntesib
Câzib eder mi gayrı o eflâke ser-fürû

Harf'ül-Hê

-396-⁴⁹⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Benim ol ka're-i bahr-i şenâ'at yâ Resûlallâh
Meded senden kerem senden şefâ'at yâ Resûlallâh

Tehî destim benem ol müflis-i bî-mâye-i mücrîm
Ki sensin ma'den-i lutf-ı inâyet yâ Resûlallâh

Usât-ı mücrimânından beni ma'dûd etmezsen
Kopar başıma ol demde kıyâmet yâ Resûlallâh

Hevâ-yı nefse uydum ihtişâm-ı dehre aldandım
Hatâ ettiğimi bildim be-gâyet yâ Resûlallâh

Bakarsan defter-i âmâlîme rûz-ı kıyâmette
Savâbım yok şenâ'atten ibâret yâ Resûlallâh

Şefâ'at kânı sensin rahmeten li'l-âlemin sensin
Senin eltâfına yoktur nihâyet yâ Resûlallâh

Koma Câzib kulun güm-geşte-i râhı dalâlette
Garîb⁴⁹⁷ ü bî-kes ü mücrîm be-gâyet yâ Resûlallâh

⁴⁹⁶ 2a

⁴⁹⁷ Bu kelimenin doğru imlâsı غريب iken metinde قریب olarak yazılmıştır.

-397-⁴⁹⁸

Na't-i Hazret-i Mevlânâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bende-i hâs olagör Hazret-i Mevlânâ'ya
Ernek istersen eğer mertebe-i a'lâyâ

Mahrem-i vâkıf-ı esrâr olamazsın ey dil
Dahı benzetmeyecek sîneni def ü nâyâ

İrtikâb eyleme çirkâbına çarh-ı dúnun
Dön gör kâf-ı kanâ'atte gönül Ankâ'ya

Olma ey dil dahı mânende-i serv-i serkeş
Dâima eyle tevazzu'la nazar ednâyâ

Erişir menzil-i maksûduna mânende-i tîr
Ham edüp kâmetini benzeten elbet yaya

Merdüm-i âlem-i ulviyye eriştir kadrin
Nûr-ı dîdem hele meyl etme denî dünyâyâ

Dergeh-i Hazret-i Monlâyı penâh eyleyicek
Sana lâzım mı gönül gayrı cihânda sâyê

Girye-i hasret ile âh ede gör vakt-i seher
Eşk-i hûn ile sürâhlar aç hârâyâ

Câzibâ olmaz o billâhi cihânda me'yûs
Sıdk ile bende olan Hazret-i Mevlânâ'ya

-398-⁴⁹⁹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nevâ-yı nâlemi gûş eyle bakma târ-ı tanbûra
Hadeng-i zahm-ı gamzen ile sînem döndü kalbura

Dil-i ihdâyı kıldım hâk-i pâ-yı hâtem-i hüsne
Kıyâs et onu dost-âviz-i nâçizâne-i mûra

Olunca bûse-çîn mûy-ı hattan olma âzürde
Eden nûş engübîni katlanurlar nîş-i zenbûra

Niyâz-ı nâleni attı tîr-âsâ kûy-ı maksûda
Nazar kıl neyledi i'timân ile Behrâm-ı Gûr'a

Gören tâb-ı teb-i aşkından Câzib olduğum lertzân
Dedi dîvâne dönmüş hem-çü Şâpûr-ı Nişâbur'a

-399-⁵⁰⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hezâr feryâd etsün hâr elinden bî-nevâlarla
Salın sahn-ı çemende serv-i nâzım sen safâlarla

Ne denlü cevri edersen eyle tek âhir fedâ etme
Gönüldür bu döner mi sevdiğim cevri ezâlarla

Değil mi hûn zâhidâ olsa nûş etmez mi hiç âşık
Bezimde şeh-levendim câm sundukça edâlarla

⁴⁹⁹ 20b

⁵⁰⁰ 25a

O tıflın pâyine yüzler sürüp yalvardım ağladım
Hele va'd-i visâl ettirdim amma bin belâlarla

Dilâ mehcûr olursun olma me'yûs ol şeh-i nâzım
Aceb mi hem-nişîn olmağa âr etse gedâlarla

Sana âşık değildir Câzib-i şeydâ esîrindir
Dil-i vâ-beste kıldın âkıbet zülf-i dü-tâlarla

-400-⁵⁰¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Olaldan dahı pîç-a-pîç-i zülf-i yâre dil-dâde
Ne mümkündür dil-i şûridem olmak gamdan âzâde

O mest-i nâzı ceş-i âh ile âgûşa almıştım
Eğer çi gelmeseydi gamze-i hûn-rîzi imdâde

Hayâl-i yâr edelden kim dil-i bî-kîne de ârâm
N'ola ger etmesem ben ser-fürû ol çarh-ı bî-dâda

Mübâhâti yine beyhûdedir indimde Cemşîd'in
Verir mi teşne-i la'l-i lebin keyfiyyetin bâde

Aceb her nev-nihâlin pâyına eşkin eder rîzân
Gezerdi dîde-i kırbağ-ı olmuş şekl-i sikâda

Külüng-i âh ile seng-i dil-i dil-dâr zem ettin
Gönül sen fâik oldun kûh-kenlikteki Ferhâd'a

Bu heft-beytten murâd ma'nâ vü mazmûn ise ey Câzib
Getür ta'mîr-i himmet eylesün feyzî-i üstâde

-401-⁵⁰²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Aşk olmazsa eğer bir sîne-i bî-kînede
Kendüsin âdem mi zanneyler gören âyînede

Atlas-ı çarha değışmezdi onun bir pâresin
Zâhidâ görsen ne hâl var hırka-i peşmînede

Nice pinhân eyledim ben zahm-ı müjgânın senin
Lâle-veş zâhir iken dâğ-ı derûnum sînede

Gitmedi endîşe-i zülfüne dilden piç-tâb
Kufi-i ümmîd-i visâle mârdır gencînede

Hâl pek müşkil olurdu olmasa Câzib eğer
Gam gibi bir yâr-ı hem-dem âşık-ı dîrînede

-402-⁵⁰³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dîde-dûz-ı hasretim dîdâr-ı yâre âh âh
Mübtelâyem firkat-i hicrâna zâre âh âh

Urdu mir'at-i dili dest-i hakâretle yere
Etti ol tıfl-ı zebân-kâr pâre pâre âh âh

⁵⁰² 35b

⁵⁰³ 35b

Gonca-veş hâmûş ettim bülbül-i gûyendemi
Yaktı nâlem sûziş-i gül-zâr-ı nâra âh âh

Giryeye-i bî-ihyârım dilden ettikçe zuhûr
Eşk-i çeşmim döndü seyl-i nev-bahâra âh âh

Vuslat-ı dil-dârdır Câzib devâ-yı derd-i aşk
Var mıdır gayrı dil-i bîmâra çâre âh âh

-403-⁵⁰⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Deşne-i hûnrîz-i gamzen kıymak ister cânıma
Âşık-ı üftâdenin sen girme zâlim kanına

Tıfl iken nâz-ı hırâmı öğreten gehvârede
Sad-hezârân âferîn ol dâye-i cünbânına

Arz-ı hâcât etmeğe bir dem bırakmaz yâr ile
Hırs peyker ol rakîbin la'net olsun cânına

Büyü fallarla edelden üns ü ülfet hâsılı
Gelmez oldu sevdiğim gayrı vefâ meydânına

Dönderir kor basmış abdâl gibi her dem Câzibâ
Aslâ râhat vermez ol çarh-ı denî mihmânına

-404-⁵⁰⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Rast gelüp sevk-i muhabbette meh-i tâbâna
Silsil-i zülfüne bend oldu dil-i dîvâne

Zülf-i cânâneyi bûs etmek ile bir kerre
Oldu sad-pâre o lezzette damâğı şâne

Görelî şu'leyi mânend-i fânûs-ı çeşmim
Cân verir şem'-i harîmine onun pervâne

Ne zamândır gülmedi şâz-ı ferah semende
Dil-i pür-şîvenimiz oldu bizim gam-hâne

Okuyan bu gazelim neş'e-i sahbâyı bulur
Câzibâ tab'ıma dersem ne aceb meyhâne

-405-⁵⁰⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Fikirim gûne edüp eşki yem ettim bu gece
Hûşu deryâ-yı tefekkürde güm ettim bu gece

Sâhil-i gamda aceb zevrak-ı sahbâ ile ben
Ceyş-i endûhum ile ceng-i dem ettim bu gece

Yâr-ı kemlerle bu şeb olmuş eyâ leb-ber-leb
Ben hayâl ile hemân nûş-ı sem ettim bu gece

⁵⁰⁵ 36b

⁵⁰⁶ 37a

Erişüp ye's-i melâletine bî-berk-i nevâ
Kâmet-i nahl-i ümîdimi ham ettim bu gece

Çevgen-i âhımın olmaz mı felek galtânı
Giryeye-i hasret ile çeşmi nem ettim bu gece

Tîre-i gamzesinin yârelerin sînemden
Düşürüp dâğ-ı dil-i zâre em ettim bu gece

Dahı feryâd ile mânend-i hezâr subha kadar
Câzibâ yâr dahı gonca-fem ettim bu gece

-406-⁵⁰⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Etmeyen yârin tahammül âteş-i hicrânına
Eremez bahr-ı gamın bî-sabr ile pâyânına

Kasd-ı sayd-ı dil midir yohsa ezâ mı âşığa
Şeh-süvârım it gibi almış rakîbi yanına

Âsman-ı sînede bir berk-i hâtifdir ki ol
Göz erişmez şerha açmakda ser-i müjgânına

Fark var mı çeşmesinden şa'beze-bâzın hele
Vâ'izin dikkatle baksan dîde-i giryânına

Âb-ı vaslınla meded bir demde imdâd eyleyim
Câzib-i hicrân-keşin âteş bıraktın cânına

-407-⁵⁰⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yakma bağrım âteş-i hicrâna Allâh aşkına
Lutf edip şâyeste kıl dermâna Allâh aşkına

Etme hûn-ı âşikânınla zemîn-i lâle-zâr
Verme ruhsat sevdiğim müjgâna Allâh aşkına

Âh subh-ı pür-şerer-bârın gönül yakdı beni
Yetişür bu nâle-i mestâne Allâh aşkına

Farkı var mı cuy-bâr-ı nev-bahârdan eşkimin
Merhamet et dîde-i giryâna Allâh aşkına

Hâr-ı cevrin cânıma kâr eyledi ey gül'izâr
Arz-ı dîdâr et dil-i nâlâna Allâh aşkına

Etmedin ta'mîr cismim bari eyelendi harâb
Sâkiyâ sun bir iki peymâne Allâh aşkına

Hazret-i Şeyh Gâlib-i mu'ciz-edâya pey-rev ol
Olmasun Câzib sözün efsâne Allâh aşkına

-408-⁵⁰⁹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Mızrâb-ı müjen sînemi cenk eylemeyince
Ârâm edemez zahm-ı hadeng eylemeyince

⁵⁰⁸ 42a

⁵⁰⁹ 47a

İnsâf mı eder pençe-i şîr-i nigeş-i yâr
Sad-dâğ-ı dilim reng-i peleng eylemeyince

Sâfî-dile ikbâl-i felek ede mi rağbet
Âyîne-i idrâkini jenk eylemeyince

Nüzhet-geh-i devrân-ı temâşâ nice mümkün
Bir gûşe-i mihnette direng eylemeyince

Sahbâ-yı safâyı vere mi sâkî-i devrân
Bir kâse-i gam nûş-ı şireng eylemeyince

Kâşâne-i âmâlde râhat mı verür çarh
Nüh-kubbesini başıma teng eylemeyince

Hicrân-ı dilin dirhem-i endûh çekilmez
Sâkî ayağın bezmde denk eylemeyince

Açılmayacak tılsım-ı maksûd-ı nühüfte
Câzib ser-i âhını medenk eylemeyince

-409-⁵¹⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hulûsun içre bend et rişte-i efkâr-ı takdîre
Olunca nîk ü bed her neyse bühtân etme tedbîre

Tenezzül eyleyeni cife-i çirkâb-ı dünyâyâ
N'ola teşbih edersem var mı cürmüm onu Kitmîr'e

Hümâ-yı lâne-sâz ol dâimâ evc-i sitiğnâda
Düşer mi murg-ı cânın sevdiğim gül dâm-ı tezvîre

Kemend-âsâ olur mu çilleden vâreste kec-endiş
Erişti doğrulukla menzil-i maksûda bak tîre

Seni bu cürm ile bendeliğe kimse kabûl etmez
Tevaffu' eyle Câzib âstâna hazret-i pîre

-410-⁵¹¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kande vardır şûr-ı ser-âsûde bir cây-ı penâh
Pîç-tâb-ı sâye-i zülfün gibi ârâm-gâh

Şâh-ı Mecnûn'un edem dâr-ı sefâ-yı mihnete
Silsil-i zülf-i süveydândan rehâ-yâb oldum âh

Âkibet ihlâkime bâis olur bu sözler
Geh tegâfûl geh sitem gâhî gazab geh kez nigâh

Ol kemân ebrûların yâyı kurulmuş hışm ile
Pâdişâh-ı hüsne gûyâ gamzeler olmuş sipâh

Ben dahı Câzib gibi meftûnun oldum çâre ne
Âh kâfir neyleyem kim eyledin ömrüm tebâh

-411-⁵¹²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâle-i âhım götürmez mi aceb nem çeşmine
Ben kebâb-ı nâr-ı aşk oldum sezâ dem çeşmine

Kim füsûn-ı nâz-ı istiğnâyı izhâr eyledin
Öğretirmiş var ise gamzen mukaddem çeşmine

Dil-firîb-i dîde-i bîmârına gaddârlık
Fitne-engîz-i nigâhından müsellim çeşmine

Zulm-i bî-dâddan bu denlü eylemezdi âşikâr
Olmasa gamzen demâdem yâr-ı hem-dem çeşmine

İltifât-ı nîm-nigâh-ı Câzib'e etsen eğer
Cân fedâ etmek bir iş mi gamzene hem çeşmine

-412-⁵¹³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Edemez silsile-i zülfünü kim işkeste
Murg-ı dil dâne-i ümmîd ile oldu beste

Göz nigâhıyla teğâfülle görünce süzülüp
Nice gamz eyledi gamze beni çeşm-i meste

Yalnız ben değılem hicr ile bîmârı
Künc-i mihnette nice âşığı vardır haste

⁵¹² 50a

⁵¹³ 51a

Gûşe-i destûr olup nâz ile âgâz edicek
Nice murg-ı dil-i gûyâlar olur dem-beste

Katı âsân-ter olur bûse vü âgûş-ı visâl
Halka-i zülfüne gird-i sitem olsa reste

Ayb fehmi eyleyecek yoktur efendim kudret
Tıflıdır gûdek-i tab'ım dahı pek nev-reste

Câzib üstâd-ı necîb sana hüner arz etmiş
Sende al kılki suhan-perver-i nâz deste

Hazret-i Nûrî pesendîde ederse gazelim
Gam mıdır gayrı bana olsa şikest beste

-413-⁵¹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nev-bahâr eyyâmı baştan aştı sevdâlarına
Oldu şiven-gâh-ı mecnûn deşt-i sahrâlarına

Zevrak-ı dil düştü tûfân-ı belâ girdâbına
Seyl-i eşkim cûş edüp mânend deryâlarına

Cümlesi hâmûş olup dârû-yı aşkından senin
Oldular dem-beste gîsû sît-i gûyâlarına

Ben niyâz-ı bûse-i vuslatta ol dem n'eyledim
Gûşe-i çeşm-i gafile ettin îmâlarına

Câzibâ sahn-ı çemende âşığın pâmâl için
Kim hırâmân oldular ol kadd-i bâlâlarına

-414-⁵¹⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yalnız koydu beni rûh-ı revânım bu gece
Zulmet-i hicrdeyim tâze-civânım bu gece

Su gibi pâyna yüz sürmeğe ârâm komadı
Gitti refât ederek serv-i revânım bu gece

Zahm-ı müjgânları pinhân idi sînemde benim
Lâle-veş oldu ayân dâğ-ı nihânım bu gece

Cümle ihsânını çalsun başına çarh-ı denî
Gam u endûh-ı giriftâr-ı zamânım bu gece

Gülşen-i hüsnüne bülbül gibi nâlende eden
Âh ol tûtî-i şeker-hâ-yı zebânım bu gece

Dest-i berd-i nigehtinden kim eder cân halâs
Bezmime bassa ayak şâh-ı cihânım bu gece

Hâle-veş ol meh-i tâbândır ağûş eder
Câzibâ inlediğim sende kemânım bu gece

-415-⁵¹⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Sâkî götür ol câm-ı mey-i nâba su katma
Doldur içelim sâgarı eczâ gibi satma

Zâhid yürüsün savma'ada çille nişîn ol
Gûşun tarabın na'me-i yâ hûsuna tutma

Gül mevsimidir nûş edelim bâde-i nâbı
Ey dil yeter âh etme dahı mâteme batma

Sebz oldu çemen-zâr eriştı dem-i işret
Vâiz yeter efsâne-i nâsûdu uzatma

Câzib yine rû-mâl ederek pâyına düştü
Vaslın mıdır ey şûh ki ferdâlara atma

-416-⁵¹⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hançer-i gamzeni ur sînemi pür-tîr eyle
Halka-i zülfünü tak boynuma zincîr eyle

Derd-i hicrinle olursam dahı geçmez sevdân
Ey tabîb-i dil-i bîmârıma tedbîr eyle

Serimi kaldıramam asla humâr-ı gamdan
Nigeh-i merhametin neş'e-yi iksîr eyle

⁵¹⁶ 55a

⁵¹⁷ 56b

Nâme-i hicri yazan Hüdhd-i ümmîdim ile
Ey Süleymân-ı zamân vaslını tebşîr eyle

Hâk-i pâyin görürüm hâbda kendim her şeb
Bari akrâna ser-efrâz ile ta'bîr eyle

Dest-i berdestimi gam ile yıkıldı cismim
Sâkiyâ bas ayağın başıma ta'mîr eyle

İltifât-ı nighinle dil-i a'dâ mesrûr
Şânına lâyık ise Câzibi tahkîr eyle

-417-⁵¹⁸

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Arz-ı dîdâr eyledin gülşende ey meh bülbüle
Kâr eder mi habbe sevdâ-yı cunûn-ı fülfüle

Mutrib-i dehrin nevâ-yı na'mesi kâr eylemez
Kulkul etsün bezmimizde sâkiyâ koy bülbüle

Şâm-ı zülfünde senin mestâne âhım dilberâ
Şîşe-i mînâ-yı pür-âşûba verdi kulkule

Sürmesün Câzib necîb üstâd rahş-ı vâdiye
Hem-înân olmak ne mümkün esb-i lâgar Düldül'e

-418-⁵¹⁹

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

Meded ey şûh meded cevri biraz az eyle
Haste-i hicre devâ-yı nîgeh-i nâz eyle

Ceyş-i endûh-ı gumûmu sahn-ı derûn-ı âlde
Leşker-i hatt u müjgânları ser-bâz eyle

Görse ara mı verir gamze-i hûn-rîzleri
Hâbda bûs-ı lebin almağa gammâz eyle

Câme-i nâzda vaslınla dil eyle bekâm
İltifâtın ile akrân-ı ser-efrâz eyle

Kebg-i dil vâdi-i hicrânda kalsun mu begim
Saydına ol nîgeh-i nâzını şebbâz eyle

Mutribâ na'me-i uşşâk-ı nevâ-yı nâyı
Nâle-i âh-ı ciğer-sûza hem-âvâz eyle

Câzibâ arsa-i aşkı nice zabt edebilün
Var ise hüccet ü bürhânını ibrâz eyle

-419-⁵²⁰

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

Zâhidde görse mâil o şûhun edâsına
Âşık tahammül etmeli cevr ü cefâsına

⁵¹⁹ 58a

⁵²⁰ 58b

Mest-i şarâb-ı nahvet-i nâza cân atacak
Ol bûseler ki her biri bin kan bahâsına

Nakd-i visâl-i sarf eder ağıâr uğruna
Vermez zekât-ı hüsnünü kendi gedâsına

Yâr tîr-i âhtan hazer etmeseydi ger
Cellâd gamzeler aman vermezdi mübtelasına

Dîvân-ı şâh-ı melâhatte Câzibâ⁵²¹
Rüsvâyılık ile uğradım aşkın belâsına

-420-⁵²²

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Gönlüm esîr-i silsil-i zülfe kemend ile
Halka be-gûşun oldum efendim kayd-ı bend ile

Ey nahl-i işve kaddine hem ser-değil senin
Cevlân edince arsa-i aşkta semend ile

Varsam yanınca öyle kızarır hicâbdan
Gûyâ basıldı şihne-i şehre levend ile

Def-i humâra çâre mey-i yek dü sâledir
Câzib olur mu çâre aceb nûş-ı kand ile

⁵²¹ Bu mısra vezne göre eksiktir.

⁵²² 60a

-421-⁵²³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Düşünce pertev-i ruhsârın aksi câm-ı Cemşîd'e
Döner mâh-ı nevi çarh-ı felek sâkî-i hurşîde

Olaldan üstühân-ı sîneme çün târ-ı tanbûr kim
Dilâ kelbânın âhın peyrev oldu sâz-ı nâhîde

Has u hâşâk-i cevri hep dil-i şeydâma kalmıştır
Bu bağın güllerin ağyâr-ı bed-kâr eyledi çîde

Yeni sûz-ı derûnun yâra te'sîr ettiğın bildim
Şikâk oldu rakîb-i bed beni geldikte tebrîde

Hayâlin Câzibâ nakş eyleyelden ravza-i dilde
Nihâl-i kâmet-i serv-i bülenddir sahn-ı ümmîde

-422-⁵²⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gönül mâil değil âlâyîş-i dünyâ-yı zîbâya
Garaz ancak meyânın almak âgûş-ı temennâya

Bütün sîmîn-tenân olmuş iken mecbûr zer-i mahbûb
Ne hâcet dilber-i teshîr içün ey şeyh esmâya

Düşelden devlet-i mir'at-i hüsnün sîneme aksi
Değişmem inbisât-ı hâtırımı mülk-i dârâya

⁵²³ 61a

⁵²⁴ 62a

Hevâ-yı sünbül-i kâküllerin kim bâğ-ı hüsnünde
Olupdur perde-i ebr-i siyeh mâh-ı şeb-ârâya

Gezerken Câzibâ âzâde-ser sahrâ-yı âlemde
Gönül Mecnûn âhir düştü dâm-ı zülf-i Leylâ'ya

-423-⁵²⁵

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Rast gelmedim ömrümde bu tarz ile remîde
Sayyâd olalı öyle bir âhû-yı sefîde

Cellâd mısın câdu musun yohsa füsûn-ger
Ey gamzesi hûnî dil-i uşşâk çekîde

Rûy-ı siyehi gibi siyeh kalb-i rakîbin
Bakma güzelim olma karîb dişi sefîde

Mensûh mu ola hükm-i âcep âyet-i hüsnün
Butlân-ı hat-ı hâme-i kudretle keşîde

Yâr etmedi dil sâye-i tûbâ-yı behiştî
Ol serv-i bülendim geleli bâğ-ı ümîde

Ben hân-geh-i aşkta bir çile-keşim ki
Çektirmedi bu mihneti bir şeyh mürîde

Etme girihî âh küşâd beste zebân ol
Cânân uyur ağyâr uyanık belki işide

Müfrît ise her ne kadar nakd-i sirişkim
Kerrât ile dil defter-i hüsnünde resîde

Câzib ede mi ş'u'le-i dağ ile çerâğan
Bîdâr ola mı zulmet-i hâbîde-i dîde

-424-⁵²⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Siperdir sînemiz dâim kazâ-yı tîğ-i bürrâna
Ne lâzım câme-şûy-ı râhat artık cism-i üryâna

Nigeh-dûş-ı harîm-i şem'-i fânûs olduğum günden
Dü-çeşm-i intizârım dönmede mânend-i pervâne

Cünûn-ı aşkı zabt etmek ne mümkün silsil-i âhın
Kemend-i zülf-i Leylâ'sıyla bend olmazsa dîvâne

Siyâh bürka'-i ebr beyâz gerden-i mînâ
Sirişk-i dîde benzer mevsim-i bârân-ı nîsâna

Visâl-i yâra bâ'is bî-huzûra ittikâ etmek
Onun çün rağbet etmem pister ü bâlin-i sâmâna

Kemân-ebrûların dâim çekerken çille-i yayın
Dil-i mecrûha lutf et etme tîr-âsâ beyâbâna

Semenderler olur germiyet-i aşkımda hâkister
Nice tâb-âver olsun âteş-i sûzân-ı hicrâna

Visâl-i yârsız bâd-girânken sıhhat-i çeşmim
Şehîd-i gamze oldum düşmenim sevdâ-yı dermâna

N'ola âşüfte olsa gonca-i neşküfteler Câzib
Letâfet bahş eder gûyâ-yı tab'ım çün gülistâna

-425-⁵²⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Görmesem mahmûr-ı nâz pür-hâb derdim çeşmine
Belki dîk-i fitne-i gılâb derdim çeşmine

Encümen-gîr olmasa saf-beste-i müjgânların
Sâgar-ı mest-i mey-i nâ-yâb derdim çeşmine

Pençe-i berd-i nigâhında hezârân dil zebûn
Kahramânmış haste-i bî-tâb derdim çeşmine

Etmeseydi ger perestiş âfitâb-ı hüsnüne
Secde-gâh-ı kible-i mihrâb derdim çeşmine

Tutmasa kâküle sefidini siyâh a'zamı
Subh-ı dîdârında âfitâb derdim çeşmine

Câzibin hûn-ı dilin nûş eylemişti gamzeler
Onun için kâse-i hûn-âb derdim çeşmine

-426-⁵²⁸

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Mânend-i ebr-i nev-bahâr bu çeşm-i giryânım niye
Cûş etti deryâlar gibi eşk-i firâvânım niye

Reşk etti sünbül kâküle güller kızardı şerm ile
Feryâd düşürdü bülbüle gonca-i handânım niye

Bir çeşm-i âşûb-ı cihân hem gamzesi sâhib-kıran
Uşşâkına vermez aman devletlü sultânım niye

Ol nev-nihâl ü bâğ-ı nâz sahn-ı çemende şive-sâz
Uşşâkına etmez nüvâz serv-i hırâmânım niye

Ahd-i girih-mânend felek durmaz mısın misl-i melek
Geçmez mi sana hiç dilek ey mâh-tâbânım niye

Câzib gibi subh misâfir yâda etsem dâimâ
Sormazsın aslâ dilberâ hâl-i perîşânım yine

-427-⁵²⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Vere mi câm-ı lebin sâkî-i devrân bize
Çeşm-i bâdâmını nukl eyleye mi bezmimize

Bir devâ eyleye mi dürc-i dehenden âyâ
Va'd-i vasl ile tabîbim dil-i bîmârımıza

⁵²⁸ 71a

⁵²⁹ 75a

Varsam ol şûh-ı cefâ-kâra biraz yalvarsam
Göricek hâl-i melâlim yine bakmaz mı söze

Peyk-i âh-ı dili göndermeğe havf eylediğim
Bil ki zerr ü düre ağyâr bed-endîş size

Câzibâ nutk-ı necîbâya olaldan pey-rev
Şâ'ir-i Rûm denür ise sezâ nâmımıza

-428-⁵³⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Tenezzül etmez iken âsiyâb-ı çarh-ı gerdûna
Felek döndürdü seng-i cevri gamda esb-i tâhûna

Görüle âyine idrâk-i bî-hûşum hakîkatte
Felâtûn-ı zamâne derler idi dahı Mecnûn'a

Benem Ferhâd-sıfât pîşelikte kûhkenlikte
Külüng-i âh-ı firkatle revân olsak da hâmûna

O da bir yâdigâr-ı tuhfe-i Cemşîd-i rindâne
Değişmem sâgar-ı ser-şârı ben tâc-ı Feridûn'a

Kalender meşrebiz bir hırka-i peşmîne kâfidir
Râkîbâ yerlere geç mâlik ol tek mâl-ı Kârûn'a

Emîn olsun mu dil târâc-ı sabr-ı mülk-i âdemden
Mejeng-i gamze-i Tâtârların âmâde şebhûna

Urursan Câzibâ dem hubb-ı dâna-yı hakîkatten
Döner evreng-i istiğna-yı ma'nâ üzre Hârûn'a

-429-⁵³¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Aşk koymuş nâmını ol şûh cefâ ayına da
Aks-i ruhsâr-ı arak-rîzin görüp âyinede

Yok mudur def'-i humâra cür'a-i câm-ı sabûh
Sâkiyâ mey kalmamış mı sâgar-ı dü-şîne

Koymadı ol dilber-i tannâz-ı çeşm-i fitne-sâz
Sabr-ı ârâm-ı tahammül âşığa der yine de

Câme-i dîbâ değildir mâni'-i feyz-i Hudâ
Ehline birdir harîr-i hırka-i peşmîne de

Rûm-ı ruhda görmedim deryûze Hindûlar gibi
Keşkûli ebrû tutardı Çin'e de Maçine de

Nakd-i dil yağma ederse her ne denlü ceş-i gam
Dürr-i nâ-yâb eksik olmaz Câzibâ gencîne

-430-⁵³²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

O âfet şems-veş âlemde meşhûr oldu gittikçe
Gönül zerre-âsâ celbe mecbûr oldu gittikçe

⁵³¹ 83a

⁵³² 85a

Nişân aldı tîr-i gamze-i müjgân Behrâm'ı
Gönül vâdi-i hayrette aceb kör oldu gittikçe

Fedâ etmiş iken kâlâ-yı vaslın ehl-i uryâne
Bana sevk-i muhibbe içre mestûr oldu gittikçe

Olaldan sünbül-i gîsûlar ile hatt-ı pîç-â-pîç
Ki hüsn-i pâymâl-i mâr ile mûr oldu gittikçe

Hadeng-i gamzesinin açtığı zahm em kabûl etmez
Onunçün şerhalar sînemde nâsur oldu gittikçe

Nisâr ettikçe eşk-i hasretim ebr-i bahâr-âsâ
Açıldı gül mesrûr oldu gittikçe⁵³³

Düşüp câh-ı zenahdânında dil seyretti endâmın
O şûhun gerden-i billûru kâfûr oldu gittikçe

Dizerken dürr-i nazm-ı silk-i gevher-dâr-ı ma'nâya
Urûs-ı şîve çekmek sîneme zûr oldu gittikçe

Cenâb-ı sa'da peyrevlik ne müşkil-ter imiş Câzib
Ki düşîne-i mazmûn tab'ıma dûr oldu gittikçe

-431-⁵³⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dil-i bî-kayd u bî-gam ol ilişme bu nâ-bûda
Küdûrât-ı zamândan olayım der isen âsûde

⁵³³ Bu mısra metinde eksik yazılmıştır.

⁵³⁴ 90b

Görüp mâh-ruhun çâk eyledim pîrâhen-i sabrım
Serâ-pâ n'ola kettân gibi olsam dahı fersûde

Gönül hâl-i ruhundan bûse-çîn olmak ümîdiyle
Düşüp bî-çâre kıldı âkıbet ol dâm-ı gîsûda

Ne efsûnuyla etti nîm-nigehle âlemi teshîr
Yine nev-fitne zâhir oldu gûyâ çeşm-i câdûda

Temennâ-yı visâl-i yâr için hiç i'tirâz etmem
Miyân-ı kışmışîde Câzibâ ol kadd-i dil-cûda

-432-⁵³⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kimse rahmetmez benim aslâ dil-i nâ-şâdıma
Gamze-i bîdâr yetişmezsen eğer imdâdıma

Ey nihâl-i işve-i bâğ-ı vefâ rahm etmedin
Gülşen-i hasrette hâr u cevr ile feryâdıma

Turra-i tarâr-ı dil-dâr-ı perîşân eyledin
Bâ'is oldun ey sabâ âhir benim berbâdıma

N'ola eflâkı şerârıyla yakarsa âteşe
Çok mudur bu sûz-ı pür-tâb âh-ı âteş dâdıma

Bâş koydum kûh-ı gamda tîşe-i endîşeme
Dimedin şîrîn-lebim yazık benim Ferhâd'ıma

Yakma vaslın çün benim her gördüğünde hâtırım
Almayum bir dahı Allâh'ın seversen yâdıma

Ger devâ ile pür etse dürc-i gerdûnu tabîb
Câzibâ dermân olur mu derd-i mâderzâdıma

-433-⁵³⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Dirigâ geçti ömrüm dâr-ı gurbette nedâmetle
Gamım bes bana hem-dem var dem-i şâdım selâmetle

Piyâle elde tevbe dilde geh mest-gâh-ı hûşyârem
Neye müncer ola hâl-i perîşânım bu hâetle

Şehîd-i gamzen olmuş çeşm-i fitne-engîz aldanmış
N'îçün pâmâl idin uşşâk-ı esb-i nâz u nahvetle

Firûzân eyle mürde-şem'-i bahtım bâri sultânım
Ayak bas çekme el bezmim müşerref eyle devletle

Şarâb-ı la'l-i nûş ettikçe alsam nukl-i bâdâmı
Sarılısam boynuna kuçsam miyânını nezâketle

Sanavber yaktı bağrın bîd-i mecnûn serv-i serkeşte
Görüp ey nev-nihâlim seni bu kadd-i kıyâmetle

Bu şeb kimler ile hem-meclis olmuş bâde içmişse
Leb-i mestânesinden sordum ol şûhun zerâfetle

Üzüldü rişte-i ümmîdimiz ferdâya ettikçe
Nice bir aldadın rûh-ı revânım va'd-i vuslatla

Harîm-i şem'-i bezm-i hâsına pervâne olmuşken
Şeb-i deycûr-ı hicrânında Câzib kıldı firkatle

-434-⁵³⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâr olur düşen çerâğ-ı rüzgâr çeşmime
Leydir sensiz mihâda dek nehâr çeşmime

Olamaz bir katre-i nâçiz-i bârân rabî'
Nisbet olsa dilberâ eşk-nisâr çeşmime

Dîde-i hâbîde bilmez intizâr-ı nazrayı
Olsa dil âgâh olur necm-şümâr çeşmime

Mest-i medhûş-ı muhabbettir şarâb-ı aşktan
Zâhid-i hod-bîn ta'n etme humâr çeşmime

Hâk-sâr olsam da tek kevnîde rûmâl eylesem
Kuhl-i bünyâ-yı hakîkattir gubâr çeşmime

Seyl-i tûfân-ı sirişkim sanman âb halkalı
Silsil-i mecnûna bend ettim kenâr çeşmime

Cûy-ı âsî-veş n'ola tu'yân ederse Câzibâ
Menba'-ı bahr-ı dil olmuş eşk-bâr çeşmime

-435-⁵³⁸

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Mey-i mahbûb ile zâhid belî geldikse dile
Şânımız arttı bizim âşığa rüsvâlîğ ile

Yanarız âteşine gonca-i neşküftelerin
Bülbül-i na'me-serâ olmayuz âşüfte güle

Nâr-ı zülfün gibi dîvâne dil-bend edemez
Silsil-i âhda Mecnûn-ı dü-tâ olsa bile

Kim bilürdü zen-i dünyaya meyil verdiğimi
Muhtesib basmamış olsa bizi duhter-zây ile

Neş'e-yi ma'nî-yi sahbâya lebin dilde iken
Düşmeziz gayrı hevâ vü heves-i câm-ı müle

Şeb-i hicrânları getürmez idim yâdima hiç
Hâle-veş alsam ol meh-pâreyi âgûşa hele

Hâk-i pâyı olalı mürşîd-i Rûm'un Câzib
N'ola nâz eyler isem çarha değil arşa bile

Himmet eyler ise tanzîre Cenâb-ı Enver
Bezm-i yârânda gezer bu gazeli elden ele

-436-⁵³⁹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Gönlüm kapıldı kâmet-i dil-cûyuna yine
Aktı sirişk-i çeşm çemen suyuna yine

Sad-pâre oldu şâne gibi sîne şevkten
Fikrim dolaştı zülf-i semen-bûyuna yine

Reng-i girâr bâis-i reşk-i şarâb iken
Mestâne çeşm câm tutar rûyuna yine

Câdûlar oldu çeşm-i siyeh-kârına esîr
Vâbestedir hezâr-dil ser-i mûyuna yine

Hâmûş-ı hayret etmek için âlemi uma
Efsâne okur çeşm-i suhan-gûyuna yine

Şebnem misâli terledi hammâmda gül beyâz
Eşkim karıştı seyl gibi hûyuna yine

Çevgân edince zülfünü Câzib o şeh-vâr
Meydân-ı aşkta döndü serim kûyuna yine

-437-⁵⁴⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ol büt-i tersâ çi uşâka pür-kîn olmada
Akl alup sevdâ verüp âdetler dîn olmada

⁵³⁹ 100a

⁵⁴⁰ 101b

Tîr-i âhım nice te'sîr eylesün nerm olmadan
Kalb-i sahtın dilberâ gittikçe sengîn olmada

Aks-i rûyun gördü mir'at-i dil-i uşşâkta
Hüsnüne ma'rûr olup gittikçe hod-bîn olmada

Açılın bezm-i adûda gül gibi ey gonca-fem
Bana karşı kim cebînin dâimâ çîn olmada

Câzibâ hatt-ı nev-i cânân gördükçe gözüm
Kalb-i mahzûnum benim gittikçe gam-gîn olmada

-438-⁵⁴¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Yanardım hâr-ı cevri-yâr ile her dem gül olsam da
Aceb hâmûş-ı hayret olmuşam ben bülbül olsam da

Boğazı vermezem ben deste ağyâr-ı sitem-kâra
Eğer mînâ gibi bir ayak üzre kulkul olsam da

Yine geşt eylerim sahrâ-yı deşt-i aşk bî-pervâ
Dahı Mecnûn gibi der-kayd-ı târ-ı kâkûl olsam da

Değişmem lezzet-i sahbâya la'l-i nâb-ı dil-dârı
Harâbât-ı köhende dem-be-dem nûş-ı mül olsam da

Ne denlü rûzgâr tahrîk ederse her cevânibden
Atılmam kûy-ı yârdan gayrıya yansam kül olsam da

Bu şeb peyveste oldun âh-ı serdim zülf-i dil-dâra
Sakinmazken o meh-rû başına ben sünbül olsam da

Geçilmez esb-i yâr pâ-yı nakşı hâme-i nûru
Eğer berk-i hayâlim ile Câzib düldül olsam da

-439-⁵⁴²

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Şarabî fes serinde zîrde perçem püskül üstünde
Sanursun ûd-ı micmer olmuş üftâde kül üstünde

Hayâl-i la'l-i nâb hâtır-ı nâ-şâda gelmekte
Dü-çeşm-i intizârım kaldı onun çün mül üstünde

Hevâ-yı rişte ile sünbül-i gîsûyî bend etmiş
Görünce hûş u dil vâbeste târ-ı kâkûl üstünde

Olur tûfân elbet zirve-i kûh-ı mecâzîde
N'ola etmezse temkîn ehl-i dil ekser yel üstünde

Rakîb ile miyân-ı yâra girmez âşık-ı miskîn
İki cânbâz dahı bârında olmaz bir tel üstünde

Gül-i ruhsârın üzre dâne dâne hâl-i hindûlar
Sanun şebnem arak-rîzân olurken fülful üstünde

N'ola teşbîh edersen Haydar-ı Kerrâr-ı ma'nîye
Süvâr-ı rezm-gâhı aşta tab'ım düldül üstünde

Ki âb-ı nâb-ı vasl-ı hâtır-ı meksûra geldikte
Olur elbet remîde lâle vü reyhân gül üstünde

Şikest eyler zücâc-ı hâtırım elbette bir demde
O meh-rûyu ne denlü Câzibâ tutsam el üstünde

-440-⁵⁴³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Kovasun bâr-ı aksi küşte-i dil lenger üstünde
N'ola mevc-âver olsa bahr-ı men' âmâl ber üstünde

Alunmaz nakd-i eşk-i hasret ile kâle-i vuslat
Olur bâzâr-ı meyl-i dilberân sîm ü zer üstünde

Nigâhî yârdan kaç et ser-i müjgânlarından havf
Gönül karşı varırsan saplanursan hançer üstünde

Arak-rîz-i hicâb oldukça rûy-ı tâbdârından
Sehâb-ı zülf-i gûyâ cilvegerdir kevser üstünde

Ne mâni' ta'n-ı seng-endâz-ı a'dâya sezâ olsan
Ömürdendir geçirmek Câzibâ gün dilber üstünde

-441-⁵⁴⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Leb-i yâkut-ı seyyâlin verüp reng âb-ı engüre
Cemâl-i âfitâba pertev-i noksân verir hûra

⁵⁴³ 107b

⁵⁴⁴ 108b

N'ola ser-mest-i nâzım görmese bezminde uşşâkın
Şarâb-ı erguvânı berrak etmiş çeşm-i mahmûre

Vücûdun câme-i zîbâ ile pûşîde etsen de
Nümâyân âb-ı nâb elbet konulsa câm-ı billûra

Bu şeb tecdîde geldi köhne dâğ-ı sînemi ol meh
Tabîbim sûde-i elmâs ekte zahm-ı nâsûra

Şikâr ettirmeyenler murg-ı cânın ceng-i şebbâza
Ne bilsün lezzet-i vaslın ne çıksın dâr-ı Mansûr'a

Bu şeb hayret ile sûz-güdâzım şem'-i bezm-âsâ
Ser-â-pâ cism-i zârım n'ola dönmüş ise kâfûra

Görünce ol beni sûfî-i huşk teb-lerze olmuştur
Riyâ-âlud cismi döndü Şâpûr-ı Nişâbûr'a

Dili ihdâye kıldım hâk-i pâ-y-ı hâtem-i hüsne
Kıyâs et onu dest-âviz-i nâçîzâne-i mûra

Şefîk-i nükte yerdir Câzibâ temsîn ederse ger
Yazılsun bu gazel eflâkta tâk-ı beyt-i ma'mûra

-442-⁵⁴⁵

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hat-âverde bize bir dilber-i ruhsâr-ı âl olsa
Değişmem sad hezârân nevreste-i hurde-sâl olsa

Takardım tâk-ı kumrı gibi ben de halka-i aşkı
Kenâr-ı bâğ-ı ümmîdimde bir serv-misâl olsa

Çözer dest-i temennâ bir iki peymâne çektikçe
Küşâd-ı ukde-i şekvâ vü cânânın muhâl olsa

Urun zâhid gelince bezme mazmûn-ı varlıktan dem
Pesendîde değil mazmûn sözünde bir meâl olsa

Dem-i uşşâk dökmezdi o hûn-rîz gamzeler böyle
Eğerçi mezheb-i mahbûbda kan dökmek helâl olsa

Eder telh-âb elbet îş ü nûşum tersi rûyuyla
Ne denlü gabgab-ı billûr-ı sâkî burtukâl olsa

Hayâtın sîneye mümkündü çekmek hâbda Câzib
Eğerçi kâmet-i nâzik-ter-i yârın hayâl olsa

-443-⁵⁴⁶

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Her dilber-i bed-meşreb ile ülfete tevbe
Hem sûfi-i nâ-puhte ile sohbeta tevbe

Peymâne-sıfat çekmem ayak mey-gedelerden
Zâhid gibi ucub eyleyemem nahvete tevbe

Hem mürtekib-i cîfe-hor âşnâ-yı şenâ'at
Hem rûy-ı ta'assubda olan ısmete tevbe

Her nahl-i belîdin dökerek pâyına eşki
Ol kesb-i rezâletle olan devlete tevbe

Hâbîde dil-i Câzib-i bîdâr ede Allâh
Her subh u mesâ eyleyeyim gaflete tevbe

-444-⁵⁴⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ağlatırsa güldürür bir gün dili Allâh yine
Ey gönül âsân eder her müşkili Allâh yine

Eylemem aslâ te'essüf vâdi-i hicrânda
Matlab üzre gösterir ser-menzili Allâh yine

Hâsa geçirir ne denlü mâni'-i kâm olsa da
Erdilir kâm-ı dile bir gün velî Allâh yine

Zulmet-i târ-ı şeb-i hicrânda feryâd eyleme
Bir gün ey dil gösterir bir nev-rûz celî Allâh yine

Olma her bir hâriş-i dehr ile Câzib muztarib
Her ne eyleser güzel eyler belî Allâh yine

-445-⁵⁴⁸

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Harâm eyler iken ol serv-kad sahn-ı çemenlikte
Sirişk-i dîde-i gül-gûn pâyına figenlikte

⁵⁴⁷ 111a

⁵⁴⁸ 112b

O gül pîrâhenin almış rakîb etrâfını çün hâr
Kopar cânım görünce ol gül-endâmı dikenlikte

Bırakmış fitneler ol zülf-i sirişk Rûm-ı ruhsâra
Olup ser-gerde Hindû ceşşine da'vâsı benlikte

O zülf-i müşk-bâr-ı yârdan verdi sabâ peygâm
O âhûyu hatınla meşk-i nâz eyler semenlikte

Bozar sâzın senin de mutribâ ikbâl-i nâ-sâzım
Felek de pey-rev olsun sâz-ı nâhîde düzenlikte

Dolaştım bâğ-ı kûyun neş'e-i la'l-i hayâliyle
Meğer ser-mest-i nâzım mey içermiş yâsemenlikte

Leb-i şîrînin emsem tîşe-i âmâl ile Câzib
Dahı Ferhâd'a san'at gösterirdim kûhkenlikte

-446-⁵⁴⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fikr-i vasl-ı yârla ahşâm etmedim etmem yine
Ben hayâl-i hâm-ı evhâm etmedim etmem yine

Ol hümâ-yı nâz teshîr etmeğe mânend-i şeyh
Subha-i sad dâne-i dâm etmedim etmem yine

Bezm-i nûşânûşta ben yârsız ağıâr ile
Hiç nûş-ı câm-ı gül-fâm etmedim etmem yine

Gerçi raġbet etmedi ol şûh kenâr-ı vuslata
Ben dahı hâhişle ibrâm etmedim etmem yine

Hâk-i pâ-yı Hazret-i Sultân Veled'den gayrıya
Câzibâ ben gönlümü râm etmedim etmem yine

-447-⁵⁵⁰

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sû-yı vasl-ı yâr efkâr etmedim etmem yine
Ol muhâli hâtıra bâr etmedim etmem yine

Bülbül-âsâ gülsitan-ı vasl için bir goncanın
Dâmen-i hicrânımı hâr etmedim etmem yine

Herkesi hâliyle hoş görmektir âlemde kemâl
Kimisi nefsimce aġyâr etmedim etmem yine

Gerçi kim cûyendeyem hem bezm-i dil-dâr olmaġa
Câme-hâb-ı vaslın isrâr etmedim etmem yine

Kimseler bilmez derûnumda neler vardır neler
Câzibâ ben fâş-ı esrâr etmedim etmem yine

Hazret-i Monla-yı Rûm'un olalı deryûzesi
Kimseden ümmîd-i dînâr etmedim etmem yine

-448-⁵⁵¹**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

Hayâl-i la'l-i nâbınla gezüp meyhâne meyhâne
Nice hum bâdeler nûş eyledim peymâne peymâne

Eğer yapmak dilersen gönlümüz kim câm-ı bezminle
Bize atf-ı nigâh et sâkiyâ mestâne mestâne

Göremezsen rakîbâ yâra benzer bir büt-i dil-keş
Gezersen sûret-i ruhbânda büthâne büthâne

Temennâ-yı vasıl ettikte ol şûh-ı sitem-kâra
Ezelden âşinâsına bakar bigâne bigâne

Bulun mahzûn gönüllerle rızâ-yı kenz-i Monlâ'yı
Misâl-i bûm pervâz eyleme vîrâne vîrâne

Felâtûn-ı hakikat-bîn Câzib Mevlevîlerdir
Gezerler hânigâh-ı dehrde dîvâne dîvâne

-449-⁵⁵²**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Şöhret olmaz dilberin uşşâk-ı zârı olmasa
Gülsitânın revnakı olmaz hezârı olmasa

Kim tutardı vâ'iz-i şencin-şinâsın pendini
Gül gibi ol bâdenin âhir humârı olmasa

⁵⁵¹ 120b⁵⁵² 120b

Sîne-i berrâkına teşbîh ederdim n'eyleyem
Ârız-ı mir'atın âlemde gubârı olmasa

Zîb verdi âfitâb-ı hüsnüne hatt-ı siyeh
Meh olur mu hâlenin de der-kenârı olmasa

Kimse ârâm eylemezlerdi bu köhne sâlda
Herkesin gönlünce bir eğlence yârı olmasa

Ser-fürû eylerdi Câzib de felek-veş âleme
Hazret-i Monla gibi ümmîd-vârı olmasa

-450-⁵⁵³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Büt-i nahvet-perestim destine aldıkta âyine
Olur hod-bîn ben ol kâfir âyine âyine

Hicâb-ı aks-i ruhsârından etmiş kalbini mecrûh
Çeker bin nazrada sad-sûreti sinesine âyine

Der-âğûş etme endâm-ı miyânın bir nefes değmez
Nice teşbîh olunur sîne-i sîmîne âyine

Olur âvîze-i dîvâr-ı hâb-gâh-ı cânânın
Çeker âğûşa yârı sînesin tezyîne âyine

Sikender şîme-i ma'nî gürûh-ı Mevlevîlerdir
Değil hâcet Felâtûn-ı hakîkat-bîne âyine

-451-⁵⁵⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gümüş-kân emîni olmak gibi indimde dünyâda
Saraydım sîne-i sîmînini bir kerre rü'yâda

Füsûn-ı şî'r ile teshîr ettim bezme cânânı
Bu denlü var mı te'sîr bilmem ey şeyh dahı esmâda

Mey-i mahbûbdan zâid safâsı var mı dünyânın
Vebâlim boynuna zâhid senin dünya vü ukbâda

Ola mı silsil-i târ-ı şeb-i zülf ile vâbeste
Gam-ı âlâmdan olmuştur dili uşşâkın âzâde

Hayâlinle bu şeb humlar boşaldı câm tehî kaldı
Neşât-ı la'l-i nâbın vermedi keyfiyyetin bâde

Tenezzül eylemezdim Câzibâ câh-ı Ferîdûn'a
Gelüp dergehi-âsâ ola idim bâb-ı Monlâ'da

-452-⁵⁵⁵

Mefâ'îlün Fe'ilâtün Mefâ'îlün Fe'ilün

Ne oldu bülbül âyâ bâ'is âh u nâlelere
Bıraktı gülşene âteş dâğ urdu lâlelere

Kemâl-i şevk ile raks eyler idi bezminde
Verince reng-i şarâb lebin piyâlelere

⁵⁵⁴ 121b

⁵⁵⁵ 122b

O mâhpâreyi çekti visâl-i âgûşa
Felekte reşk ile âh etmeye mi hâlelere

Harîr-i vaslını çek târ-ı bûd-ı âmâle
Numûne nescini et sen gâh kâlelere

Sezâ-yı kabza-i şems-i hevâ olun Câzib
Fütâde ol der-i Monlâ'da bak ki zârelere

-453-⁵⁵⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Şerer-i âteş-i firkatle yakup cânımı âh
Asla nerm etmedi seng-i dil-i cânânımı âh

Arz-ı hâl-i dil-i zârımdan ibârettir hep
Rahm eder okusa yâr defter-i dîvânemi âh

Sîne pür-dâğ-ı cedîd eyledi mismâr-ı müjen
Âteş-i firkât ile sîne-i sûzânımı âh

Âh-ı şekvâ bilirüm âşığa şâyeste değil
Bendeyem zabt edemem âh-ı firâvânımı âh

Reh-i âmed u şüd kûyundan ayak çekmezdim
Tutmasa hâr-ı sitem gûşe-i dâmânımı âh

Câzibâ almaz idim yâra dem-i firkatini
Bir gece hâbda görsem dahı cânânımı âh

Bende-i mürşid-i Rûm'uz ne teessüf edelim
Kime şekvâ edeyim dîde-i giryânımı âh

-454-⁵⁵⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Sâkî bastı ayağı vermedi ruhsat bûsa
Ben de sa'y eyledim ol demde hemân pâ-bûsa

Koklayup girde benini iki yüzünden öptüm
Dedi cânân dahı olmadı mı âşık bûsa

Ser-fürû etmez iken dehrde hiç bir ferde
Etti mecbûr beni serkeşliği câ belûsa

İki yüzlü idi ol kâfir iyi bilürüm
Nezd-i cânânda rakîb döndü bugün Pedrûs'a

Mey-i mahbûbda yok zevk demiş sûfî bize
Har-ı lâ yefhemin bu sözü girân nâmûsa

Duhter-zâ ile muhabbette iken geldi rakîb
Câzibâ yine basıldık bu gece kâbûsa

-455-⁵⁵⁸

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Tehî-piyâleye döndüm neşât yok dilde
Mey-i firâka boyandım neşât yok dilde

⁵⁵⁷ 125a

⁵⁵⁸ 125b

Humâr u hâb değıldir serimde sersemlik
Gamınla yattım uyandım neşât yok dilde

Şarâb-ı la'lini îmâ edince çeşm bana
Belân imiş ki inandım neşât yok dilde

Nukûd-ı gamla derûnum olalı mâlâmal
Nisâb-ı cevr kazandım neşât yok dilde

Ne şîven eyleyebildim ne gül gibi hande
Ben âteş-i gama yandım neşât yok dilde

Girândır hele ehl-i tabî'ate Câzib
Ki yâr-ı çarh çekilmez neşât yok dilde

Meded-res olmaz ise câm-ı feyz-i Mevlânâ
Günâh-ı bâdeye kandım neşât yok dilde

-456-⁵⁵⁹

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Zânû-be-zânû gördüm o şûhu rakîb ile
Ettim vedâ' ben de o demde şekîb ile

Kem-mâyelerle âşık hem-behem revâ değıl
Bir mi kuru mâye hasîb ü nesîb ile

Gördü ruhunda dâne-i hâlini murg-ı dil
Oldu fütâde dâmene zülfün firîb ile

Olursa yine yârdan olur çâre yâreme
Etmez kabûl iltiyâm devâ-yı tabîb ile

Yandı o âteş-i güle mey şem'-i rûyuna
Olduk bu şeb-i imtihân ol andelîb ile

Oldu fûtâde câh-ı zenahdân çâre ne
Artık kanâ'at etmeli dil bûs-i sîb ile

Câzib gubâr-ı pâyini kuhl-i cilâ idim
Ömrümde rû-be-rû olur isem habîb ile

Harf'üy-Yâ

-457-⁵⁶⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yaktın ey şûh-ı cefâ âteş-i hicrâna beni
Dili dîvâne görüp uğradı sevdâya beni

O gül-endâm nice gûyâları dem-beste eder
Açsa güller gibi sad-nâz ile gonca deheni

Sarılp boynuna mânende-i gîsû yekte
Alsam âgûş-ı kemer gibi o sîmîn teni

Giymezem hulleyi cennette verirlerse bana
Yâr eğer kendi eli ile sararsa kefeni

Ne aceb eyleye Ya'kûb-ı dilim şîvenler
Benim ol Yûsuf-ı üftâde bî-çare zekani

Dem-i vuslatta girer yâr ile mâbeynimde
Giry-e eşkim ile çâk oldu pîrehehi

Nev-nihâlim kad-i bâlânı gören yâd etmez
Bağda ar'ar u şimşâd u serv ü semeni

Câzibâ ettiği ihsânına la'net olsun
Telh-kâm eyledi âhir ni'amı çarh-ı denî

-458-⁵⁶¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Olalı nev-hevesi kâr-geh-i dehr-i denî
Bî-huzûr eyledi ikbâl ü nâ-sâzı beni

Haddi mi uğrayacak ceş-i ferah semtinde
Dil-i vîrânede ey gam seni gördükte seni

Bezm-i şîven-gedemizden gideremez hüznü
Sâz-ı nâhîd-i felek olsa da ger na'me-zeni

Câme-i rengine aldanma bu çarh-ı dûnun
Nev-arûs deyicek sinesin ol pîrezeni

Sen seni bilmez isen nusha-i kübrâsın sen
Hâk-i sefîde revâ mı koyasın gül bedeni

Heves-i nefse uyan Câzib-i rüsây gibi
Meğer ıslâh ede dil Hazret-i Allah seni

Hâk-i dergâhına çârûp edegör müjgânını
Et fedâ mürşîd-i Rûm'un yoluna cân u teni

-459-⁵⁶²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zahm urursa sîneme ol gamze-i mestânesi
Akli başında değil destindedir peymânesi

Bir bölük dîvâneler bend eylemiştir zülfüne
İçlerinde sanki mecnûndur en akıl dânesi

Dilde nâ-mahrem var olmazsan sakın gelme sürûr
Zahm u dâğ-ı sinedir dil-i gamın kâşânesi

Deşne-i gamzenle ihlâk eyleyüp ihyâ buyur
Böyledir kanun-ı aşk ma'mûr olur vîrânesi

Câzibâ alsa sezâdır Rûm'dan bâc-ı harâç
Gerden-i kâfûr üzre hâlinin bir dânesi

-460-⁵⁶³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dilde varken şimdilik eğlencemiz bir gam gibi
Mutrib-i sâkîye hâcet yok o bezm-i Cem gibi

Ger gül endâma temennâ-yı visâl eyler isen
Pâyine üftâde ol ey tıfl-ı eşk şebnem gibi

⁵⁶² 27b

⁵⁶³ 28a

Şöyle bir dîvânedir gönlüm esîrmiş aşk ile
Ona zincîr olamaz zülf-i ham-ender-ham gibi

Nukl-i l'al-i yâr gerektir îş ü nûş-i meclise
Yârsız nûş eylesem bir katre bâde sem gibi

Ka'be-i hüsnünde kalmıştır mücâvir cân ü dil
Câzibâ nûş eylesem yâr-ı lebin zezem gibi

-461-⁵⁶⁴

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nigâhımdan mı âyâ incinüp çîn çîn etti
Dilâ havfım budur cânân derûndan bana kîn etti

Hayâl-i dilberânın nakş olaldan levha-yı dilde
Derûnum gûyiyâ büt-hâne-i manend-i Çin etti

Aceb mi dönse dil mecmû'a-i pür-nâm akkâle
Ki sînem dâğ-ı zahm-ı gamzeler hem çün nigîn etti

İnanmazdım visâl-i va'dine ben dilberin ammâ
Elin ol mushaf-ı ruhsârına urdu yemîn etti

Bütân-ı şehr-i Sitanbuldan geçemez gönül ammâ
Reh-i aşkta beni ol perverlerine muhîn ettin

-462-⁵⁶⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şâh-ı iklim-i bahâ sâhib-firâzdir gamzesi
Gerçi nazik dil-rübâdır kahramândır gamzesi

N'ola pür-şûr eyler ise nîm-nigehle âlemi
Çeşm-i câdû fitne-i âhir zamândır gamzesi

Günde bin uşşâk ihlâk eyleyüp rahm eylemez
Öyle bir ser-tîz-i tîğ-i bî-amândır gamzesi

Eyledi târâc-ı sabrım mülkünü rûz-ı nigâh
Ol gözü Tâtâr kim yağma girândır gamzesi

Dîdeden geçti ser-i müjgân kaldı sînede
Şimdi ol mihmân-ı dil ârâm-ı cândır gamzesi

Âsuman-ı sünbül-i gîsû mukavves ebruvân
Berk-i hüsn-i yârede tîr-i kemândır gamzesi

Havf olunmaz Câzibâ ol deşne-i müjgândan
Tercümân-ı vuslat-ı âfet amândır gamzesi

-463-⁵⁶⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her rumûza âşinâ bir nüktedândır perçemi
Pâdişâh-ı hüsnüne sâhib-kırândır perçemi

⁵⁶⁵ 36b

⁵⁶⁶ 37a

Bin dil-i uşşakı bend etse n'ola her târına
Deşne-i ârâm-ı ömr-i câvidândır perçemi

Öyle bir pür-pîç-tâb mârdır kim târlar
Kufi-i âmâl mâlik-i genc-i nihândır perçemi

Tîre diller rûz-ı vasl ile olurlar rûşenâ
Hem şeb-i deycûrdur hem mihibândır perçemi

Dilde pinhân etmesün mü nâfesin âhû-yı Çin
Câzibâ ol anber-i sârâ-feşândır perçemi

-464-⁵⁶⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Harîm-i şem'e çün pervâne sûzân olduğum kaldı
Nihâl-i gülsitân-ı vasla gûyân olduğum kaldı

Çemen-zâr-ı terâvet gülbin-i cûy-ı muhabbetde
Sirişk-i çeşm-i hûn-bâz ile giryân olduğum kaldı

Tutuşsun dâmeni cevrenden el çeksün felek derken
Şerâr-ı âh-ı âteş-bârım efşân olduğum kaldı

Dahı dem-beste oldum tûti-i gûyâ-yı tab'ımla
Yine mir'at-i hüsn ü âle hayrân olduğum kaldı

O vâdi-i muhabbet kûhsâr-ı aşk-ı Leylâ'da
Cünûn-ı geşt-i deştim terk-i sâmân olduğum kaldı

Şemîm-i müşk-bâr-ı zülf-i yârın arzusu ile
Sabâ-veş kem-ser-i kevnîde pûyân olduğum kaldı

Dolaşdı Câzib-âsâ rişte-i âmâle efkârım
Dil-i pür-piç-tâbımla perîşân olduğum kaldı

-465-⁵⁶⁸

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Harîm-i şem'a her şeb arzû-yı vuslatam şimdi
Aceb pervâne-vâr sûzân u giryân hayretem şimdi

Bana âzâde-ser olmak ne mümkün kayd-ı âlemde
Kemend-i zülfe bendem zîr-i bâr-mend-i gam şimdi

Visâl-i yârdan dûrum ser-i kevnîde mehcûrum
Fakat ol mâh-ı rûya dîde-dûz-ı hasretem şimdi

Safâ-yı hâtırım âşüfte-i ekdâr-ı hicrândır
Gamımla hem-nedîm germ-i üns ü ülfetem şimdi

Ümîd-i kat'-ı sâmân ettiğim günden beru Câzib
Hele vâresteyim pîç-i derûndan râhatam şimdi

-466-⁵⁶⁹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dilberân âşığına cevri ü cefâ eylemeli
Cevre sabr eylemeyen âşığa ya neylemeli

⁵⁶⁸ 40b

⁵⁶⁹ 40b

Tıfl-ı gehvâre-i nâz içre hırâm eyler iken
O zamân dâye-i cünbânı gibi peylemeli

Etme endîşeni mânende-i gîsû-yı girih
Ukde-i hâtırını her ne ise söylemeli

Dahı yetmez mi aceb va'de-i pâlîz-i visâl
Bu çerâgâhda bilmem ne zâmân deylemeli

Câzibâ varsa eğer yârda zerrece rahm
Teşne-i aşkı zülâl-i leb ile reylemeli

-467-⁵⁷⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nev-bahâr-ı emelim nâfe-küşây olmaya mı
Nefesi bâd-ı sabâ galib-i sây olmaya mı

Mürde dile nice bir hâk-i mezellette kalam
Meded-i îsî-i dem rûh-fezây olmaya mı

Perde-dâr-ı haremi vaslını men' eyler imiş
Yâr-ı dû-zenden eyâ cehde-nümây olmaya mı

Hâr-ı cevrin yetürüp gülşen-i maksûd erüp
Acabâ murg-ı dilim na'me-serây olmaya mı

Kala mı ukde-i ser-beste Mesîh-i dilde
Meryem-i tab'im aceb nârda zây olmaya mı

Reh-güzârında hazef-veş dil-i bîçâre aceb
Nigeh-i merhameti yâra revây olmaya mı

Şeh-i nâzım ser-i kûyunda gedâdır Câzib
Nakd-i vaslın ile bî-çârede bây olmaya mı

-468-⁵⁷¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bir perî-sûret amân aklımı talan etti
Âh ol çarh-ı sitem-gerini nâlân etti

Şeb-i târ ser-i zülfünde gönül beste beni
Şeb-i hicrânına pervâne-i sûzân etti

Bezm-i hâsına koyup eyledi ağyâr ile ayş
Şem'-i hicrânı ile sînemi sûzân etti

Der idim eylemeyem rûy-ı nigâra nazarı
Lebin dîvâne gönül kibrini yalan etti

Kûy-ı cânâneye bakmaktan usandım Câzib
İntizâr-ı eleme çeşmimi giryân etti

-469-⁵⁷²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Cefâ vü cevrin efzûn etmeden cânân usanmaz mı
Hatının karası ruhsâra urdukta utanmaz mı

⁵⁷¹ 49a

⁵⁷² 49a

Şeb-i târ-ı melâlet içre nây-ı nâba döndüm kim
Aceb şem'-i ümîdim âteş-i âhımla yanmaz mı

Bana mı çarh-ı nâ-sâzın hemân kec-rûluğu bilmem
Sirişk-i hûn-ı eşkim ile dâmânı boyanmaz mı

Eden mehcûr-ı bezm nezd-i yâr-ı pür-nezâketten
Rakîb-i hırs-peyker âteş-i hicrâna yanmaz mı

Benim bîmâr-ı hicrî olduğum inkâr edermiş yâr
Bu genc-i mihnet-âbâd içre gördükte inanmaz mı

Beni ol vâdi-i aşk-ı melâlet içre gördükte
Rehâ-yı silsil-i zülf olan dîvâne sanmaz mı

Ne denlü tâb ile dil teşne olsa Câzib-i şeydâ
Şarâb-ı la'l-i nâb-ı yâr nûş ettikçe kanmaz mı

-470-⁵⁷³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Çemende serv-kadin ile hayrân olduğum kaldı
Gül-i ruhsârına bülbül-i nâlân olduğum kaldı

Ki mehcûr-ı visâlem rûz u şeb âh u enîn ile
Şeb-i târın zülûfün-veş perîşan olduğum kaldı

Leb-i şeker dehân-ı yârı zâhid durmadı emdi
Benim de bezme hem-inân olduğum kaldı⁵⁷⁴

⁵⁷³ 50b

⁵⁷⁴ Bu mısra tamamlanamadığı için metinde üzeri çizilmiştir.

Dolaşup gülşen-i köhne-bahâristân bülbül-veş
Nihâl-i kadde berceste gazel-hân olduğum kaldı

Safâ-yı vuslatı ağyâra ibrâm eyledi cânâ
Ben ol tâb-ı şeb-i aşkında sûzân olduğum kaldı

Kumâş-ı hüsnünü a'dâya ibrâz etti meh şimdi
Benim de Câzibâ çâk-i girîbân olduğum kaldı

-471-⁵⁷⁵

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kim döker zülfüne hiç bâd-ı sabâdan gayrı
Bir mahal var mı dile dar-ı şifâdan gayrı

Kalmadı geşt ü güzâr etmediği deşt cünûn
Gitme o la'l-i lebin câm-ı safâdan gayrı

Dâmen-i kûh-ı kanâ'atte nişîmen yâ hû
Ekl ü şürbümde ne var bâd-ı hevâdan gayrı

Der-i mestûru küşâd eyleyen erbâb-ı duyûn
Kim gelür hânemize dahı gedâdan gayrı

Yemedden gayrı ye'is geldi bana keşkûlden
Yok mudur bize nasîb böyle cefâdan gayrı

Zâhidâ doğrusu çilende biraz sıklet var
Bezm-i meyde ne bilün güft-i riyâdan gayrı

Gam ne gitmen buradan yohsa senin yok mu yerin
Hâne-i Câzib-i bî-çâre gedâdan gayrı

-472-⁵⁷⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nevâ-yı âhımı gûş eyle hem çün ney pey-ender-pey
Tutar çetr-i semâyı kalkale hey hey pey-ender-pey

Gelince sâkî-yi gül-çehre-i sîmîn-ten bezme
Sunar zehr-âb-ı gam alur câm-ı mey pey-ender-pey

Şarâb-ı la'l-i nâbın âb-ı hayvân olduğu bî-şek
Eder bin teşne-gâne sûz dilânı rey pey-ender-pey

Dile esîr edelden sûziş-i aşkı gam-ı cânân
Belâ-yı âsmânî-veş gelür her şey pey-ender-pey

-473-⁵⁷⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gubar-ı kuhl-i çeşmim hâk-pây-i yârdan geldi
Bu bûy-ı gâliye-sâ zülf-i anber-bârdan geldi

Kızarmış ruhları cürm-i şarâb-ı erguvân-âsâ
O hûnîn gamzeler kasd-ı dil-i gam-hârdan geldi

Hacîl etti şemîm-i zülf bûy-ı müşk-i Tâtâr'ı
Şekîme müşk-i bûy-ı anber-i târdan geldi

⁵⁷⁶ 52b

⁵⁷⁷ 53b

Bizim de kâse-i fa'fûr-ı dil ol meh sikest etti
Velî bu seng-i mihnet cânib-i ağıyardan geldi

Mey-âşâmâne sundu leblerinden bûseler sâkî
Dehânı bestesi ketm eyleyüp inkârdan geldi

Eder bî-nâr hestî târmâr elbette ey Câzib
Bu seyl-i eşk-i çeşmim tâ dil-i âzardan geldi

-474-⁵⁷⁸

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Ne'tti ise bana ol çarh-ı denî dîn etti
Âh kim derdimi günden güne efzûn etti

Vuslat-ı yâr muhâl eyledi hicriyle benim
Dîde-i eşkimi mânende-i Ceyhûn etti

Şem'-i ruhsârına pervâne gibi yaktı beni
Zâr-ı pinhân-ı derûnum dahı bîrûn etti

Hâne-i kalbimi yağmaladı ol çeşm-i siyeh
Aldı nakd-i dil-i sabrım beni medyûn etti

Ne aceb gûşe-i mihnette figân eyler isem
Zahm-ı müjgân-ı gazap bağrımı pür-hûn etti

N'eylesün âşık-ı mihnet-zedeler ey Câzib
Gördü yâr tâlî-i bed-hâhımı meymûn etti

-475-⁵⁷⁹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Gördükte rûhun şerm ile gül âteşe yandı
Bülbül işidüp nâlemi feryâddan usandı

Gîsû gibi omuzdan atup rûz-ı visâli
Bî-çâre gönül va'de-i ferdâya inandı

Tîr-i nigehe yaraladı sînemi ammâ
Müjgânlarının uçları hep kana boyandı

Hasretle benim âh çeker sûz-ı derûnum
Dilde bir ucu bir ucu eflâke dayandı

Çevgân edicek zülfünü ol şûh-ı cefâ-kâr
Meydân-ı muhabbette ne başlar yuvalandı

Arzû-yı visâliyle virân kûyuna yârın
Gönlüm gibi çok vâdi-i hicrânı dolandı

Göndermiş idim Hüdhd-i ümmîdi Sebe'ye
Câzib ne aceb gelmedi pek çok oyalandı

-476-⁵⁸⁰

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Dil-i dîvâne vasl-ı yârdan ümmîd kes şimdi
Ki olmaz çîn-i zülfe ceng-i âhın dest-res şimdi

⁵⁷⁹ 56b

⁵⁸⁰ 59a

Belâ-yı nâgehâniyla mükâfât eyler elbette
Gumûm-ı dehrden âsûde olsam bir nefes şimdi

Vefâ ummaz gönül senden cefâdan çekme el bâri
Helâkim deşne-i müşgânlarından mültemes şimdi

Hayâlin dilde zahmın sîne de şem'-i fûrûzânım
O me'yûsumun ekdâr-ı cihân feryâd-res şimdi

Ten-i bîtâb-ı lâgar eyledi bâr-ı firâkınla
Ser-â-pâ üstühân-ı sîne mânend-i kafes şimdi

Edelden gerd ü hâk-i pâynı şûyîde eşkimle
Bulunmaz reh-güzâr-ı yârda hiç hâr u has şimdi

Edelden mürşid-i Rûmî'den istimdâd-ı rûhânî
Getürmem hâtır-ı nâşâdîma imdâd-ı kes şimdi

Olurken dahme-i ümmîd-i dil pür-nakd-i hayretle
Perestiş-gerde-i vîrâne Câzib pek abes şimdi

-477-⁵⁸¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Var mı bir hasta aceb ol çeşm-i bîmârın gibi
Hiç yağma-ger mi var müjgân-ı Tatar'ın gibi

Nev-bahâr-ı sahn-ı dil olsa n'ola gülşen saray
Var iken lutf-ı nesîmi feyz-i isârın gibi

Seyr-i İskender Felâtûn-ı hakikat-bîn olup
Görmedim âlem-nümâ âyîne ruhsârın gibi

Sâkiyâ denk al ayâğın basmasun gam meclise
Neş'e-yâb olsun gönüller câm-ı ser-şârın gibi

Hande-rûluk gösterüp dil-şâd kıldın âlemi
Koymadın âzürde-hâtır Câzib-i zârın gibi

-478-⁵⁸²

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Durma karşımda rakîbâ yürü kâbûs gibi
Zâhidâ tab'ın bırak sen de o menhûs gibi

Eyleme perde-i nâmûs-ı girîbân gibi çâk
Sahte etvârla sefîhâne ki deyyûs gibi

Rahm edüp hâlime yâr eyledi ağyâr fedâ
Sînesin taş ile döğsün evkedî kûs gibi

Ceyş-i gam eyledi esbâb-ı sürûrum yağmâ
Giricek hısn-ı dile millet-i Pedrus gibi

Câzibâ var mıdır âlemde ola böyle lezîz
Leb-i şîrîn-i yârin acaba bûs gibi

-479-⁵⁸³

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bunca îcâd-ı nev'-i fitneye zülfün yâdı
Eyledi gamzelerinde katı çok imdâdı

Sâkiyâ künc-i harâbatta âbâd olasun
Bir kadeh meyle yaparsın bu dil-i nâşâdı

Seng-i hârâ ise de gönlü eğerçi yârin
Nerm olur gûş edicek âh-ı seher bîdârı

Kûh-ı aşkında olan za'tımı görürse eğer
Bana şâkirdliğe Şîrîn götürür Ferhâd'ı

Eyle merdâne muhabbet dahı merdânelere
Câzibâ olma sakın pîrezenin dâmâdı

-480-⁵⁸⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hâle-i âgûş-ı fikrim olmasun bir dem tehî
Tutayım burc-ı husûf-veş dâmen-i mihr ü mehi

Na'l-i esb-i nâz olalı dâğ-ı dil mânend-i necm
Gamze-i tîr-güzârın sînemiz cevlân-gehi

Rişte-i âh-ı bülend-âvâzım etsem de dirâz
Bir ser-i zülfün değil mânend-i târ-ı günehi

⁵⁸³ 60b

⁵⁸⁴ 60b

Kadd-i mevzûnun tehayyül eylemiş sahn-ı çemen
Sebz-i endîşende tasvîr eylemiş serv-i sehî

Câzibâ ebnâ-yı hûbâne cihâna şehd-rûlu
Ol meh-i na-mihr-bânımdır benim şâhen-şehi

-481-⁵⁸⁵

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Geç sadr-ı sineme ey gamze kamrân gibi
Ur tîr-i pür-ser-tîzini sâhib-kırân gibi

Levh-i derûna nakş olalı hatt-ı nevâsı
Yâzıyı dilde saklar idim hırz-ı cân gibi

Kâküller mi halka-i zülfün mü mâh-rû
Âhım mı şeb mi ebr-i siyeh dûd dumân gibi

Pür-revzen etti sîne-i sad-dâğ rûzgâr
Her bir sihâm-ı cevre mahall-i nişân gibi

Lutfum rakîbe firkat-i kahrım sana diyu
Kendi cevâb verdi bana yâr sinân gibi

Bezme ayakbastı hemân döndü hem-cû câm
Ömrüm terketti gitti o rûh-ı revân gibi

Mühr-ü leb ile enfüs-i âfâk Câzibâ
Etti hamûş şöyle ki cân-ı cihân gibi

-482-⁵⁸⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Enfüs-i âfâk-ı şem'-i şöhretin pervânesi
Sâkî-i mâtem-nümûddur işretin pervânesi

Katre katre eşk-i mazlûmândır bahr-ı muhît
Seyl-i ya'mâ-ger olur pür-servetin pervânesi

Gerçi gerdûn-veş dönerler başına mest-i gurûr
Câm-ı ser-şârın olur çün firkatin pervânesi

Şöhret-i âvâze-i ikbâlin olsa şu'le-pâş
Ye's-i nâ-ümîdin olur âfetin pervânesi

N'ola bezm-i rûşen etsem nâle-i bî-savt ile
Olmuşam şem'-i harîm-i hürmetin pervânesi

İnlemem sîh-i sitemde dahı mânend-i kebâb
Olalı sûz-ı derûnla gayretin parvânesi

Bülbül-âsâ âteş-i goncayla yandımsa n'ola
Çün benim gülşen serâ-yı vahdetin pervânesi

Âfitâb-ı âlem-i ervâhdan ettim zuhûr
Zerre-veş oldum bu bezme kesretin pervânesi

Dönmeyen kandil-i cismim olalı âhir güzâr
Dâğ-ı pür-sûzum fitil-i mihnetin pervânesi

Hâme-i fânûs-ı cismim tîredir mânend-i şeb
Âh-ı pür-derdim çerâğ-ı zulmetin pervânesi

Pertev-i mihr-i muhabbet hâtem ü mühr-i leb
Ben de oldum gevher-i zî-kıymetin pervânesi

Hamdülillâh bende-i Monlâ-yı Rûm'um Câzibâ
Olmuşam envâr-ı şems-i tal'atin pervânesi

-483-⁵⁸⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Nevâ-yı nâle-i pür-sûzuma ney hem-dem olmaz mı
Tabîbim şerha-i pür-arzuya merhem olmaz mı

Kalur mu târ-ı zulmet içre âyâ necm-i ikbâlim
Aceb mihri-i muhabbet ile rûşen âlem olmaz mı

Şerâr-ı âh-ı dil-sûzumla gülşen âteşe yandı
Nedir ol bülbül-i şûrîdeler de ebsem olmaz mı

Sarılsam mû-miyâna pîrehen-âsâ kemersizce
O mest-i nâzı câme-hâbda iken öpsem olmaz mı

Dü-tâdır kâmetim kim iftirâk-ı pîç-tâbımdan
Dahı zülf-i dil-ârâ Câzibâ ham-der-ham olmaz mı

-484-⁵⁸⁸

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Cennet-i bâğ-ı visâl ise gül-zârın ucu
Tîr-i hicrândır ol hâr-ı cefâ-kârın ucu

Ne kadar vâdi-i hayrette edersem pervâz
Zülf-i yâre dokunur şehper-i efkârın ucu

Döndü tennûr-ı dile âteşime yandı felek
Âsmâna çikalı âh-ı şerer-bârın ucu

Hışm ile dîde-i mestâneni süzdükçe amân
Sînemi deldi meded gamze-i mismârın ucu

Ukde-i hâtırımız perde-küşâd olmaya mı
Câzibâ bitmeye mi rişte-i efkârın ucu

-485-⁵⁸⁹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Sahn-ı derûnda murg-ı dilin çün makâlesi
Gülşen-serâ-yı âlemi doldurdu nâlesi

Evvel bahâra döndü sirişkimle sîne kim
Bâğ-ı ümmîd-i firkatın açıldı lâlesi

Ser-mest-i işret oldu hezâr nûş-ı mihr ile
Gül-bün bisât-ı şebnem-i terdir piyâlesi

⁵⁸⁸ 67b

⁵⁸⁹ 68a

Ol serv-kadd ü mâh-ruha ermez ise el
Âgûş-ı âh-ı hayret-i dil oldu hâlesi

Câzib bir îş u nûş-ı safâ eyledim bu şeb
Sâgar be-dest yâr meyinde dü-sâlesi

-486-⁵⁹⁰

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey çeşm-i pür-intizâr firkat komaz seni
Giryân eder eşk-i muhabbet komaz seni

Yokken melâl-i düşmen sîr etmez gibi zevk
Yine derûnda âh-ı mürüvvet komaz seni

Uzlet-nîşin-i genc-i ferâğ istesen dahı
Ey dil sihâm-ı cevri kasâvet komaz seni

Sûfî behişte sen mi girersin riyâ ile
Aceb hevâ ü bâr-ı şenâ'at komaz seni

Câzib nisâb-ı vuslata mâlik olur idin
Nakd-i hayâl-i genc-i kanâ'at komaz seni

-487-⁵⁹¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Câm mıdır destinde sâkî şu'le-i cevâle mi
Mey midir bu sunduğun ya âteşî seyyâle mi

⁵⁹⁰ 68b

⁵⁹¹ 69b

Öyle bî-hodum ki cânâ zahm-ı müjgânınla ben
Bilmez oldum şerha-i sînemi dâğım lâle mi

Şu'le-pâş oldu hayâlin âsmân-ı dilde kim
Mâh-ı istiğnâya bu âgûş-ı hayret hâle mi

Gülşen-i sîr-âb eden hem bülbül-i mest-i hâmûş
Bu sirişk-i çeşm-i giryânım mı bilmem jâle mi

Ney-sitân-ı âlem-i eflâk pür-şîven eden
Na'me-i ney meye sûz-nâk-ı âh u nâle mi

Ba'de-i la'l-i lebin nûş eylemiş mest-i gurûr
Gerden-i mînâ-yı nahvet sâgar-ı tebhâle mi

Câzibâ gehvâre-i cünbân hayâl oldun bu şeb
Ol mehi nâ-mihrbânın dahı pek nev-sâle mi

-488-⁵⁹²

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Sunarsa sâkî-i gül-çehre câm lâle gibi
Devâ-yı derd-i gam olmaz mı dü-sâle gibi

Harîm-i şem'-i şebistânımızda pervâne
Olur mu neş'e der-i gerdiş-i piyâle gibi

Adûdan intikâm almak olur mu âlemde
Cenâb-ı Hazret-i Hakk'a onu havâle gibi

Kapuldu pençe-i hurşîde eşk-i hasret kim
Nihâl-i gülbün-i ümmîdim üzre jâle gibi

O mâh-pâreyi âgûş-ı hayretimle bu şeb
Kenâr-ı vuslata çeksem felekte hâle gibi

Gubâr-ı râh-ı firâktır hemîşe pâ-dâşım
Enîs-i hem-dem-i cânım olur mu nâle gibi

Alur mu nakd-i visâliyle gönülüm Câzib
O şûh sûk-ı muhabbetinde kâle gibi

-489-⁵⁹³

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ümîd etmem bezmde câm-ı mînâ-veş leb-i bûsu
Müyesser olsa yârın dâmen-âsâ bûsî pâ-bûsu

Girîbân-ı ümîdim çâk ederdi matlabım sırrın
Rakîb-i bed-nihâdın gayra tenden rest-i menhûsu

Ser-i kûyuna peyk-i âh gönderdim haber gelmez
Nice şâd eyledim âyâ dil-i gam-gîn-i me'yûsu

Akın etti nigâh-ı mülk-i dilde sabr-ı ârâma
Ne âşûb-ı cihânmiş gamze-i Tâtâr câsusu

Be hey zâlim Mesîhâ'ya çıkardın âh-ı şekvâyı
Frengâne büründükçe şarâbî şâl-i mernûsu

Visâl-i yâr için rüsvâlîğa âmâdeyem şimdi
Bıaktım Câzibâ ferdâ-yı rüstâ-hîzde nâmûsu

-490-⁵⁹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zahm-ı müjgânınla cânâ zülfikâr ettin beni
Girye-i bî-ihliyârla eşk-bâr ettin beni

Çünkü dūr etmekti kasdın vuslat-ı dil-dârdan
Ey felek evvel niçün ümmîd-vâr ettin beni

Gizli yanardım çınâr-âsâ derûnumdan ezel
Âteş-i âhım-veş ey yâr âşikâr ettin beni

Ey meh-i burc-ı sitiğnâ âfitâb-ı matlabım
Kim bu şeb tâ-subhacek encüm-şümâr ettin beni

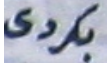
Gülşen-i lutfunda handân eyledin hep âlemi
Nâle-i hasretle mânend-i hezâr ettin beni

Ukde-i zülfün küşâd ettin perîşân-hâtırım
Âkıbet bâd-ı sabâ-veş bî-kârâr ettin beni

Şâne-i ümmîdimi sad-pâre kıldı hatt-ı nev
Câzib-i âzürde dil-âsâ ne dar ettin beni

-491-⁵⁹⁵**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

İn cihân-râ âmedem mihmân-ı nüh bûdem kâşki

Rûzgâr-ı târac hâktûdem kâşki

Âmedem ez âlem-i lâhûd der nâ-sûd-râ

Bâz gerdem in zamân derd şünûdem kâşki

Dâğdâr-ı sîne-râ pinhân zikr-i dîden çi sûr

Zahm-ı hicr-i gamze-i bâra nümûdem kâşki

Mahrem-i şem'-i harîm-i harmanam pervâne-vâr

Nâle-i şekvâ ez bülbül ez mûram kâşki

Câzibâ hâmûş-i bezm-i vasl-ı dil-dârem çerâ

Ukde-i ser-beste-i râz-ı kâşki

-492-⁵⁹⁶**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Aklımı başımdan aldı bir melek-sîmâ perî

Bir mücessem nûr imiş kayd-ı kusûrdan berî

Ben Gümüşhâne emîni oldu sandım kendimi

Göricek çâk-i giribanından ol sîmîn beri

Küşte-i âmâlimiz baştankara ammâ rakîb

Etti deryâ-yı visâl içre miyâna lengeri

⁵⁹⁵ 79b⁵⁹⁶ 79b

Etti âhû-yı remîdeye felek sayyâd bizi
Deşt-i sahrâ-yı tahayyülde gezerken serseri

Yâdîma gelmez idi târın şeb-i hicrânlar
Hâle-i âğûşuma alsam da ol meh-peykeri

Kalb-i saht-ı yâra te'sîr eylemez âyâ niçün
Tîr-i âhın temreni birden delerken mermeri

Dâma düşmez dâne-i eşke tenezzül eylemez
Câzibâ gûyâ hümâlardır zamâne dilberi

-493-⁵⁹⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Künc-i gamda bir perî-peyker nigâr anlar beni
Dîdeden gâib hayâl-i zülfikâr anlar beni

Bezm-i şîvende nevâ-yı nâya çekmem ihtiyâç
Firkat-i dil-dâr ile sît-i hezâr anlar beni

Cân u cânâne fedâ eylerdim ammâ n'eyleyem
Vasla peygâm-ı derûnum rûzgâr anlar beni

Gerçi ben dûrdum der-i kûy-ı cenâb-ı yârdan
Şemme-i feyz-i nesîm-i müşk-bâr anlar beni

Enderûn-ı sînede kaldı ser-i peykânları
Zahm-ı dilde Câzibâ ol yâdigâr anlar beni

-494-⁵⁹⁸

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Pervâne-i dil şem'-i ruhun şevkine yandı
Hâbîde-i bahtım dahı yanmaktan uyandı

Rûze gibi ol mâh-ı tutup da yiyeyazdı
Dîvâne gönül îd-i visâl oldu mu sandı

Bin yerde zahm-ı sîneme açdıysa nigâhı
Müjgânlarının uçları da kana boyandı

Çevgân edicek gamze-i müjgânların âfet
Meydân-ı muhabbette ne başlar yuvalandı

Allah'ı seversen güzelim kat'-ı cevab ver
Ümmîd-i niyâz ile dil nâzdan usandı

Götürmüş idim hüdhüd-i ümmîdimi yâra
Bilmem ne içün gelmedi pek çok oyalandı

Nevreste iken cevr-i hat-âverdeliğinde
Yâr eyleyüp ol şûh-ı cefâ pîşe utandı

Câzib şerer-i âhını necm eyledin âhir
Zîrâ bir ucu dilde biri çarha dayandı

-495-⁵⁹⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Eyleme atf-ı nigeş sahrâya âhûlar gibi
Sînemi ârâm-geh et müjgân-ı câdûlar gibi

Lâne-sâz olmuş iken dilde hayâlin sevdiğim
Etme pervâz-ı cefâ birden piristûlar gibi

Genc-i hüsne mâlik olmuş nakd-i dil celb etmede
Var mıdır deryûze âyâ hâl-i Hindûlar gibi

Mutlaka vefk-i merî'-i âlemi teshîr eder
Görmedim böyle mukavves câr ebrûlar gibi

Âciz etmiştir füsûn ile nice câdûları
Öyle sâhir olamaz çeşm-i sihir-gûlar gibi

Cûş edüp firkatle Câzib hûn-ı seyl-i eşk-i dil
Dâmen-i sahrâda feryâd eyleyen cûlar gibi

-496-⁶⁰⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Var mı ârâm-ı ferah gûşe-i meyhâne gibi
Kanı bî-kayd u keder dehrde mestâne gibi

Ururum cismimi fânûs-ı hayâle her şeb
Yanaram şem'-i ruhun tâbına pervâne gibi

⁵⁹⁹ 87b

⁶⁰⁰ 88a

Bend-i gîsûna dil-i zârımı âzâd eyle
Nice bir silsile-cünbân ola dîvâne gibi

Eylesem girye ile sûz-ı firâkım takrîr
Gelür ol şûh-ı cefâ-pîşeye efsâne gibi

Şemme-i zülfünü her câna eriştirsem eğer
Dil-i mecrûhumu sad-pâre eder şâne gibi

Kanlı yaşlar akıtup dîdelerimden her şeb
Lebinin bûsu nasîb olmadı peymâne gibi

Hân-ı vaslına bu şeb Câzibi da'vet etti
Kâfir îmâna gelüp döndü müselmâne gibi

-497-⁶⁰¹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Hilâl-i rûze-i fîrûzeyi gördükte tiryâkî
Miyânı âb-ı âteş kesilür mânende tumbâkî

Nemîme-sâ zülûften vaz gelemes zâhid-i bed-gû
Ki çirkâb-ı riyâ-âlûdesiyken zât-ı nâ-pâkî

Mey-i gül-fâmın inkâr eylemezdi harmenin zâhid
Harâbâttan ayak çekmez idi olsaydı idrâkî

Nigâh-ı fitne-âşûb ile sayd eylerdi âhûyu
Eğer gâyetle bîmâr olmasa çeşm-i gazab-nâkî

Tahayyür âteşiyile sâha-i gül-gûn zann eyler
Görenler lâle-zâr-ı sîne-i pür-dâğ-ı sad-çâki

Zemîn-i âteş-i hicrâne ile yaktın ey mehrû
Şerâr-ı dûd-ı âhım ile sûzân etme eflâki

Hezâr-âsâ eden tahsîn-i nûru tab'ımı gûyâ
Nice hâmûş edeyim Câzibâ ben tab'-ı çâlâki

-498-⁶⁰²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Va'd-i vasl-ı câm ile mestâne ettin sen beni
Gûşe-gîr sâkin-i meyhâne ettin sen beni

Her taraftan gösterüp misl-i teselsül zülfünü
Âkıbet sevdân ile dîvâne ettin sen beni

Vâdi-i hayrette Mecnûn-ı muhabbetken ezel
Şimdi ey Leylâ-yı aşk bîgâne ettin sen beni

Gülşen-i hicrânda hezâr-âsâ olurken girye-rîz
Şem'-i ruhsârına çün pervâne ettin sen beni

Dilberâ gönlüm gibi yaktın serâ-yı hâtırım
Genc-i hüsnün setr için vîrâne ettin sen beni

Dağıtıp gîsûların oldu perîşân murg-ı dil
Sevdiğim muhtâc-ı gayr-ı lâne ettin sen beni

Câzibâ şeydâsı olmuşken onun Vâmık-misâl
Yine der Azra gibi efsâne ettin sen beni

-499-⁶⁰³

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Bir dem kenâra çekmeğe ol serv-i serkeşi
Seyr et rehinde dîdelerimden akan yaşı

Necm-i siyâhtan etmez idim aslâ iştikâ
Âgûş-ı vasla hâle-veş alsam o mehveşi

Sahrâyâ saldı başımı Mecnûn misâli yâr
Mânende âhû-dîdeler ettikte cünbüşü

Az kaldı nakd-i hayâtım ki bolluk olmağa
Zâhid kumâş-ı vaslına bastıkça dü-şeşi

Mâlik olunca devlet-i genc-i kanâ'ate
Almam hayâl-i hâtırma üç ile beşi

Teskîn eder mi atş-ı derûnum aceb benim
Sâkî sununca bâde-i gül-fâm-ı bîgışı

Câzib nazîf ü enver-i pâkîze-rûların
Tab'-ı arûs-ı şi'r veren hüsn-i tâbişi

-500-⁶⁰⁴

Gazel-i Tanzîr-i Dertli

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Helâk-i kasd-ı cânı âşığa cânân heveslendi
Ser-â-pâ gamze-i müjgân-ı hûn-rîzler aseslendi

Makâmât-ı dil-i uşşâkı gûş et nây-ı cismimden
Ki dağlar sînede her birisi bir güne seslendi

N'ola hem-ser bulunmazsa o serv-i kad-i bâlâyâ
Ki zîrâ seyl-i eşk-i dîde-i hûn-bârla beslendi

Görüp aks-i müjem incinme tâ berdâr rûyunda
Ser-i dîvâr-ı hüsnün ravzasında hâr hislendi

Ederdi murg-ı cânım cennet-i maksûda pervâzı
Ser-â-pâ üstühânı sîne-mânend kafeslendi

Şikâr eyler iken ankâ-yı tab'ım Câzibâ pâyân
Görüp şehbâz-ı çeng-i Dertli'yi gûyâ megeslendi

-501-⁶⁰⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Var mı bir yanmış yakılmış cism-i uryânım gibi
Derd ile kanlar döker bu çeşm-i giryânım gibi

Bâğ-ı dehrin var mıdır bir nahl-i bâlâsı aceb
Kâmet-i âgûş-ârâ serv-i bustânım gibi

⁶⁰⁴ 95a

⁶⁰⁵ 97b

Kakmasun başa neşâtın duhter u bintü'l-'ineb
Olamaz bûs-ı leb-i la'l-i bedahşânım gibi

Sünbül-i âşüfte beyhûde tefâhür etmesün
Gülşen-i âlemde varken zülf-i reyhânım gibi

Câzibâ elbet dolaşur pâyıma men' etmeğe
Râh-ı matlabda rakîb olur mu dâmânım gibi

-502-⁶⁰⁶

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kor mu şâd olmağa bir dem gam u âlâm beni
Taştan taşa çalar gerdiş-i eyyâm beni

Rûze-i hicrini tutturdu bana meh-pâre
Hâne-i vaslında me'yûs etti bu bayrâm beni

Neş'e-i la'l-i lebin bezm-i visâlin fikiri
Etti vâbeste-i câm-ı mey-i gül-fâm beni

Halka-i zülf-gede-gîr ile ol dâne-i hâl
Etti murg-ı dil-i üftâde-i derdâm beni

Etmedim bûs-ı leb-i yâra kanâ'at Câzib
Âkıbet hicr-keş etti tama'-ı câm beni

-503-⁶⁰⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Edelden murg-ı tab'ım kâf-ı istiğnâda pervâzı
Ederdi nâhûnı endîşemi tahcîr-i şebbâzı

Geçer fulâde olsa sîneden elbette müjgânı
O şûhun gamze almıştır nigâh-ı tîr-i endâzı

Belâ-yı aşkına üftâde etmek çün dil-i zârı
Ne cümbüşler eder uşşâka seyret çeşm-i tannâzı

Harîm-i sînede revâne böyle bir nedîm olmaz
Bulur mu duheriz mânend-i rindân sihr-endâzı

Aceb mi bûselikten dem urursa n'ola uşşâkı
Irak'la Sıfahan'ı tuttu sayd-ı hüsn-i şehnâzı

Gelür mü hâtır-ı meksûrumuzdan sît-i şekvâ hiç
Şikeste sâgar-ı billûra değsen gelmez âvâzı

Yine sihr eyledi eş'âra Câzib der idim ammâ
Eğer çi geçmeseydi tab'-ı şûhun hadd-i i'câzı

-504-⁶⁰⁸

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Ârâm-ı ferâh gûşe-i meyhânede kaldı
Dû-dîdelerim mey ile peymânede kaldı

⁶⁰⁷ 102a

⁶⁰⁸ 105a

Vâreste-i ekdâr-ı gumûm verse cihânda
Mestâne ile âşık-ı dîvânede kaldı

Aşk âteşine yandı gönül diyu susuzca
Ol sûz-güdâz şem' ile pervânede kaldı

Kavl etmiş idik nakd-i sirişk ile visâlin
Bilmem ki o bâzârımız âyânda kaldı

Sad-çâk eder kâm-ı dil-i Câzib ammâ
Ol lezzet-i gîsû-yı şebi şânede kaldı

-505-⁶⁰⁹

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Ser-i müjgânların nâdîde-i hûn-bârdan geçti
Hayâl-i hatt-ı ruhsârın dil-i gam-hârdan geçti

Beli mûy-miyânın tâ resîm-i hâlin olmuştur
Süzüp büte-i âgûş hadde-i efkârdan geçti

Gönül gencîne-i âmâle vâsıl oldu ammâ kim
Hezâr zülf-i pîç-tâb târ ü mârdan geçti

Nevâ yok sahn-ı gülşende cefâ-yı hârdan gayrı
Onun çün bülbül-i gûyâ-yı dil gül-zârdan geçti

İnanma elde yoktur ihtiyâr-ı tâze sevmekte
Eğer derlerse Câzib bâde vü dil-dârdan geçti

-506-⁶¹⁰

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Huşk-ı rakîb mânende-i tâk eyleyeyim mi
Peymâne-i endîşemi pâk eyleyeyim mi

Pâmâl buyur serv-kad ekl ü kerem ise
Yohsa bu çerâ-gâhta ben deyleyeyim mi

Zâhid ne bilün gizli mi ola âh-ı derûnum
Râz-ı dil-i müştâk sana söyleyeyim mi

Olmazsa nevâ-hân-ı visâlin bize cânâ
Kendim gibi hod sînemi çâk eyleyeyim mi

Câzib gibi bûsî hevesi nakş-ı kudûmle
Ruhsârımı mâlide-i hâk eyleyeyim mi

KIT'ALAR

-1-⁶¹¹

Târîh

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çeşm-i a'dâya deĝen nezzâre-i ahbâba gel
Ola yâ Rab bu kasr-ı dil-küşâ vü revnak-fezâ

Teşne olsun havz-ı dil-cûsuna erbâb-ı hasîd
Dâimâ fevvâr eden berceste çün oldukça mâ

⁶¹⁰ 124a

⁶¹¹ 102b

Ravzasın gördükçe dem-beste ola nutk-ı adû
Eylesün her şâh-ı gül üzre hezâr medh ü senâ

Esmesün bâd-ı semûm pür-gumûm-ı rûzgâr
Lutf-ı Hak'la dâimâ olsun vezân bâd-ı sabâ

Serviler serkeşte oldukça kad-i dilber gibi
Dilerim olsun nihâl-i kâmeti a'dâ dütâ

Kolların açtıkça reftârıyla zevkine çınâr
Âteşe yansun derûndan zâhid-i dûzâh-nümâ

Hamdülillâh Câzibâ târîh itmâm dedim
Eyledim bu kasr-ı inşâ dil-küşâ hem de becâ
(1261)⁶¹²

-2-⁶¹³

Târîh-i Mevlevîhâne-i Ankara

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Vezîr ibni vezîr ol Nûrî Paşa-yı keremdir ki
Yed-i lütfuyla âbâd etti çün vîrâneyi hakkâ

Dil-i âşık gibi vîrân iken bu hân-gâh evvel
Görüp âbâdına himmet buyurdu ol kerem-pîrâ

Şîta-dîde şükûfe gibi zîr-i hâkda kalmıştı
Nesîm-i himmeti bâğ-ı ademden eyledi peydâ

⁶¹² Miladî: 1845/1846

⁶¹³ 12b

Küdûm-i bâng-i nâyın gûş idince mutrib-i aşkın
Girer hep tâir-i kudsî semâya âsmân-âsâ

Ne zîbâ tekye-i revnâk-fezâ kim tâk-ı dil-cûsun
Görüp reşk-âver olursa aceb mi kubbe-i ulyâ

Ki oldu Fâtih-i sâni Cenâb-ı Âsaf-ı zîşân
Hemîşe devlet-i ömrün füzûn etsün onun Mevlâ

Gelince hû sadâsı gûşuma Câzib dedim târîh
Küşâd oldu azîzim şimdi bu dergâh-ı Mevlânâ

-3-⁶¹⁴

Târîh-i Lihye-i Muhlis Baba

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Hacı Bayrâm-ı Veli kutb-ı cihân-vâr kim
Nesl-i pâkinde zuhûr eyledi bir nîk-likâ

Ya'ni hem nâm-ı Resûl Ahmed-i muhlis bu dem
Eyledi sünnetin ol pâk-i habîbin icrâ

Hatt-ı nev hîz gelüp safha-i ruhsârında
Kim berât-ı hüsüne gûyâ ki çekildi tû'râ

Girdi hurşîd-i cemâl ki zamîre ere
Gûyiyâ bâ-şâle büründü yine beyt-i ulyâ

Geldi mânende-i sünbül hat-ı ruhsârına
Bâd-veş gülşen-i hüsnünde çekildi gûyâ

Bir iki mûyu gelüp ber gibi ruhsârında
Şeh-i murg-ı hüsn pervâz mı dilerken âyâ

Tab'-ı nâzik-ter-i şâir suhanı dürr-i Aden
Var mı akrânı içinde ona fâik şu'arâ

Esmeye bâd-ı hazân gülşen-i ikbâlinde
Gül-i ümîd-i şüküfte ola estikçe sabâ

Nezd-i monlâ gelicek söyledi târîh Câzib
Lıhye-i pâk-i küşâd eyledi Muhlis Baba

-4-⁶¹⁵

**Kasîde Berâ-yı Sitâyiş-i Dâvûd Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Belde-i Ankara'yı cevr-i mezâlîme felek
Yaktı yaktı yıkılup gitti o hâne harâp

Hâneler her birisi lâne-i bûma dönmüş
N'ola ol câda karâr etmez ise dahı gurâb

Dil-i âşık gibi vîrân olup her tarafı
Kalb-i fâsık gibi zulmette kodu hân harâb

Dest-i berdinden onun Hazret-i Hakk'a sığınup
Mütevekkil olarak ehl-i bilâd eyledi tâb

Hele bu belde-i vîrânemiz az kalmıştı
Mahv olup kalmaya mislinden eser nakş-ı ber-âb

Hamdülillâh irişüp pençe-i şehbâz-ı kerem
Zîr-i bâlinden cefâ eyler iken halka gazâb

Şimdi i'mârını emr etti Cenâb-ı Bîçün
Dahı bir Âsaf-ı Rûşen-resâ kıldı esbâb

Ola Âsaf'ına cihân-bîn-i hakîkat emîn
Ola düstûr-ı mükerrerimine o her re'y-i savâb

Yed-i mi'mâr-ı kerem Hazret-i Dâvud Paşa
Eyleyüp merhamet âyine-i icrâya şitâb

O ki düstûr-ı hüküm dahı Sikender-şîme
Eder âyine-i pür-jeng-i derûnı pür-tâb

İbn-i Sînâ dahı takdîm-i bahâda âciz
Nükte-i dürr-i girân mâyesin ettikde hisâb

O da şâkird geçinür mekteb-i irfânında
İbn-i ibâd dahı olsa yine bin şerm ü hicâb

Dahı şîrâze-i mecmû'a-i evsâfında
Yine Şehnâme-i Firdevsî olur metn-i kitâb

Kulzüm-i ilm ü kemâlâtına nisbetle hemân
Olamaz bahr-ı muhît nisbet ile katre-i âb

Etse endîşesi vâdî-i tahayyülde güzâr
Fehm olunmaz nice vassâflar eder isti'râb

Bir suâl etse eğer Seyyid ü Sa'deddîn
Belki birden veremezlerdi suâline cevâb

Bu kadar eyledi ihsân Hudâ beldemize
Böyle bir fâzıl-ı allâme-i vâlâ-yı cenâb

Zulm bir mertebe nâ-bûd olup devrinde
Eder âhû-bere ile dahı şîr-pençe cevâb

Fitne baş gösteremez oldu dahı havfından
Gûşe-i çeşm-i bütânda bulunur bel îcâb

Felek-i gâşiye-dârın dahı ol mihr ü mehi
N'ola kim râyız-i ikbâline olmuşsa rikâb

Eseli bâd-ı nesîmi kerem-i gülşende
Gonca âşüfte dil-ârasına hoş-bû gül-âb

Şimdi deryâ-yı mürüvvet denilen işte budur
Çekemez keşti-i âmalimiz artık girdâb

Basamaz deşt-i sürûr-ı dile ol seyl-i gumûm
Ne kadar kursa firîb etmeğe bin türlü dolâb

Dest-i ber-destimi cevr-i felek bir dahı
Edemez kimse şimden girü bir türlü gazâb

Dâverâ Dâverâ Âsaf-ı âlî kaderâ
Ey ki dergâhın eden emn ü emân şeyh ü şâb

Bâ-husûs bende-i nâçiz-i perîşân hâtır
Nice dem olmuş idim cevr-i felekle bî-tâb

Sâgar-ı dîdelerim hûna ciğerler doldu
Ciğerim sîh-i sitemle çevirüp etti kebâb

Sitem-i cevr-i adû ile diyâr-ı gamda
Çeşm-i hasret-keş-i izâr dökerken hûn-âb

İşitüp müjde-i teşrîf-i kudûmün gûşum
Hâk-i pâyine yüzüm sürmeğe cân etti şitâb

Bezm-i âlî-i kerem-bahşına rûmâl edecek
Gam-ı di-rûz-ı cihân oldu derûndan kebâb

O ve ben vâ-ı meserretle nice kesb-i sürûr
Teşne-dâr etti dil-i zârımı Cemşîd meâb

Gördüm âyine-i endîşemi bî-jeng-i keder
Bir leven-dâne gazel tarhını ettim işrâb

Şîşe-i hâtırım iskeste eden hem-cû habâb
Âteş-i firkate bâri resâ etmedi kebâb

Câm-ı vaslın ile teskîn olur atş-ı derûn
Teşne-i aşkını sîrâb edemez cûy-ı serâb

Şimdi târ-ı şeb-i zülfünde revâ mı kalalum
Sâye-i devlet-i hüsnünde ederken mehtâb

Nigeh-i tîr-i nifâkla ser-i müjgânında
Sîneme sanki bir ok sapladı mânend-i şihâb

Silk-i nazm bu kadar eyleme beyhûde dırâz
Câzibâ lâzım olan eyle duâda itnâb

Tâ ki bu çarh-ı felek âlemi devr ettikçe
Ede mihr ü mehe ikbâl-i cihâna pür-tâb

Ol veliyyü'n-ni'amın her ne murâdı var ise
Ola dergâh-ı İlâhîde hemân istishâb

Dâimâ vakt-i ferahla gice vü eyyâmın
Kalbi ekdâr-ı cihân görmeye tâ rûz-ı hisâb

Devlet-i ömrünü ettikçe bekâ-yı munzam
Ede ikbâlini efzûn Cenâb-ı Vehhâb

-5-⁶¹⁶

617

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Asker-i şâhânedede kâim-makâm müdîr Hasan
Öyle bir ehl-i şecâ'at öyle memdûh'us-sıfât

Eyledi bir çeşme inşâ râh-vâre selsebîl
Nûş ederse Hazret-i Hızır olur âb-ı hayât

Öyle istihkâm ile yaptırdı çeşme-sâr kim
Berkaşu kopmaz yerinden kopmayınca kâinât

⁶¹⁶ 34b

⁶¹⁷ Bu şiirin başında şu açıklama vardır: Asâkir-i şâhâne kaim-makâmı Hasan Bey'in... zîrde Âhi Mes'ûd karinesi piş-i Karaman'da inşâ eylediği çeşmenin târîhidir

Gelmesiyle eyliyor bu mâ' mecrâdan revân
Nûş-ı atşâna şifâ olsun hayât bulsun nebât

Çıktı çarh-câr meh ü şemsi dedi târîh Câzibâ
Çeşme-i Emir Hasan'dan gel için âb-ı hayât
(1273)⁶¹⁸

-6-⁶¹⁹

Târîh-i Diğer

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Bu tâk-ı bî-sütûn altında yâ Rab
Fakîrâne bu kasr eyledim âbâd

Çıkup bâ-avn-i Hak'la kasra dedim târîh⁶²⁰
Bu tarh-ı nev-edâ Câzib mübârek bâd
(1261)⁶²¹

-7-⁶²²

Mersiyye vü Târîh

Ankara Hâkimi İken Şehîden Vefât Eden Es'ad Bey'in Hakkına

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Mevâli-i izâmdan Âsâf Efendi zâreyi
Aşr-ı muharremden onu gûyâ şehîd etti Yezîd

Hâkim idi Ankara'da nakl etmiş idi bağa da
Tebdîl-i hevâ etmede çok gördü ol çarhı anîd

⁶¹⁸ Milâdî: 1857–1858

⁶¹⁹ 102b

⁶²⁰ Kıtânın son iki mısrasında vezin kusurludur.

⁶²¹ Milâdî: 1845–1846

⁶²² 116a

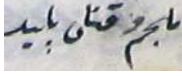
Etti garaz bir âdemin nâmûs-ı çâk çün bî-dehen
Kerrâtına ersün resen-i ümmîdin olsun ba'îd

Verdi kazâya ol rızâ hükm eylemiş böyle Hudâ
Çün mâcerâ-yı Kerbelâ hiç görmemiş bir âferîd

Bir merdüm-i âgâh idi bende-i ehlullâh idi
Hem şer'-i dîn-i Ahmed'e ez-cân u dil idi abîd

Muhibbi ol âl-i abâ etti bu mâh cânın fedâ
Âşık imiş kim bî-riyâ Hak rahmetin ede mezîd

Târîh söyledim ona giryân olarak Câzibâ

Âh Es'ad Beğ'i etti şehîd

-8-⁶²³

Mîlâdiye Târîh-i Dü-Bâlâ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hânedân-ı Ankara Sa'id Efendi pür-himem
Her kemâlde zâtını Hak eylemiştir bî-menend

Rahş-ı tab'ına eğer eylerse irhâ-yı inân
Teng gelür meydân-ı ma'nâ çarha atardı kemend

Rüstem-i bâzusuna alsa kemân ma'ni'imi
Tîr-i endîşesi eylerdi şihâb-âsâ gezend

Kimse ma'rûr olmasun devrinde bâ'-ı işve-bed
Kahramân tab'ı eyler rişte-i güftâra bend

Geçirir pür-şîve-kâr derdim urûs-ı tab'ına
Kebk-i meydân-ı belâgatte görünür şeh-levend

Dâimâ olsun vücûdu âfiyetle ber-devâm
Câzibâ çok kimseler olsun yüzünden feyz-mend

İki evlâd eyledi ihsân Hudâ çün şîrîn
Ömr-i ikbâliyle olsunlar cihânda behre-mend

Şimdi mîlâdına târîh-i dü-bâlâ söyledi
Mâh-rû-sâ bir püser bir duhter-i zehrâ-menend
(2540)⁶²⁴

-9-⁶²⁵

Târîh-i Dîvân-ı Nûrî Baba

Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün

Evlâd-ı Hâcî Bayrâm-ı Velî Hazret-i Nûrî Baba Efendi
Esrâra âgâh ârif-i billâh her nutk-ı bana mecmû'a-i aşk

Kânî kelâmı birdir meâ'nî genc-i serâir kufî-i zebânî
Safha-i tab'-ı hatr-ı fesâhat-âver-i fikr-i mecmû'a-i aşk

Şîrâze-bend-i târ-ı muhabbet gîsû-yı müşk-bâr-ı muhabbet
Böyle olur şî'âr-ı muhabbet her bir hudûdu mecmû'a-i aşk

⁶²⁴ İki çocuğun doğumuna tarih düşürüldüğü için 2540 yazılmıştır. Bu sayının yarısı 1270'tir ve Milâdî 1854-1855 yılına tekabül eder.

⁶²⁵ 35a

Levha bu dîvân yazılsa şâyân okuyan insân kalmaz mı hayrân
Hüsn-i edâdır âlem-bahâdır rûha safâdır mecmû'a-i aşk

Bâğ-ı vefâdır tab'-ı selîmi feyz-i demidir yâr-ı Nesîmî
Mürde-dîlânın budur kelîmi ihyâyâya rûha mecmû'a-i aşk

Etme temennâ dest aç du'âyâ deryâ-yı medhe yokdur nihâyê
Başla sarîr-i kilkim nevâyâ âgâzın olsun mecmû'a-i aşk

Geşt eyledikçe dehr-i fenâda Mevlâ safâsın etsin ziyâde
Tâ böyle bin cild hüsn-i edâda te'lîf olsun mecmû'a-i aşk

Geldi zamîr-i âhım dâra söyledi târîh Câzib fûtâde
Dîvân-ı Nûrî Baba Efendi levh-i gönülde mecmû'a-i aşk

-10-⁶²⁶

Târîh-i Hüseyin Ağazâde⁶²⁷

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Birbirinden âdem olmaz mı cüdâ
Alnımıza böyle yazınca kalem

Her zamân ihsân eder çarhın bize
Îş-ı mâtemle dolu bir kâse sem

Verdi bir ferzend çeşm-i dil-firîb
Peder ü mâderin etti berd-i zem

⁶²⁶ 13a

⁶²⁷ Bu şiirin başında doğumuna tarih düşürülen Hüseyin Ağa'nın oğluyla ilgili metinde şu açıklama verilmiştir: "Mâderinden doğduğunda pederi vâlidesini tatlık edüp çocuğu emzikçiye vermiş..."

Eyledi tefrîd ikisin rûzgâr
Arz-ı mihr etmekte iken dem-be-dem

Dürr gibi âgûş-ı mâderden cüdâ
Şimdiden oldu yetîm ol gonca fem

Gûdek-i nev-sâl İbn-i Hüseyin
Hak bu kim ebnâ-yı dehr olmaz be-hem

Çıktı üçler Câzibâ târîh dedi
Bastı Osmân Nûrî dünyâya kadem

-11-⁶²⁸

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Eğer mecrâ-yı eşk-i tevbe-i çeşmim kesilmezse
Ne bâkim dûzah-ı pür-âteşinin iştidâdından

İlâhî bildiğim deryâ vü beyâbân ise ufuk
Günâh-ı bî-şumârım defterin tekmîlin al benden

-12-⁶²⁹

**Kıt'a Der Hân-gâh-ı Hazret-i Tâceddîn Velî (Kuddise Sirruhû)
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

Olmağa vâreste kayd-ı sîne-i pür-kîneden
İltimâs et Hazret-i Sultân-ı Tâceddîn'den

Olamazsan dahı bu bâb-ı bülende perde-dâr
Câzibâ dür olma âstân-ı Tâceddîn'den

⁶²⁸ 105b

⁶²⁹ 110a

-13-⁶³⁰

Târîh-i Vefât

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Cenâb-ı Hazret-i Müştâk Efendi
Vücûd-ı nâzenînidir yegâne

Şüyûh-ı Halvetî'de zâtı gibi
Nazîri gelmemiştir bu cihâna

O zâtın sulb-i pâkinden zuhûra
Gelüp bir gevher-i dürr-i yegâne

Gül-i neşkûfteler açılmadan âh
Ki döndürdü felek berk-i hazâna

Kulûb-i ehl-i aşkın şîvenîne
Felek çoktan ararmış bir bahâne

Duyunca Câzibâ fevtin muhibbân
Figân-ı nâle erdi âsmâna

Çıkup sît-i ahad târih didi
Süleymân neş'et-i dâr-ı cinâna

-14-⁶³¹

Târîh-i Şeyh Mehmet Efendi
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hazret-i kutb-ı cihân dâr-ı Celâleddin kim
 Dergeh-i vâlâ-yı cennet âşiyânıdır penâh

Bende-i dîrînesinden mürşîd ü üstâd-ı kül
 Şeyh Mehmed ârif-i billâh idi bî-iştibâh

Sikke-i fahr-ı kanâ'at geçindi nice sâl
 Dahme-i Kârûn etmez iltifâtıyla nigâh

Kim şüyûh-ı Mevlevî'de böyle bir pâk-nejâd
 Zâhirâ gerçi abâ-pûş ma'nîde bir pâdişâh

Koymadı ehl-i dile esbâb-ı sâ mân rûzgâr
 Etti pûşîde yas u mâtemi baht-ı siyâh

Birde çıktı levh-i dilden Câzibâ târîh dedi
 Âh dünyâdan cenâb-ı Şeyh Mehmed göçtü vâh

-15-⁶³²

Târîh-i Berâ-yı Nişân-ı Râbi'a Kemâl
Mahdûm-ı Devletlü Vechî Paşa
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hazret-i Vechi Paşa-zâde ol mîr-i kemâl
 Fitrat-ı pâk u sehâ-pâş u kemâl-i câmi'a

⁶³¹ 13a

⁶³² 93a

Yusuf-ı hulkuna meftûndur Züleyhâ-yı zamân
İsmet-i fikrine bin cân ile dâye râbi'a

Hüsn-i hattın tâir-i kudsü görüp dedi sezâ
Ukde olsa üstüne necm-i semâ-yı sâbi'a

On sekiz bin âlemi bir demde eyler cüst ü cû
Fikr-i çâlâk-i sebük-bâr o denlü sâri'a

Fark-ı âb-ı haclet olur idi tab'-ı şâ'irân
Cûşa gelse kulzüm-i fikr çü ayn-ı nâbi'a

Her kaçan kim hâme-i endîşesin alsa ele
Dürc-i tab'ından medâd-ı mânî olur râbi'a

Tûtî-i tab'im hamûş-ı hayret olmuşken benim
Saykal-i mir'at-i medh etti gûyâ sâti'a

Harz-ı cân etse n'ola güftârını her şâ'irân
Nükte-i eş'âr-ı menkûs kabûl-i sâmi'a

Geldi âheng-i du'â eyyâmı Câzib bes suhan
Dâimâ durma niyâz eyle cenâb-ı sâni'a

Eylesün kutb-ı murâdı üzre âlemde safâ
Gerdiş ettikçe hemîşe âsmân-ı tâsi'a

Kevkeb-i bahtı ola evc-i şerefde şu'le-pâş
Neyyir-i ikbâl etsün âlemi pür-lâmi'a

Bir mübeşşir geldi Câzib söyledim târîhini
Çok değil mîrim kemâline nişân-ı râbi'a

-16-⁶³³

**Târîh-i Mahdûm-ı Tayyâr Paşa
Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün**

Kâmkâr-ı vüzerâ Hazret-i Tayyâr Paşa
Âleme bir bû gelüp bir dahı râğıb geldi

Cümle ibâd-ı zamân olsa yine söyleşmez
Dehrde neşr-i kemâl etmeğe tâlip geldi

Öyle bir tâir-i kudsî nefesi hak-gû kim
Kim tahayyülde çü şevket ma'nîde sâib geldi

Sulb-i pâkinden onun verdi Hudâ bir ferzend
Sâl-i târîhini zabt etme münâsip geldi

Çıktı mîlâdını tebşîre yediler Câzib
Didi târîhini müjde Ali Gâlib geldi
(1254)⁶³⁴

-17-⁶³⁵

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

Zincîr-i târ-ı aşkına beste eden dili
Şâh u gedâ-yı âleme aslâ demez belî

Sahba-i la'l-i nâb ile mest-i muhabbetiz
Tıfl-ı zamâne bizi ko sansun kızıl deli

⁶³³ 33a

⁶³⁴ Miladî: 1839/1840

⁶³⁵ 105a

-18-⁶³⁶

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Çıkup râh-ı kazâdan olmayam âsûde derken ben
Ser-i bî-hûşuma urdu felek bir nev kazâ taşı

Külâhım kapdırup da ser-bürehne kalmış iken ta
Beyaz ser-defter-i ünvanımızda kapucu başı

-19-⁶³⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

638

Sîne sûrâh-ı sitem âteşine dil sûzân
N'ola feryâd edersem neye benzetti beni

Dil-i ikdâ'-ı muhabbet ile mest etmiş iken
Dâmen-âlûde-i nûş-ı meye benzetti beni

Etmedi la'l-i leb ile dil-i sîrâb henüz
Teşne-i hûn dil-i zâr-ı reye benzetti beni

O kadar firkat-i yâr etti vücûdumu hayâl
Hâtıra gelmeyecek bir şeye benzetti beni

Göricek yâr ile ağyâr tegâfûl rûyu
Berf-mânend soğuttu diye benzetti beni

⁶³⁶ 108b

⁶³⁷ 112b

⁶³⁸ Bu şiirin başına gazel yazılmışsa da ilk beyit kendi arasında kafiyeli olmadığı için kıta olarak değerlendirdik.

Neş'e-i bâde-i gül-fâm kalenderlikte
Yiğd ü sâgâr ile Câzib Key'e benzetti beni

MESNEVİLER

-1-⁶³⁹

Hikâye-i Güfte-Şû

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Zihî sun'-ı İlâhî cümle âlem
Kamu dem eşref oldu nev'-i âdem

Celâliyle cemâle oldu câmi'
Erüp izhâr onu âdemde sâni'

Ki âdemdir dahı nüsha-i kübrâ
Vücûdu hâvî-i arş-ı muallâ

Akıldır gevheri yektâ-yı dâna
O dahı nev'-i âdemde hüveydâ

Derûnda hüsnün bir nokta süveydâ
Ki bahr-ı aşk ondan oldu peydâ

Şerâr-ı âh-ı dil bunca kevâkib
Onun bir pâresidir necm-i sâkib

Olur mu hiç gönülden ulu dergâh
Hudâ'ya ola ol dergâh nazar-gâh

Ki hubb-ı aşk ile nâlân gönüldür
Ki dâim vâle vü hayrân gönüldür

Ne mümkün pençe-i aşktan halâsı
Cemâl-i yârin olmuş mübtelâsı

Gönül her demde bin mu'ciz-nümâdır
Cemâl-i yâr ile çün âşinâdır

Nümû-dâr etme aşk-ı nihânı
Ki âdemde göründü hüsn ü ânı

Kim olmaz cân ile hûbâna meftûn
Firâk-ı yâr ile dâim diğér-gûn

Nedir onlardaki şîve vü refâtâr
Dehânında nedir şîrîn-güftâr

Visâl-i dilberân gerçi nihândır
Hayâl-i dilde ammâ gavs-i cândır

Uzatma vasf-ı kadd-i dilberânı
Ser-â-pâ her kesin hâtır nişânı

Sarîr-i hâme-i mu'ciz-beyândır
İşidin kıssa-i mazmûn ondan

Dururdu bir mahalde iki şâir
Ki dâim sözleri mazmûna dâir

Yoğ idi ceblerinde nakd-i dînâr
Alurlar kâle-i vasla harîdâr

Zuhûr etti o dem bir mâh-peyker
Ser-i uşşâkını pâ-mâl eyler

Gelür mü mâh-ı hüsnü kîl ü kâle
Erüp gîsûların mânend-i hâle

Kızarmış rûhları kat kat çû sad-berk
Gören uşşâk olur elbette dil-teng

Saf-ı müjgânları hep tîr-i hûn-hâr
O âhû dîdeler gayetle bîmâr

Uzamış bir fereş fa'fûr-ı gerdân
Görünce birbirine girdi merdân

Nice tasvîr olur âyâ meyânı
Ne mümkün kıl kalemlle yazmak anı

Hezâran nâz-ı reftâr ile geçti
İki dîvânenin gönlü alıştı

Biri birine bakup ettiler âh
Nigâh-ı iltifât etmedi ol meh

Perî mi hûrî mi gılmân mıdır bu
Melek mi yohsa ins ü cân mıdır bu

Dedi birisi cân ile özünden
Olursam dahı dönmem bu sözümünden

O ŧûh etseydi da'vâ-yı nübüvvet
Olurdum cümleden evvel ben ümmet

Hata etmez sözünde abd-i âciz
Ki zîrâ hüsn-i âdem oldu mu'ciz

Yazup bu nazmı kilik-i gevher-efşân
Bilesün Câzib anı dökken insân

-2-⁶⁴⁰

Hikâye-i Kâdı-yı Me'bûn
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Cenâb-ı kutb-ı âlem kavs-ı a'zam
Odur hem ŧâh-ı ma'nâ-yı mu'azzam

Odur kutb-ı medâr-ı mahmil irşâd
Celâleddîn-i Rûmî mazhar-ı zâd

Kitâb-ı Mesnevî mihr-i cihândır
Vücûd-ı zât-ı pâkî âsmândır

Nesîm-i bûstân-ı ma'nevîdir
Gülistân-ı letâfet mesnevîdir

Kelâm-ı Mesnevî başka edâdır
Ki her bir harfi bin mu'ciz-nümâdır

Kitâb-ı Mesnevî'si ma'z-ı Kur'ân
Ki tab'-ı bâtinî onda nümâyân

Bunu fehm eylemeyen münkirâne
Yazık beyhûde gelmiştir cihâna

Var idi ol zamân bir ayn-ı iblîs
Ki ya'nî kâdı-ı pür-dâm u telbis

Vilâyet şemsini inkâr ederdi
Demâdem küfrünü izhâr ederdi

O menhûs bir mahalde otururdu
Yanında bir iki asker dururdu

Zuhûr etti o dem şems-i kerâmet
Eder bir semte teşrîf-i inâyet

Görüp kâdı-yı bed-fercâm o mâhı
Sarup başına bir destâr-ı mâî

Dedi hem-meclise bak şu harîfe
Ya sehârdır yahut sahib-desîse

Onu keşf eyledi ol mâh tîzden
Mübârek kalbi incindi bu sözden

Buyurdu hazret ol dem bak şu hîze
Ne söyler bize bak şu nâ-temîze

Harîfin bu söz oldu cânına bâk
Habîbin oldu nâmûs perdesi çâk

O demde düştü bir âteş g.tüne
Sarılr kimi görse âletine

Bir muğlim kalmadı düzmedik onu
Kanâ'at eylemezdi yine cânı

Ederdi dâimâ kîr-i kebîri
Mukallik kelleli göğdesi iri

Sokardı g.tüne her ne bulursa
Eğer çi kîr-i har dahı olursa

Hem akçe verir idi hem de b.kça
Eğer gir der ona olursa tokça

Tükendi malın âhir oldu iflâs
Teneffürle yüzüne bakmadı nâs

Olurdu hasret-i kîr ile me'yûs
Yediği gözüne durası menhûs

Dediler nâmına kâdı-yı me'bûn
Odur kîr-i kebîr ile diğeri-gûn

O bed-nâm âlemin menfûru oldu
Ki cânı dûzahın me'mûru oldu

G.tünden cânı s.ktirdi gitti
Rezîlin ömrü çün yapan yetti

Ne denlü gasl olursa na'ş âhir
Ne mümkün ola ol nâ-pâk tâhir

Rezâletle yıkıldı gitti ol kul
Cehennemdir ikâb tozluca yol

Nice inkâr olur keşf-i kerâmet
Bulur dahl eden ehl ile elbet

Ki tîğ-i bâtını dâim hüveydâ
Cihânı şu'lesi tuttu serâ-pâ

Uyup nefse sakın aldanma dehre
Düşürme cânını şemşir-i kahra

Görür münkir olan elbet cezâsın
Bulur dünyâ vü uhrâda belâsın

-3-⁶⁴¹

Lugaz

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Üç birâder bir bir ardınca revân
Ne başı var ne ayağı ne de cân

Bir vakit cevlân-geh olur onlara⁶⁴²
Gâh âb geh türâb geh âsmân

Her ne semte ger ederlerse şitâb
Olur elbette o câlar germ ü tâb

⁶⁴¹ 87b

⁶⁴² İkinci beyit kendi arasında kafiyeli değildir.

Kimse bilmez hânesi nerde durur
Vakti geldikte eder elbet zuhûr

Bu lugâzın fethi pek âsândır
Dimezem bilmeyene insândır

-4-⁶⁴³

Lügaz

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ol nedir kim âdeme ol hasm-ı cân
Fırsatı düştükçe vermez hiç amân

Onun ile bulunur emn-i tarîk
Âdeme onun gibi olmaz refîk

Çenesin açar ise ol bî-zebân
Ejdehâ ağzından âteşler feşân

Karşısına varma hengâm-ı sitîz
Gelse oğrundan sen et ondan gürîz

Her ne semtte ger olur ise degâ
Azm eder elbet o cânibden yana

Cân vardır Câzibâ cân almada
Âlemin başın belâya salmada

-5-⁶⁴⁴

Hikâye

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir zamânlar var idi bir pâdişâh
Mülküne etmezdi lutf ile nigâh

Zulm ü bîdâdla mükedder âdeti
Celb-i mâl ile bulurdu râhatı

Kâr-ı halkıyla mükedder bî-huzûr
Kendi onunla eder dâim huzûr

Mülkünü ismarlamış ona Hudâ
Etmeyüp bu ni'metin şükrün edâ

Eyler iş ü nûşa dâim ihtimâm
Melik-âsâ pîşine etmez kıyâm

Ol zamânda var idi bir pîr zarîf
Şâh onun meclîsine oldu harîf

Kâle geldi ârif-i dânâ dile
Dedi benden her ne dilersen dile

Buyurup ol ârif-i billâh ona
Nice ihsân edebilüp sen bana

İki mağlûb bendimizin bendesi
Olmuş iken onların efgendesesi

Bana lutf etmek senin hâlin değil
Bu cevâb-ı nâ-sevâb kâlin değil

Şâh dedi halk emrime râğib benim
Bu cihânda cümleye gâlib benim

Kimdir onlar kim beni mağlûb ede
Pâdişâhım kim beni mahcûb ede

Buyurup dânâ-yı râz u âşinâ
Biri hırs u birisi dahı hevâ

Şâhid olsan tâbi'-i nefis ü hevâ
Onların sen merkebîsin dâimâ

Ehl-i Hak'tır rast-kulun eyleyen
Hak sözü şâha gedâya söyleyen

Binme esb-i nahvete çün şâh-vâr
Olmasun hırs u hevâ sana süvâr

Herkese olsa kanâ'atten nasîb
Cümle halk olur idi Hakk'a karîb

Ol deme lâzım olan kat'-ı hevâ
Câzibâ ger pâdişâh ol ger gedâ

-6-⁶⁴⁵

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Sakın dahl eylesin dervîşâne
Görürsen zâhirâ aybdan nişâne

Hemân bâtınına onun nazar et
Aman incitme gönlünden hazer et

Harâbât ehlidir zannetme onlar
Ki vardır onda çok sırr-ı nihânlar

Görünür her biri bir gayrı yüzden
Kimi zâhid kimi âlûde-dâmen

Olursan Hazret-i Monlâ'ya bende
Azîz-i Mısr ettin cânı bedende

Tarîk içre tarîk-i aşktır bu
Sözüme şüphe etme asla yâhû

Muhabbet bende-i nâçîz-i Câzib
Bu nazmında değildir asla kâzib

-7-⁶⁴⁶

Diğer Lügaz

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bil nedir bir başı vardır bir dili
Gövdesi yok var onun iki eli

⁶⁴⁵ 44b

⁶⁴⁶ 85b

Bir eküldür ki yerinden kalkmadan
Dört yüz dirhem atar bir lokmadan

Midesine her ne eylerse duhûl
Eyler elbette onu hism u kabûl

Eline girse eğer bin kîse mâl
Sarf edüp ol demde eylerdi nevâl

Bu lugazı fehm edersen Câzibâ
Sad-hezârân âferîn olsun sana

MÜSTEZATLAR

-1-⁶⁴⁷

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün
Mef'ûlü Fe'ûlün

Bir serv-i bülend kâmeti dil-cû-yı kıyâmet
Çün bâğ-ı melâhat

Reftâr-ı pesendîde-i etvâr-ı zerâfet
Her tarz-ı nezâket

Tîr-i müjesi cânıma kasdeyledi yâ hû
Ol gözleri âhû

Her bir nigeği çeşmine hayrân eder âfet
Yâ Rab bu ne hikmet

Gördüm o perî kalmadı aklım üzerimde
Sevdâsı serimde

Eylerse eğer bir gün o şûh nâil-i vuslat
Âyâna inâyet

Sad-nâz ile gönlüm alan ol rûh-ı revândır
Hem âfet-i cândır

Bir mâh-ı felek kevkebe-i burc-ı sa'âdet
Allâh'a emânet

Câzib gibi ben eylemezem hâhiş-i vaslı
Yoktur onun aslı

El verse bana bûse-i dâmânına ruhsat
Hem cânıma minnet

-2-⁶⁴⁸

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün
Mef'ûlü Fe'ûlün

Uşşâka cefâ eylese yâr ayn-ı vefâdır
Hem cânâ safâdır

Sünbül gibi gîsûları bir hüsn-i edâdır
Ammâ ne belâdır

Bir kerre miyânını der-âğuşuma alsam
Merdâne sarılsam

Şeftâli-i la'l-i leb-i bîmâre şifâdır
Her derde devâdır

Ser mest olucak ukde-i şalvâra ilişme
Endîşeye düşme

Dilber gelicek meclise sevmeğe sezâdır
Kaçmak ne revâdır

Sûfî bizi men' eylesün câm u safâdan
Hem zülf-i dü-tâdan

Destindeki ol subha-i sad-dâne riyâdır
Ammâ ne fenâdır

MATLA'LAR

-1-⁶⁴⁹

Bejt

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Cihânın rengine aldanma rengine sakın renk al
Yürü usûl ile ger mest isen de ayağın denk al

-2-⁶⁵⁰

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Gören çeşmim duyan gûşum koyan destim içen ağızım
Reh-i âmed şed-i meyhâneden asla ayak çekmem

⁶⁴⁹ 69b

⁶⁵⁰ 102b

-3-⁶⁵¹

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Rûz-ı hicrânları almaz idim asla kâle
Alsam âgûşa o meh-pâreyi misl-i hâle

-4-⁶⁵²

Beyt-i Câzib⁶⁵³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hizmetinde istikâmet etmeyen Mevlâ'sına
Olamaz makbûl-i dergâhî emek-dâr olsa da

MÜFREDLER

-1-⁶⁵⁴

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Uluvv-i şânına vahy-i Hudâ Kur'ân-ı münzil bes
Şebîhi olur mu ferd ü âferîdesi ya sana

-2-⁶⁵⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Öyle ser-mest-i muhabbet olmuşam bezm-i elest
Her nefeste cân damağımdan gelür bûy-ı şarâb

⁶⁵¹ 96a

⁶⁵² 69b

⁶⁵³ Câzib bu beyti Nuri Baba'nın "Eğerçi hizmetimde istikâmet etmedim ammâ / Der-i dil-dârda Nûrî emekdârım emekdârım" beytine cevap olarak yazmıştır.

⁶⁵⁴ 3b

⁶⁵⁵ 96a

-3-⁶⁵⁶

Beyt

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Yıkadık ağzımızı çektik ayak mey-gededen
Kalmadı savma'adan gayrı bize râh-ı savâb

-4-⁶⁵⁷

Târîh

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çıktı üçler bana Câzib söyledi târîhini
Oldu câri hem-cû zemzem çeşmeden mâ-ı hayât
(1273)⁶⁵⁸

-5-⁶⁵⁹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Vücûdum misl-i kalyon âb ile âteş miyânında
Gönül mâr yemi-âsâ ukde-i zülf ile pîç-â-pîç

-6-⁶⁶⁰

Âh Mersiyye-i Semere-i Fu'âd

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Aldun ilâhî daşım dü-çeşm-i nûr cünbüşüm
Âhla zâr kıldın işim Allâh meded Allâh meded

⁶⁵⁶ 106a

⁶⁵⁷ 34b

⁶⁵⁸ Milâdî: 1857–1858

⁶⁵⁹ 103a

⁶⁶⁰ 59a

-7-⁶⁶¹

662

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Geldi bir pîr dedi târîhi
Vâlisin buldu yenice Bağdâd

-8-⁶⁶³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zulümât-ı gam-ı dehr içre hayât istemeyen
Hızr görseydi başından külehin kapmadadır

-9-⁶⁶⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kapanup meygedeler savma'alar oldu küşâd
Rûze bu yapıda rindâne humâr-bahşâdır

-10-⁶⁶⁵

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hofte budem ber serem amed nigarem goft hey
Aftab amed be-ruyet ber nemi-hizi henüz

⁶⁶¹ 92b

⁶⁶² Bu müfredin başında şu not vardır: Devletlü Vechi Paşa'nın Bağdâd Vâlisi Olduğunda Söylediğim

Târîh

⁶⁶³ 96a

⁶⁶⁴ 106a

⁶⁶⁵ 85a

-11-⁶⁶⁶

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İstinâdim Hazret-i Monlâ'yadır
Şems'ten ümmîd-i lutf etmem tama'

-12-⁶⁶⁷

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Bâng istersen o sîmîn-bedeni ser-tâ-pâ
Âl-i ruhsâr dahı evvelce binâ gûşuna bak

-13-⁶⁶⁸

Mu'ammâ-yı Emîn

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Miyân-ı yâri çekince kenâra
Lebin bûs eylemek âsân olur pek

-14-⁶⁶⁹

Damadımız Abdi Bey'e Lihye Târîhi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Geldi üçler eyledi tebşîr dedim târîhini
Sabri 'Abdî lihye-i bârik küşâd etti bu sâl
(1272)⁶⁷⁰ Bozkadı Hasan Hayrî 18 Ramazan 86

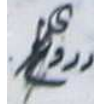
⁶⁶⁶ 95b

⁶⁶⁷ 126b

⁶⁶⁸ 86a

⁶⁶⁹ 34b

⁶⁷⁰ Milâdî: 1856-1857

-15-⁶⁷¹**Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün**

Nihâl-i serkeş değil bî-vefâ vü lâle
Der in çemen beçe ümmîd-i âşiyân dârem

-16-⁶⁷²**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

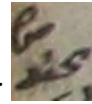
Felek dönmezse ger bir dem murâdım üzre âlemde
Yıkılsun tâc u tahtı gönlümüz dönsün harâb olsun

-17-⁶⁷³**Zekâyî Efendi Merhûmun Fevtine Târîh****Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

Olur imdâd-res rûhuna çâr-yâr dedim târîh
Vedâ' ile Zekâyî göçtü ya hû dâr-ı dünyâdan
(1262)⁶⁷⁴

-18-⁶⁷⁵

676

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gümüş-kâne emîni olmaktan a'lâ-terdir
Çözerse sîne bendin sînesinden ger rû sîmîn-ten

⁶⁷¹ 85a⁶⁷² 96b⁶⁷³ 105b⁶⁷⁴ Miladî: 1846/1847⁶⁷⁵ 119a⁶⁷⁶ Bu müfredin başında şu not vardır: "Gümüşkâne Ma'denî Me'mûriyetimde Söylediğim Beyt"

-19-⁶⁷⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Bu şeb tâ-subhacek cânân-ı vaslın ettiğim ârâm
Tulû'-ı şemsten sonra çıkılmaz kûh-ı billûra

MISRALAR

-1-⁶⁷⁸

Mısra'

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Efendim dest-gîr midir Cenâb-ı Hazret-i Monlâ

-2-⁶⁷⁹

Mısra'

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Senin dünyâda bir gün çeşm-i giryân güldüğün görsem

-3-⁶⁸⁰

Mısra'

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

Değişmem fahr-ı Mevlânâ'yı ben tâc-ı Ferîdûn'a

⁶⁷⁷ 105a

⁶⁷⁸ 103a

⁶⁷⁹ 102b

⁶⁸⁰ 103a

Divan Tertibi Dışında Kalan Nesir ve Şiirler:

a. Sûret-i Ferâşiyet-i Şerîfe⁶⁸¹

Cenâb-ı Sultân-ı Enbiyâ ve sipeh-sâlar-ı etkîyâ aleyhi isne't-tehâyâ Efendimiz Hazretlerinin Ravza-i Mutahhara-i felek-fersâ ve merkad-i münevvere-i arş-âsalarında nâil ü şeref-yâb olduğum hidmet-i celîle-i Ferâşiyet-i şerîfe-i feyz-fezânın kemâl-i âdâb u ta'zîm ile edâ buyurulduğunu mübeşşir-i irsâl buyurulan nemîka-i şerifelerin ve hediye-i behiyyelerin hayat-resâ bezmgâhı vürûd u mûris-i meserret ü ibtihâc-ı nâ-ma'dûd olmuştur. Hemîşe cârûbkeş-i sütte-i sa'âdet olalar. (Âmin) Bu sefer-i

bâhir'ul-meymenede dahı hüccâc-ı zü'l-ibtihâc ol savb-ı şeref râhil-i bend-i azîmet olmaları hassâten: İsticlâb-ı teveccüh-i derûniyyelerin zımnında nemîka-i mûris-i tahrîr ve hediye-i nâçizî olarak altun vaz'ıyla itâre-i savb-ı merd-i tesmîrleri kılınmıştır. Bi minnet'il-melikü'l-kadîr'leri es'ad'ül-vusûl karîn-i hüsn-i kabûl buyurulup bundan böyle dahı hıdmet-i mûris ü mağfiret-i mezkûremizin kemâ hiye hakkuhâ edâsına himmetle Ravza-i Mutahhara-i behişt-nesîme olan salât ü selâmımızı ve merâkid-i münîfe-i çehâr yâr-ı güzîn ve sâir âl ü ashâb-ı (Rıdvânullâhi Teâlâ Aleyhim Ecmaîn) hazerâtına olan tarziyye ü dâiye tuhfe-i fatihâmızı teblîğ ve hakk-ı âcizânemizde şefâ'at-i aleyh ve imdâd-ı ruhâniyyet-i seniyyelerine başka başka niyâz ü istid'âya ve hüccâc-ı hidâyet-i minhâc-ı hengâm-ı avdetlerinde peyâm-ı nâme-i âfiyetleri isrâsına hem-şerîfeleri erzân buyurulması müstercâ-yı senâveridir efendim.

Ferâşiyet-i şerîfe vekillerimiz⁶⁸² Medîne-i Münevvere sâkinlerinden merhûm Şeyh Sâlih Giridî-zâde Hâfız Mehmed ve Hâfız Ömer Efendiler'dir.⁶⁸³

⁶⁸¹ Ferâşet: Kabede hizmet edenlerin görevi.

⁶⁸² Ferâşet-i şerîfe vekili: Kabenin temizliğiyle görevli bulunan kimselerin İstanbul'daki temsilcisi.

⁶⁸³ 6a

b. Başka Şairlere Ait Şiirler:**-1-⁶⁸⁴**

Divane mî-şodem zi terâşîden-i hatet
Çun bendeî ki gom koned âzâd-nâme-ra

-2-⁶⁸⁵

Ey Selâhuddîn-i mâ fermûd mâ-râ yek sohen
Dûr baş ed ez sefâ-yi goftenet ez mâ mihen
Nutm-i cân bahşâ-yi to mâ-râ gıdâ-yi rûh şod
Nîst kes-râ zehre der bezm-i to bigşâyed dehen

-3-⁶⁸⁶

Zihî mecmu'a kim âsârını derc eyleyüp bir bir
Selâhaddin Efendi nâmın ibkâ kıldı dünyâda

Leâlf-i me'ânî dizmiş el-hak rişte-i nazma
Murassâdır bütûn her beyti yoktur kıt'a-yı sâde

Sezâ olsa kulûb-ı nâsı Câzib iş bu âsârı
Ne rengîn-nükteler zeyn olunmuş bezm-i ma'nâda

-4-⁶⁸⁷

Eğerçi hizmetimde istikâmet etmedim ammâ
Der-i dil-dârda Nûrî emekdârım emekdârım

⁶⁸⁴ 1a'da yer alan bu beyit Mevlânâ'ya aittir.

⁶⁸⁵ 1a'da yer alan bu şiirin başında şu not vardır: Devletlü İsmet Paşa Hazretleri'ne ma'iyet-i seniyyelerinde bulunup, fakirhânlerinde misâfir olan Lutfî Efendi'nin hakk-ı âcizânemize söylediği kıt'a-yı Fârisiyye'dir.

⁶⁸⁶ 1a'da yer alan bu şiirin sonunda şu not vardır: Nemata el-hakîr Esseyid Mehmet Câzim El-Mevlevî Müdîr-i Mâl-i Eyâlet-i Ankara. Sene hamsün ve sittîn ve mieteyn ve'l-elf (Rûmî: 1265, Mîladî: 1849, 1850)

⁶⁸⁷ Câzib, 4 numaralı matlasını Nûri Baba'nın 69b'deki beytine cevap olarak yazmıştır.

SONUÇ

Asıl adı Selahaddin olan Câzib, Ankaralıdır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Öğrenimi hakkında bir bilgi olmamakla beraber şiirlerinden Farsça bildiği, divan şiiri kültürüne aşina olduğu anlaşılmaktadır. Damadının sakal bırakmasına yazdığı tarihten hareketle evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştur. Câzib bir süre Gümüşhane'de (maden müdürü olarak), bir sürede Simav'da görev yapmıştır. Câzib Mevlevî'dir fakat döneminde kime intisap ettiği belli değildir. Son düşürdüğü tarihe bakılarak 1857'den sonra öldüğüne kanaat etmekteyiz.

Câzib'in net bir kişiliği yoktur. Bazen Mevlevî gibi, bazen Bektaşî gibi, bazen müstağni, bazen istekli, bazen dingin, bazen asabî olmuş ama tam olarak kendine has bir kişilik ortaya koyamamıştır. Câzib Divanı'nda tasavvufî, hikemî, şuhane tarza örnek gösterilebilecek şiirler vardır. O, biraz Fuzûlî, biraz Nâbî, biraz Nedim, biraz, Şeyh Gâlib, biraz Âkif Paşa, biraz Âşık Dertli olmaya çalışmıştır.

Câzib, Farsça şiirler yazmışsa da bu şiirlerinde başarılı olamamıştır. Câzib'in dili kasideler dışında çok ağır değildir. Mahallileşme akımının tesiriyle halk söyleyişlerine de rastladığımız Câzib, şiirlerinde deyimlere ve çok az da olsa atasözlerine yer vermiştir. Zaman zaman keskin bir dile sahip olan şairin istemeden -belki de sürülerek- bulunduğu Gümüşhane ve Simav görevleri muhtemelen yergide sınırları zorlayan üslûbunun bir sonucudur.

Divanda 11 kaside, 3 terkîb-bend, 3 murabba, 3 muhammes, 12 tahmis, 3 müseddes, 4 tesdis, 1 müsemmen, 511 gazel⁶⁸⁸, 19 kıt'a, 7 mesnevi ve 2 müstezat, 4 matla, 19 müfred ve 3 mısra olmak üzere toplam 605 manzume vardır. Gazellerinin çoğu (%50,7) beş beyitlidir.

⁶⁸⁸ Beş Farsça gazel okunamayacak durumda olduğu için incelememizi 506 gazel üzerinden yaptık.

16 ayrı vezin kullanan Câzib, şiirlerinde diğer divan şairleri gibi en çok remel ve hezec bahirlerini kullanmayı tercih etmiştir. Divanda en çok Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (194 %32,5) vezni, ikinci olarak Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (137 %20,1), üçüncü olarak Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün (122 %20,1) kullanılmıştır. Tercih edilen bu üç veznin divanda kullanılan diğer vezinlere oranı 75,2'dir. Remel bahirlerinin diğer vezinlere oranı ise 52,6'dır.

Divandaki şiirlerin %88,3'ünde redif %11,7'sinde kafiye tercih edilmiştir. Rediflerin %22,2'sini ek redif, %21,4'ünü kelime redif, %25,5'ini ek+kelime, %15,2'sini kelime grubu redif, %3'ünü ek+kelime grubu redif oluşturur. Rediflerde daha çok Türkçe kelime ve ekler tercih edilmiştir. Manzumelerde ra, mim, nun, he ve ye harfleriyle biten kafiyeler çoğunluktadır.

Câzib, divanında döneminin valisine, paşalarına yer vermiştir. Bunun yanında peygamberlerin, dört halifenin, Mevlevî büyüklerinin, tarihi ve efsanevi kişilerin isimlerini şiirlerinde kullanmıştır. Hz. Ali, Hz Hasan ve Hz. Hüseyin sevgisini Yezid'e lanetini şiirlerinde vurgulayan Câzib, Kerbelâ olayı için bir de muhammes yazmış üzüntüsünü dile getirmiştir. Döneminde yaşayan 6 paşa ve 1 valiye kaside, Ankara müftüsüne bir gazel yazmış; Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey'in gazelini tahmis etmiştir.

Câzib'in hicve ayırdığı iki şiiri vardır ancak diğer şiirlerde de hoşlanmadığı kişilerle ilgili yergilerini dile getirmiştir. Câzib, yergilerinde bazen oldukça ağır ifadeler kullanmış halk ağzıyla küfre varan sözler söylemiştir. Esbiye türündeki şiirinde yaşlanmış atını mizahi bir üslupla anlatmıştır. Divanda 3 lugaz, 1 muamma, 19 tarih vardır. Düşürdüğü tarihler, tarihe ışık tutabilecek veriler içermektedir. Şiirlerinde döneminin giyim tarzı, eşyaları, yaşayışı hakkında pek çok bilgi mevcuttur.

Câzib, hacimli sayılabilecek divanıyla yaşadığı dönemi ve kültürü şiirlerine aksettiren, divan şiirinin son şairlerinden biri olarak görünmektedir.

KAYNAKÇA

- AKSOY Ömer Asım, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-III TDK Yay., Ank, 1984
- AKYÜZ, Kenan; Fuzûlî Dîvânı, Akçağ Yay., Ank. 1990
- AYDEMİR, Yaşar; Behiştî Divanı, MEB Yay., Ankara 2000
- AYDEMİR, Yaşar; Ravzî Divanı, Birleşik Kitabevi, Ank. 2007
- BANARLI, Nihad, Sami; Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB, İst. 1997
- KÜÇÜK, Sebahattin; Bâkî Divanı, TDK Yay., Ank. 1994
- ERGUN, Saadettin, Nüzhet; Türk Şairleri, Devlet Basımevi, İst. 1936
- H. Dilek, BATISLAM; "Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi (Mürâc'a-Dedim-Dedi)", Folklor/Edebiyat, C. VI, S. 22, Ank. 2000
- İPEKTEN, Haluk; Eski Türk edebiyatı Nazım Şekilleri, Dergah Yay., İst. 1994
- KURNAZ, Cemal; Hayâlî Bey Divânı Tahlîli, MEB Yay., İst. 1996
- OKÇU, Naci; Şeyh Galib Divanı, ekitap.kulturturizm.gov.tr
- ONAY, Ahmet, Talat; Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, TDV Yay., Ank
- Şemseddin, Sami; Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yay., İstanbul 1992
- Şevkiye, KAZAN; "Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler" Çankaya Üniversitesi Journal of Art and Science, C. 2, S. 2, Ank. 2004
- PALA, İskender; Divan Edebiyatı, İstanbul, Ötüken Yay., 1999
- PARLATIR, İsmail; Osmanlı Türkçesi, Yargı Yay., Ank. 2009
- Türk Ansiklopedisi, MEB Yay., Ankara 1960
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yay., İstanbul 1977
- Yeni Tarama Sözlüğü, (Düzenleyen: Cem Dilçin), TDK Yay. Ank., 1983

ÖZET

YILMAZ Salih, "Câzib Divanı İnceleme, Metin", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010

Bu tez, 19. yüzyıl şairlerinden Câzib'i ve divanını konu edinmektedir. Tezkirelerde adı geçmeyen Câzib hakkındaki temel kaynak, divanıdır. Hakkındaki sınırlı bilgiler de divanı temel alınarak yazılmıştır.

Divanın tek nüshası bulunmaktadır. Müstensihin imlâ hataları ve bazı kelimelerin okunamayacak kadar karışık yazılması sebebiyle bazı kısımlar okunamamıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Câzib'in hayatı, şahsiyeti ve divanı; ikinci bölümde divanın şekil ve muhteva incelemesi; üçüncü bölümde ise divanın metni yer almaktadır.

Câzib, vasat bir şairdir. Orijinal buluşları ve kendine has bir söyleyişi yoktur. Şiirleri, divan edebiyatı şiir geleneğinin tekrarı gibidir. Şiirlerinde kendi hayatına ait bilgilerin yanında yaşadığı döneme ait bilgilere de rastlanmaktadır. Câzib Divanı'nda kaside, gazel ve tarih düşürdüğü şiirler ön plandadır.

Anahtar Sözcükler:

1. Câzib Divanı
2. 19. yüzyıl
3. Şekil
4. Muhteva
6. Metin

ABSTRACT

YILMAZ Salih, "Câzib's Divan, Investigation, Text", Master Thesis, Ankara, 2010

The subject of this thesis is about Câzib, one of 19th century poets, and his divan (a book of collected poems). The basic source about Câzib, whose name is not included in the biography books, is his divan. Limited information written about him is also based on his divan.

Only one issue of his divan is present today. Because of its mustensih's (a person who wrote Câzib's Divan by hand/not the poet) spelling errors and as some words were written too disorderly to understand, some parts of his divan haven't been able to be read.

This work is made up of three chapters. In the first chapter exist Câzib's life, personality and his divan; in the second chapter the examining of his divan's shape and content; and in the third chapter the text of his divan.

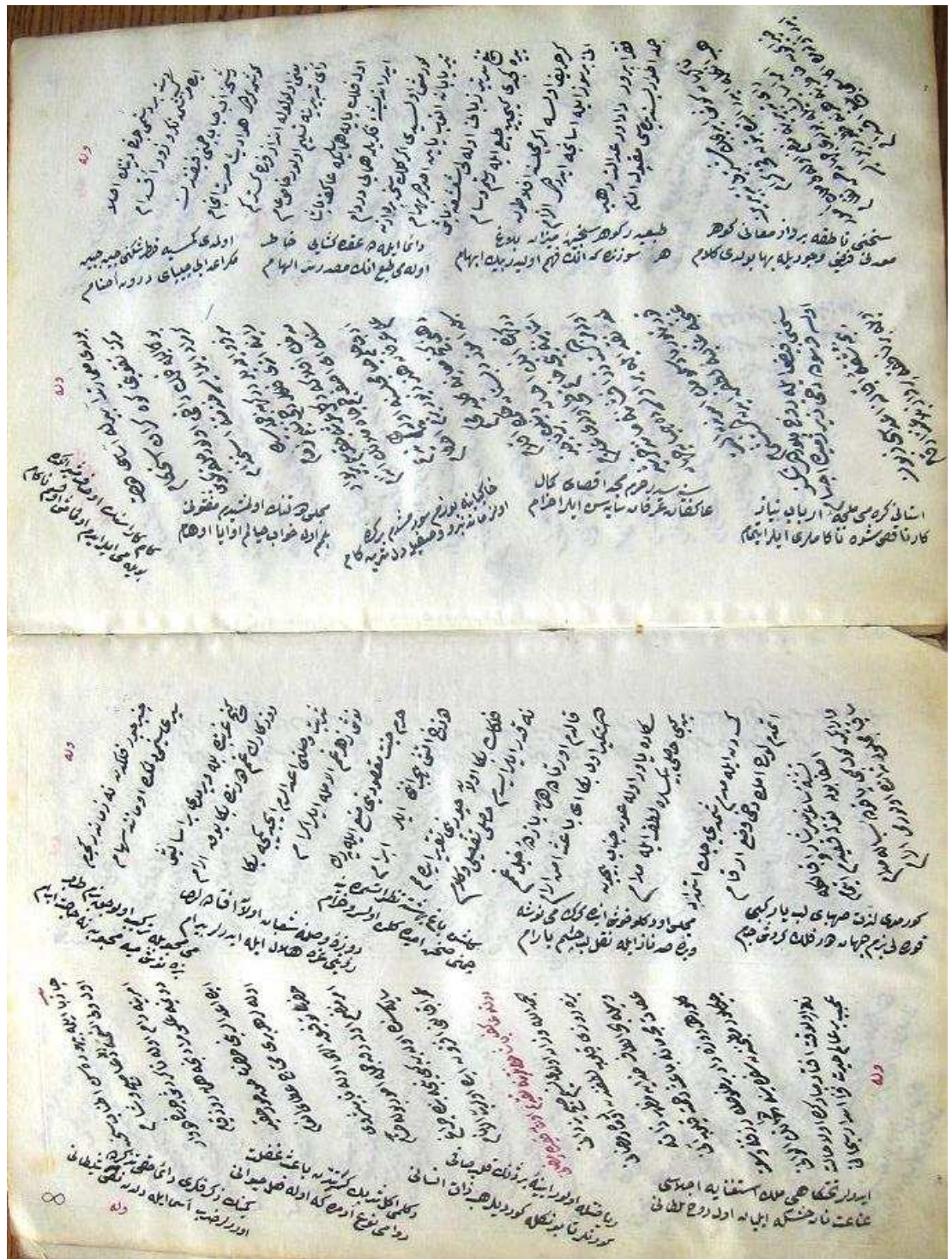
Câzib is an ordinary poet. He hasn't got original inventions or his own way of saying. His poems are like a repetition of "Divan Literature" (a name for an era in Turkish Literature) poem tradition. In addition to information about his own life, information about the era in which he lived is also seen in his poems. His divan mostly consists of eulogies, lyric poems and poems on which he wrote the date.

Key Words:

1. Câzib's Divan
2. 19th Century
3. Shape
4. Content
5. Text

EK:

Divan Nüshasından Örnek Sayfalar:

اول باره جوی شکسته
 باغ امید زنگله اجدک لاری
 سرت عین اوله هزار توی پرله
 کلیم بهات شیم زار بیاری
 اولر قروه دوه ایزنا ابرال
 افری او جهیت دل اولر هالی
 جازب بر عینی نونی صفا اولوم بوب
 ساغیرت یارمیکه رساله سی

ای شیم رانظر از وقت قون سخی
 کویا ایزنا محبت قون سخی
 بود که معلول روشی سیمای تکی زود
 بیند روزنه آه روز قون سخی
 عانت تشییح کنج زلفه ایسه ده دخی
 ای دل سیم جوی وقت قون سخی

صوفی ایسته سنی کیرسک ریاله
 عجب هوادار شاعت قون سخی
 جاذب نظر ب وصله مالک اولر پرله
 نقد هیکل کنج غناقت قون سخی

کیریم صومعه صوفی نقلیه
 کیریم بیکه به شکله اجدک لاری
 دوشیم جوعه کیمی بریمه ایغه
 بزور دخته رفا ویرمکی تاکیدارم
 جویکه عطف غلط سر عث فلان
 ساغیرت نوزنی جود بریم
 شرفه سینه منیر تکله اولر جان
 جامع دایه سیاهی دل کجیدارم
 کوه لم دزه جین هله ابروی
 سایه عطف شکله شها عیدارم
 اتنی قون عطفله کجورایم سوز
 کم ذلول لید لعلک ایلر تیریدارم
 ای نهال کیریم امید جاذب
 دخی نوبان حلال نه زود جودارم

سرد سینه زانم قضای تیغ برانه
 نه لایم جامه نوبی اکتف ارتق صومعه
 نکه دخی جویم تیغ فانتخا اولوم کوزده
 دوشیم اظلام روز نوره مندر برانه

خنده عطف خط ایمان نه عکس اولر
 کنه زلفه بیلدیلر نه اولر نه جوانه
 ساه برقه ابریا صی کردیمینا
 سرتک دیر کجور صومعه کلا لانه
 وصال یاه باغ بیخنده انکا ایمان
 اکتیو رعیت انیم سینه بالبد سانه
 کیه ابر اولر دایم جک که جلد عایبه
 دایم جوی لطف ایته اتمیزا سیاهانه
 سینه رلا اولر کیر سینه عطف خط
 بیجه نایب اولر سوره اتنی سوز اولر جوانه
 وصال یاکر بار کرا نکه صوفی جیم
 شهبه عین اولوم جویم سوزای درماله
 نوله آشفته اوشیده زنگله رجهاد
 رطافت جین ابر کویا بیجم جود کلانه

م
 سرتک دیر سوزایم قیام بارانه
 هم طاق اولوم براتنی سوزانه جی ناز

خاکه کیم سوزایم شفا کیم جود
 زود دخی جویم سیر کیم ابر اولر جوانه
 هزاره افری طوطی طوطی کیم خانم
 هم طوطی کیم جویم سوزایم دوزان
 نکه ای نقاره برقه کیم جویم حرم
 کیم درجه اولر افری عین سوزان
 اکر ابریم کیم دور اولر برقه عالم
 هله کیم کوی سیر کیم جویم خانم
 دوانت و جود اتنی ابریم کیم
 سوزای کیم عالم جویکه ابارده هاله
 قون ازمنی برقه زلفه سوزایم اکر دور
 هم جود جاذب جویم سوزایم سوزان

م
 هله ایسی جانم کیم عین ابروش
 عکریشته افری طوطی کیم جویم
 هزاره کیم سوزایم دور اولر جوانه
 فله بزارش کیم جویم سوزایم
 جویم سوزایم زوی عین سوزایم
 عکریشته افری طوطی کیم جویم

که توانست شمار آه آفتی باد ما تا پیش
 با جوبه آفتی در باره نیست هر موی
 جوانه به جبارم چارای که آفتی است
 شفا بایم بایم صیاد در صلا و ادوی

زنت صد زخمی سینه امرا سرور کا خونی
 نیابت از خطا هم به صبی بضم جبارش
 سپهر ماه را که چونان بکشد زخمی
 مگر آفت برایت به شعله بران خورشیدی

بوقت این که آمدی شمشیر جبار
 مگر بدین صبا او روی زلف طاری
 که بفرشته ام در آریا شمشیری و خنی
 امید با ز ندامت مانع است ای روی دلاری

می گویم ای با خاطر آرزوم ام جازیب
 نه دارم شازرا در دل خفته سازم جاکوی

همانک ز کینه ارفقه زلف تو را
 بوری او صوبه کرمه ای که بگریه دل از

بخت
 کرم خنده رخ استقامت اندر دم تا
 در درازم نوری امکارم انکارم
 بخت نوری با
 در درازم نوری امکارم انکارم
 بخت نوری با

خسته باخی اوری حلال آسمان در کم
 حاد گشتن باه بر اغوی چون هاله می
 کشته سینه ای به هم بگشاید حوی
 بو شکر حلیم کربانگی هم زاله می

فی سانه عالی افلاک بر سوره ایرک
 نغمه فی صبه سوزان آه ناله می

باه سل به زخمی زخمی است غم
 کرد به صبا خفته ساقی بخالی
 جاد با کدورت خبا به چکان اولی
 اول می نامر با ناله زخمی ناله نواله

بار شمیم جان به بر آمد که در به بر
 در نه گشته نایقه دل های آرزو
 آه ماه روزی یاد سپهری هلو کرد
 خوردم بر روز سال بقا یا نیا مداد

شهباز صورت و آزار طرب
 آخر فاده آرم دیگر عارضه دوست
 آفتیم حسرتان نور شاه ناله می
 سبر نمود خفته دورانه سوسر

هیچ عیبی که طوطی بر کوه طعمه
 مران سینه آن که آمد که دور
 نگرید که را زنی غم دور
 ریخت شتاب سو که نسبت صد هزار سیر

آید که هاک کشته زلف هوی برش
 زاهد بر سری خفته غم زخمی
 جانم برونش نغمه خندان نوازی فی
 مطرب هم به بر زخمی ترا کوی

جازیب بار ناز که کلان طعمه
 هدم ریاضی خاطر ام داشت ماهو
 نگرید که لعل به جانان خندان کوی است
 مطرب باغ نغمم که هست شهابی پیکار است

چو که آردم ام باره و فی آرزو
 چو که طاعت در رضای موی
 دونه کردیم بخت خنده پای از فلان
 نیز مطرب مزاجیون معنی شهباز است

باد شط در وزنه و بخت مع خندان
 کزنده امک جادوب در کنار و لنگر است

طوطی کویب ام زانیه دید آرشد
 شعله شمع بزم انور چراغ رخا رنو
 ای وجود نازنینم که عشق نظر کن
 نایب آهوی جبه کسوی شکبار تو
 جوه زینیم حیلای عالی ناسود را
 مد قیدم و رای برده است آرتو
 عینم دم نغمه سوسا فل نایب
 هور سببم بخاطر برده افکار تو
 ای نهالی غنچه باغ غنای دلم
 عذیب غنچه ساسم کوشه کلزار تو
 مشکه غنچه کشته ام جوه وادی صیرت
 تنگ زبانه بفکر زلف بلبل نارتو
 جازبا میرزا بزم را غنچه سینه را
 بیخه شکلهه بینه کفزار تو
 درد بیدار شد در هر دردی به دریا اولام
 با که او بجز فراز در لطف بی پای به اولام
 اول شمع صبرم فانوس نغمه راغای
 شعله دمی بر دانه در هر چه سوزان اولام
 حال هجایم کورب کج مدلتی بزم
 دین کربانه حسرت در کجا کربانه اولام
 جانه ویربب جابه المیه زرم کاشغرف
 یوز جوی و سبغ خور بارده انسه اولام
 هر که حسرت قضایه بانگی غلظت به ایبر
 عرصه بر نهالی غنچه دعوی مروان اولام
 سبغ خور حفظ آتش ز معنی بلور
 آتشی عود محبت به دل بر بانه اولام
 کج نشاها جهان به غنچه آتشی
 جازبا در دکانه سوزان کم در بانه اولام
 حور لاله انشوی عالی جهان به بزم
 فزونی شمشیر بر تو خور در اولام
 مینار سه سانی کلچر بزم لاله کبی
 دوی دروغ غم اولی جی رساله کبی
 حرم شمع سبب غم بر روانه
 اولوری نشسته در کزنی رساله کبی
 عدونه انتقام المی اولوری عیالک
 خباب عهون حقه هتواله کبی
 قابولوری بجه خورشید نشسته کرم
 نهال کلمبه اییم اوزک زلاله کبی
 اوما هاج بی اغوی جود کلمه کبی
 نثار و صند کجکم فلک هاله کبی
 قیاره قزاقه همینه بارانم
 انجی هدم جانم اولوری ناله کبی
 اولوری نقد و کلمه کولم جارجب
 اوشوع سوره محبت کاله کج
 کورم خور ناز بر خور بزم شکله
 بلبل دبله فتنه غنچه بزم شکله
 انچه کبر اولی صف رسته شکله ندره
 ساق مستی ناب بزم شکله
 بجه بر دنگا هکله خورانه در بزم
 قزاق مانتی حسنه بیاب بزم شکله
 انیم سیدی کبر سنی قباب شکله
 سجده کاه قیله می به بزم شکله
 طوترسه کلکله سفیدی سیاه غنچه
 صبح دیوار کج اقباب در بزم شکله
 جازبانه فوره دلمه نونی اولی شکله
 انل ایخوز کاسه خرابه بزم شکله
 مانتی بلبلها بزم شکله
 جوی انبی در بار کبی شکله
 رشن انبی سبلی کاکله کلزار بزم
 ز یاد خورشید کله غنچه خنده بزم
 بزم انوب جازبم غنچه صاف بزم
 عتا قزاق بزم انصف علقم بزم

